

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน
The Development of Training Programs for Good Youth Citizen

ว่าที่ร้อยตรีชัยนิตย์ พรรณาวร

ACTING SUB L.T. CHAINIT PUNNARWORN

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ปีการศึกษา 2555

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีปทุม

**THE DEVELOPMENT OF TRAINING PROGRAMS
FOR GOOD YOUTH CITIZEN**

ACTING SUB L.T. CHAINIT PUNNARWORN

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY
PROGRAM IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION
GRADUATE COLLEGE OF MANAGEMENT
SRIPATUM UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2012
COPYRIGHT OF SRIPATUM UNIVERSITY**

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน

ว่าที่ร้อยตรีชัยนิตย์ พรรณาวร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ปีการศึกษา 2555

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีปทุม

ชื่อหัวข้อวิทยานิพนธ์

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน

**THE DEVELOPMENT OF TRAINING PROGRAMS FOR
GOOD YOUTH CITIZEN**

นักศึกษา

ว่าที่ร้อยตรี ชัยนิตย์ พรรณาวร รหัสประจำตัว 53560106

หลักสูตร

ปรัชญาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา

คณะ

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.รุจิรั ภู่อาระ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

รองศาสตราจารย์ ดร.เชิดศักดิ์ โฉวาสินธุ์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ดร.วราภรณ์ ไทยามา)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.รุจิรั ภู่อาระ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เชิดศักดิ์ โฉวาสินธุ์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ พันตำรวจโท ดร.ศิริพงษ์ เสภาเกษ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิจิต อุ่ออัน)

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาคุณวุฒิบัณฑิต

คณบดีวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิจิต อุ่ออัน)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

วิทยานิพนธ์เรื่อง	การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี	สำหรับเยาวชน
คำสำคัญ	หลักสูตรฝึกอบรม / การเป็นพลเมืองดี / เยาวชน	
นักศึกษา	ว่าที่ร้อยตรี ชัยนิตย์ พรรณาวร	
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.รุจิร ภู่อสาระ	
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร.เชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์	
หลักสูตร	ปรัชญาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา	
คณะ	วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม	
ปีการศึกษา	2555	

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน 2) ตรวจสอบประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ได้ดำเนินการตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอนคือ

ตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นการเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรม โดยสำรวจข้อมูลจากตัวผู้เรียน สภาพ สังคมและวัฒนธรรม ธรรมชาติ และคุณสมบัติของการเรียนรู้ ศึกษาเอกสารงานวิจัย แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวข้อง

ตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วยหลักการและเหตุผล แนวคิดพื้นฐาน ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ 6 หน่วย ในแต่ละหน่วยประกอบด้วย คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา วิธีสอนและกิจกรรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล วิธีการฝึกอบรม ใช้วิธีการบรรยายของวิทยากร การอภิปรายกลุ่ม บทบาทสมมติ และการศึกษาเป็นรายกรณี มีการนำโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมและความ สอดคล้อง หลังจากนั้นนำผลมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาเห็นว่าองค์ประกอบ ของหลักสูตรฝึกอบรมเกือบทุกประเด็นมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดถึงมาก และ โครงร่าง หลักสูตรฝึกอบรมมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับสูง เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิผลของสื่อที่ใช้ตามหลักสูตรฝึกอบรม โดยการนำหลักสูตรฝึกอบรมที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ กับกลุ่มตัวอย่าง รูปแบบการทดลองเป็นแบบ Nonequivalent Pretest-Posttest Control-Group Design แบ่งเป็นกลุ่มทดลองใช้หลักสูตร 30 คนและกลุ่มควบคุม 30 คน ผลการทดลองปรากฏว่ากลุ่มทดลอง มีพัฒนาการด้านความเป็นพลเมืองดีหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม และมีคะแนนความเป็นพลเมืองดีหลังการทดลองของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ตอนที่ 4 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม พบว่าหลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อ ระยะเวลา ทำให้ได้หลักสูตร ฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับใช้กับเยาวชน

TITLE	THE DEVELOPMENT OF TRAINING PROGRAMS FOR GOOD YOUTH CITIZEN
KEYWORD	TRAINING PROGRAMS / GOOD YOUTH CITIZEN / YOUTH
STUDENT	ACTING SUB.L.T. CHAINIT PUNNARWORN
ADVISOR	ASSOCIATE PROFESSOR DR. RUJI PUSARA
CO-ADVISOR	ASSOCIATE PROFESSOR DR. CHURDSAK KOWASIN
LEVEL OF STUDY	DOCTOR OF PHILOSOPHY PROGRAM IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION
FACULTY	GRADUATE COLLEGE OF MANAGEMENT SRIPATUM UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR	2012

ABSTRACT

This research aimed to 1) Develop the curriculum of good citizen for youth; 2) Evaluate the effectiveness of the curriculum of good citizen for youth. According to several research and development models, the curriculum was developed through 4 stages as follows:

Stage 1: Surveying fundamental data: the researcher collected data from printed materials, related literature. By collected data from the learners, social environment, cultural, nature and learners qualification.

Stage 2: Constructing a training curriculum: A curriculum was created based on the fundamental data including principle and rationale, fundamental concepts, objectives and structure. The curriculum container six training units. Each unit had its own description, training objectives, content structure, training methods and activities, training media, measurement and evaluation. Four methods of training were employed; lecture, group discussion, role play, and case study. Appropriateness and relevancy of curriculum to trainees were assessed by 5 experts. All experts considered the compositions in all issues of the curriculum were suitable in the maximum rank.

The outline of the curriculum has related in every issues, by the high rank of correlation as the mentioned as above.

Stage 3: Evaluating the curriculum effectiveness: The nonequivalent pretest-posttest control-group design was used for 30 experimental group, the another one also the same amount for control group. The results found that the experimental group was gainer scores for good citizenship than the control group, whereas the experimental group was also better scores after training.

Stage 4: Revising the curriculum: After revised that curriculum such as objective, content, activities and instructional medias found that this training curriculum should be used for the group.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยสมบูรณ์ด้วยความเมตตาซึ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.รุจิร ภูสาระ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. เชิดศักดิ์ โฉมาสินธุ์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ พ.ต.ท.ดร.ศิริพงษ์ เสภาภายน กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ดร.วราภรณ์ ไทยมา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำและตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณด้วยความเคารพยิ่งไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคณะผู้เชี่ยวชาญที่ได้สละเวลาตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม
หน่วยการเรียนรู้ คุณภาพเครื่องมือและแบบประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม เพื่อพิจารณาองค์ประกอบของรูปแบบเพื่อ
กำหนดเป็นแนวคิด ขอขอบพระคุณผู้บริหาร โรงเรียน รองผู้บริหาร โรงเรียนของโรงเรียนที่ผู้วิจัย
ทดลองใช้เครื่องมือวิจัยที่กรุณาให้บุคลากร สถานที่และอำนวยความสะดวกต่างๆ

ขอขอบคุณนักเรียนทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการดำเนินการ
ทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม เจ้าหน้าที่ห้องโสตทัศนศึกษา รองผู้อำนวยการ ผู้อำนวยการ โรงเรียน
และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์สถานที่ในการดำเนินการทดลอง

ขอขอบคุณผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนับสนุนกำลังกาย แรงใจในการดำเนินการมาโดยตลอด
คุณค่าและประโยชน์ใดๆ ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาแด่
พระคุณของบิดา มารดา ที่ได้ให้กำเนิดและเลี้ยงดู รวมทั้งคณะครู อาจารย์ทุกท่านที่อบรมสั่งสอน
ผู้วิจัยมาตั้งแต่เด็ก ที่มีส่วนวางรากฐานการศึกษาให้ผู้วิจัย

ว่าที่ร้อยตรีชัชชนิดย์ พรรณาวาร

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	III
กิตติกรรมประกาศ.....	V
สารบัญ.....	VI
สารบัญตาราง	VIII
สารบัญภาพ	IX
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของงานวิจัย.....	3
กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	4
สมมติฐานการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร.....	8
1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตร.....	8
1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร.....	20
ตอนที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการฝึกอบรม.....	45
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม.....	45
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการฝึกอบรม.....	49
ตอนที่ 3 แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารเกี่ยวกับลักษณะของความเป็นพลเมืองดี..	83
ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	99

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	113
	ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม.....	113
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	123
	เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง.....	123
	การดำเนินการทดลอง.....	126
	ระยะเวลาการทดลอง.....	127
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	128
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	129
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	131
	การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน.....	131
	การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม.....	132
	การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม.....	136
	การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม.....	142
5	สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	145
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	145
	วิธีการดำเนินการวิจัย.....	145
	สรุปผลการวิจัย.....	146
	อภิปรายผล.....	147
	ข้อเสนอแนะ.....	154
	บรรณานุกรม.....	156

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. แบบประเมินโครงร่าง/แบบประเมินผล หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน	170
ภาคผนวก ข. ตารางแสดงค่าประเมินความเหมาะสม/ ตารางแสดงค่าการวิเคราะห์ความสอดคล้อง.....	180
ภาคผนวก ค. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ / คณะวิทยากร / ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม.....	188
ภาคผนวก ง. หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน.....	192
ภาคผนวก จ. แบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม หลักสูตรอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน.....	352
ประวัติผู้วิจัย.....	387

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	การวิเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร.....	19
2	วิธีการฝึกอบรมแยกตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม.....	69
3	สาระการเรียนรู้แกนกลางตามมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ที่ 2.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	84
4	การวิเคราะห์ลักษณะของความเป็นพลเมืองดีตามทัศนคติต่างๆ.....	87
5	คุณภาพเครื่องมือ.....	126
6	ระยะเวลาในการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้.....	128
7	ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม การเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน.....	134
8	ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ ในการพิจารณาโครงสร้าง หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน.....	135
9	แสดงร้อยละของค่าเฉลี่ยจากการสอบด้วยแบบทดสอบท้ายหน่วยการเรียนรู้.....	137
10	เปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง	138
11	เปรียบเทียบคะแนนทดสอบหลังการทดลองระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง	139
12	เปรียบเทียบคะแนนพัฒนาการของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง.....	139
13	เปรียบเทียบคะแนนพัฒนาการของกลุ่มทดลองและกลุ่มทดลอง.....	139
14	ค่าสถิติพื้นฐานและข้อเสนอแนะจากการประเมินผลการประเมินการทดลองใช้ หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน.....	140
15	ค่าสถิติพื้นฐานความพึงพอใจของผู้เข้าอบรม.....	141
16	แสดงเวลาในการปรับหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน.....	142
17	การติดตามผลหลังการใช้หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน.....	143
18	ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมของผู้เชี่ยวชาญ....	181
19	ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมของผู้เชี่ยวชาญ	182
20	ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของจุดประสงค์จากหน่วยการเรียนรู้กับ แบบทดสอบ.....	184

สารบัญภาพประกอบ

ภาพประกอบที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม.....	4
2	ขอบเขตความหมายของหลักสูตร (บุญชม ศรีสะอาด).....	10
3	ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหลักสูตร.....	17
4	องค์ประกอบของหลักสูตร.....	18
5	แผนภูมิกระบวนการพัฒนาหลักสูตร (วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์).....	29
6	รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์.....	31
7	รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบา.....	34
8	รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ Saylor, Alexander and Lewis.....	35
9	รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของสังัด อุทรานันท์.....	39
10	รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรของวิชัย วงษ์ใหญ่.....	41
11	รูปแบบการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดในการวิจัย.....	44
12	ขั้นตอนการประเมินหลักสูตรของ เดวิด แพร็ต.....	46
13	โมเดลพื้นฐานสำหรับการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ	53
14	วงจรการประเมินผลการฝึกอบรม.....	65
15	ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน.....	114
16	รูปแบบการทดลองแบบ Nonequivalent Pretest-Posttest Control-Group Design...	122

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแส “โลกาภิวัตน์” ซึ่งเป็นแรงบีบบังคับสู่สังคมแห่งการเรียนรู้คือกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ กระหน้าสังคมโลกอยู่ตลอดเวลา วิทยาการ เทคโนโลยีและวัฒนธรรมจากแต่ละซีกโลก ต่างไหล บ่าท่วมทับกันสู่กันและกันอยู่ทุกขณะ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2539, หน้า 18) และมีสภาวะการ แข่งขันกันอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี การบริหาร และวัฒนธรรม การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ขององค์การจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีความจำเป็น อย่างยิ่งและหนึ่งในด้านต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว ต้องมีความเกี่ยวข้องกับ “คน” หรือ “มนุษย์” ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญมากที่สุด ทั้งนี้ เพราะการแข่งขันในโลกศตวรรษ 21 จะต้องอาศัยกำลังคนที่มีคุณภาพเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ซึ่งมีทิศทางการพัฒนาอย่าง เดียวกันคือยึด “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ, 2549, หน้า 1) ดังนั้น ความอยู่รอดของประเทศจึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชากร เป็นสำคัญ

ในการพัฒนาคนการศึกษา นับว่าเป็นเรื่องสำคัญตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช มหาราช ที่ทรงพระราชทานไว้ว่า “นอกจากการศึกษาจะสอนให้ คนเก่งแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศของเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพ คือ ทั้งเก่ง ทั้งดี มาเป็นกำลังของบ้านเมือง ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลังสำหรับการสร้างสรรค์ และให้ความดีเป็นปัจจัยประคับประคอง หนุนนำความเก่งให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง ที่อำนวย ผลประโยชน์อันพึงประสงค์” การศึกษาจะต้องพัฒนาคนให้มีความเข้มแข็งทางสติปัญญา มีการ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิตและสร้างความรู้ใหม่ได้ เพื่อที่จะดำเนินชีวิตและก้าวไป

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 6 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการ ดำรงชีวิต สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข(คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 5)

สภาพสังคมไทยปัจจุบัน พบว่า เต็มไปด้วยปัญหาต่าง ๆ มากมายแสดงให้เห็นว่า อาจเกิด จากการขาดคุณภาพของคนนั่นเอง การวางแผนพัฒนาประเทศจึงมุ่งเน้นการพัฒนาคนเพื่อนำไปสู่ การเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมตามที่สังคมต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปลูกฝังให้เยาวชนไทย เป็นคนดี มีศีลธรรม มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย อันมี

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข อันได้แก่ การมีระเบียบวินัย การตรงต่อเวลา มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมและสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 31)

การเรียนรู้ในระดับโรงเรียนจึงเป็นการเตรียมความพร้อมในการเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดีของสังคม และประเทศชาติ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสามารถ มีความตั้งใจ ความรับผิดชอบ การรู้จักตนเอง การฝึกฝน รวมทั้งแสวงหาวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองเพื่อให้ความเข้าใจในเนื้อหาด้วยตนเอง โดยทั่วไป นักเรียนและเยาวชนมักเคยชินกับวัฒนธรรมทางการเรียนที่ใช้วิธีการจัดการที่ครูเป็นผู้ป้อนให้ขาดความกระตือรือร้นที่จะขวนขวายหาความรู้ด้วยตนเอง หากไม่สามารถจัดการให้เยาวชนมีความเป็นตัวของตัวเองและสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ย่อมยากที่จะพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัยและใฝ่รู้ (พระไพศาล วิสาโล, 2544)

ลักษณะดังกล่าวเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สังคมอ่อนแอทางปัญญา การที่ผู้เรียนไม่ใช่ปัญญาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง ย่อมก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ไม่ถูกต้อง หรือแสวงหาความรู้ที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาตนเองทำให้เกิดวิกฤติคุณภาพของมนุษย์ดังที่ประเทศไทยกำลังประสบปัญหา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542, หน้า 9) ในการกล่อมเกลாதองสังคมเพื่อพัฒนาให้บุคคลมีคุณภาพ มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี เป็นไปตามแผนพัฒนาการศึกษาและเป้าหมายในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัยได้รายงานผลการวิจัยโครงการติดตามสภาวะการณ์เด็ก และเยาวชนรายจังหวัด กล่าวว่า สภาวะการณ์ของเด็กและเยาวชนในมิติทางด้านสังคม ด้านครอบครัว พบว่า จำนวนเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นใช้เวลาอยู่กับบ้านโดยเฉลี่ย 109.98 นาทีต่อวัน นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กมัธยมศึกษาตอนต้นที่ยอมรับว่าเคยมีเพศสัมพันธ์และมีร้อยละ 16.08 ดังนิตดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอทางสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคตซึ่งเป็น ตัวบ่งชี้ถึงพฤติกรรม การแสดงออกของเด็กและเยาวชน ที่มีต่อคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมไทยที่พึงเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจเด็กกำลังเสื่อมถอยลงอย่างชัดเจน (สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย , 2549, หน้า 9)

กรมวิชาการ (2545, หน้า 2) ได้กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยคำนึงถึงความถนัด ความสนใจ ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน เพื่อมุ่งพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมจากกิจกรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับทั้งยังเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหา รวมถึงการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ การบำเพ็ญตนให้เกิดประโยชน์ การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม การประหยัด รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเอง ซึ่งเป็น

เป้าประสงค์สำคัญ ปัจจุบันพบว่าเด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม มีความหย่อนยานใน คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งทำให้ส่งผลกระทบต่อสังคม เช่น มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ ขาดความ สนใจในการเรียน การทำงาน หันไปใช้สารเสพติด (กองสารวัตรนักเรียน, 25 52, หน้า 5 – 8) ดังนั้น การที่จะพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีตามที่ได้กล่าวมาแล้ว จำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตร ขึ้นมาโดยเฉพาะ เพื่อเสริมให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ใช้ในการฝึกอบรมและพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีในที่สุด

จากที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดทฤษฎีด้านการพัฒนาหลักสูตรมาดำเนินการพัฒนา หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

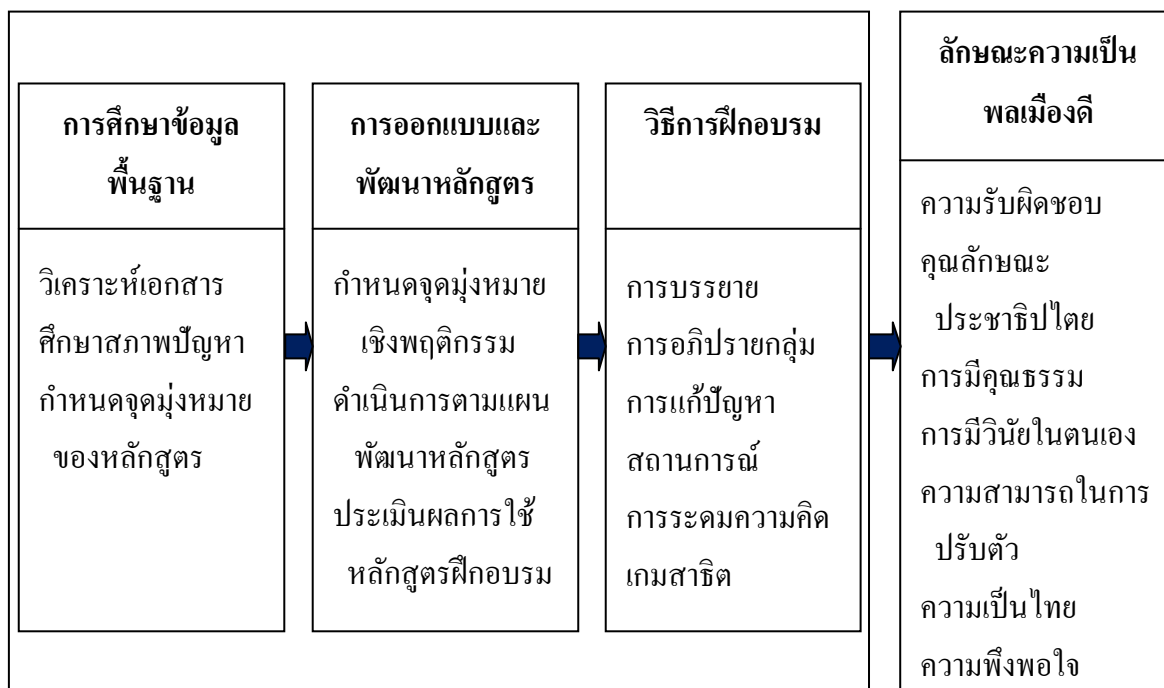
1. พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน
2. ตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน

ความสำคัญของงานวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน ผลจากการดำเนินการวิจัย จะทำให้เกิดคุณค่า ดังนี้

1. ได้หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน ที่เป็นประโยชน์ในการใช้เป็น ต้นแบบ เพื่อให้หน่วยงานที่มีความรับผิดชอบได้นำไปใช้งานต่อไป
2. สถานศึกษาสามารถนำหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือเสริมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

สมมติฐานการวิจัย

หลังผ่านการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน ผู้เข้ารับการอบรม มีพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดีสูงขึ้นกว่าก่อนเข้ารับการอบรม

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชนที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย
 - หน่วยการเรียนรู้ 6 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่
 - หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความรับผิดชอบ
 - หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง คุณลักษณะประชาธิปไตย
 - หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การมีคุณธรรม
 - หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การมีวินัยในตนเอง
 - หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ความสามารถในการปรับตัว
 - หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง ความเป็นไทย

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 แบ่งเป็น

2.1 นักเรียนกลุ่มทดลอง	จำนวน	30 คน
2.2 นักเรียนกลุ่มควบคุม	จำนวน	30 คน

3. ระยะเวลาดำเนินการวิจัย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ เฉพาะในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

- 1) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการในการออกแบบ การสร้างพัฒนา หลักสูตร โปรแกรมการฝึกอบรม และลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับ การเป็น พลเมืองดีสำหรับเยาวชน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสร้าง หลักสูตรฝึกอบรม การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมและการประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม
- 2) หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตาม กระบวนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน เพื่อนำไปพัฒนาการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ หลักการและเหตุผล แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม เนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมและ ระยะเวลาในการฝึกอบรม สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมและการวัดและประเมินผล ทั้งนี้จะเป็น องค์ประกอบในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ จำนวน 6 หน่วยการเรียนรู้ คือความรับผิดชอบ คุณลักษณะประชาธิปไตย การมีคุณธรรม การมีวินัยในตนเอง ความสามารถในการปรับตัวและ ความเป็นไทย
- 3) การเป็นพลเมืองดี หมายถึง พฤติกรรมหรือลักษณะของนักเรียนที่แสดงออกในทางที่ดี ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคมหรือที่สังคมคาดหวังในด้านความรับผิดชอบ คุณลักษณะ ประชาธิปไตย การมีคุณธรรม การมีวินัยในตนเอง ความสามารถในการปรับตัว และความเป็นไทย
- 4) ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมหรือลักษณะของนักเรียนที่แสดงออกในทาง ความ ตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลที่เกิดจากการ กระทำของตนเองทั้งด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย
- 5) คุณลักษณะประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมหรือลักษณะของนักเรียนที่แสดงออก ในทางที่นำเอาหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัยหรือวิถีทางแห่งชีวิตและ พฤติกรรมที่แสดงถึงประชาธิปไตย

6) การมีคุณธรรม หมายถึง พฤติกรรมหรือลักษณะของนักเรียนที่แสดงออกในด้านคุณงามความดีที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจของบุคคล หลักแห่งความประพฤติของบุคคลอันเป็นประโยชน์และมีความถูกต้องดีงาม

7) การมีวินัยในตนเอง หมายถึง พฤติกรรมหรือลักษณะของนักเรียนที่แสดงออกในทางที่บุคคลมีการยับยั้งใจและควบคุมความประพฤติ หรือการกระทำอันเกิดจากความต้องการของตนเอง โดยใช้ความพยายามของตนเองจนสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ ไม่มีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอกมาเกี่ยวข้อง

8) ความสามารถในการปรับตัว หมายถึง พฤติกรรมหรือลักษณะของนักเรียนที่แสดงออกในทางกระบวนการที่เป็นไปตามความต้องการจากแรงผลักดันภายในจิตใจ เพื่อให้เกิดความสมดุลทางจิต ลดความวิตกกังวล ความคับข้องใจและความต้องการต่างๆ สามารถอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นสุข

9) ความเป็นไทย หมายถึง พฤติกรรมหรือลักษณะของนักเรียนที่แสดงออกในทางคุณลักษณะทางจิตใจที่แสดงถึง การเห็นคุณค่าและภูมิใจในภูมิปัญญาไทย ศิลปวัฒนธรรมไทยและพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีความเป็นไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน ผลจากการดำเนินการวิจัย จะทำให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

1. โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำแนวทางและผลการวิจัยไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้
2. สถานศึกษาสามารถนำหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี
3. หน่วยงานที่ทำหน้าที่พัฒนาเยาวชน สามารถนำหลักสูตรฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเยาวชนให้เกิดลักษณะของการเป็นพลเมืองดี

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม

ผู้เสนอ องค์ประกอบของหลักสูตร ฝึกอบรม	จุดหมายของหลักสูตร	วัตถุประสงค์และ นโยบายการศึกษา	รูปแบบและโครงสร้าง หลักสูตร	หลักการและเหตุผล	แนวคิดพื้นฐานในการ พัฒนาหลักสูตร	วัตถุประสงค์ของ หลักสูตร	เนื้อหาของหลักสูตร	กิจกรรมและระยะเวลา การฝึกอบรม	สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม	การวัดและประเมินผล
ไทเลอร์ (Tyler) : 1949	✓						✓	✓		✓
ทาบ (Taba) : 1962						✓	✓	✓		✓
บิชอป (Bishop) : 1985						✓	✓	✓		✓
เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ : 2539						✓	✓	✓		✓
ขำรง บัวศรี : 2532	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓
ยุวดี ภาษา : 2536				✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
องอาจ พงษ์พิสุทธิบุปผา : 2541				✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ช่อเพชร เบ้าเงิน : 2545				✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ศิริพงษ์ เตาภายน : 2545				✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
วิยะดา รัตนสุวรรณ : 2547				✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
พจนีย์ มั่งคั่ง : 2549			✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓
มหาวิทยาลัยราชภัฏ : 2548						✓	✓	✓	✓	✓
จอห์นสัน (Johnson) : 1997		✓	✓				✓			✓
สุมิตร คุณากร : 2520		✓					✓	✓		✓
คัดเลือกความถี่ตั้งแต่ 5 รายการขึ้นไป	2	3	3	6	5	11	14	13	8	14

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา วิเคราะห์ เอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วสังเคราะห์มาเป็นข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตร

1.1.1 ความหมายของหลักสูตร

1.1.2 ความสำคัญของหลักสูตร

1.1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร

1.1.4 การประเมินหลักสูตร

1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

1.2.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

1.2.2 หลักการพัฒนาหลักสูตร

1.2.3 ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตร

1.2.4 กระบวนการการพัฒนาหลักสูตร

1.2.5 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

ตอนที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการฝึกอบรม

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

2.1.1 ความหมายของหลักสูตรฝึกอบรม

2.1.2 องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม

2.1.3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

2.1.4 การตรวจสอบหลักสูตรฝึกอบรม

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการฝึกอบรม

2.2.1 ความหมายของการฝึกอบรม

2.2.2 ความสำคัญของการฝึกอบรม

2.2.3 กระบวนการและขั้นตอนการฝึกอบรม

2.2.4 ประเภทการฝึกอบรม

2.2.5 จุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม / วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

2.2.6 การประเมินผลการฝึกอบรม

2.2.7 ประโยชน์ของการฝึกอบรม

2.2.8 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกอบรม

2.2.9 เทคนิคการดำเนินการฝึกอบรมให้ประสบผลสำเร็จ

2.2.10 แนวทางในการจัดการฝึกอบรม

ตอนที่ 3 แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของความเป็นพลเมืองดี

3.1 ความหมายของพลเมืองดี

3.2 ลักษณะของความเป็นพลเมืองดี

3.2.1 ด้านความรับผิดชอบ

3.2.2 ด้านคุณลักษณะประชาธิปไตย

3.2.3 ด้านการมีคุณธรรม

3.2.4 ด้านการมีวินัยในตนเอง

3.2.5 ด้านความสามารถในการปรับตัว

3.2.6 ด้านความเป็นไทย

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตร

1.1.1 ความหมายของหลักสูตร

คำว่า “หลักสูตร” แปลมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Curriculum” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Currere” หมายถึง “Running Course or learning Experience” (สุนีย์ ภูพันธ์, 2546, หน้า 6 ; อ้างอิงจาก Armstrong, 1982) คำว่า “หลักสูตร” เป็นคำที่มีความหมายและเข้าใจแตกต่างกันไประหว่างนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรด้วยกัน เป็นคำที่อาจตีความหมายให้แคบหรือกว้างก็ได้

คำว่า “หลักสูตร” แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า “syllabus” ซึ่งหมายถึงหัวข้อเรื่องที่จะศึกษาในรายวิชาหนึ่ง ๆ ซึ่งต่างกับคำว่า “curriculum” หมายถึง รายวิชาต่าง ๆ ทั้งหมดที่จัดสอนในโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย

รุจิรี ภูสาระ (2553, หน้า 9) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร มีความหมายได้หลายอย่าง แต่เดิมมีความหมายว่าเป็นรายการกระบวนวิชา แต่ต่อมากำนี้ได้ขยายความออกไปมากขึ้น นักพัฒนาหลักสูตรที่มีความเชี่ยวชาญจะสามารถอธิบายความหมายได้มากกว่านักพัฒนาหลักสูตรที่มีแนวคิดดั้งเดิม

ฉะนั้นหลักสูตร จึงเป็นตัวกำหนดหรือกรอบของแนวปฏิบัติที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตร ไว้ดังนี้
 อุดม เขยถ่วงศ์ (2545, หน้า 2) สรุปความหมายของหลักสูตรว่ามีความหมายทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ดังนี้

1. หลักสูตร คือ จุดมุ่งหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ
2. หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัดโดยโรงเรียน
3. หลักสูตร คือ กิจกรรมทางการศึกษา
4. หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่เรียน
5. หลักสูตร คือ แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวัง

แก่ผู้เรียน

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 9) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรไว้ ดังนี้

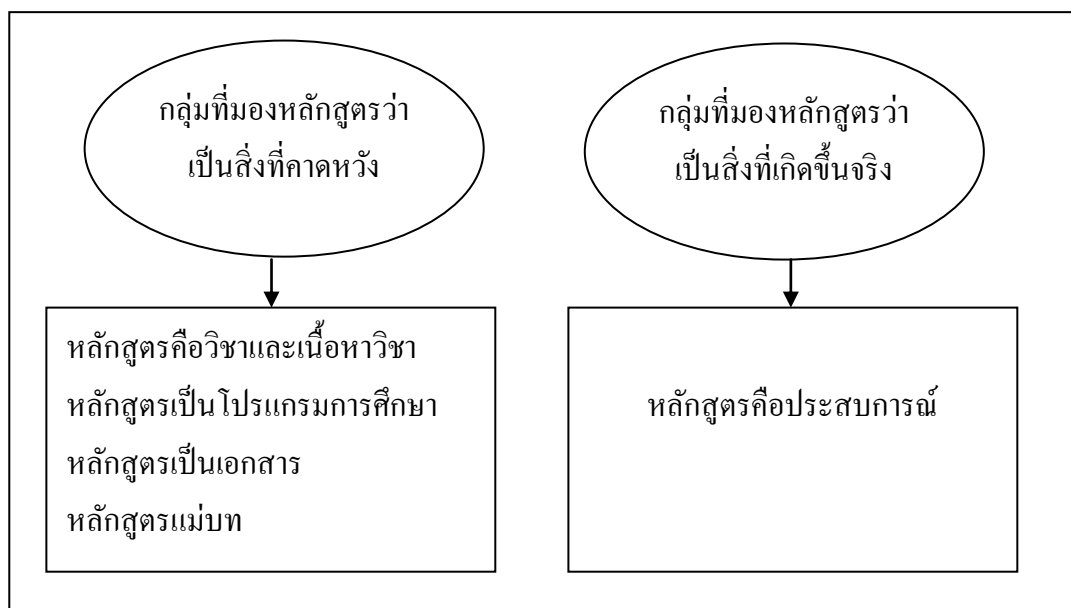
1. หลักสูตรเป็นวิชาและเนื้อหาสาระที่จัดให้แก่ผู้เรียน
2. หลักสูตรเป็นเอกสารหลักสูตร
3. หลักสูตรเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะให้แก่ผู้เรียน
4. หลักสูตร คือ แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวัง

แก่นักเรียน

5. หลักสูตรเป็นมวลประสบการณ์
6. หลักสูตรเป็นจุดหมายปลายทาง
7. หลักสูตรเป็นระบบการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

บุญชม ศรีสะอาด (2546, หน้า 7) กล่าวไว้ว่า คำว่าหลักสูตร (Curriculum) มีความหมายหลายอย่าง เมื่อศึกษาความหมายของหลักสูตรตามนิยามที่มีผู้ให้ไว้ สามารถจัดเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่คาดหวัง (Intended) กลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Actualized) และกลุ่มที่มองหลักสูตรครอบคลุมทั้งสองกลุ่มที่กล่าวมา กลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่คาดหวังได้แก่กลุ่มที่หมายความว่า หลักสูตรคือวิชาและเนื้อหาวิชา หลักสูตร เป็นโปรแกรมการศึกษาหลักสูตรเป็นเอกสาร และที่หมายถึงหลักสูตรแม่บท ส่วนกลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ได้แก่กลุ่มที่ให้ความหมายว่าหลักสูตรคือประสบการณ์ ดังเขียนเป็นแผนภาพได้ ดังภาพประกอบที่ 2 ดังนี้

ความหมายของหลักสูตร

ภาพประกอบที่ 2 แสดงขอบเขตของความหมายของหลักสูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2546, หน้า 7)

พิสนุ ฟองศรี (2549, หน้า 154) ให้ความหมายว่าหลักสูตร หมายถึง การวางแผนหรือจัดระบบทางการศึกษาเกี่ยวกับประมวลวิชา ประสบการณ์ต่าง ๆ การจัดการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะต่าง ๆ ที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

ฉันท ชาติทอง (2550, หน้า 4) ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง การบูรณาการศิลปะการเรียนรู้ และมวลประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน สามารถนำไปสู่ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตตามสิ่งที่สังคมคาดหวัง และมีการกำหนดแผนงานไว้ล่วงหน้า โดยสามารถปรับปรุงและพัฒนาให้เอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถสูงสุดตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

เดือนเพ็ญ หอมหวล (255 5) ได้ให้ความหมายของคำว่า หลักสูตร หมายถึง ขอบเขตข้อกำหนดระดับชาติมาสู่โรงเรียน เป็นแนวทางการจัดการศึกษา วิชาที่ถูกจัดทำขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ เนื้อหาสาระและกิจกรรม ประสบการณ์ที่สอดคล้องกับปัญหา และความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น และมีความสำคัญคือ เป็นแนวทางที่ครูจะต้องยึดถือในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถ และคุณลักษณะตรงตามที่ได้กำหนดไว้

กู๊ด (สูนีย์ ภูพันธ์, 2546, หน้า 7; อ้างอิงจาก Good, 1973, p. 157) ได้ให้ความหมายไว้ในพจนานุกรมทางการศึกษา (Dictionary of Education) ว่า หลักสูตร คือ กลุ่มรายวิชาที่จัดไว้อย่างมีระบบหรือลำดับวิชาที่บังคับสำหรับจบการศึกษา หรือเพื่อรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาหลักต่าง ๆ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลศึกษา เป็นต้น

วิลเลอร์ (Wheeler, 1974, p. 11) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า มวลประสบการณ์การเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974, p. 6) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่าเป็นแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือจุดประสงค์ที่วางไว้โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ

อาร์มสตรอง (Armstrong, 1989, p. 4) ให้ความหมายว่า หลักสูตรเป็นการยืนยันในกระบวนการตัดสินใจกับผลผลิต ซึ่งให้ความสำคัญจากการเตรียมแผนและออกแบบเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อผู้เรียน ผลผลิต คือ ผู้เรียนได้รับข้อมูลและความรู้ใหม่

โอลิวา (Oliva, 1992, pp. 5-6) ได้นำคำนิยามต่างๆ ของหลักสูตรมาเรียบเรียงไว้ดังนี้ หลักสูตร คือ สิ่งที่ใช้สอนในโรงเรียน

หลักสูตร คือ ชุดวิชาที่เรียน (Set of Subjects)

หลักสูตร คือ เนื้อหา (Content)

หลักสูตร คือ โปรแกรมการเรียน (Program of Studies)

หลักสูตร คือ ชุดสิ่งของที่ใช้ในการเรียนการสอน (Set of Materials)

หลักสูตร คือ ลำดับของกระบวนการวิชา (Sequence of Courses)

หลักสูตร คือ จุดประสงค์ที่นำไปปฏิบัติ (Performance Objectives)

หลักสูตร คือ ทุกสิ่งที่ดำเนินการในโรงเรียน รวมทั้งกิจกรรมนอกห้องเรียน การแนะแนว และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

หลักสูตร คือ สิ่งการสอนทั้งภายนอกและภายในโรงเรียนที่โรงเรียนเป็นผู้จัด

หลักสูตร คือ ทุกสิ่งที่กำหนดขึ้นโดยบุคคลในโรงเรียน

หลักสูตร คือ ลำดับของกิจกรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการโดยผู้เรียน

หลักสูตร คือ ประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งเกิดจากระบบการจัดการของโรงเรียน

ออนสไตน์และฮังก์ิน (Ornstein and Hunkins, 2004, pp. 10 – 11) กล่าวว่า
หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมและวิธีการในการวางแผนเพื่อให้ประสบความสำเร็จ และบรรลุ
เป้าหมาย โดยครูเป็นผู้จัดเนื้อหาความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และ
ประสบการณ์

โพสนเนอร์ (Posner, 2004, p. 5) ได้ให้ความหมายคำว่า หลักสูตร หมายถึง เนื้อหา
มาตรฐานหรือวัตถุประสงค์ ที่ระบุวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ครูวางแผนไว้และรวมถึงการวางแผนการจัดโอกาสการเรียนรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

จากความหมายของคำว่าหลักสูตรข้างต้นนั้น ได้มีผู้ที่กล่าวถึงและใช้กันอย่าง
กว้างขวางมีอยู่ด้วยกัน 5 ประการ คือ การใช้ตัวย่อ “SOPEA” มีรายละเอียดดังต่อไปนี้
(ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539, หน้า 3 – 9)

1. หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่เรียน (Curriculum as subjects and subject matter)
2. หลักสูตร คือ จุดหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ (curriculum as objective)
3. หลักสูตร คือ แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่ผู้เรียน (curriculum as plan)
4. หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัดโดยโรงเรียน (curriculum as learners' experiences)
5. หลักสูตร คือ กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน (Curriculum as educational activities)

จากความหมายที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า หลักสูตรคือ มวลประสบการณ์
และกลยุทธ์ที่หลากหลาย ที่จัดให้กับผู้เรียน โดยวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอน
ประกอบด้วยจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมที่สอดคล้องกับปัญหาและความ
ต้องการของผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์
และทักษะต่าง ๆ ตามที่คาดหวัง และมีการกำหนดแผนงานไว้ล่วงหน้าให้สอดคล้องกับ
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีสุขอัน
เป็นประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไปในการรับรู้ของผู้เรียน การดำเนินชีวิตในสังคม การทำงานและ การ
อยู่ร่วมกับผู้อื่นและสิ่งสำคัญเพื่อให้นักเรียนและเยาวชนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มี
ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนั้น ๆ

1.1.2 ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการจัดการศึกษาของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระดับใดก็ตามจะขาดหลักสูตรนั้นไม่ได้ เพราะหลักสูตรเปรียบเสมือน เข็มทิศหรือเครื่องนำทางให้ผู้เรียนไปสู่จุดหมาย และเป็นโครงร่างกำหนดไว้ว่าผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์อะไรบ้างที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เพื่อเป็นแนวทางที่จะสร้างความเจริญเติบโตให้กับตัวเด็กเอง ซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่ทำให้ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของประเทศมีประสิทธิภาพทั้งในปัจจุบันและอนาคตต่อไป ความสำคัญของหลักสูตรดังกล่าว นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 17) สรุปความสำคัญของหลักสูตรเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเสมือนเบ้าหลอมให้พลเมืองมีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
3. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา
4. ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติต่อครู
5. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญของงาม และพัฒนาการของเด็กตามจุดหมายของการศึกษา
6. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่าผู้เรียนและสังคมควรจะได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์ต่อเด็กโดยตรง
7. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า เนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่น เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม
8. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า วิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและผาสุกเป็นอย่างไร
9. หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าเป็นอย่างไร
10. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทาง ความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะ และเจตคติของผู้เรียน ในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคมและบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและชาติบ้านเมือง

พิสมัย ถิณะแก้ว (ม.ม.ป, หน้า 6 – 7) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงาน หรือเครื่องชี้แนวทางในการปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอนอันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ

2. หลักสูตรเป็นเอกสารทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม
 3. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐให้แก่รัฐบาลด้วย
 4. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาที่จะอำนวยความสะดวกและการควบคุมดูแล ติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายในการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย
 5. หลักสูตรเป็นตัวกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
 6. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะ และรูปร่างของสังคมในอนาคตที่จะเป็นไปในรูปแบบใด
 7. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลังซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผล
 8. หลักสูตรเป็นสิ่งบ่งชี้ความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพ ทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง
- จากความสำคัญของหลักสูตรที่นักการศึกษาได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ความสำคัญของหลักสูตรต่อกระบวนการเรียนการสอนนั้น มีความสำคัญยิ่งต่อการจัดศึกษาที่จะนำไปสู่ลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามความมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ที่กำหนดไว้ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งพัฒนาให้เด็กมีพัฒนาการทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา รักการเรียนรู้ อันจะเป็นเครื่องบ่งชี้ไปถึงความเจริญของชาติบ้านเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และหลักสูตรยังเป็นหลักและหัวใจของการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการศึกษาความเข้าใจในเรื่องของหลักสูตรและการเรียนการสอน และจะทำให้การศึกษาดำเนินไปด้วยดีทั้งแก่ตัวผู้เรียนเอง เพื่อช่วยให้ครูผู้สอนได้มีทิศทางในการสอน ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรโดยตรงควรที่จะศึกษาในเรื่องของหลักสูตร ให้มีความรู้ความเข้าใจมากและถ่องแท้ เพื่อเป็นส่วนร่วมที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียนและสังคมให้เป็นไปในทิศทางที่ประเทศชาติต้องการให้ดีที่สุด

1.1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร

หลักสูตรจะต้องประกอบด้วยสิ่งที่ประกอบเป็นส่วน ๆ มีนักการศึกษากล่าวไว้ ดังนี้

บุญชม ศรีสะอาด (2546, หน้า 11) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบพื้นฐาน 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. จุดประสงค์
2. สาระความรู้และประสบการณ์
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

ในการพัฒนาหลักสูตรและการสอนจะต้องดำเนินการพัฒนาในองค์ประกอบพื้นฐาน ทั้ง 4 ลำดับ กล่าวคือ จะเริ่มต้นที่การกำหนดจุดประสงค์หรือความมุ่งหมาย ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษาเป็นความคาดหวังที่ต้องการให้ผู้เรียนมี หรือ ปฏิบัติได้ จากนั้นก็ทำการพิจารณาว่าสิ่งที่จะสามารถบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และในระดับใด จะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

องค์ประกอบที่เต็มรูปของหลักสูตรมีมากกว่า 4 องค์ประกอบ โดยจะมีสิ่งที่เป็น องค์ประกอบพื้นฐานดังที่กล่าวมาแล้ว 4 องค์ประกอบและเพิ่มองค์ประกอบอื่น ๆ อีก ได้แก่ จุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง มาตรฐานการเรียนรู้ การประกันคุณภาพของหลักสูตรและสื่อ การเรียนการสอน ดังกล่าวตามลำดับ

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 18; อ้างอิงจาก Taba, 1962, p. 10) กล่าวว่า หลักสูตรควรมีองค์ประกอบอยู่ 4 อย่าง คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชา และจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการสอนและการเรียนหรือการนำหลักสูตรไปใช้
4. โครงการสอนประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

การจำแนกองค์ประกอบของหลักสูตรดังกล่าว จะเห็นได้ว่าอาจจะแตกต่างกันบ้าง ในรายละเอียด แต่ในหลักใหญ่มีประเด็นหรือองค์ประกอบที่สำคัญเหมือนกันอย่างครบถ้วน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 18 – 19) ได้จำแนกองค์ประกอบของหลักสูตร ไว้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims)

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสำคัญเพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษาแก่เด็ก ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรม ตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล

จุดมุ่งหมายของการศึกษามีหลายระดับ ได้แก่ จุดมุ่งหมายระดับหลักสูตร ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่บอกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรู้เป้าหมายของหลักสูตรนั้น ๆ จุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชา วิชาแต่ละกลุ่มจะสร้างคุณลักษณะที่แตกต่างกันให้กับผู้เรียน ดังนั้นแต่ละกลุ่มวิชาจึงมีการกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ต่างกัน จุดมุ่งหมายรายวิชาเป็นจุดมุ่งหมายที่ละเอียดจำเพาะเจาะจงกว่าจุดมุ่งหมายกลุ่มวิชา ผู้สอนรายวิชาจะกำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนเนื้อหาแต่ละบทแต่ละตอน ขึ้นอยู่ในรูปของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม แม้ว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษามีหลายระดับดังกล่าวมาแล้ว แต่จุดมุ่งหมายทุกระดับจะต้องสอดคล้องกันและนำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางเดียวกัน

2. เนื้อหา (Content)

เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้วกิจกรรมขั้นต่อไป คือ การเลือกเนื้อหา ประสพการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาและประสพการณ์ การเรียงลำดับเนื้อหาสาระ พร้อมทั้งการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation)

เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่นการจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู เอกสารหลักสูตร แผนการสอน แนวการสอน และแบบเรียน เป็นต้น

การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดลอม เช่น การจัดโต๊ะ เก้าอี้ ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ในห้องเรียน จำนวนครูและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

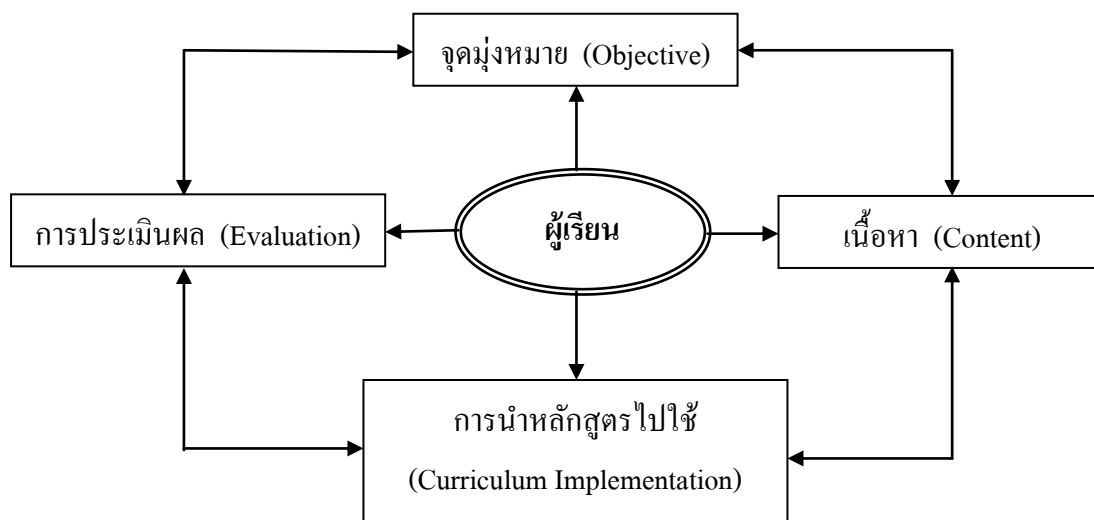
การดำเนินการสอน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในขั้นการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะหลักสูตรจะได้ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการสอนของครู ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ในด้านการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ การวัดและประเมินผล จิตวิทยาการสอน ตลอดจนทั้งปรัชญาการศึกษาของแต่ละระดับ จึงทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

4. การประเมินผลหลักสูตร (Evaluation)

การประเมินผลหลักสูตร คือ การหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่มากนักน้อยเพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุ การประเมินผลหลักสูตรเป็นงานใหญ่และมีขอบเขตกว้างขวาง ผู้ประเมินจำเป็นต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้า

ในการกำหนดสาระขององค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญนั้น สิ่งจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องจัดให้องค์ประกอบแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กันและเชื่อมโยงกัน ซึ่งเมื่อสรุปแล้ว ควรเริ่มตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Objective) เนื้อหาสาระของหลักสูตร (Content) การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) และการประเมินผลหลักสูตร (Evaluation) ซึ่งจะเป็นแนวทางที่สำคัญที่จะพิจารณาว่าการศึกษาในแต่ละระดับนั้นผู้เรียนมีความต้องการ คุณสมบัติและความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และพิจารณาว่าเนื้อหาสาระของวิชาที่ต้องจัดให้กับผู้เรียนได้ศึกษาในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติตรงตามลักษณะอันพึงประสงค์ได้ในระดับไหน และการนำหลักสูตรไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอน ควรจะจัดในรูปแบบใด เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ สิ่งสำคัญอีกประการ คือต้องมีการวัดและประเมินผลว่าการนำหลักสูตรไปใช้มีปัญหาที่ควรปรับปรุงแก้ไขในด้านใด สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายอย่างไร ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามขั้นตอนหรือองค์ประกอบของหลักสูตร

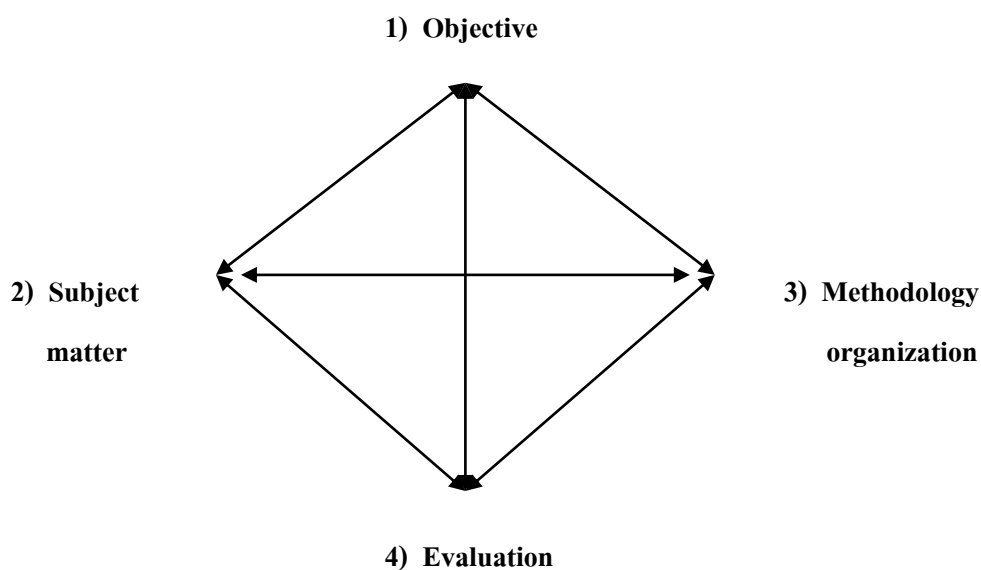
ดังนั้นจะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรทั้ง 4 ส่วนนี้จะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและต่อเนื่อง โดยผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นภาพประกอบที่ 3 ได้ดังนี้

ภาพประกอบที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหลักสูตร

ไทเลอร์ (Tyler, 1949, p. 1) ได้ตั้งคำถามพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตร 4 ข้อ ซึ่งนับเป็นหลักการและเหตุผลสำคัญ สำหรับการสร้างหลักสูตร ซึ่งจากคำถาม 4 ข้อนี้ สามารถนำมากำหนดเป็นองค์ประกอบของหลักสูตร ได้ดังนี้ คือ (1) จุดมุ่งหมาย (2) เนื้อหาวิชา (3) กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ และ (4) การประเมินผล

ทาบ (Taba, 1962, p. 425) ได้กล่าวว่าหลักสูตรโดยทั่วไปมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน คือ (1) จุดประสงค์ (2) เนื้อหาวิชา (3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ (4) การประเมินผล ซึ่งแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังภาพประกอบที่ 4

ภาพประกอบที่ 4 องค์ประกอบของหลักสูตร (Taba, 1962, p. 62)

บิชอป (Bishop, 1985, p. 140) ได้เสนอว่า องค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตร มี 4 ส่วนคือ (1) จุดประสงค์ (2) เนื้อหาสาระ (3) การจัดประสบการณ์เรียนรู้ และ (4) การวัดผลและประเมินผล โดยมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

จากการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตร ตามแนวความคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ดังแสดงในตารางที่ 1

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยสรุปองค์ประกอบหลักสูตร การฝึกอบรมควรประกอบด้วย

1. หลักการและเหตุผล
2. แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร
3. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร
4. เนื้อหาของหลักสูตร
5. กิจกรรมและระยะเวลาในการฝึกอบรม
6. สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม
7. การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

1.1.4 การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เนื่องจากเป็นการตรวจสอบหลักสูตรที่ได้รับ การพัฒนาขึ้นมานั้น มีความเหมาะสมในสถานการณ์นั้น ๆ หรือไม่ สามารถบรรลุ วัตถุประสงค์ได้หรือไม่ มีนักการศึกษากล่าวไว้ ดังนี้

ทาบ (Taba, 1962, หน้า 310) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรมีขอบเขต กว้างขวางครอบคลุมถึงการประเมิน สิ่งต่อไปนี้คือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร กระบวนการของ หลักสูตร ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตร สมรรถภาพของผู้เรียน การใช้สื่อการเรียนการสอนและ ความสัมพันธ์ของวิชาต่าง ๆ

จากความหมายที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวม สรุปผล และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของ หลักสูตร และการนำผลการประเมินผลไปปรับปรุงและพัฒนา

1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชนครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ ความหมายของหลักสูตรฝึกอบรม องค์ประกอบของหลักสูตร ฝึกอบรม กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และการตรวจสอบหลักสูตรฝึกอบรม ดังมี รายละเอียดดังต่อไปนี้

1.2.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

จากการที่หลักสูตรมีความเป็นพลวัต และปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการ และความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาที่สภาพสังคมเปลี่ยนแปลง มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

อุดม เชยกิจวงศ์ (2545, หน้า 9) กล่าวว่า การสร้างหลักสูตรหรือการพัฒนา หลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน การพัฒนาหลักสูตรจะประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ

1) การวางแผนจัดทำหลักสูตรหรือยกร่างหลักสูตร (Curriculum Planning) 2) การใช้หลักสูตร (Curriculum Implementation) และ (3) การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation)

สูนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 158 – 159) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้นหรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ เป็นการเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้นทั้งในด้านจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชาการเรียน การสอน การวัดและการประเมินผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายใหม่ที่ได้อ้างไว้ อาจเป็นการสร้างเอกสารอื่น ๆ สำหรับผู้เรียนพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตรงวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมทั้งการบริหารและการบริการหลักสูตร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ ส่วนการปรับปรุงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วนโดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

ทาบ (Taba, 1962, p. 454) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้นทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชาการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ หรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ตั้งแต่จุดมุ่งหมายและวิธีการและการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบทางด้านความคิดและความรู้สึกที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วนโดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

กู๊ด (Good, 1973, pp. 157 – 158) ได้ให้ความเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นวิธีการพัฒนาหลักสูตรอย่างหนึ่ง เพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน จุดหมายของการสอน วัสดุ อุปกรณ์ วิธีสอนรวมทั้งประเมินผล ส่วนคำว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึงการแก้ไขหลักสูตรให้แตกต่างไปจากเดิม เป็นการสร้างโอกาสทางการเรียน ขึ้นไป

เซย์เลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974, p. 7) มีความเห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรมีความหมายที่เด่นชัดอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก หมายถึง การทำให้ดีขึ้นหรือทำให้สมบูรณ์ขึ้น และอีกลักษณะหนึ่ง หมายถึง ทำให้เกิดขึ้นหรือกรณีที่ต้องสร้างหลักสูตรใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิม

แทนเนอร์ (Tanner, 1980) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง แผนและแนวทางปฏิบัติที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาได้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ และผลลัพธ์ของการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคคลากรมีสมรรถนะ และความก้าวหน้าในบริบทของสังคม

โอลิวา (Oliva, 1992, pp. 26 , 160) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและการทำให้หลักสูตรดีขึ้น เป็นคำที่มีความหมายรวมถึงตั้งแต่ การวางแผนหลักสูตร (Planning) การใช้หลักสูตร (Implementation) และการประเมินหลักสูตร (Evaluation) และเป็นการตัดสินใจในกระบวนการสร้าง โปรแกรม หลังจากพิจารณาการประเมินผลผลิตอย่างต่อเนื่อง

อนสไตน์และฮังก์กิน (Ornstein and Hunkins, 2004, pp.194 – 195) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึง การจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามความคิดใหม่ ๆ หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาใหม่จะใช้แนวคิดการเรียนรู้ และแนวคิดการจัดการเรียนการสอน ความสำเร็จของการพัฒนาหลักสูตรต้องมีการวางแผนจัดเนื้อหา และประสบการณ์การเรียนรู้ วิธีปฏิบัติ สื่อ และการประเมินผลที่สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างบรรลุเป้าหมาย

อุและกิล (Uys and Gwele, 2005, p. 24) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับความจำเป็นในการสอนหรือการเรียนรู้ รวมทั้งการพิจารณาเนื้อหา บทบาท ความคาดหวัง ทรัพยากร ระยะเวลา รวมถึงช่วงเวลา สิ่งเหล่านี้เป็นการวางแผนในการสร้างหลักสูตร

จากความหมายที่กล่าวมา สรุปการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่หรือทำหลักสูตรเดิมให้ดีขึ้น โดยการวางแผน และตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย การวางแผนจัดทำหรือกร่างหลักสูตร การใช้หลักสูตรและการประเมินผลหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการนำไปพัฒนาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครองภายในท้องถิ่น ภายในประเทศและต่างประเทศ โดยมุ่งเน้นในการกำหนดจุดหมาย เป้าหมาย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการการเรียนการสอนการวัดและประเมินผล

1.2.2 หลักการพัฒนาหลักสูตร

มีนักการศึกษาได้ให้หลักการไว้ ดังนี้

สูนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 159 – 160) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ระเบียบและเพื่อให้งานการพัฒนาหลักสูตรดำเนินไปสู่จุดหมายของการพัฒนาอย่างแท้จริงเราต้องคำนึงถึงหลักในการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีผู้นำที่เชี่ยวชาญ และมีความสามารถในงานพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างดี
2. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและประสานงานอย่างดีจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกระดับ

3. การพัฒนาหลักสูตร จำเป็นต้องมีการดำเนินงานเป็นระเบียบแบบแผน ต่อเนื่องกันไป เริ่มตั้งแต่การวางจุดมุ่งหมายการพัฒนาหลักสูตรจนถึงการประเมินผลการพัฒนาหลักสูตร ในการดำเนินงานจะต้องคำนึงถึงจุดเริ่มต้นในการเปลี่ยนแปลงว่า การพัฒนาหลักสูตรจะ เริ่มที่จุดใด จะเป็นการพัฒนาส่วนย่อยหรือการพัฒนาทั้งระบบ และจะดำเนินการอย่างไรใน ขั้นตอนต่อไป สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้มีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นผู้เชี่ยวชาญ ทางด้านการจัดการหลักสูตร ครูผู้สอนหรือนักวิชาการด้านการศึกษาหรือบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะต้องร่วมมือกันพิจารณาอย่างรอบคอบและดำเนินการอย่างมีระเบียบแบบแผนที่ละขั้นตอน
4. การพัฒนาหลักสูตรจะต้องรวมถึงผลงานต่าง ๆ ด้านหลักสูตรที่ได้สร้างขึ้นมา ใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นเอกสารหลักสูตร เนื้อหาวิชา การทำการทดสอบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ หรือการจัดการเรียนการสอน
5. การพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีการฝึกอบรมครูประจำการให้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรใหม่ ความคิดใหม่ แนวทางการจัดการสอนตามหลักสูตรใหม่
6. การพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงประโยชน์ด้านการพัฒนาจิตใจและทัศนคติ ของผู้เรียนด้วย

บุญชม ศรีสะอาด (2546, หน้า 73) กล่าวถึงหลักการพัฒนาหลักสูตรโดยทั่วไป มีดังนี้

1. ใช้พื้นฐานจากประวัติศาสตร์ ปรัชญา สังคม จิตวิทยา และวิชาความรู้ต่าง ๆ
2. พัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยวิเคราะห์ปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม
3. พัฒนาให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
4. พัฒนาให้สอดคล้องกับหลักการของผู้เรียน
5. ในการเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ต้องพิจารณาความเหมาะสมในด้าน ความยากง่ายลำดับก่อนหลัง ความต่อเนื่อง และบูรณาการของประสบการณ์ต่าง ๆ
6. พัฒนาในทุกจุดอย่างประสานสัมพันธ์กัน ตามลำดับจากจุดประสงค์สาระ ความรู้และประสบการณ์ กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล
7. พิจารณาถึงความเป็นไปได้สูงในทางปฏิบัติ
8. พัฒนาอย่างเป็นระบบ
9. พัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง
10. มีการวิจัยติดตามผลอยู่ตลอดเวลา
11. ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ
12. อาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังของผู้เชี่ยวชาญ และผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย

ทาบ (Tabá, 1962, p. 40) ได้ให้ความเห็นว่า หลักสูตรทั้งหลายจะต้องมี องค์ประกอบพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ 1. จุดประสงค์ 2. เนื้อหาวิชา 3. กระบวนการเรียน การสอน และ 4. การประเมินผล องค์ประกอบพื้นฐานเหล่านี้ต่างก็มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทาบ ได้กล่าวถึงลำดับขั้นในการพัฒนาหลักสูตรไว้ 8 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์สภาพ ปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม รวมทั้งพัฒนาการของผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนธรรมชาติของความรู้ เพื่อนำมาเป็น แนวทางในการกำหนดจุดประสงค์

ขั้นที่ 2 กำหนดจุดประสงค์ของการศึกษา โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 1 เป็น หลักในการพิจารณา

ขั้นที่ 3 คัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการ เรียนรู้ตรงกับความต้องการและความจำเป็นของสังคม โดยคัดเลือกให้เรียนเฉพาะที่ตรงกับ จุดประสงค์ที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 จัดระเบียบ ลำดับ และขั้นตอนของเนื้อหาวิชาที่คัดเลือกมา

ขั้นที่ 5 คัดเลือกประสบการณ์การเรียน โดยอาศัยความรู้เกี่ยวกับกระบวนการ เรียนรู้และวิธีการสอนแบบต่าง ๆ เป็นแนวทาง

ขั้นที่ 6 จัดระเบียบ ลำดับ และขั้นตอนของประสบการณ์

ขั้นที่ 7 ประเมินผล เป็นขั้นตอนที่จะทำให้ทราบว่า การพัฒนาหลักสูตรประสบ ผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด โดยปรกติจะพิจารณาจากผลของการใช้หลักสูตร นั่นคือ พิจารณาว่า ผู้เรียน ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ เนื้อหาวิชาและ กระบวนการเรียนการสอนมีความเหมาะสมเพียงใด

ขั้นที่ 8 ตรวจสอบความคงที่ และความเหมาะสมในแต่ละขั้นตอน โดย ตรวจสอบตามแนวของคำถามที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ เนื้อหาวิชาที่จัดขึ้นเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ หรือไม่ ประสบการณ์เรียนได้ช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์หรือไม่ ประสบการณ์ เรียนที่จัดขึ้นมีความเหมาะสมเพียงใด

เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์และลีวิส (Saylor, Alexander and Lewis, 1981, pp. 4 – 5) กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรโดยเนื้อหาจำเป็นต้องมีมากพอที่สัมพันธ์กับหลักการที่ตรงกับความเป็นจริงโดย

1. การใช้การตัดสินใจจากผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินใจในเนื้อหาการสอน
2. การใช้เกณฑ์เลือกเนื้อหาโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชากรและกลุ่ม ตัวอย่าง
3. การวางแผน และการนำหลักสูตรไปใช้อย่างเหมาะสม

ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร

จากแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่านได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร โดยพิจารณาความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ในการพัฒนาหลักสูตร

เคลลี่ (Kelly, 1997, pp. 16 – 18) กล่าวว่าสิ่งที่มีผลต่อการพัฒนาหลักสูตร

2 ประการคือ

1. จารีตประเพณี (Tradition) ได้แก่

(1) ความเคยชินของครูที่ได้รับการฝึกหัดมาตั้งแต่เดิมและเชื่อว่าสิ่งเหล่านั้นถูกต้อง จึงจำเป็นต้องพิจารณาบทบาทของครูในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องด้วย

(2) ระบบและองค์ประกอบการศึกษาที่ได้ใช้มาก่อน ได้แก่ ครูวิชาการ แนวทางการศึกษาที่ยึดถือปฏิบัติและผลสำเร็จที่เคยได้รับจากวิธีการนั้น ๆ สิ่งเหล่านี้จะมีอิทธิพลครอบคลุมระบบการศึกษา จึงต้องมีการประเมินผล ปรับปรุงระบบ และองค์ประกอบที่สำคัญ ทั้งนี้เพื่อรักษาความสมดุลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2. ความต่อเนื่องของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร

ข้อมูลเหล่านี้ นักพัฒนาหลักสูตรนำไปใช้ในการพิจารณาคัดสินใจ กำหนดเป็นรูปแบบของหลักสูตรแบบผสมผสาน ไม่ยึดตามหลักสูตรประเภทใดประเภทหนึ่ง ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรจึงจำเป็นต้องมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้พร้อม เพื่อใช้ในช่วงก่อนดำเนินการ และขณะดำเนินการ และจากแนวคิดของเบรดี (Brady, 1990, p.20) ได้กล่าวถึงสิ่งที่มีผลกระทบต่อกระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยมองในแง่สถานการณ์ ซึ่งมีอยู่ 2 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบภายนอก (External) ประกอบด้วย

1.1 วัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงของสังคม และความคาดหวังของผู้เรียน ความคาดหวังของบิดามารดา ความคาดหวังของนายจ้าง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณค่า ของชุมชน การเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและอุดมคติ

1.2 ความต้องการและความท้าทายของระบบการศึกษา เช่น ความคาดหวังของท้องถิ่น นโยบายการสอน ความต้องการและความกดดันต่าง ๆ โครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรและการวิจัยทางการศึกษา

1.3 สักยภาพของระบบในการช่วยเหลือและสนับสนุนครู เช่น สถาบันผลิตครู สถาบันการค้นคว้าวิจัย เป็นต้น

1.4 การหมุนเวียนของทรัพยากรต่าง ๆ ในสถานศึกษา

1.5 การเปลี่ยนแปลงของเนื้อหาวิชา

2. องค์ประกอบภายใน (Internal) ประกอบด้วย

2.1 โรงเรียน ได้แก่ แนวปฏิบัติของโรงเรียนโครงสร้างทางการเมืองที่กำหนดเป็นนโยบายและคาดหวังของหลักสูตร วัฒนธรรม ประเพณี การกระจายอำนาจ ความสัมพันธ์ของอำนาจ สัมฤทธิ์ผลและบรรทัดฐานของสังคม และแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงไปของโรงเรียน

2.2 ทรัพยากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการศึกษา

2.3 ตัวนักเรียน ได้แก่ ความถนัด ความสามารถ และความต้องการการศึกษา

2.4 ครู ได้แก่ เจตคติ ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ จุดเด่น – จุดด้อย

2.5 ผลจากการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งทราบได้จากการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นและการศึกษาผลที่ได้จากการใช้หลักสูตร

สรุปได้ว่า สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาหลักสูตรจะพิจารณาได้ 3 ประการ ดังนี้

1. ประชาชนและความคิดเห็นของนักการศึกษา ข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย ประชาชนข้อคิดเห็น และข้อวิจารณ์จากการประชุมสัมมนาทางวิชาการ ซึ่งให้เห็นว่าท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้มากขึ้น เพราะผู้เรียนจบหลักสูตรไปแล้วจะได้นำความรู้และทักษะไปใช้ในการประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
 2. สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและเทคโนโลยี ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้มีผลกระทบโดยตรงต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย เนื่องจาก การแข่งขันในโลกของศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องปรับปรุงหลักสูตรเพื่อเป็นการเตรียมประชากรของประเทศ ให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพที่พร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
 3. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนั้นภายหลังจากการใช้หลักสูตรไปแล้ว จำเป็นจะต้องมีการติดตามและประเมินผลเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อจะได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรในบางด้านที่เป็นปัญหาตามความเหมาะสมและความจำเป็นให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ ดังนั้นหลักสูตรที่จะนำไปใช้ได้ต้องให้สามารถนำเอาความมุ่งหมายและนโยบายการศึกษาไปแปลงเป็นการกระทำได้ในโรงเรียน
- จากเอกสารที่กล่าวมาแล้ว สรุปว่า หลักการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงหลักสูตรและการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เป็นกระบวนการที่เป็นระบบและเป็นขั้นตอน

1.2.3 ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตร

การทำงานที่เป็นการวางแผนให้เกิดประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีข้อมูลด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาตัดสินใจ การพัฒนาหลักสูตรก็เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นต้องมีการใช้ข้อมูลพื้นฐานแตกต่างกันเพียงขอบข่ายความกว้างครอบคลุมตามพื้นที่ ข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ได้มาด้วยวิธีการหลากหลาย เช่น การศึกษาค้นคว้า วิจัย สังเคราะห์ ฯลฯ แต่ละด้านต้องนำมาสรุปให้ได้ความหมายชัดเจนในเรื่องข้อดี ข้อเสีย สิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไขแนวทางการดำเนินการ ลักษณะงานเช่นนี้จึงต้องเป็นงานในรูปของคณะกรรมการ อนุกรรมการ ต้องมีการวางแผนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นกระบวนการ

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 30) ได้กล่าวว่า ประเทศไทยควรจัดลำดับข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรในด้านต่าง ๆ ไว้ ดังนี้

1. สังคมและวัฒนธรรม
2. เศรษฐกิจ
3. การเมืองการปกครอง
4. สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาสังคม
5. พัฒนาการทางเทคโนโลยี
6. สภาพสังคมในอนาคต
7. บุคคลภายนอกและนักวิชาการแต่ละสาขา
8. โรงเรียน ชุมชน หรือสังคมที่โรงเรียนตั้งอยู่
9. ประวัติศาสตร์การศึกษาและหลักสูตรเดิม
10. ธรรมชาติของความรู้
11. ปรัชญาการศึกษา
12. จิตวิทยา

จากข้อมูลต่าง ๆ ที่นำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรนั้นนักการศึกษาทั้งต่างประเทศและนักการศึกษาไทย ได้แสดงแนวทางไว้ ดังนี้

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (สุนีย์ ภูพันธ์, 2546, หน้า 28 ; อ้างอิงจาก Saylor and Alexander, 1974) ได้กล่าวถึงข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรว่าควรจะประกอบด้วย

1. ข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียน
2. ข้อมูลเกี่ยวกับสังคมซึ่งสนับสนุนโรงเรียน
3. ข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติ
4. ความรู้ที่ได้สะสมไว้และความรู้ที่จำเป็นต้องให้แก่นักเรียน

ไทเลอร์ (Tyler, 1949, pp. 1 – 43) กล่าวถึงสิ่งที่ควรพิจารณาในการสร้าง จุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ

1. ข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียน ได้แก่ ความต้องการของผู้เรียนและความสนใจของผู้เรียน

2. ข้อมูลจากการศึกษาชีวิตภายนอกโรงเรียน

3. ข้อมูลที่ได้จากการเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. ข้อมูลทางด้านปรัชญา

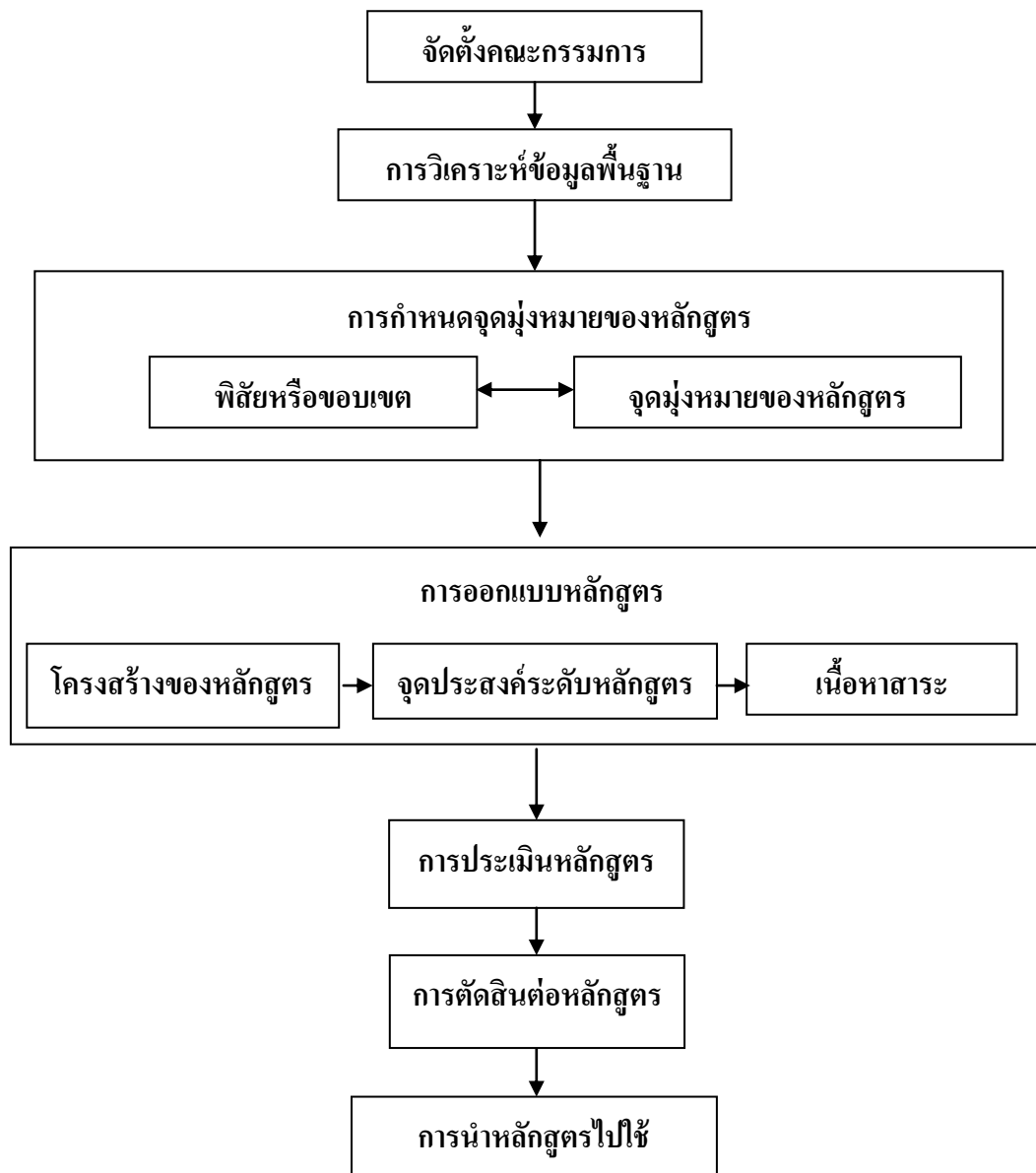
5. ข้อมูลทางด้านจิตวิทยาการเรียนรู้

จากเอกสารที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ข้อมูลพื้นฐานเป็นข้อมูลในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็น ซึ่งนักพัฒนาหลักสูตร จะต้องศึกษาวิเคราะห์และใช้ประกอบพิจารณาในการสร้าง หรือจัดทำ หลักสูตรในทุกองค์ประกอบของหลักสูตรอันได้แก่ ข้อมูลทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง การพัฒนาการทางเทคโนโลยี ประวัติศาสตร์การศึกษา หลักสูตรเดิม ข้อมูลทางบุคคลภายนอก นักวิชาการแต่ละสาขา ข้อมูลทางธรรมชาติของความรู้ทางปรัชญาและ จิตวิทยาการศึกษา การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเป็นขั้นตอนแรกสุดของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวและกระบวนการประเมินผล เพื่อให้ได้หลักสูตรที่ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม อีกทั้งยังเหมาะสมกับลักษณะโครงสร้างของ ความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ และเป็นหลักสูตรที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา ประเทศชาติไปในทิศทางที่ต้องการได้ จะนำไปใช้ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในขั้นตอน ต่าง ๆ ตั้งแต่กระบวนการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร กระบวนการกำหนดเนื้อหาหรือ ประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.2.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542, หน้า 118 – 120) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนา หลักสูตร เป็นการดำเนินงานอย่างมีลำดับขั้นตอน โดยการใช้ข้อมูลจากหลักการพัฒนาหลักสูตร จนกระทั่งประสบผลสำเร็จเป็นหลักสูตรที่ปรับปรุงแก้ไขหรือสร้างใหม่ มีกระบวนการดัง ภาพประกอบที่ 5

ภาพประกอบที่ 5 แสดงแผนภูมิกระบวนการพัฒนาหลักสูตร (วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์, 2542, หน้า 118)

จากเอกสารดังกล่าว สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนการตัดสินใจเลือกหาทางเลือกการเรียนการสอนที่เหมาะสมแล้วดำเนินการ

1.2.5 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรมีรูปแบบและขั้นตอนหลายประการ มีนักการศึกษาได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์

ไทเลอร์ (Tyler, 1949, p. 202) ได้เสนอแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับหลักการและเหตุผลในการพัฒนาหลักสูตร ว่ามี 4 ประการ คือ

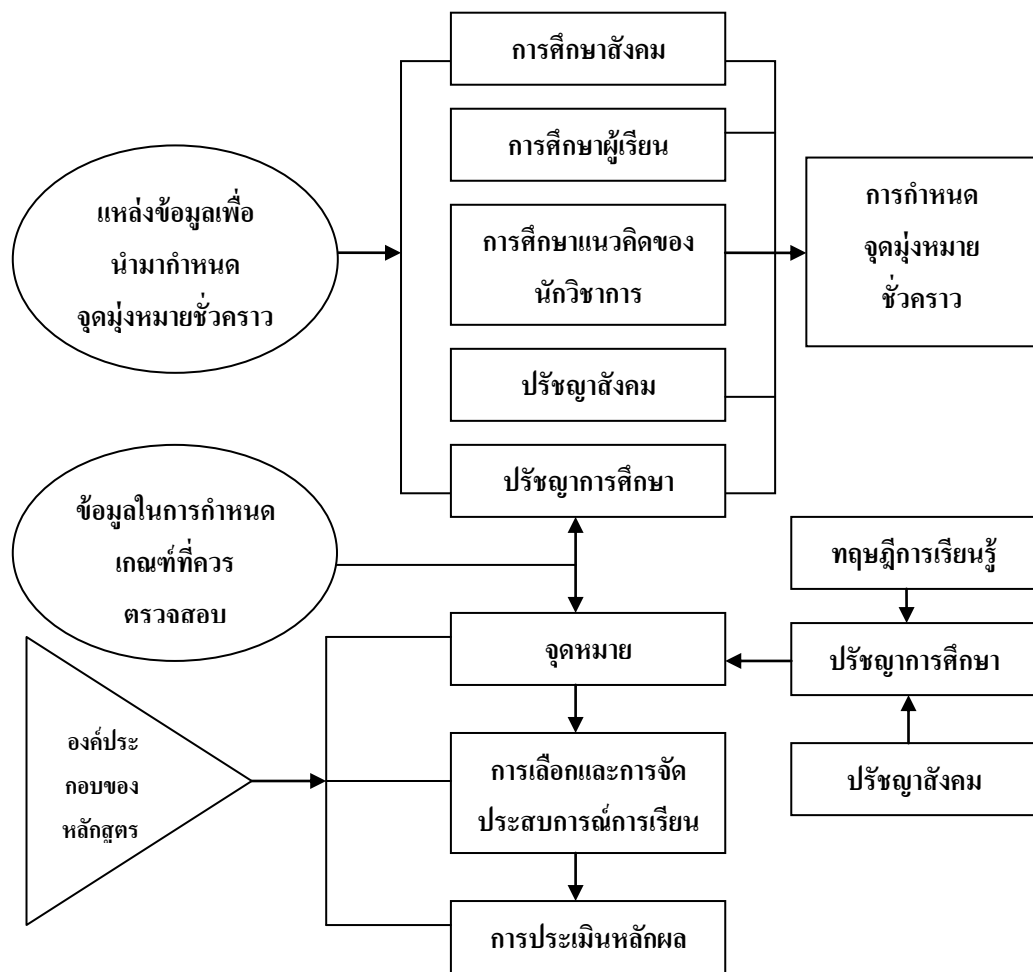
1.1 มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่ควรแสวงหา
 1.2 มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่ควรจัดขึ้นเพื่อช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

1.3 จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร

1.4 จะทราบได้อย่างไรว่าจุดมุ่งหมายดังกล่าวได้บรรลุตามที่กำหนดไว้

จากคำถามทั้ง 4 ประการของไทเลอร์นี้ สามารถนำมากำหนดเป็นขั้นตอน

การพัฒนาหลักสูตรได้ 4 ขั้นตอน คือ กำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษา การคัดเลือกประสบการณ์ การจัดลำดับประสบการณ์ และการประเมินผล ซึ่งไทเลอร์ได้เน้นความสำคัญของการกำหนดจุดมุ่งหมายการศึกษาเป็นอันดับแรก เพราะเป็นหัวใจสำคัญของการได้มาซึ่งคำตอบอีก 3 ข้อที่เหลือ ไทเลอร์ได้กำหนดรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังภาพประกอบที่ 6

ภาพประกอบที่ 6 แสดงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, 1949, p. 201)

นอกจากนี้ ไทเลอร์ (Tyler, 1949, pp. 84 – 85) ยังให้แนวคิดเกี่ยวกับเกณฑ์สำหรับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ประกอบด้วยเกณฑ์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความต่อเนื่อง (Continuity) เป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของหลักสูตร เช่น ในการหาพัฒนาทักษะควรจัดให้มีการฝึกปฏิบัติเป็นช่วง ๆ อย่างต่อเนื่อง
2. การจัดลำดับ (Sequence) เป็นเกณฑ์ที่มุ่งเน้นให้เกิดความสำเร็จของประสบการณ์เรียนรู้ โดยจัดเรียงลำดับจากประสบการณ์ที่ง่ายไปยาก หรือซับซ้อนมากขึ้น
3. บูรณาการ (Integration) เป็นการนำเนื้อหาหรือจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับมาจัดรวมเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ในหน่วยเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำไปเพิ่มพูนความคิด และประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติในสถานการณ์จริงได้

ดังนั้นรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ
ขั้นตอน ดังนี้

Tyler (1949, p.201) จะเป็นไปตามลำดับ

1.1 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ต้องทำให้ชัดเจนโดยอาศัยแหล่งข้อมูล
พื้นฐานในการตัดสินใจ 3 แหล่ง คือ จากการศึกษาผู้เรียน จากการศึกษาสังคม และจาก
ข้อเสนอแนะของนักวิชาการ หลังจากได้จุดมุ่งหมายชั่วคราวมาเป็นจำนวนมากแล้วซึ่งอาจมี
มากกว่าที่จัดไว้ในหลักสูตร จึงควรพิจารณาถ่วงถ่วงเลือกเฉพาะจุดมุ่งหมายที่สำคัญและ
สอดคล้องกันโดยพิจารณาจากปรัชญาการศึกษา ปรัชญาสังคม และจิตวิทยาการเรียนรู้เพื่อให้ได้
จุดมุ่งหมายขั้นสุดท้าย ซึ่งจะเป็จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

1.2 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการเลือกเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้
ซึ่งควรเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่ให้โอกาสผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายประสบการณ์
การเรียนรู้ควรเป็นที่พึงพอใจของผู้เรียนและอยู่ในขอบข่ายความสามารถของผู้เรียน รวมทั้ง
การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่สามารถนำไปสู่จุดมุ่งหมายหลาย ๆ อย่างได้

1.3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการนำประสบการณ์ที่เลือกไว้มาจัดให้แก่
ผู้เรียนโดยคำนึงถึงความต่อเนื่อง การลำดับขั้นตอน และการบูรณาการของประสบการณ์เหล่านั้น

1.4 การประเมินผล เป็นกระบวนการที่จะตรวจสอบว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่
จัดขึ้นนั้นได้ผลที่พึงปรารถนาจริง ๆ หรือไม่ และได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด
จากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรและการสอนของไทเลอร์ เมื่อได้ศึกษาวิเคราะห์
แล้วจะพบว่า การพัฒนาหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการมีส่วนคล้ายกับวิธีการของไทเลอร์มาก
เช่น การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร ไทเลอร์ ได้ใช้สังคมปัจจุบันเป็นพื้นฐาน และการจัด
การศึกษาของเราในปัจจุบันนี้ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์สังคมจนสรุปออกมาเป็นแนวคิดในการจัด
การศึกษาว่าเป็น “การศึกษาเพื่อพัฒนาคนและทำประโยชน์ให้กับสังคม ” แนวคิดของไทเลอร์ได้
สนับสนุนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอน และ
นอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่สัมพันธ์การเรียนรู้ของ
ผู้เรียนอีกด้วย

2. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของฮิลดา ทาบา

ทาบา (Taba, 1962, pp. 12 , 438) นักการศึกษาที่มีแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร
โดยวิธีอุปนัย (Inductive Approach) ที่มีรูปแบบขั้นตอนคล้ายรูปแบบของไทเลอร์ โดยมีความเชื่อ
ว่า วิธีการพัฒนาหลักสูตรเน้นวิธีการจากระดับล่างไปสู่ระดับบน หรือ Grass – roots Approach
มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรที่ใกล้เคียงกับขั้นตอนของไทเลอร์ แต่ต่างกันว่าไทเลอร์ก่อนข้างเสนอ
วิธีการที่เป็นระดับบนสู่ระดับล่าง หรือ Top – down ทาบาเชื่อว่าการพัฒนาหลักสูตรที่เริ่มจาก

ระดับบนหรือการสั่งการของผู้บริหารระดับสูงไม่ใช่วิธีการพัฒนาหลักสูตรที่ดี การพัฒนาหลักสูตรควรเริ่มจากระดับล่างหรือครูผู้สอนซึ่งเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้จริง เป็นผู้ปฏิบัติจริงในเหตุการณ์ จึงมีความเหมาะสมมากกว่า ซึ่งมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร มี 7 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 วินิจฉัยความต้องการ (Diagnosis of needs) สำรวจสภาพปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม และผู้เรียน

2.2 กำหนดจุดประสงค์ (Formulation of objectives) กำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจนหลังจากที่ได้วินิจฉัยความต้องการแล้ว

2.3 คัดเลือกเนื้อหาสาระ (Selection of content) จุดประสงค์ที่กำหนดแล้วจะช่วยให้การเลือกเนื้อหาสาระ เนื้อหาสาระที่เลือกนี้ นอกจากจะต้องให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ วยและความสามารถของผู้เรียนแล้ว เนื้อหาสาระยังต้องมีความเชื่อถือได้ และสำคัญต่อการเรียนรู้ด้วย

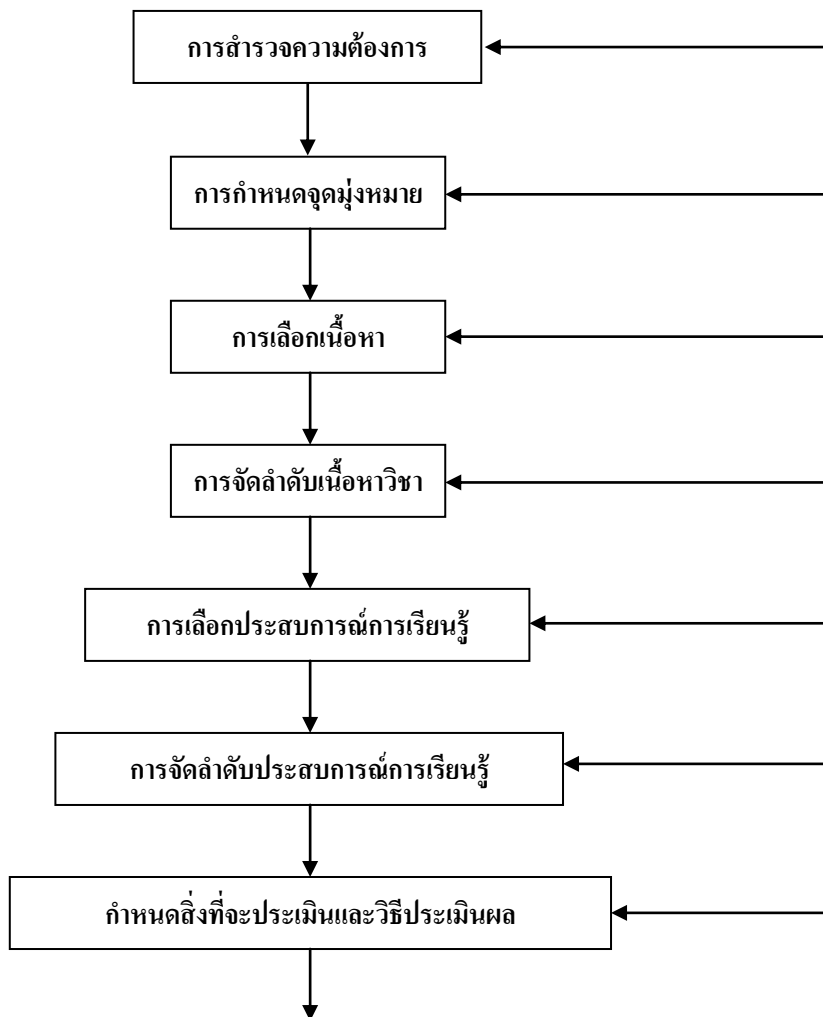
2.4 จัดเนื้อหาสาระ (Organization of content) เนื้อหาสาระที่เลือกได้ต้องจัดโดยคำนึงถึงความต่อเนื่อง และความยากง่ายของเนื้อหา วุฒิภาวะ ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน

2.5 คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of learning experiences) ครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา จุดประสงค์ของหลักสูตร

2.6 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ (organization of learning experiences) ประสบการณ์การเรียนรู้ควรจัดโดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระ และความต่อเนื่อง

2.7 กำหนดสิ่งที่ประเมินและวิธีการประเมินผล (determination of what to evaluate and of the ways and means of doing it) ตัดสินใจว่าจะต้องประเมินอะไรเพื่อตรวจสอบผลว่าบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่และกำหนดด้วยว่าจะใช้วิธีประเมินผลอย่างไร ใช้เครื่องมืออะไร

ทาบอ อธิบายเพิ่มเติมว่า หลังจากประเมินหลักสูตรแล้วควรตรวจสอบความสมดุล และความสอดคล้องระหว่างขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร และตรวจสอบความคงที่ขององค์ประกอบที่บรรจุอยู่ในหน่วยเรียนสัดส่วนของกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนความสมดุลของรูปแบบและกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบอ แสดงในภาพประกอบที่ 7

ภาพประกอบที่ 7 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบ่า (Taba, 1962, p. 12)

จากแนวคิดของทาบ่า จะเห็นได้ว่า ทาบ่าได้ให้ความสำคัญต่อการคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ และเชื่อว่าผู้สอนซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

3. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์ อเล็กซานเดอร์และลีวิส (Saylor , William

M. Alexander and Lewis)

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์และลีวิส (Saylor , Alexander and Lewis, 1981, pp. 30 – 31) ได้ศึกษาแนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์และทาบา และนำมาปรับขยายให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคลมากขึ้น โดยมีขั้นตอนดังภาพประกอบที่ 8

ภาพประกอบที่ 8 รูปแบบการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของเซเลอร์และ อเล็กซานเดอร์และลีวิส(Saylor , Alexander , and Lewis, 1981, p. 202)

1. การกำหนดเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ (Goals and objectives)

นักพัฒนาหลักสูตรควรกำหนดเป้าประสงค์ทางการศึกษา ซึ่งเป็นหลักกว้าง ๆ ก่อน จากนั้นจึงกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะที่ต้องการได้บรรลุเป้าประสงค์นั้น ๆ โดยพยายามให้เป้าประสงค์ทางการศึกษารอบคลุม 4 ประเด็นคือ การพัฒนาการส่วนบุคคล (personal development) การศึกษาช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ในประสบการณ์เพื่อนำไปแก้ปัญหาในแต่ละบุคคล สมรรถภาพทางสังคม (social competence) เป้าหมายของการศึกษาเพื่อมีความสุขภาวะทางสังคม ยกระดับทางสังคม ทักษะการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง (Continued learning skills) เป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization) เป็นเรื่องที่ทำหลักสูตรค่อนข้างยาก เพราะเป็นการเตรียมโอกาสในความก้าวหน้าในอาชีพ อย่างไรก็ตาม อาจจะมีขอบเขตที่สำคัญอื่น ๆ อีก ซึ่งนักพัฒนาหลักสูตรหรือ ผู้วางแผนหลักสูตร อาจจะพิจารณาตามความเหมาะสมกับผู้เรียน ลักษณะของสังคมเป้าหมาย จุดมุ่งหมาย และของเขตต่าง ๆ จะได้รับการคัดเลือกจากการพิจารณาตัวแปรภายนอก (External variables) อย่างรอบคอบ ตัวแปรดังกล่าว ได้แก่ ทัศนคติ และความต้องการของสังคมข้อบังคับทางกฎหมายของรัฐ ข้อค้นพบจากงานวิจัยต่าง ๆ ปรัชญาของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร เป็นต้น

2. การออกแบบหลักสูตร (Curriculum design)

หลังจากที่ได้กำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องวางแผนออกแบบหลักสูตรตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือก และจัดเนื้อหาสาระ การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่ได้เลือกมาแล้ว ในการออกแบบหลักสูตรบางครั้งต้องมีความยืดหยุ่นในการเลือกเนื้อหา และกิจกรรมที่บรรลุวัตถุประสงค์อย่างครอบคลุม และออกแบบการเรียนการสอน และวิธีการประเมินที่มีความเป็นไปได้ นอกจากนี้ Saylor et al. (1981, p. 38) แนะนำว่า การออกแบบหลักสูตรต้องสามารถตอบคำถามดังต่อไปนี้

- 1.1 ผู้เรียนเป็นใคร
- 2.2 วัตถุประสงค์ย่อยคืออะไร
- 2.3 ประเภทของประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะต้องเตรียมคืออะไร
- 2.4 ขอบเขตประสบการณ์การเรียนรู้คืออะไร
- 2.5 การมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียน ผู้สอนหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องคืออะไร
- 2.6 ระยะเวลาในแต่ละด้านคืออะไร
- 2.7 ใช้เกณฑ์อะไรในการประเมิน

อย่างไรก็ตาม รูปแบบของหลักสูตรที่เลือกแล้วควรจะให้เหมาะสม และสอดคล้องกับเป้าหมาย และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียนและลักษณะของสังคมตลอดจนข้อกำหนดต่าง ๆ ของสังคมและปรัชญาทางการศึกษา

3. การใช้หลักสูตร (Curriculum implementation)

หลังจากที่ได้ตัดสินใจเลือกรูปแบบหลักสูตรแล้ว ก็จะเป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้โดยผู้สอนควรวางแผนและจัดทำแผนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ครูผู้สอนจะต้องเลือกวิธีการสอนและสื่อการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้

4. การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum evaluation)

การประเมินผลหลักสูตรเป็นขั้นตอนสุดท้าย นักพัฒนาหลักสูตรและผู้สอนจะต้องตัดสินใจเลือกเทคนิคการประเมินที่สามารถตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตร หรือบอกได้ว่าหลักสูตรบรรลุตามเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินต้องประเมินระหว่างการเรียนการสอนและประเมินรวบยอด การประเมินระหว่างการเรียนจะช่วยให้พิจารณาการวางแผนนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการตัดสินใจปรับปรุงในกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ ส่วนการประเมินรวบยอดเป็นการประเมินการวางแผนใช้หลักสูตรทั้งหมด เพื่อตัดสินใจใน การทบทวนปรับปรุง และประยุกต์ใช้ในกลุ่มประชากรอื่น ๆ ดังนั้น การประเมินหลักสูตรจึงเน้นที่การประเมินตัวหลักสูตร คุณภาพของการสอนและพฤติกรรมทางการเรียนของผู้เรียน ผลจากการประเมินจะช่วยให้ นักพัฒนาหลักสูตรตัดสินใจได้ว่าจะยังคงใช้หลักสูตรนี้ต่อไป ควรแก้ไขหรือควรจะยกเลิกหลักสูตรดังกล่าว

4. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ สจ๊วต อุทรานันท์

สจ๊วต อุทรานันท์ (2532, หน้า 38 – 43) เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นการร่างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ หรือการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น จำเป็นต้องคำนึงถึงข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตร คือ ข้อมูลทางด้านประวัติและปรัชญาการศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนและทฤษฎีการเรียนรู้ ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม และข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของเนื้อหาก่อนที่จะมีการร่างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ ควรจะทำการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตรเสียก่อน เพื่อให้ทราบสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมและผู้เรียน อันจะสามารถจัดหลักสูตรให้แก้ปัญหาและสนองความต้องการนั้นๆ ได้ และในกรณีที่เป็นการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก็เช่นเดียวกัน การวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานของหลักสูตรก็เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อจะทำให้หลักสูตรที่ทำการปรับปรุงแก้ไขนั้นมีความสอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคมและผู้เรียนมากที่สุด

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หลังจากได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและทราบสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมและผู้เรียนแล้ว จะเป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อเป็นการมุ่งแก้ปัญหาและสนองความต้องการที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานแล้ว

3. การคัดเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ และประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นเสมือนสื่อกลางที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

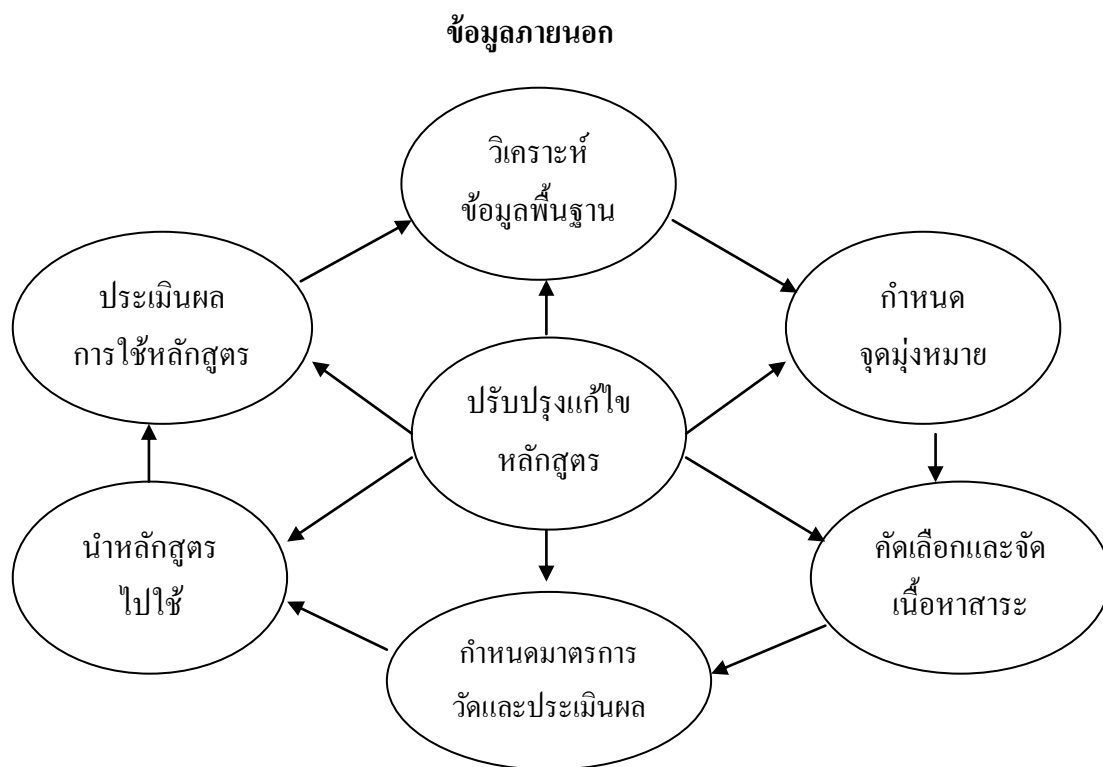
4. การกำหนดมาตรฐานการวัดและประเมินผล เป็นการกำหนดมาตรการให้ทราบว่า ควรจะวัดและประเมินอะไรบ้างถึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตรหลังจากได้ร่างเสร็จแล้ว การทดลองใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้

5. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนของการนำเอาหลักสูตรไปสู่ภาคปฏิบัติหรือไปสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ หลายประเภท เช่น การจัดทำเอกสารคู่มือการใช้หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและการบริหารหลักสูตร การดำเนินการสอนตามหลักสูตร การนิเทศและการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นต้น

6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร การประเมินผลการใช้หลักสูตรมีความมุ่งหมายที่จะประเมินผลสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรเพื่อให้ทราบว่าผลผลิตที่ได้จากหลักสูตรนั้น เป็นไปตามเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหวังของสังคมและผู้เรียนเพียงใด ถ้าผลของการประเมินได้พบข้อบกพร่องหรือมีจุดอ่อนตรงไหนก็จะส่งผลให้มีกิจกรรมปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรในลำดับต่อไป

7. การปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตร เป็นกระบวนการแก้ไขหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมหรือสอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคมมากขึ้น กระบวนการในการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรซึ่งจะเริ่มปรับปรุงแก้ไขในขั้นตอนใดของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรก็ได้ แต่เมื่อเริ่มตรงขั้นตอนไหนก็ต้องดำเนินการในขั้นตอนต่อไปจนครบทุกกระบวนการ

จากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ สจ๊วต อุทรานันท์ ที่กล่าวมาสามารถสรุปเป็นภาพประกอบที่ 9 ดังนี้

ภาพประกอบที่ 9 แสดงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของ สจัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 40)

5. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรครบวงจรของ วิชัย วงษ์ใหญ่

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 16 – 17) เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร ซึ่งประกอบด้วยระบบที่สัมพันธ์กัน 3 ระบบ แต่ละระบบจะประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

1. ระบบการร่างหลักสูตร มี 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 สิ่งกำหนดหลักสูตร คือ การเตรียมการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่ จะนำมาใช้สำหรับการพัฒนาหลักสูตร อาจเริ่มจากทำการศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงหลาย อย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม

ขั้นที่ 2 รูปแบบหลักสูตร หลังจากศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากสิ่งที่กำหนด หลักสูตร แล้วก็เป็น การตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบหลักสูตร ซึ่งรูปแบบหลักสูตรจะประกอบด้วย โครงสร้าง และองค์ประกอบหลักสูตร ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นภาพรวมและมาตรฐานการศึกษาของแต่ละ หลักสูตร

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร เมื่อร่างหลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้ต้องตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อศึกษาความเป็นไปได้พร้อม ทั้งปรับปรุงแก้ไขบางส่วนก่อนนำไปใช้จริง การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรอาจจะใช้วิธีการ ประชุมสัมมนาหรือให้ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ช่วยพิจารณาการทดลองใช้หลักสูตรแบบนำร่อง เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร

ขั้นที่ 4 การปรับแก้หลักสูตรก่อนนำไปใช้ ต้องอาศัยการจัดทำข้อมูลที่ชัดเจน อันจะเป็นการทำให้การปรับแก้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

2. ระบบการใช้หลักสูตร การใช้หลักสูตรมีอยู่ 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การขออนุมัติหลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรที่ผ่านการปรับแก้แล้วเสนอหน่วยงานบังคับบัญชา เพื่อให้เห็นชอบสั่งการ

ขั้นที่ 2 การวางแผนการใช้หลักสูตร เป็นขั้นตอนเตรียมการใช้หลักสูตร ซึ่งจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ (1) การประชาสัมพันธ์ หลักสูตร (2) การเตรียมงบประมาณ (3) การเตรียมความพร้อมของบุคลากร (4) วัสดุหลักสูตร (5) บริการสนับสนุนและอาคารสถานที่ (6) ระบบบริหารของสถาบันการศึกษา (7) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้สอน (8) การประเมินผลและการติดตามการใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 3 ดำเนินการใช้หลักสูตรหรือบริหารหลักสูตร ขั้นตอนนี้ นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมกันวางแผนการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบรวมทั้งผู้บริหารและผู้สอน ต้องมีบทบาทในการที่จะทำให้หลักสูตรบรรลุความสำเร็จ

3. ระบบการประเมินหลักสูตร เป็นระบบสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตรการประเมินหลักสูตร คือ กระบวนการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การประเมินหลักสูตร มีขั้นตอนและกระบวนการดังนี้

ขั้นที่ 1 วางแผนประเมินหลักสูตร เป็นการพิจารณาว่าจะประเมินหลักสูตรในส่วนใดมาก เช่น ประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ประเมินการสอนของผู้สอน ประเมินการบริหารของผู้บริหาร ประเมินติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา และประเมินการยอมรับหลักสูตรจากผู้ปกครองหรือชุมชนเหล่านี้ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การเก็บข้อมูล ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยใช้เครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะข้อมูลจากแหล่งนั้น

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การจัดกระทำกับข้อมูลที่รวบรวมมาได้ จัดเป็นหมวดหมู่วิเคราะห์ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับข้อมูลนั้น

ขั้นที่ 4 การรายงานข้อมูล เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์มาแล้วโดยใช้การตีความ อธิบายลงสรุปเกี่ยวกับข้อมูลนั้น เพื่อนำข้อค้นพบจากรายงานข้อมูลไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนต่าง ๆ ของหลักสูตรต่อไป

แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร แสดงในภาพประกอบที่ 10

ภาพประกอบที่ 10 การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2535, หน้า 30)

ในส่วนของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม จากการสังเคราะห์แนวคิดของ เซน (Chen, 1995, pp. 2 – 3), พอนท์ (Pont, 1995, pp. 167 – 171), วิลสัน (Wilson, 1995, pp. 24 – 25), ชูชัย สมितिไกร (2548, หน้า 140 – 150) และฐิติพร พิษณุกุล (2547, หน้า 76-78) มี 6 ขั้นตอนคือ

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โดยกำหนดเป้าหมายว่า การฝึกอบรมจะต้องเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้รับการอบรม การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ต้องอาศัยข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรม

2. องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย (1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร (2) เนื้อหาสาระ (3) วิธีสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (4) สื่อประกอบการอบรม และ (5) การวัดผลและประเมินผล

3. การกำหนดระยะเวลาของหลักสูตรฝึกอบรมและจัดเตรียมสื่อประกอบการอบรม

4. การดำเนินการอบรม มีวิธีการฝึกอบรมหลายวิธี โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์การเลือกใช้วิธีการฝึกอบรม เช่น กำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ภูมิหลังของผู้รับการอบรม การปฏิบัติงานจริง เป็นต้น

5. การประเมินผลการอบรม คือ การประเมินการฝึกอบรมที่ได้ดำเนินการไป บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด

6. ให้ข้อมูลย้อนหลังและปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรจากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวแล้ว ยังมีรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของนักวิจัยอีกหลายท่าน อาทิ ช่อเพชร เป้าเงิน (2545, หน้า 106 – 107), ศิริพงษ์ เสาภาน (2545, หน้า 97 – 98), อัจริยา วัชรวิวัฒน์ (2544, หน้า 137 – 138), นริศ ไทยอุทิศ (2547, บทคัดย่อ), ฐิติพร พิษณุกุล (2547, หน้า 76-78), กนกนุช วสุธาร์ตัน (2548, บทคัดย่อ), กัมปนาท บริบูรณ์ (2550, บทคัดย่อ), นรินทร์ สุทธิศักดิ์ (2550, บทคัดย่อ), มานิตย์ ลิทธิชัย (2550, บทคัดย่อ), เสถียร เป้นเหลือ (2550, บทคัดย่อ), สมชาย สังข์สี (2550, บทคัดย่อ), เกษม วงศ์แสน (2550, บทคัดย่อ), ปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลทร (2551, บทคัดย่อ), ชุศรี สุวรรณ (2552, บทคัดย่อ), ธนพงศ์ จันทชุม (2552, บทคัดย่อ), เอกสิทธิ์ สนามทอง (2552, บทคัดย่อ), สมพร หลิมเจริญ (2552, บทคัดย่อ), ยูพาศรี ไพรวรรณ (2552, บทคัดย่อ), วุฒิสักดิ์ พิศสุวรรณ (2553, บทคัดย่อ), พรเทพ เสถียรนพแก้ว (2553, บทคัดย่อ), วาภูมิ อัสวโกกิน (2554, บทคัดย่อ), มนตรี วงษ์สะพาน (2554, บทคัดย่อ) ได้กำหนดขั้นตอนสำหรับการพัฒนาหลักสูตรที่คล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันเพียงรายละเอียดที่ทำการศึกษานั้น ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม มีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้ คือ

1. การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน
2. การสร้างหลักสูตร
3. การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร
4. การปรับปรุงหลักสูตร

จากแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาข้างต้น สรุปเป็นรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่ผู้วิจัยนำมาเป็นขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการในลักษณะของการประยุกต์ การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

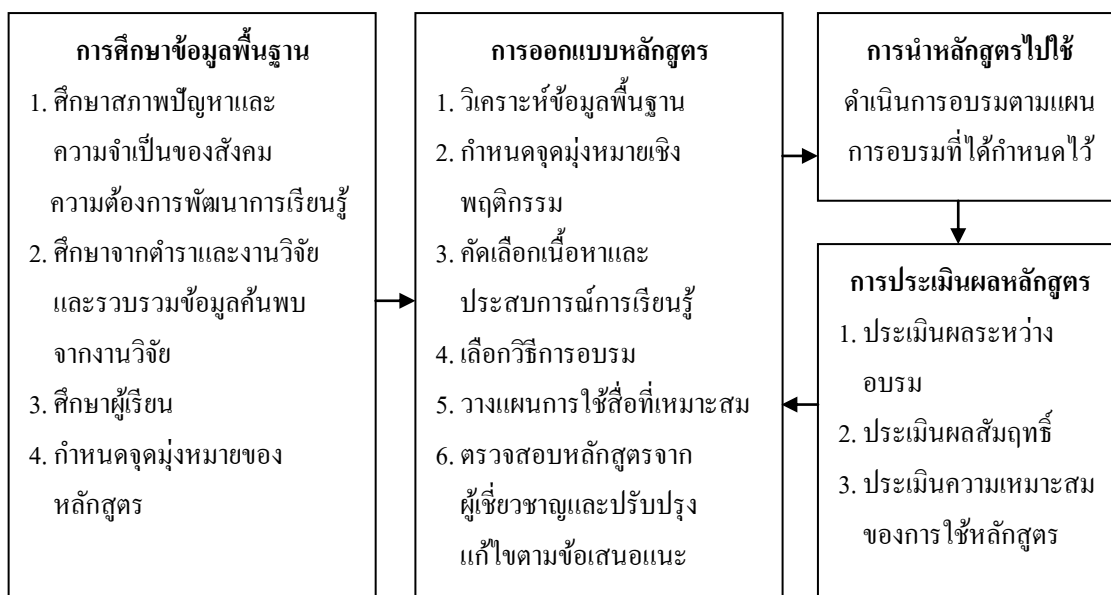
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษาสภาพปัญหาและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคมของผู้เรียน โดยศึกษาจากสภาพสังคม และการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เป็นสังคมของการใช้ความรู้เป็นฐาน ตลอดจนการศึกษารวบรวมข้อมูลจากตำรา งานวิจัยและข้อค้นพบจากงานวิจัย เพื่อให้ได้องค์ประกอบของการเป็นพลเมืองดี ข้อมูลในการกำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตรการเป็นพลเมืองดีสอดคล้องกับ Tyler (1949) ที่กล่าวถึงการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะต้องมีการศึกษาสภาพสังคมและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และ Saylor et al. (1981) กล่าวว่าตัวแปรต้องมาจากความต้องการของสังคม และข้อค้นพบจากการวิจัยจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบหลักสูตร เป็นการวางแผนในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชาจะต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกิจกรรมวิธีการอบรมสอดคล้องกับเนื้อหา และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิทยากร และผู้รับการอบรมด้วยกัน สื่อประกอบการอบรมสอดคล้องกับเนื้อหา และวิธีการอบรม ผู้วิจัยร่างหลักสูตรแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร และนักวัดประเมินผลตรวจสอบและทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะเพื่อให้ได้หลักสูตรที่สมบูรณ์ และมีความเป็นไปได้มากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับ Tyler (1949) และ Saylor et al. (1981) ให้ความสำคัญกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนจะต้องคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและจุดประสงค์ของหลักสูตรการเลือกโดยจัดเนื้อหาสาระ การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่เลือกมาแล้ว ในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรมที่บรรลุวัตถุประสงค์อย่างครอบคลุมสามารถนำไปสู่จุดมุ่งหมายหลาย ๆ อย่างได้และออกแบบการเรียนการสอนและวิธีการประเมินที่มีความเป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมเป็นการนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้หลังจากได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ผู้วิจัยจัดทำแผนการอบรมเพื่อใช้เป็นคู่มือผู้สอน สรรหาและคัดเลือกวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ประสานข้อมูลเนื้อหาและวิธีการสอน และวัดประเมินผลให้กับวิทยากรใช้ประกอบการพิจารณาในกระบวนการเรียนการสอนสอดคล้องกับ Tyler (1949) และ Saylor et al. (1981) ที่กล่าวถึง

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นการนำประสบการณ์การเรียนรู้ที่เลือกไว้มาจัดให้แก่ผู้เรียน โดยผู้สอนควรวางแผน และจัดทำแผนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ครูผู้สอนจะต้องเลือกวิธีการสอนและสื่อการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตรเพื่อปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม เป็นการพิจารณาความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรเกี่ยวกับเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อ วิทยากร ระยะเวลาในการอบรม สถานที่อบรม รูปแบบการประเมินและประสิทธิภาพของหลักสูตร โดยการประเมินผลต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่ต้องประเมินระหว่างการอบรมและประเมินรวบยอด สอดคล้องกับแนวคิด Tyler (1949) และ Saylor et al. (1981) ที่กล่าวว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการที่ตรวจสอบว่า ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นนั้นได้ผล หรือหลักสูตรบรรลุตามเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ นอกจากนี้ Saylor et al. (1981 : 25) ได้กล่าวถึงการประเมินว่า ต้องประเมินระหว่างการเรียนการสอน และประเมินรวบยอด เพื่อให้การนำเสนอมีความชัดเจน ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ดังแสดงในภาพประกอบที่ 11

ภาพประกอบที่ 11 รูปแบบการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดในการวิจัย

ตอนที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

2.1.1 ความหมายของหลักสูตรฝึกอบรม

สุภาพร พิศาลบุตร และยงยุทธ เกษสาคร (2545, หน้า 107) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตรฝึกอบรม เป็นประมวลความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เข้ารับการอบรม เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

วิยะดา รัตนสุวรรณ (2547, หน้า 69) ให้ความหมายของหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง ประมวลความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เข้ารับการอบรม เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทักษะคิดและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร นอกจากนี้หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง สารความรู้ หรือแนวกำหนด ประสบการณ์ทั้งมวลที่จัดให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยบทเรียน วิธีการ และเครื่องมือนานาชนิด เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติอันจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม โดยมุ่งให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่กำหนดไว้ภายใต้การแนะนำของผู้ดำเนินการฝึกอบรม

จากความหมายดังกล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ รูปแบบ หรือแบบแผนการจัดเนื้อหา ประสบการณ์และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม หรือผู้เรียนให้ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2.1.2 องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม

จากการรวบรวมแนวคิดของนักวิชาการ องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม จะประกอบไปด้วยสภาพปัญหาและความจำเป็นในการฝึกอบรม จุดประสงค์การฝึกอบรม ซึ่งมีทั้งจุดประสงค์ทั่วไปและจุดประสงค์เฉพาะ เนื้อหาและจำนวนชั่วโมงในแต่ละกระบวนการเรียน การสอน กิจกรรม และวิธีการฝึกอบรม รวมถึงสื่อการฝึกอบรมและองค์ประกอบสุดท้ายเป็น การประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

จากข้อมูลข้างต้นอาจสรุปได้ว่า ส่วนประกอบของหลักสูตรการฝึกอบรม ซึ่งเหมาะสมกับสภาพการฝึกอบรมและมีความสอดคล้องกับแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตร ควรประกอบด้วยส่วนสำคัญดังนี้ คือ ปัญหาและความจำเป็นในการฝึกอบรม จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หัวข้อวิชาการฝึกอบรม ซึ่งแต่ละหัวข้อวิชาประกอบด้วยจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เนื้อหาการฝึกอบรม วิธีการฝึกอบรมและสื่อการฝึกอบรม รวมทั้งวิธีการประเมินผล

2.1.3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

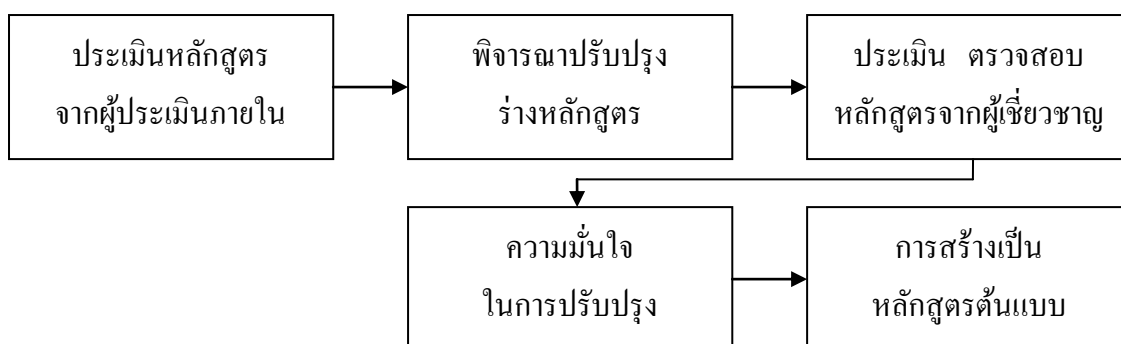
กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการฝึกอบรม แนวทางการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler's Rationale (Tyler, 1949, p. 11) มีคำถาม 4 ประเด็น คือ

1. มีจุดมุ่งหมายอะไรบ้างที่ต้องกำหนดผู้เรียน
2. มีประสบการณ์อะไรบ้างที่ควรจัดเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์
3. จะจัดประสบการณ์อย่างไรให้มีประสิทธิภาพ
4. จะพิจารณาอย่างไรว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

นอกจากนี้ ยังมีรูปแบบการประเมิน หลักสูตรแล้วที่น่าสนใจอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นแนวคิดของเดวิด แพร์ท ได้เสนอว่า การประเมิน หลักสูตร ควรจะดำเนินการก่อนนำหลักสูตรแล้วไปใช้จริง โดยผู้เกี่ยวข้องกับการประเมิน คือ

- 1) นักพัฒนาหลักสูตร (ซึ่งเป็นการประเมินจากภายใน) และ
- 2) ผู้เชี่ยวชาญ (ซึ่งเป็นการประเมินจากภายนอก) ข้อมูลที่ได้จากการประเมิน

จะถูกนำไปใช้ในการปรับปรุง หลักสูตรแล้วให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ (Pratt, 1994, pp. 309 – 313) ซึ่ง แพร์ท ได้เสนอขั้นตอนการประเมินหลักสูตรแล้วไว้ ดังภาพประกอบที่ 12

ภาพประกอบที่ 12 ขั้นตอนการประเมินหลักสูตรของ เดวิด แพร์ท (Pratt, 1994, p. 313)

5. การวางแผนจัดการฝึกอบรม

ภายหลังการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วการวางแผนการจัดฝึกอบรมให้เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรฝึกอบรมที่กำหนดไว้ นับเป็นความสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่ง ทั้งนี้ การวางแผนดำเนินงานฝึกอบรมต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบหลักของการฝึกอบรม ให้มีความสมบูรณ์ ทั้งการเตรียมสถานที่ วิทยากร การคัดเลือกผู้เข้าร่วมฝึกอบรม เป็นต้น

6. การดำเนินงานจัดฝึกอบรม

ในขั้นตอนการดำเนินงานฝึกอบรมตามแผนการจัดฝึกอบรม ผู้ควบคุมการดำเนินงานฝึกอบรม ควรมีความเคร่งครัด และไม่ละเลยรายละเอียดสำคัญ ที่กำหนดไว้ในการจัดทำแผนการดำเนินงานฝึกอบรม เพื่อผลต่อคุณภาพการดำเนินงาน และคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมที่ได้พัฒนาขึ้น

7. การประเมินและติดตามผลการฝึกอบรม

เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากข้อมูลจากการประเมินและติดตามผลการฝึกอบรมจะสามารถนำมาใช้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง กล่าวถึงรูปแบบการประเมินผลการฝึกอบรมเพื่อการตัดสินใจที่เรียกว่า “ซีบีโมเดล” (CIPP Model) ของ สตีฟเฟิลบีม ซึ่งประเมิน 4 ด้าน ได้แก่

1) การประเมินเนื้อหา (Content Evaluation) จัดเป็นการประเมินจุดมุ่งหมาย ตรวจสอบปัญหา ความต้องการจำเป็นของโครงการนั้น พิจารณาสภาพความต้องการของบุคคลกรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถ้าจุดประสงค์หรือกิจกรรมใดไม่เหมาะสมก็ยกเลิกไป

2) การประเมินปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากร (Input Evaluation) ในขั้นนี้เป็นการประเมินสิ่งต่าง ๆ ที่จะต้องใช้ในโครงการ ได้แก่ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ ตลอดจนบุคลากร การประเมินทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพว่าปัญหาหรืออุปสรรคใดหรือไม่

3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินตรวจสอบการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นการตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแผนปรับปรุงการปฏิบัติการว่าเป็นไปตามแผนหรือไม่ การประเมินจะช่วยให้ผู้ดำเนินโครงการได้เห็นความก้าวหน้าของงานว่ามีมากน้อยเพียงใด ควรปรับปรุงสิ่งใดบ้าง สิ่งที่จะช่วยในการพิจารณาประกอบกับการประเมินกระบวนการมี 4 ประการ คือ

- (1) โครงการได้รับการยอมรับหรือไม่
- (2) มีการฝึกอบรมบุคลากรก่อนดำเนินการหรือไม่
- (3) วัสดุพร้อมใช้หรือไม่
- (4) มีปัญหาอุปสรรคเพียงใด

4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลที่ได้รับจากโครงการ โดยตรงหลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือตัวบ่งชี้ความสำเร็จหรือจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ การประเมินผลผลิตนี้พิจารณาจาก

- (1) ตรงตามจุดประสงค์
- (2) มีคุณภาพและปริมาณสูงกว่าที่เคยทำ
- (3) ได้ผลคุ้มค่าหรือไม่ในระยะยาว
- (4) ผู้เรียนได้รับสิ่งใดบ้างจากโครงการ

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม จะประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ๆ หลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การสำรวจ และวิเคราะห์หาความจำเป็นในการจัดฝึกอบรม การกำหนดวัตถุประสงค์ การจัดทำร่างหลักสูตรฝึกอบรม การพัฒนาร่างหลักสูตรฝึกอบรม การวางแผนจัดฝึกอบรม การดำเนินงานตามแผนฝึกอบรมและการประเมินผลติดตามผลการฝึกอบรม ซึ่งการประเมินผล การฝึกอบรมนั้น เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และการได้มาซึ่งข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร ให้มีความสมบูรณ์ ซึ่งการประเมินผล การฝึกอบรมนั้น มีช่วงของการประเมินหลักสูตร 3 ระยะ เริ่มจากการประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ประเมินขณะใช้หลักสูตร และประเมินหลังจากใช้หลักสูตร

2.1.4 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรม

หลังจากร่างหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว ควรที่จะได้รับการตรวจสอบและประเมินผลก่อนนำไปใช้ เพื่อจะได้ทราบข้อบกพร่องและการปรับปรุงแก้ไข การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรมีหลายวิธี ได้แก่ การตรวจสอบเอกสารหลักสูตรโดยนักพัฒนาหลักสูตรเป็นการตรวจสอบอย่างละเอียดภายหลังจากเขียนหลักสูตรเสร็จสิ้นหรือการตรวจสอบเอกสารโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร โดยอาจใช้การแสดงความคิดจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นเทคนิควิเคราะห์คุณค่าของหลักสูตรที่ร่างขึ้น โดยพิจารณาส่วนประกอบของหลักสูตรคือ จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลมีคุณค่าเพียงใดจะเห็นได้ว่าวิธีการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรมีหลายวิธี แต่ส่วนใหญ่ นักพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมจะใช้วิธีวิจัยเชิงทดลองในการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตรในการตรวจสอบคุณภาพมีลักษณะดังนี้

1. การทดลองใช้หลักสูตรกับกลุ่มตัวอย่าง เป็นลักษณะโครงการนำร่องเพื่อการศึกษาข้อบกพร่องของหลักสูตร ความเหมาะสมเมื่อใช้กลุ่มตัวอย่างจริง หลักจากการตรวจสอบคุณภาพของโครงร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง โดยมีองค์ประกอบในการดำเนินการทดลองใช้กับหลักสูตร ดังนี้ วัตถุประสงค์ของการทดลองหลักสูตร รูปแบบการทดลองใช้กับหลักสูตร ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองใช้กับหลักสูตร
2. การประเมินผลหลักสูตรมีวัตถุประสงค์ คือ ประเมินผลการใช้หลักสูตร ว่ามีความเหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมหรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคในการใช้หลักสูตรหรือไม่ โดยทำการประเมินในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ประเมินความเหมาะสมของเนื้อหา วิธีการอบรมและการประเมินผลผู้เข้ารับการฝึกอบรม ประเมินปัญหาและอุปสรรคในการใช้หลักสูตร และปัจจัยที่ส่งเสริมการใช้หลักสูตรและประเมินว่าเมื่อได้ทดลองหลักสูตรแล้วผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้เพิ่มเติมขึ้นหรือไม่อย่างไร

การประเมินผล เป็นส่วนมีความสำคัญและจำเป็นต้องกำหนดไว้ในหลักสูตร เพื่อให้ผู้นำหลักสูตรไปใช้ทราบว่า จะต้องประเมินอะไรบ้าง และจะประเมินอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร จึงกล่าวได้ว่า การประเมินเป็นกระบวนการที่ชี้ให้เห็นถึงการบรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ระบุไว้ในหลักสูตรและการสอน การประเมินมีส่วนสำคัญ 2 ประการ คือ การประเมินผลจะต้องวัดประพฤติกรรมของผู้เรียน เพราะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษา และการประเมินผลจำเป็นต้องประเมินมากกว่าหนึ่งครั้ง มากกว่าหนึ่ง เพื่อดูความเปลี่ยนแปลง สำหรับการประเมินแบบการค้นพบ เป็นการพยายามค้นพบว่าสิ่งที่คาดหวังจากการฝึกอบรมเกิดขึ้นหรือไม่จากข้อมูลที่หาได้ เช่น การใช้แบบสอบถาม การสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แบบทดลอง การประเมินตนเอง การดูผลงานและการประเมินเพื่อจะดูประสิทธิภาพของการฝึกอบรม การพัฒนาที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้การปฏิบัติงาน องค์การผลิต ปฏิกริยาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

หลังจากทดลองใช้หลักสูตรแล้ว นำมาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ซึ่งควรจัดทำระบบข้อมูลให้ชัดเจนเพื่อการปรับปรุงไปอย่างมีประสิทธิภาพ และควรพิจารณาให้รอบคอบว่าเมื่อปรับปรุงแล้วจะกระทบหลักการ จุดมุ่งหมายและโครงสร้างของหลักสูตรหรือไม่

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการฝึกอบรม

2.2.1 ความหมายของการฝึกอบรม

มีผู้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้มากมาย ดังนี้

สมชาติ กิจยรรยง และอรจรรย์ ฌ ตะกั่วทุ่ง (2550, หน้า 12) ได้กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่จะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Understand) ความชำนาญ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) ที่ดีเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะกระทำผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ

แนดเลอร์และแนดเลอร์ (Nadler and Nadler, 1994, p. 6) กล่าวว่า การฝึกอบรม (training) เป็นกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือทักษะในการปฏิบัติงาน เพื่อมุ่งให้บุคลากรในองค์กรเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและทัศนคติ โดยสอดคล้องกับเป้าหมายและมาตรฐานที่องค์กรกำหนดไว้ ในระยะเวลาดำเนินกิจกรรมสั้นๆ ตามความจำเป็นรวมทั้งสามารถนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้ทันทีในสถานการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นและเป็นกระบวนการในการสอนบุคลากรใหม่ เพื่อให้มีทักษะในการปฏิบัติงานในหน้าที่ ในขณะที่เดียวกันอาจเป็นการเพิ่มพูนทักษะที่บุคคลต้องการ ซึ่งเป็นการพัฒนางานปัจจุบันและในอนาคตด้วย บางแห่งใช้คำว่า ฝึกอบรมควบคู่ไปกับการพัฒนา ถึงแม้จะมีความแตกต่างกันบ้าง

โดยทั่วไปแล้ว การพัฒนาบุคลากรสามารถกระทำได้หลายลักษณะ แต่ที่สำคัญและใช้กันมาก คือ การให้การศึกษาและการฝึกอบรม โดยที่การฝึกอบรมนี้เป็นการฝึกอบรมบุคคลให้เหมาะสมกับงาน ส่วนการให้การศึกษาเป็นการให้ความรู้เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและงานในหน้าที่ (Whitehill, 1955, p. 12) ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่ กู๊ด (Good, 1973, p. 613) ได้เสนอว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการให้ความรู้และการฝึกทักษะให้แก่บุคคลภายใต้เงื่อนไขบางประการ แต่ยังไม่เป็นระบบเหมือนการศึกษาในสถาบันการศึกษาทั่วไป บีช (Beach, 1980, p. 3) ได้ให้ความหมายที่คล้ายคลึงกันว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการที่จัดให้บุคคลได้เรียนรู้และฝึกความชำนาญในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งขึ้น

โพสนอร์และรูดนิตสกี (Posner ; & Rudnitsky, 1992, p. 73) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งสามารถทำนายหรือคาดเดาด้วยความเชื่อมั่นภายใต้สถานการณ์หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ เป้าหมายการฝึกอบรมจะมุ่งเน้นการปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะที่ต้องการเพื่อให้บุคคลที่ได้รับการฝึกอบรมได้มีสมรรถภาพในการปฏิบัติงานได้สูงขึ้น เป็นแนวทางในการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรได้พัฒนาสมรรถภาพในการทำงานของตน เป็นกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวรประกอบด้วย 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ ด้านความรู้ เจตคติและทักษะ (Flippo, 1970, p. 268) สอดคล้องกับ โกลด์สไตน์ (Goldstein, 1993, p. 3) ซึ่งกล่าวว่า การอบรมเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบเพื่อสร้างหรือเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความสามารถ (Ability) และเจตคติ (Attitude) ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ส่วน อมร รักษาสัตย์ และโสรัจ สุจริตกุล มีความเห็นไปในทำนองเดียวกันกับ อมร รักษาสัตย์ (อมร รักษาสัตย์ ; และโสรัจ สุจริตกุล, 2524, หน้า 293) ว่าการฝึกอบรมเป็นวิธีการที่จะเพิ่มคุณภาพในการทำงานของบุคลากรหรือเป็นการเตรียมบุคลากรให้พร้อมที่จะทำงานตามหน้าที่ที่กำหนดให้ ดังนั้นการฝึกอบรมจึงเป็นการจัดการศึกษาให้แก่คนกลุ่มหนึ่งในองค์กรหรือหน่วยงาน โดยจัดการศึกษาให้กับคณะ ของบุคลากรภายใต้ข้อกำหนดหรือเงื่อนไขที่ต้องการให้เกิดขึ้น ไม่จัดให้กว้างขวางเหมือนกับการจัดการศึกษาในโรงเรียนทั่วไป นอกจากนั้น การฝึกอบรมยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเกิด การพัฒนาซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรม การพัฒนาทักษะและพัฒนาเจตคติ ความรู้สึกรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมต่อการปฏิบัติงาน ในเรื่องเฉพาะหรือได้กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นวิธีการที่จะช่วยให้เกิดการเสริมสร้างสมรรถนะของบุคคลในการปฏิบัติงาน ซึ่งเมื่อความสามารถของบุคคลในการปฏิบัติงานนั้นถูกจำกัดทางด้านความรู้หรือทักษะ ทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมต่อการปฏิบัติงาน ในเรื่องเฉพาะหรือได้กำหนดไว้ตาม

การขาดความรู้หรือทักษะดังกล่าว (Silberman, 1998, p. 1) นอกจากนี้ Rothwell (Rothwell, 1996, p. 26) ได้เสนอว่าการฝึกอบรมเป็นการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นทางการจำแนกแยกแยะการสร้างตัวตน การประกัน การทำให้มั่นใจ การพัฒนา การปรับปรุง โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ และมีสมรรถภาพตามที่ต้องการให้บุคคลพึงมีในการปฏิบัติงาน หรืออาจกล่าวได้ว่าการฝึกอบรมเป็นสิ่งที่มุ่งพัฒนาให้เกิดการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าสิ่งที่ต้องการต้องการให้รู้หรือสิ่งที่ต้องการให้เพิ่มสมรรถภาพนั้นคืออะไรและถือเป็นความพยายามอย่างเป็นระบบและมีความสัมพันธ์กันที่จะถ่ายทอดความรู้หรือทักษะจากบุคคลหนึ่งซึ่งเป็นผู้มีความรู้หรือมีความสามารถในเรื่องนั้นและมีความสามารถและทักษะในการถ่ายทอดสู่บุคคลหนึ่งที่ไม่มีความรู้หรือทักษะนั้น (Pont, 1995, p. 7)

จะเห็นได้ว่า การฝึกอบรมเป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนแรกของกระบวนการบริหารงานบุคคล คือ การสรรหา พัฒนา รักษาไว้และใช้ประโยชน์ เมื่อองค์กรได้มาซึ่งบุคลากรที่ผ่านการคัดเลือก สรรหา จนได้คนเก่งที่มีความรู้ความสามารถจากระบบการศึกษาแล้ว องค์กรจำเป็นต้องพัฒนาคนเก่งให้สามารถปฏิบัติงานที่รับผิดชอบได้อย่างถูกต้องเหมาะสม การฝึกอบรมเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาบุคลากรให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ซึ่งมีคุณค่าและคุณภาพตามที่องค์กรพึงประสงค์ ดังนั้นทุกองค์กรจึงให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรอย่างจริงจัง ซึ่งจำเป็นดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การฝึกอบรมหมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อผู้พัฒนาเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ความชำนาญการและทัศนคติที่ถูกต้องและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งส่วนใหญ่จะจัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาหรือเป็นความต้องการของหน่วยงานนั้น

สรุปได้ว่า การฝึกอบรมนั้นมีความหมาย ดังต่อไปนี้คือ

1. การฝึกอบรมเป็นกระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบตามความจำเป็นในการฝึกอบรม
2. การฝึกอบรมมุ่งปรับปรุงหรือเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทัศนคติในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร สถาบันในหน่วยงานหรือเป็นรายบุคคล
3. การฝึกอบรมเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรหรือสถาบัน หน่วยงานในสภาพปัจจุบันและในอนาคต
4. การฝึกอบรมมุ่งให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำความรู้ ทักษะ ทัศนคติที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน

2.2.2 ความสำคัญของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมแต่ละขั้นตอน เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมจะต้องมีความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจในลักษณะธรรมชาติของการเรียนรู้ของคน เพราะมนุษย์ทุกคนล้วนมีความต้องการในชีวิตที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทางสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการฝึกอบรม เจ้าหน้าที่ในการจัดการหรือการให้มีการฝึกอบรมจึงจำเป็นต้องศึกษา และมีความเข้าใจในทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม

บุคคลทั่วไปมักเข้าใจว่า การฝึกอบรม คือ การให้การศึกษาแก่ผู้เข้าร่วมการอบรมเพื่อให้เขามีความรู้ในเรื่องที่อบรมเพียงอย่างเดียว ตลอดจนการฝึกอบรมจะมีกระบวนการปฏิบัติที่ไม่ซับซ้อนมากนัก สามารถดำเนินการโดยไม่ต้องเตรียมการอะไรมาก ความเข้าใจนี้ นับว่ามีส่วนถูกอยู่บ้าง แต่ยังเป็นความเข้าใจที่แคบ ขาดความถูกต้องและไม่สามารถครอบคลุมความหมายทั้งหมดตามความต้องการของภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมได้ ปัจจุบันการฝึกอบรมมีใจความที่กว้างขวางครอบคลุมตั้งแต่การถ่ายทอดด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์หรือเพื่อทำการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคลากร โดยที่การฝึกอบรมอาจจะนำมาใช้พัฒนาการเรียนรู้ของบุคลากร ตั้งแต่ทักษะการทำงาน การปรับปรุงทัศนคติ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตลอดไปจนกระทั่งถึงการพัฒนาทักษะด้าน การบริหารงาน ซึ่งความหมายนี้ จะเป็นการให้ความหมายในมุมมองกว้างของการฝึกอบรม สำหรับความหมายที่เจาะจงในการศึกษาทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์จะนำคำจำกัดความ และความหมายที่มีผู้กล่าวไว้ในอดีตมาเป็นแนวทาง เพื่อที่จะหาข้อสรุปดังต่อไปนี้

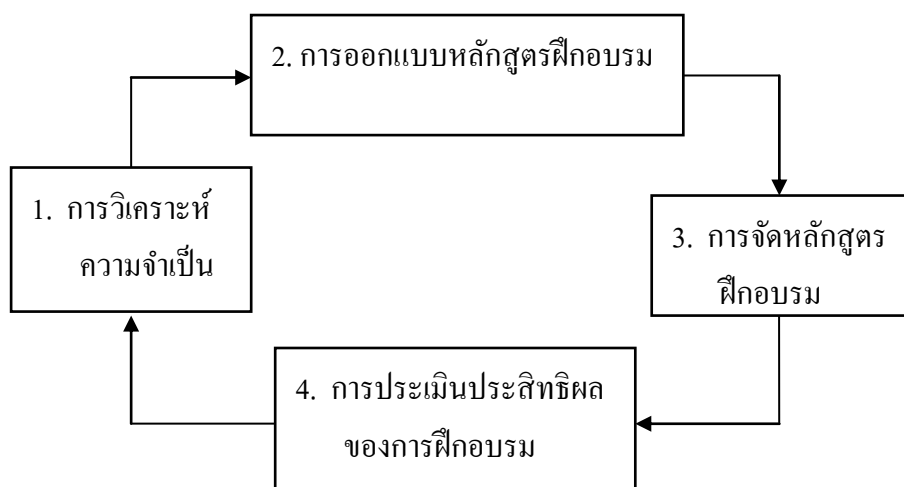
สมัชชาข้าราชการพลเรือนแห่งสหรัฐอเมริกาและแคนาดา (Civil Service Assembly of the United States and Canada) (อ้างถึงใน ฌ็อง-ฌัก เฮอร์นันท์ , 2547, หน้า 126) ให้ความหมายว่า “การฝึกอบรม คือ กรรมวิธีในการที่จะเพิ่มสมรรถภาพในการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน ทั้งในด้านความคิด การกระทำ ความสามารถ ความรู้ ความชำนาญ และการแสดงออก”

โดยสรุปแล้วสามารถกล่าวได้ว่า การฝึกอบรม คือ กระบวนการที่ทำให้ผู้เข้ารับ การอบรมเกิดการเรียนรู้ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เพื่อเพิ่มพูนหรือพัฒนาสมรรถภาพในด้านต่าง ๆ ตลอดจนปรับปรุงพฤติกรรม อันจะนำมาซึ่งการแสดงผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (ฌ็อง-ฌัก เฮอร์นันท์, 2547, หน้า 126)

2.2.3 กระบวนการและขั้นตอนในการฝึกอบรม

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ทรรศนะของกระบวนการฝึกอบรมและขั้นตอนการฝึกอบรมไว้ดังนี้

ซึ่งกระบวนการฝึกอบรมข้างต้น มีความใกล้เคียงกับ บัคเลย์ ; และแคปเปล (Buckley; & Caple, 1995, p. 245) ที่ได้นำเสนอรูปแบบพื้นฐานในการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรมด้วยกัน คือ 1) การวิเคราะห์หรือค้นหาความจำเป็นในการฝึกอบรม 2) การออกแบบหลักสูตรฝึกอบรม 3) การจัดหลักสูตรฝึกอบรมและ 4) การประเมินประสิทธิผลของการฝึกอบรม ดังภาพประกอบที่ 13

ภาพประกอบที่ 13 โมเดลพื้นฐานสำหรับการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ (Buckley; & Caple, 1995, p. 245)

จากการสังเคราะห์แนวคิดของ สมคิด บางโม (2545, หน้า 20-21) ชาญ สวัสดิ์ สาลี (2547, หน้า 29-32) และชูชัย สมितिไกร (2548, หน้า 29-34) เกี่ยวกับกระบวนการฝึกอบรม ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนในกระบวนการฝึกอบรมได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม เป็นการวิเคราะห์ปัญหาหรือความต้องการของหน่วยงานว่ามีความจำเป็นในการฝึกอบรมจะต้องได้รับการพัฒนาและฝึกอบรม โดยเน้นให้ความรู้ ความสามารถ ทักษะหรือทัศนคติในการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม เมื่อได้วิเคราะห์หาความจำเป็นในการฝึกอบรมนั้นแล้ว ก็จะเอาความจำเป็นในการฝึกอบรมดังกล่าว มาใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาสร้างหลักสูตรฝึกอบรม โดยแต่งตั้งคณะกรรมการร่างหลักสูตรผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ มาร่วมกันสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ส่วนประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย

(1) ชื่อหลักสูตร (2) วัตถุประสงค์ (3) เนื้อหาของหลักสูตร (4) กิจกรรมและระยะเวลาในการฝึกอบรม (5) การวัดผลและประเมินผล

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบโครงการฝึกอบรม จะต้องเขียนเป็นโครงการอย่างละเอียดเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการอบรม โดยมีการวางแผนโครงการไว้ล่วงหน้าว่าจะฝึกอบรมอะไร เมื่อไร อย่างไรและให้ใคร

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการฝึกอบรม เป็นการนำโครงการที่ได้รับอนุมัติแล้วมาดำเนินการฝึกอบรมตามแนวทางที่กำหนดไว้ในหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งจะต้องบริหารโครงการเป็น 3 ระยะคือ (1) ระยะเตรียมการ คือ การเตรียมการก่อนฝึกอบรม (2) ระยะฝึกอบรม คือ ตั้งแต่วันแรกของการฝึกอบรมจนถึงวันสิ้นสุดการฝึกอบรม และ (3) ระยะหลังการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลการฝึกอบรม เป็นการวัดและประเมินผลการอบรม เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกอบรมหรือไม่ อย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคในการจัดดำเนินการฝึกอบรมหรือไม่ อย่างไร และมีข้อควรปรับปรุงแก้ไขในด้านต่าง ๆ หรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้เพื่อจะได้นำเอาผลที่ได้จากการประเมินผลการฝึกอบรมไปปรับปรุงใช้ในการแก้ไข ปรับปรุงในด้านต่าง ๆ เพื่อให้การฝึกอบรมนั้นได้ประสบผลสำเร็จได้มาตรฐานและเป็นประโยชน์ต่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมมากที่สุด

ดังนั้น การถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม หรือการที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ มีมากมายหลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีจะต้องเลือกให้เหมาะสมกับประเภทของการฝึกอบรมและวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้หรือวิทยากรควรจะได้เลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรมให้เหมาะสมและถูกต้อง การฝึกอบรมนั้นจึงจะประกอบผลสำเร็จ

บอยเดลล์ (Boydell, 1979, pp. 5 - 8) ได้สรุปขั้นตอนของการฝึกอบรมที่เป็นระบบ ประกอบด้วยขั้นตอนทั้งหมด 10 ขั้นตอน คือ

- 1) หาความจำเป็นในการฝึกอบรม
- 2) พิจารณางานหรือภารกิจที่จะพัฒนา
- 3) วิเคราะห์งานหรือภารกิจที่จะพัฒนา
- 4) กำหนดบุคลากรที่จะได้รับการฝึกอบรม
- 5) กำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม
- 6) สร้างหลักสูตรการฝึกอบรม
- 7) วางแผนการจัดการฝึกอบรม
- 8) ดำเนินการฝึกอบรม
- 9) ประเมินการฝึกอบรม
- 10) ติดตามผลระยะยาว

แดสเลอร์ (Dessler, 2005, p. 271) กล่าวว่า กระบวนการในการฝึกอบรมและพัฒนา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนของการวิเคราะห์ความต้องการ ระบุทักษะเฉพาะในงานที่ต้องการ ประเมินทักษะของผู้ที่จะฝึกที่คาดหวังไว้ และการพัฒนาแบบเฉพาะเจาะจง ความรู้และผลงานที่วัดได้จากสิ่งที่ขาด
2. ขั้นตอนการออกแบบการสอน การออกแบบ การรวบรวม และการผลิต โครงการฝึกอบรม รวมถึงคู่มือการใช้แบบฝึกหัดและกิจกรรม
3. ขั้นตอนของการพิสูจน์ว่าใช้ได้ โดยการนำไปใช้กับกลุ่มผู้ฝึกอบรมที่มีขนาดเล็กเพื่อหาข้ออุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น
4. ขั้นตอนของการดำเนินการฝึก โดยการไปฝึกอบรมกลุ่มพนักงานที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย
5. ขั้นตอนของการประเมินผล เป็นขั้นตอนการประเมินความสำเร็จหรือ ความล้มเหลวของการบริหาร โครงการฝึกอบรม

เลียร์ส (Laird, 1985, pp. 35-39) ได้กล่าวถึงกระบวนการและขั้นตอนการฝึกอบรม 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนการวิเคราะห์ (analysis) ในขั้นตอนนี้จำเป็นต้องค้นหาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหน่วยงานหรือองค์กร เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการค้นหาความจำเป็นหรือความต้องการในการฝึกอบรม นอกจากนั้น ควรจะมีการค้นหามาตรฐานในการปฏิบัติงาน (job standard) ว่าถูกต้องครบตามขั้นตอนหรือไม่ หลังจากนั้นจะต้องสามารถแยกแยะหาความจำเป็นหรือความต้องการในการฝึกอบรมได้ เพื่อค้นหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหาขององค์กร

1. ขั้นตอนการแก้ไขปัญหา (solving the problem) ขั้นตอนนี้จะต้องตัดสินใจแก้ปัญหาทางเลือกที่ดีที่สุด และเริ่มออกแบบโครงการฝึกอบรม เนื้อหาสาระ กำหนดคุณสมบัติของเข้ารับการอบรม กำหนดตัววิทยากร และวิทยากรที่ดীনั้นควรมาจากคนในองค์กรหรือหน่วยงานนั้น ๆ เพราะจะเป็นผู้รู้ปัญหาได้เป็นอย่างดี

2. ขั้นตอนการประเมินผล (evaluation) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่จะดำเนินการวัดผลและประเมินผลว่า โครงการดังกล่าวมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด สามารถแก้ปัญหาความต้องการในการฝึกอบรมได้มากน้อยเพียงใด และเกิดแนวทางในการปฏิบัติงานใหม่ได้มากน้อยแค่ไหนอย่างไร

จากเอกสารดังกล่าว สรุปได้ว่า กระบวนการและขั้นตอนในการฝึกอบรมสามารถที่จะแบ่งออกได้ทั้งหมด 4 ขั้นตอน ซึ่งประกอบไปด้วย การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนการฝึกอบรม การดำเนินการฝึกอบรม และการประเมินผลการฝึกอบรม

2.2.4 ประเภทของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมมีหลายประเภท เช่น การฝึกอบรมที่มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานเฉพาะเรื่องให้กับบุคลากร การอบรมเพื่อฟื้นความรู้ใหม่ (Refresher Training) หรือการฝึกอบรมซึ่งเป็นการศึกษาต่อเนื่อง (Continuing Education) ซึ่งมีรูปแบบการอบรมแตกต่างกันตามความจำเป็นและลักษณะของงาน ซึ่งหากพิจารณาอย่างกว้าง ๆ แล้ว สามารถแบ่งการฝึกอบรมออกเป็นแบบไม่เป็นทางการ (Informal Training) และเป็นทางการ (Formal Training)

ซูซีย์ สมิตธิไกร (2548, หน้า 7) กล่าวว่า การฝึกอบรมมีอยู่ด้วยกันหลายประเภท และสามารถจำแนกตามเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. แหล่งของการฝึกอบรม เกณฑ์ประเภทนี้บ่งถึงแหล่งของผู้รับผิดชอบการฝึกอบรม ซึ่งแบ่งได้เป็นสองลักษณะ คือ

1.1 การฝึกอบรมภายในองค์กร (in-house training) การฝึกอบรมแบบนี้เป็นสิ่งที่จะต้องจัดขึ้นเองภายในสถานที่ทำงาน โดยหน่วยฝึกอบรมขององค์กรจะเป็นผู้ออกแบบและพัฒนาลักษณะ กำหนดตารางเวลา และเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกองค์กรมาเป็นวิทยากร การฝึกอบรมประเภทนี้มีข้อดีตรงที่ว่า องค์กรสามารถกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพการดำเนินงานขององค์กรได้อย่างเต็มที่ แต่ข้อเสียก็คือ องค์กรอาจจะต้องทุ่มทรัพยากรทั้งในด้านกำลังคน และเงินทองให้แก่การฝึกอบรมประเภทนี้มากพอสมควร เนื่องจากจำเป็นจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินการทั้งหมด ตั้งแต่การออกแบบและพัฒนาลักษณะ การจัดหาวิทยากร การจัดการด้านต่าง ๆ รวมทั้งการประเมินผล

1.2 การซื้อการฝึกอบรมจากภายนอก การฝึกอบรมประเภทนี้มิได้เป็นสิ่งที้องค์กรจัดขึ้นเอง แต่เป็นการจ้างองค์กรฝึกอบรมภายนอกให้เป็นผู้จัดการฝึกอบรมแทนหรืออาจจะเป็นการส่งพนักงานเข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งจัดขึ้นโดยองค์กรภายนอก องค์กรที่รับการฝึกอบรมให้แก่ผู้อื่นมีอยู่ด้วยกันหลายองค์กร การซื้อการฝึกอบรมจากภายนอกมักจะเป็นที่นิยมขององค์กรที่มีขนาดเล็ก มีพนักงานไม่มาก และไม่มีหน่วยฝึกอบรมเป็นของตนเอง

2. การจัดประสบการณ์การฝึกอบรม เกณฑ์ข้อนี้บ่งบอกว่า การฝึกอบรมได้รับการจัดขึ้นในขณะที่ผู้รับการฝึกอบรมกำลังปฏิบัติงานอยู่ด้วย หรือหยุดพักการปฏิบัติงานไว้ชั่วคราว เพื่อรับการอบรมในห้องเรียน

2.1 การฝึกอบรมในงาน (on-the-job training) การฝึกอบรมประเภทนี้จะกระทำโดยการให้ผู้เข้ารับการอบรมลงมือปฏิบัติงานจริง ๆ ในสถานที่ทำงานจริง ภายใต้การดูแลเอาใจใส่ของพนักงานซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง โดยการแสดงวิธีการปฏิบัติงานพร้อมทั้งอธิบายประกอบ จากนั้นจึงให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติตาม พี่เลี้ยงจะคอยดูแลให้คำแนะนำและช่วยเหลือหากมีปัญหาเกิดขึ้น

2.2 การฝึกอบรมนอกงาน (off-the-job training) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเภทนี้จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในสถานที่ฝึกอบรมโดยเฉพาะ และต้องหยุดพักการปฏิบัติงานภายในองค์กรไว้เป็นเวลาชั่วคราว จนกว่าการฝึกอบรมจะเสร็จสิ้น

3. ทักษะที่ต้องการฝึก หมายถึง สิ่งที่ต้องการฝึกอบรมต้องการเพิ่มพูนหรือสร้างขึ้นในตัวผู้รับการฝึกอบรม

3.1 การฝึกอบรมทักษะด้านเทคนิค (technical skills training) คือ การฝึกอบรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านเทคนิค เช่น การบำรุงรักษาเครื่องจักร การวิเคราะห์หินเชื้อ การซ่อมแซมรถยนต์ เป็นต้น

3.2 การฝึกอบรมทักษะด้านการจัดการ (managerial skills training) คือ การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะด้านการจัดการและบริหารงาน โดยส่วนใหญ่แล้วผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะมีตำแหน่งเป็นผู้จัดการหรือหัวหน้างานขององค์กร

3.3 การฝึกอบรมทักษะด้านการติดต่อสัมพันธ์ (interpersonal skills training) การฝึกอบรมประเภทนี้ มุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีการพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งการสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน

4. ระดับชั้นของพนักงานที่เข้ารับการฝึกอบรม หมายถึง ระดับความรับผิดชอบในงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

4.1 การฝึกอบรมระดับพนักงานปฏิบัติการ (employee training) คือ การฝึกอบรมที่จัดให้แก่พนักงานระดับปฏิบัติการ ซึ่งทำหน้าที่ผลิตสินค้าหรือให้บริการแก่สินค้าโดยตรง โดยมักจะเป็นการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะและขั้นตอนของการปฏิบัติงาน

4.2 การฝึกอบรมระดับหัวหน้างาน (supervisory training) คือ การฝึกอบรมที่มุ่งเน้นกลุ่มพนักงานที่ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารระดับต้นขององค์กร โดยส่วนใหญ่แล้วการฝึกอบรมประเภทนี้มักจะมีหลักสูตรที่ให้ความรู้ ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารงาน

4.3 การฝึกอบรมระดับผู้จัดการ (managerial training) กลุ่มเป้าหมายของการฝึกอบรมประเภทนี้ คือ กลุ่มพนักงานระดับผู้จัดการฝ่ายหรือผู้จัดการระดับกลางขององค์กร เนื้อหาของการฝึกอบรมแบบนี้ ก็จะมุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการจัดการและบริหารที่ลึกซึ้งมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้สามารถบริหารงานและจัดการคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.4 การฝึกอบรมระดับผู้บริหารชั้นสูง (executive training) การฝึกอบรมประเภทนี้ มุ่งเน้นให้ผู้รับการอบรมซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูงขององค์กร อาทิ ผู้อำนวยการฝ่าย การบริหาร ปรธานและรองปรธานบริษัท มีความรู้ความเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับการบริหารองค์กร เช่น การวางแผนและการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ (strategic planning and decision-making) หรือ การพัฒนาองค์กร (organizational development) เป็นต้น

จากการสังเคราะห์แนวคิดของ สุภาพร พิศาลบุตร และขงยุทธ เกษสาคร (2545 , หน้า 74-75) และ ชูชัย สมितिไกร (2548, หน้า 7-9) เกี่ยวกับประเภทของการฝึกอบรม สรุปได้ว่าใช้หลักเกณฑ์ในการจำแนกประเภท ของการฝึกอบรมดังนี้ คือ

1. ประเภทของการฝึกอบรม โดยยึดวัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์ จำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ
 - 1.1 การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับงาน (Technical Know-How Training)
 - 1.2 การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะหรือประสบการณ์ (Skill or Experience Training)
2. ประเภทของการฝึกอบรม โดยอาศัยระยะเวลาการทำงานเป็นเกณฑ์สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ
 - 2.1 การฝึกอบรมก่อนเข้าทำงาน (Pre-service Training) หมายถึง องค์กรต้องการให้บุคลากรที่รับเข้ามาใหม่ได้มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับงานในส่วนที่บุคคลจะต้องรับผิดชอบปฏิบัติงาน ก่อนที่จะเข้าทำงาน
 - 2.2 การฝึกอบรมเมื่อได้เข้าทำงานแล้ว (In-service Training) หมายถึง การฝึกอบรมตั้งแต่แรกเริ่มที่บุคคลเข้าทำงานในองค์กรและเป็นการฝึกอบรมสำหรับผู้ปฏิบัติงานให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ
3. ประเภทของการฝึกอบรม โดยยึดแหล่งของการฝึกอบรมเกณฑ์ประเภทนี้บอกถึงแหล่งของผู้รับผิดชอบการฝึกอบรม มี 2 ลักษณะ คือ
 - 3.1 การฝึกอบรมภายในองค์กร การฝึกอบรมนี้เป็นสิ่งที่องค์กรจัดขึ้นเอง โดยหน่วยฝึกอบรมขององค์กรจะเป็นผู้ออกแบบและพัฒนาหลักสูตรกำหนดตารางเวลา เชิญวิทยากรมาบรรยาย
 - 3.2 ชื่อการฝึกอบรมจากภายนอก เป็นการจ้างองค์กรฝึกอบรมภายนอกให้เป็นผู้จัดการฝึกอบรมแทน หรือจะเป็นการส่งพนักงานเข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งจัดขึ้นโดยองค์กรภายนอก
4. ประเภทของการฝึกอบรมโดยยึดทักษะที่ต้องการฝึก เกณฑ์ประเภทนี้จะยึดสิ่ง ที่ผู้เข้ารับการอบรมต้องการเพิ่มพูน ซึ่งจะมีทักษะที่ต้องการฝึก 3 ประเภท คือ
 - 4.1 การฝึกอบรมทักษะด้านเทคนิค (Technical Skill Training) คือ การฝึกอบรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านเทคนิค

4.2 การฝึกอบรมทักษะด้านการจัดการ (Managerial Skill Training) คือ การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะด้านการจัดการและบริหารงาน โดยส่วนใหญ่แล้วผู้รับการฝึกอบรมจะมีตำแหน่งเป็นหัวหน้างานหรือผู้จัดการขององค์การ

4.3 การฝึกอบรมทักษะด้านการติดต่อสัมพันธ์ (Interpersonal Skill Training) การฝึกอบรมประเภทนี้มุ่งเน้นให้ผู้รับการฝึกอบรม มีการพัฒนาทักษะในด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งการมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน

ขณะที่ โอดิออร์เน (Odiorne, 1970, p. 80) ได้แบ่งประเภทของการฝึกอบรม โดยใช้เกณฑ์ความสำคัญของการฝึกอบรม ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. การฝึกอบรมขั้นต้น (Regular Training Program)
2. การฝึกอบรมเพื่อแก้ปัญหา (Problem Solving Training Program)
3. การฝึกอบรมเพื่อพัฒนา (Innovation Training Program)

1.2.5 จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นการเสริมสร้างสมรรถภาพของบุคลากรในองค์กร เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้นหลังจากที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมแล้ว ความต้องการและความจำเป็นที่จะต้องให้บุคลากรได้รับการพัฒนาสมรรถภาพด้วยการฝึกอบรมนั้น มีเหตุผลมาจากสาเหตุ 4 ประการ ด้วยกัน ดังนี้ (Rothwell, 1996, pp. 12-18)

แนวโน้มที่ 1 ได้แก่ การรักษาสภาพหรือจังหวะของการทำงานที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งทุกสิ่งไม่สามารถรอช้า ไม่สามารถยืดหยุ่นในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วได้ ขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กรที่จะตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้นี้

แนวโน้มที่ 2 ได้แก่ การสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมแห่งการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เป็นความคาดหวังสูงสุดขององค์กรที่ต้องการให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด หากบุคลากรได้รับการเสริมสร้างพลังใจ (Empowerment) ในการทำงาน

แนวโน้มที่ 3 ได้แก่ การจัดกิจกรรมภายในองค์กรด้วยแนวทางแห่งนวัตกรรมใหม่สร้างทีมงานให้แข็งแกร่ง สร้างมุมมองหรือวิสัยทัศน์ของบุคลากรในองค์กรให้กว้างขึ้น สร้างทักษะทางการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม การจัดการองค์กรและความรู้สึกเป็นหุ้นส่วนและการมีส่วนร่วมสร้างความรู้ตลอดภัยให้กับบุคลากรและสร้างบุคลากรเป็นบุคคลแห่งคุณภาพ

แนวโน้มที่ 4 ได้แก่ การปรับปรุงสมรรถภาพของบุคลากรให้เหมาะสมกับสภาพที่แท้จริง เป็นการเสริมสร้างเพื่อเพิ่มผลผลิต กำไรและปรับปรุงด้านการสื่อสารบุคคลให้มีบทบาทด้วยการเริ่มต้นในการพัฒนาตนเอง

1.2.6 การประเมินผลการฝึกอบรม

การประเมินผลการฝึกอบรมเป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญในกระบวนการฝึกอบรม เพื่อที่จะได้ทราบว่า การฝึกอบรมนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์และได้ผลตามเจตนารมณ์ของการจัดฝึกอบรมหรือไม่ ซึ่งในการประเมินผลการฝึกอบรมมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงความหมายความสำคัญและขั้นตอน ได้ดังนี้

สุภาพร พิศาลบุตรและยงยุทธ เกษสาคร (2545, หน้า 149-156) (อ้างอิงจาก Kirkpatrick ; 1987 ; สมชาติ กิจจรยง, 2546 , หน้า 228-229) ได้จำแนกประเภทการประเมินผลการฝึกอบรมออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การประเมินผลปฏิกิริยา (Reaction Evaluation) เป็นการประเมินความรู้สึกของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อการฝึกอบรมในครั้งนั้น ๆ ว่าชอบหรือไม่ชอบอย่างไรและเพียงไร ทั้งนี้โดยไม่เกี่ยวกับประสิทธิผลในการฝึกอบรม หรือการเรียนรู้ในบทเรียนที่ได้รับจากการฝึกอบรมแต่ละประการใด เพื่อให้ผลของการประเมินผลเป็นที่เชื่อถือได้ควรมีการประเมินจากบุคคลฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม เจ้าของโครงการฝึกอบรมและวิทยากร ในการประเมินผลอาจกระทำหลังจากจบหลักสูตรฝึกอบรมแล้วหรือระหว่างที่มีการฝึกอบรมก็ได้

2. การประเมินผลการเรียนรู้ (Learning Evaluation) เป็นการประเมินว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้หลักการ ข้อเท็จจริง และเทคนิควิธีอะไรบ้าง ซึ่งเป็นการประเมินประสิทธิผลในการเรียนการสอนโดยตรง ซึ่งมีแนวทางในการประเมินผลต่อไปนี้

2.1 แนวทางการประเมินผลการเรียนรู้

2.1.1 ประเมินผลการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลไม่ใช่กลุ่ม

2.1.2 ควรประเมินทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม

2.1.3 ต้องประเมินผลอย่างตรงไปตรงมา ไม่อคติหรือลำเอียง

2.1.4 ใช้กลุ่มควบคุมเปรียบเทียบกับกลุ่มทดลอง

2.1.5 ควรใช้หลักสถิติเข้าช่วยในการประเมินผล

2.2 ชนิดต่าง ๆ ของการทดสอบ การประเมินผลการเรียนรู้ อาจใช้การทดสอบแบบต่าง ๆ กันตามแต่ลักษณะวิชาและความเหมาะสม เช่น การสอบปากเปล่า การสอบข้อเขียน การสอบภาคปฏิบัติ

2.3 เนื้อหาสาระ (Contents) ในการทดสอบในการประเมินผลการเรียนรู้นั้น โดยทั่วไปจะทำการประเมิน 3 ด้าน คือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และเจตคติ (Attitude)

3. การประเมินผลพฤติกรรมการทำงาน (Job Behavior Evaluation) เป็นการประเมินพฤติกรรมในการทำงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังจากจบการฝึกอบรมไปแล้วมีแนวทางในการประเมินผล ดังนี้

3.1 การประเมินผลจะต้องทำอย่างเป็นระบบ ในการสังเกตและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมในขณะปฏิบัติงานทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม

3.2 การประเมินผลจะต้องกระทำจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย เช่น ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผู้บังคับบัญชา ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาตลอดจนเพื่อนร่วมงาน

3.3 ควรใช้การวิเคราะห์ทางสถิติเข้าช่วยในการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานก่อนและหลังการฝึกอบรม เพื่อดูการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมการทำงาน

3.4 การประเมินผลหลังการฝึกอบรมควรกระทำเมื่อการฝึกอบรมได้ผ่านไป แล้ว 1-4 เดือน

4. การประเมินผลผลลัพธ์เกี่ยวกับประโยชน์ตกแก่องค์กร (Result Evaluation) เป็นการประเมินผลลัพธ์ที่ได้จากการฝึกอบรมที่ตกอยู่กับองค์การในรูปที่สามารถวัดและแสดงให้เห็นโดยชัดได้ เช่น ต้นทุนที่ลดลง ปริมาณและคุณภาพเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น

5. การประเมินผลในด้านอื่น ๆ ที่เกิดจากการฝึกอบรม (Additional Outcomes) เป็นการประเมินที่มุ่งพิจารณาว่าหลังจากได้รับการฝึกอบรมแล้ว บุคคลผู้นั้นเป็นทรัพยากรที่มีค่าเพิ่มขึ้นมีความพอใจและภูมิใจในงานของตน บุคคลผู้นั้นมีความรู้สึกดีขึ้นต่อตนเอง ตลอดจนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว หน่วยงาน และประเทศชาติ

สมชาติ กิจยรรยง (2546, หน้า 227-228) ได้กล่าวถึงการประเมินโดยส่วนใหญ่ จะใช้การสอบถาม สัมภาษณ์ สังเกตหรือใช้เอกสารสอบถาม เพื่อค้นหาพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ ความคิดหรือทัศนคติ ความประพฤติ บุคลิกภาพ ผลงานที่ทำได้ เป็นต้น นอกจากนี้ได้เสนอวิธีที่ใช้ในการประเมินส่วนใหญ่ ได้แก่ สอบถามด้วยวาจา สัมภาษณ์หัวหน้าหรือตัวผู้เข้าอบรมเอง ใช้แบบสอบถาม สังเกตพฤติกรรม วิจัยเพื่อการประเมิน ผลงานหรือผลลัพธ์ที่ดี และแบบทดสอบเพื่อวัดผลความรู้ ความเข้าใจ

เคิร์กแพทริก (Kirkpatrick, 1998) ได้เสนอรูปแบบของการประเมินโครงการฝึกอบรมไว้ โดยมีรูปแบบดังต่อไปนี้

1. ประเมินปฏิกิริยา เป็นการประเมินความรู้สึกของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อโครงการฝึกอบรม เป็นการวัดว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมชอบหรือไม่ชอบโครงการฝึกอบรมนี้ โดยอาจครอบคลุมทั้งทางด้านเนื้อหา วิทยากร วิธีการฝึกอบรม เอกสารและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของการฝึกอบรม

2. ประเมินการเรียนรู้ เป็นเกณฑ์ที่บ่งชี้ว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ทักษะ หรือเจตคติเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิมหรือไม่ สำหรับวิธีการที่ใช้ในการประเมินการเรียนรู้ทั้ง 3 ลักษณะ มีดังต่อไปนี้

2.1 ความรู้ การประเมินระดับความรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม คือ วัดความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง หลักการ วิธีการและกระบวนการทำงานตามเนื้อหาสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการฝึกอบรมที่ได้วางไว้

2.2 ทักษะ การประเมินทักษะมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีการพัฒนาทักษะเพิ่มขึ้นหรือไม่ ให้แสดงหรือกระทำทักษะนั้น ๆ ออกมา โดยผู้ฝึกอบรมจะคอยสังเกตและให้คะแนน เรียกว่าทดสอบการปฏิบัติงานหรือการทดสอบความสามารถ มักทำในรูปของการสร้างสถานการณ์จำลอง

2.3 เจตคติ เป็นการวัดความเปลี่ยนแปลงด้านความรู้สึกรับการฝึกอบรมที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3. ประเมินพฤติกรรม การประเมินโดยใช้เกณฑ์พฤติกรรม คือ ประเมินว่าพฤติกรรมการทำงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ภายหลังการฝึกอบรมสำหรับแนวทางในการประเมินพฤติกรรม มีดังนี้

3.1 ประเมินพฤติกรรมอย่างเป็นระบบทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม

3.2 ควรเก็บข้อมูลจากกลุ่มต่าง ๆ ต่อไปอย่างน้อยหนึ่งกลุ่ม ได้แก่ ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน

3.3 ควรได้มีการวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม

3.4 ควรจะประเมินการฝึกอบรมหลังสิ้นสุดโครงการแล้วอย่างน้อย 3 เดือน เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีโอกาสนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้

4. ประเมินผลลัพธ์ การประเมินผลลัพธ์คือ การประเมินผลของการฝึกอบรมที่มีต่อการดำเนินงานขององค์กร เช่น ต้นทุนการผลิต อัตราการลาออกของบุคลากร อัตราการขาดงานคุณภาพและปริมาณของผลผลิต หรือขวัญกำลังใจของบุคลากร เป็นต้น การประเมินผลลัพธ์มีวัตถุประสงค์และปริมาณของผลผลิต หรือขวัญกำลังใจของบุคลากร เป็นต้น การประเมินผลลัพธ์มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อตรวจสอบว่าการฝึกอบรมก่อให้เกิดผลกระทบใด ๆ ต่อการดำเนินงานขององค์กรหรือไม่ และเพื่อตรวจสอบว่าทักษะหรือความรู้ใดที่อยู่ในหลักสูตรการฝึกอบรมมีผลด้านบวกต่อองค์กรมากที่สุด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการฝึกอบรมนั้นเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนที่ชัดเจน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมว่าต้องการบรรลุเป้าหมายหรือจุดประสงค์ใด ผู้จัดฝึกอบรมต้องเข้าใจปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการฝึกอบรม เข้าใจประเภทต่าง ๆ

ของการฝึกอบรมและเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสม มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมสามารถประยุกต์ใช้แนวทางและกระบวนการฝึกอบรมได้อย่างเหมาะสม และเมื่อการฝึกอบรมสิ้นสุดลง จะต้องสามารถประเมินผลการฝึกอบรมได้อย่างถูกต้องและสรุปเป็นสารสนเทศขององค์กรเพื่อการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมดังกล่าวข้างต้นซึ่งนำเสนอโดยนักการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร จะเห็นได้ว่ามีกระบวนการขั้นตอน และองค์ประกอบของหลักสูตรที่คล้ายคลึงกันมีขั้นตอนที่ไม่แตกต่างกันมากนักโดยอาจแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การสร้างหลักสูตรและการตรวจสอบเอกสารหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตรและ 4) การประเมินผลหลักสูตรและการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ส่วนองค์ประกอบของหลักสูตรนั้นโดยหลักแล้วประกอบด้วย 1) ความเป็นมาของการอบรม 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตรและ 3) หน่วยการฝึกอบรม ซึ่งแต่ละองค์ประกอบหลักอาจมีองค์ประกอบย่อยที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้โดยทั่วไปแล้วถือว่ามีขั้นตอนการพัฒนาและองค์ประกอบของหลักสูตรที่ใกล้เคียงกัน ช่อเพชร เข้าเงิน (2545, หน้า 106-136) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ถึงตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร ได้ทำการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม การทดลองใช้และการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม ส่วนองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วยหลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหน่วยการฝึกอบรม การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม

โรบินสันและโรบินสัน (Robinson & Robinson, 1989, p. 45) กล่าวว่า การประเมินผลการฝึกอบรม ถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการฝึกอบรมซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากการประเมินผลเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อประเมินความสำเร็จของโครงการฝึกอบรม ว่าสามารถบรรลุเป้าหมายของการฝึกอบรม ตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของการฝึกอบรมได้มากน้อยเพียงใด ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ หรือเจตคติตรงตามที่ต้องการหรือไม่ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขโครงการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคตต่อไป โดยการประเมินผลมีวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

1. ตรวจสอบว่าการฝึกอบรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่
2. ค้นหาจุดดีและจุดที่ควรต้องแก้ไขปรับปรุง
3. ตรวจสอบความคุ้มค่าของโครงการฝึกอบรมโดยเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายของโครงการกับประโยชน์หรือคุณค่าที่ได้รับตอบแทน
4. วินิจฉัยว่าผู้รับการอบรมคนใดหรือกลุ่มใดได้รับประโยชน์มากและน้อยใน

การฝึกอบรม การประเมินผล ประเมินก่อนฝึกอบรม ประเมินขณะฝึกอบรมและประเมินหลังการฝึกอบรม

ประเด็นสำคัญพิจารณาในการประเมินผลการฝึกอบรม

การประเมินผลการฝึกอบรมที่นิยมใช้ในปัจจุบัน จะมีการวัดผลในตอนแรก (Pretest) ก่อนเริ่มการฝึกอบรมกับการวัดผลตอนสุดท้าย (Posttest) หลังเสร็จการฝึกอบรมแล้วนำมาเปรียบเทียบกัน ซึ่งจะทราบความแตกต่างของผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่าเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร หรืออาจจะใช้การวิธีการสังเกต การสอบถาม และวิธีการวัดผลเพื่อทราบผลการฝึกอบรม

ทั้งนี้ โดยทั่วไปแล้วการประเมินผลการฝึกอบรม มักจะเกี่ยวข้องกับการประเมินผลในเรื่องต่อไปนี้

การประเมินสัมฤทธิ์ผลของโครงการ หรือการประเมินการเรียนรู้ (Learning) ในด้านต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์หลักของโครงการ เช่น การเรียนรู้ ความสามารถในการปฏิบัติการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงาน โดยมีแนวทางในการประเมินการเรียนรู้ ดังนี้

1.1 วัดความรู้ (Cognitive) ซึ่งเป็นการวัดความสามารถทางสมอง เช่น ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ สำหรับเทคนิคและวิธีการที่ใช้เป็นแบบทดสอบ ข้อเขียนซึ่งอาจใช้ทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม

1.2 วัดความรู้สึกและอารมณ์ (Affective) เช่น ค่านิยมความสนใจ ทศนคติ สามารถใช้วิธีวัดได้หลายวิธีการ คือ ใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินตนเอง การอภิปรายหลังการ แสดงบทบาทสมมติ การวัดทางพฤติกรรม เป็นต้น

1.3 วัดด้านทักษะ (Psychomotor) เช่น ทักษะในการพูด การเขียนการปฏิบัติ ซึ่งอาจใช้การทดสอบการปฏิบัติงานแต่ละบุคคล (Job Performance Test) เช่น หลังการฝึกอบรม เพื่อแนะนำงานแล้วให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมาทดลองปฏิบัติหรือสาธิตให้คุณ เป็นต้น

2. การประเมินความเหมาะสมการจัดฝึกอบรม หรือการประเมินปฏิกิริยา (Reaction) โดยเน้นด้านความคิดเห็น หรือปฏิกิริยาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เนื้อหาวิชา วิทยากร การจัดดำเนินการต่าง ๆ รวมถึงข้อบกพร่อง ปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ตลอดจนความพึงพอใจในการฝึกอบรม โดยมีแนวทางในการประเมินปฏิกิริยา ดังนี้

2.1 ประเมินความคิดเห็นต่อความรู้ที่ได้รับจากหลักสูตรฝึกอบรม

2.2 ประเมินความคาดหวังที่จะนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ในงาน

3. การประเมินประโยชน์และคุณค่าของการฝึกอบรมต่อการปฏิบัติงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม หรือ การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อองค์กร (Results) โดยเน้นประเด็นที่เกี่ยวข้อง

3.1 ประโยชน์ของหัวข้อวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรต่อการปฏิบัติงาน

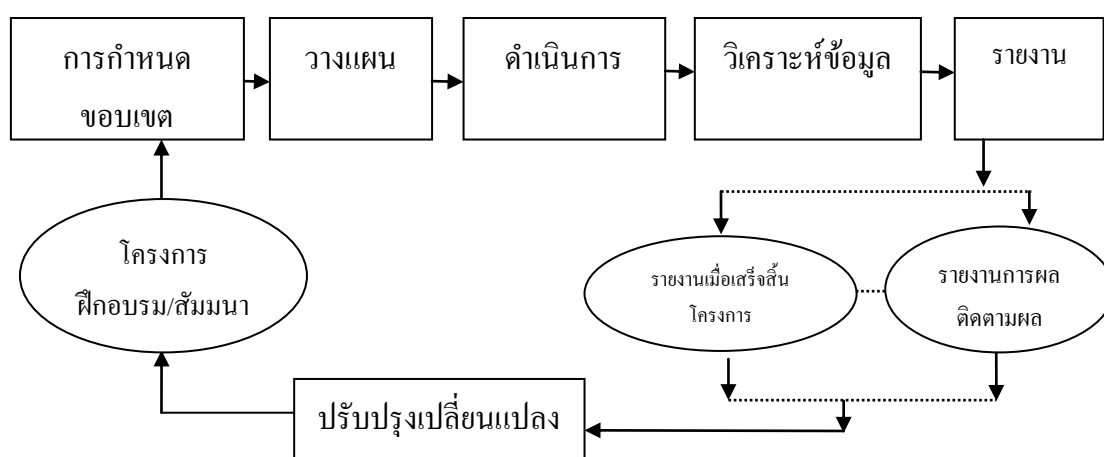
3.2 การนำเอาความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน

- 3.3 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงานของผู้ผ่านการฝึกอบรม
- 3.4 ความคุ้มค่าของการเข้ารับการฝึกอบรม
- 3.5 ผลลัพธ์ของโครงการต่อองค์การในด้านกำไร การเพิ่มประสิทธิภาพทางการบริหาร ฯลฯ
- 3.6 การวิเคราะห์ต้นทุน – ผลกำไร (จุดคุ้มทุน) ของโครงการฝึกอบรม
4. การประเมินผลลัพธ์ / ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการฝึกอบรม หรือการประเมินพฤติกรรม (Behavior) โดยพิจารณาประเด็นต่าง ๆ เช่น
- 4.1 พฤติกรรมในการทำงานของผู้ผ่านการฝึกอบรมมีผลต่อหน่วยงานอย่างไร
- 4.2 ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการฝึกอบรม
5. การประเมินผลหน่วยงานที่ทำหน้าที่ฝึกอบรม เช่น หน่วยงานมีความสามารถในการฝึกอบรมหรือไม่ เครื่องสโตนศึกษาเป็นอย่างไร สถานที่ที่ใช้ในการฝึกอบรมเหมาะสมหรือไม่ เป็นต้น

ขั้นตอนในการประเมินผลการฝึกอบรม

ในการประเมินผลการฝึกอบรม ปาน สวัสดิ์สาตี (2535, หน้า 22) แบ่งขั้นตอนในการดำเนินงานที่สำคัญเป็นลำดับ คือ การกำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการประเมินผลซึ่งเป็นขั้นตอนเบื้องต้นที่สำคัญยิ่งสำหรับการประเมินผลโครงการฝึกอบรม การวางแผนการดำเนินการ ตามแผน การวิเคราะห์ข้อมูล และการรายงานผล

ซึ่งอาจเขียนสรุปเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นในรูปของวงจรของการประเมินผลการฝึกอบรม ดังนี้ ภาพประกอบที่ 14

ภาพประกอบที่ 14 วงจรการประเมินผลการฝึกอบรม (ปาน สวัสดิ์สาตี, 2535, หน้า 22)

จากแนวคิดดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า การประเมินผลการฝึกอบรม เป็นการค้นหาคุณภาพ การดำเนินงานฝึกอบรม โดยใช้ระบบการประเมิน เพื่อทราบถึงคุณค่าและผลสำเร็จของการจัด ฝึกอบรมโดยผลของการประเมินจะถูกนำมาใช้เพื่อพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพให้การ ดำเนินงานฝึกอบรมในครั้งต่อไป

2.2.7 ประโยชน์ของการจัดการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นกระบวนการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ความชำนาญและ ประสบการณ์ในการทำงานตลอดจนเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลในทางที่ดีขึ้น การฝึกอบรมจึง เป็นสิ่งที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากสำหรับทุกหน่วยงานในสภาวะการณ์ปัจจุบันที่มีการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันสูงมาก โดยสาเหตุที่ต้องมีการฝึกอบรมและประโยชน์ ของการฝึกอบรม จากการสังเคราะห์แนวคิดของ สมคิด บางโม (2545, หน้า 16) และ ชาญ สวัสดิ์ สาลี (2547, หน้า 16-18) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และเข้าปฏิบัติงานใน หน่วยงานนั้น จำเป็นต้องมีการฝึกอบรมบุคคลที่เพิ่งเริ่มเข้าทำงานใหม่ และไม่เคยมีประสบการณ์ ในการทำงานมาก่อน เพื่อให้ปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามขั้นตอนและกฎระเบียบข้อบังคับของ หน่วยงาน
2. การฝึกอบรมจะช่วยพัฒนาบุคลากร ปรับปรุงความสามารถในการทำงานให้ สูงขึ้น ให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทัศนคติเป็นการเพิ่มคุณค่าให้แก่ตนเอง เพื่อให้ก้าวทัน ต่อความเจริญก้าวหน้าและทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
3. การฝึกอบรมจะช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้ เพิ่มเติมประสบการณ์ ลดการทำงาน ผิดพลาดหรืออุบัติเหตุ
4. การฝึกอบรมทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน เพื่อนร่วมงานและองค์กร
5. การฝึกอบรมเพิ่มโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพการงานของผู้เข้ารับการอบรม เช่น ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ และรายได้เพิ่มขึ้น หรือโอกาสในการเปลี่ยนงาน
6. การฝึกอบรมจะช่วยลดความสิ้นเปลือง และประหยัดรายจ่ายได้มาก
7. การฝึกอบรมช่วยให้อุบัติการณ์มีความเชื่อมั่นในตนเองและมีความมั่นใจในการ ปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น
8. การฝึกอบรมจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขององค์กรรวมทั้งสภาพแวดล้อม ต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามความต้องการของหน่วยงานได้
9. การฝึกอบรมจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีกลมเกลียวกัน ในการทำงาน
10. การฝึกอบรมจะช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในหน่วยงานให้ สอดคล้องและทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

2.2.8 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกอบรม

ความสำเร็จและประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรม ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ดังต่อไปนี้ (McGehee; & Thayer, 1961, pp. 35-46)

1. องค์กรจะต้องยึดหลักว่าการฝึกอบรมเป็นหนทาง (Means) ที่จะนำไปสู่เป้าหมาย (Ends) ที่วางไว้

2. ฝ่ายบริหารขององค์กรจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการโครงการฝึกอบรม ถึงแม้บุคลากรในองค์กรจะสามารถเรียนรู้งานได้เองจากการได้ปฏิบัติจริง แต่ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ไม่ดีเท่ากับการจัดการอบรมอย่างมีระบบ

3. ฝ่ายบริหารองค์กรจะต้องมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาและการจัดการโครงการฝึกอบรม ถ้าหากไม่มีผู้ใดที่มีความรู้ดังกล่าว องค์กรก็ควรที่จะว่าจ้างผู้ที่มีความสามารถในการจัดการฝึกอบรมได้

4. บรรยากาศในองค์กรควรมีลักษณะที่ส่งเสริมและสนับสนุนการฝึกอบรมได้ การยอมรับและให้ความสำคัญต่อประโยชน์ของการฝึกอบรม ฝ่ายบริหารจะต้องจัดโครงสร้างและระบบขององค์กรเพื่อให้บุคลากรรู้สึกว่าการอบรมมีความหมายต่อความก้าวหน้าในอาชีพการงาน จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าปัจจัยส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในการจัดฝึกอบรมนั้นมีหลายประการด้วยกัน และต่างก็มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน ฝ่ายบริหารขององค์กรจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรโดยอาศัยกระบวนการจัดฝึกอบรม ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพนั้นสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพประสิทธิภาพประสิทธิผลในการทำงานของบุคลากรได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากองค์กรได้มีระบบและกระบวนการการจัดฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพและสามารถเชื่อมโยงกับเป้าหมายขององค์กร

2.2.9 เทคนิคการดำเนินงานฝึกอบรมให้ประสบผลสำเร็จ

เทคนิคที่นักฝึกอบรมหรือผู้รับผิดชอบบริหารโครงการฝึกอบรม จำต้องศึกษาและให้ความสำคัญในการนำมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจดำเนินโครงการฝึกอบรมให้ประสบความสำเร็จนั้น

ผู้วิจัยได้ศึกษาเทคนิคตามหัวข้อ ดังนี้

1. การคัดเลือกวิทยากรหรือผู้ดำเนินการฝึกอบรม
2. การคัดเลือกผู้เข้ารับการอบรม
3. วิธีการฝึกอบรม
4. ปัจจัยในการพิจารณาเลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรม
5. การเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ฝึกอบรม

1. การคัดเลือกวิทยากรหรือผู้ดำเนินการฝึกอบรม

ผู้ดำเนินการ ฝึกอบรม (Facilitators) หมายถึงผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการ ฝึกอบรม คือ เป็นผู้จัด ผู้บริการ ผู้สนับสนุน และผู้ประเมินผลการฝึกอบรม ผู้ดำเนินการฝึกอบรม แตกต่างจากวิทยากร (Resource person) เพราะวิทยากรมีหน้าที่บรรยายให้ความรู้หรือจัดกิจกรรม เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเท่านั้น แต่ผู้ดำเนินการฝึกอบรมมีหน้าที่ทุกอย่าง ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการฝึกอบรม

2. การคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรม

นอกจากการคัดเลือกวิทยากรให้ตรงกับหัวข้อการบรรยายในหลักสูตรแล้ว การพิจารณา คัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรมก็มีความสำคัญ เพราะผู้เข้ารับการฝึกอบรมก็เป็นปัจจัยที่จะทำให้การ ฝึกอบรมประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้ ซึ่งมีแนวทางการกำหนดตัวผู้เข้ารับการฝึกอบรม ดังนี้

- 1) กำหนดตามสายการบังคับบัญชา
- 2) กำหนดตามนโยบายและความเหมาะสมของพนักงาน
- 3) กำหนดตามปัญหาที่สามารถแก้ไขได้ด้วยการฝึกอบรม
- 4) กำหนดโดยตัวของผู้ที่จะเข้าอบรม

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน อาจได้บทสรุปเกี่ยวกับการพิจารณาคัดเลือกบุคคล เข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรที่จัดขึ้นได้ ดังนี้

- 1) พิจารณาคัดเลือกตามความต้องการของกลุ่มบุคคลที่เข้ารับการฝึกอบรมให้มีความต้องการและความจำเป็นในการฝึกอบรมที่เหมือนกัน หรือใกล้เคียงกันให้มากที่สุด
- 2) พิจารณาคัดเลือกกลุ่มบุคคลที่เข้ารับการฝึกอบรมให้มีระดับความรู้ และการปฏิบัติงาน ในระดับเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน
- 3) กลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมการฝึกอบรมต้องมีความพร้อมที่จะเข้ารับการฝึกอบรม ต้องพร้อมจะสละเวลาส่วนตัวเข้ารับการฝึกอบรมอย่างเต็มที่

2. วิธีการฝึกอบรม

วิธีการฝึกอบรมนับว่ามีความสำคัญและมีความจำเป็นที่ผู้ดำเนินการฝึกอบรมหรือ วิทยากรฝึกอบรมจะต้องทราบ และทำความเข้าใจเพื่อเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เข้ารับการ ฝึกอบรมซึ่งการเลือกวิธีการฝึกอบรมต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมในแต่ละหลักสูตร ที่สำคัญ ซึ่ง เอ็ม อัสลาม (Aslam, 1980, pp. 26-27) อ้างถึงใน วิไลวรรณ โภยแก้วพริ้ง (2538 , หน้า 29-40) ได้ให้คำแนะนำถึงวิธีการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมและระดับ การมีส่วนร่วมของแต่ละวิธี ซึ่งแสดงให้เห็นได้ตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 วิธีการฝึกอบรมแยกตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

วัตถุประสงค์	เทคนิค	การดำเนินงาน	ระดับการมีส่วนร่วม	ข้อสังเกต
ความรู้ (Knowledge)	การบรรยาย (Lecture)	1) วิทยากรดำเนินการบรรยายหรืออธิบายตามหัวข้อที่ได้รับมอบหมาย	ปานกลาง	1) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ใกล้เคียงกัน 2) ผู้บรรยายควรเตรียมตัวมาเป็นอย่างดีเพื่อสรุปเนื้อหาวิชา กระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสนใจและเปิดโอกาสให้ซักถามแสดงความคิดเห็น
	อภิปราย (Discuss)	1) เป็นการอภิปรายโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3-10 คน ให้ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น มีพิธีกรเป็นผู้ดำเนินการ อภิปราย ประสาน เชื่อมโยงสรุปการอภิปรายของแต่ละคนหลังผู้อภิปราย จนครบแล้ว	ต่ำ	1) ผู้อภิปรายควรมีความรู้ประสบการณ์เป็นอย่างดี 2) พิธีกรต้องมีบทบาทที่สำคัญในการกำกับเวลาและเนื้อหาวิชา 3) อาจเกิดความเบื่อหน่ายถ้าผู้รับการฝึกอบรมไม่มีส่วนร่วมและหัวข้อไม่น่าสนใจ ควรเปิดโอกาสให้ซักถาม
	ประชุมกลุ่มซินดิเคต (Syndecate Meeting)	1) เป็นวิธีการทำงานในรูปคณะกรรมการ สมาชิกกลุ่มเป็นผู้มีประสบการณ์ในสายอาชีพต่าง ๆ หรือมาจากหน่วยงานต่าง ๆ มาประชุมพิจารณาปัญหาตามที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแบ่งกลุ่มย่อย	ปานกลาง	1) เป็นการพัฒนาเรื่องการนำกลุ่มเพื่ออภิปรายปัญหาและแลกเปลี่ยนความรู้อย่างกว้างขวาง ก่อให้เกิดความเป็นกันเอง สามัคคี ส่งเสริมการสร้างแนวความคิดและความสามารถในการวิเคราะห์

ตารางที่ 2 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	เทคนิค	การดำเนินงาน	ระดับการมีส่วนร่วม	ข้อสังเกต
	สัมมนา (Conference)	1) เป็นการบรรยายแบบวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ 2-6 คน มีพิธีกรเป็นผู้ดำเนินการอภิปราย ประสานเชื่อมโยง และสรุปการบรรยายของวิทยากรแต่ละคน มีการเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัยหรือปัญหาต่าง ๆ	ปานกลาง	1) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีโอกาสได้เรียนรู้จากผู้ชำนาญการหลายคน หลายด้าน เกิดความสนใจในการเรียนรู้มากกว่าผู้บรรยายคนเดียว แต่ทั้งนี้ วิทยากรหลายคนอาจบรรยายในแต่ละทักษะยากแก่การสรุปความคิดเห็นให้ได้ตามวัตถุประสงค์ของหัวข้อวิชาและอาจทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเมื่อหน่าย เพราะไม่ได้มีส่วนร่วม และการบรรยายในเวลาสั้น อาจไม่ชัดเจนเพียงพอ
ทักษะ (Skill)	ประชุมปฏิบัติการ (Workshop)	1) การที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสนใจจะแก้ไขหรือปรึกษาหารือเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงานหรือเพื่อให้เกิดความรู้กว้างขวางขึ้น	ปานกลาง	1) เป็นการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมได้มากและกำหนดเป้าหมายและวิธีการได้เอง วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องทุ่มเวลาแก่งานนี้มากและต้องใช้เจ้าหน้าที่จำนวนมาก
	อภิปรายกลุ่ม (Group Discussion)	1) เป็นการอภิปรายระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 6-20 คน ในเรื่องที่สนใจหรือเป็นประโยชน์ร่วมกันแบบไม่เป็นทางการ	ปานกลาง	1) เป็นการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ทำให้ได้แนวคิดในการแก้ปัญหา แต่ถ้ามีการพูดมากไม่เข้าใจเป้าหมาย และมีความแตกต่างของสมาชิกจะทำให้ไม่ได้ผล

ตารางที่ 2 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	เทคนิค	การดำเนินงาน	ระดับการมีส่วนร่วม	ข้อสังเกต
	สถานการณ์จำลอง และบทบาทสมมุติ (Simulation & Role Play)	1) เป็นการแสดงละครตาม สถานการณ์ที่สมมุติขึ้น และให้ผู้ เข้ารับการฝึกอบรมได้สวม บทบาทต่าง ๆ ในสถานการณ์ที่ได้ สมมุติขึ้น	ปานกลาง	1) ผู้สวมบทบาทต้องเลือกให้เหมาะสมและหลังจาก แสดงบทบาทแล้ว ควรได้มีการอภิปรายกัน ระหว่างสมาชิก และหาบทสรุปเพื่อแก้ไขปัญหา
ทัศนคติ (Attitude)	(Sensitivity Training)	1) เป็นการฝึกอบรมเพื่อเปลี่ยน พฤติกรรม วิธีการคือไม่มีการ มอบหมายหรือปัญหาใด ๆ ให้ กลุ่มพิจารณา แต่ให้กลุ่มมีอิสระ ในการเลือกกิจกรรมว่าจะทำ อย่างไร โดยวิทยากรมีบทบาท น้อยที่สุด	ปานกลาง	1) ช่วยให้สมาชิกมีความเข้าใจวิธีการแสดง พฤติกรรม ไวต่อความรู้สึกผู้อื่น และมีทักษะใน การติดต่อสัมพันธ์ และสมาชิกเกิดความรู้สึกว่า ตนเองมีค่า แต่ทั้งนี้สิ้นเปลืองเวลา หากในการ ประเมินผล ค่าใช้จ่ายสูง
ความเข้าใจ (Understanding)	เกมการเรียนรู้ (Learning Games)	1) เป็นการสร้างสถานการณ์การ เรียนรู้ โดยใช้พฤติกรรมของผู้เข้า อบรมเป็นตัวแทนในการศึกษา อาจแข่งขันระหว่างกลุ่มแบบแพ้ ชนะ หรือให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม แข่งขันกับตนเอง เพื่อบรรลุ จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้	ปานกลาง	1) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีโอกาสเกี่ยวข้องกับกิจกรรม และลดบทบาทของวิทยากร เพิ่มบทบาทผู้เข้ารับ การฝึกอบรม แต่ทั้งนี้ การเลือกเกมที่ไม่เหมาะสม จะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ และถ้าจำนวนกลุ่มมาก เกินไปจะเป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันและมีผลต่อ การไม่บรรลุเป้าหมายการฝึกอบรม

ตารางที่ 2 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	เทคนิค	การดำเนินงาน	ระดับการมีส่วนร่วม	ข้อสังเกต
	<p>กรณีศึกษา (Case Study)</p>	<p>1) เป็นการศึกษากรณีซึ่งรวบรวมขึ้นจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงหรือเหมือนจริง เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตัดสินใจแก้ปัญหาภายใต้สถานการณ์ที่ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด เป็นเทคนิคที่เหมาะสมกับกลุ่มเล็ก เรื่องที่มอบหมายต้องมีรายละเอียดมากพอให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมองเห็น จุดสำคัญของปัญหา และข้อมูลเพื่อพิจารณา</p>	<p>สูง</p>	<p>1) ช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้วิเคราะห์ปัญหาและตัดสินใจในเรื่องที่เหมือนจริงเพื่อให้สามารถปรับใช้ในการปฏิบัติงานได้หลังการฝึกอบรมและเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันในบรรยากาศความเป็นกันเอง ทั้งนี้ สมาชิกบางคนอาจจะครอบงำความคิดเห็นของผู้อื่นและปัญหาหรือตัวกรณีศึกษาต้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์และเวลาของกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม</p>
	<p>การสาธิต (Demonstration)</p>	<p>1) เป็นการแสดงให้เห็นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นการปฏิบัติจริง มีการใช้เครื่องมือและการทดลองต่าง ๆ สำหรับกลุ่มเล็ก</p>	<p>สูง</p>	<p>1) เป็นการแสดงให้เห็นการปฏิบัติและลองปฏิบัติจริงทำให้เกิดการเพิ่มทักษะผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำให้มีความเข้าใจและเชื่อถือมากกว่าการฟังอย่างเดียว แต่ต้องใช้เวลาในการเตรียมมาก เหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวนน้อย วิทยากรต้องชำนาญจริง ๆ และต้องปฏิบัติการณ์ไม่ให้พลาด มิฉะนั้นจะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมขาดความเชื่อคือ หมดความตั้งใจในการเรียนรู้</p>

ตารางที่ 2 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	เทคนิค	การดำเนินงาน	ระดับการมีส่วนร่วม	ข้อสังเกต
การแก้ไขปัญหา	การฝึกแก้ไขปัญหา (Problem Census)	1) เป็นการโต้ตอบซักถามปัญหา ในขณะที่ทำงานหรือการรายงาน เป็นลายลักษณ์อักษร	สูง	1) วิธีนี้ช่วยแก้ปัญหาเฉพาะในการทำงานและเหมาะสำหรับทบทวนความรู้ที่ได้เรียนหรือเคยปฏิบัติมาแล้ว และเพื่อกระตุ้นความสนใจ นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยตรวจสอบวัดผลว่าการฝึกงานหรือฝึกรอบมที่ได้รับมา ได้ผลมากน้อยเพียงใด
	การระดมความคิด (Brain Storming)	1) เป็นเทคนิคที่ใช้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกรอบมได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี โดยไม่มีข้อจำกัดหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ภายในเวลาจำกัดและในช่วงแสดงความคิดเห็น ไม่มีการคำนึงว่า ผิด – ถูก ดี – ไม่ดี ความคิดเห็นทุกอย่างจะได้รับการยอมรับจากกลุ่มทั้งสิ้น ขนาดของกลุ่มควรไม่เกิน 20 คน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ พอสมควร	สูง	1) ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกรอบมเกิดความร่วมมือร่วมใจกันทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ สามารถแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่และความสนใจ ได้ความคิดมากมายในเวลาจำกัด ทั้งนี้ ความคิดเห็นจำนวนมากอาจมีคุณค่าน้อยต้องจำกัดจำนวนกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกรอบม เพื่อทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น ปัญหาที่วิทยากรให้ความคิดเห็นควรเป็นปัญหาเดียว

4. ปัจจัยในการพิจารณาเลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรม

การเลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรมให้เหมาะสมกับหลักสูตร และกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม รวมทั้งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด ซึ่งการพิจารณาว่าเมื่อใดจึงจะเหมาะสมที่จะใช้เทคนิคใด และเทคนิคอะไรที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพนั้น มีปัจจัยอย่างน้อย 5 ประการ ที่จะต้องนำมาพิจารณาในการเลือกใช้เทคนิคการ ดังนี้

1) บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม

(1) วิทยากรผู้ให้การฝึกอบรม

วิทยากรมีความสำคัญต่อการใช้เทคนิคการฝึกอบรมเป็นอย่างมาก วิทยากรจะต้อง มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาที่จะสอนอย่างลึกซึ้ง นอกจากนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อข้อความ ตลอดจนมีบุคลิกภาพที่สามารถทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมยอมรับความรู้ ประสบการณ์ และความคิดเห็นของวิทยากร ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น วิทยากรฝึกอบรมจึงต้องเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนในด้านความสามารถ ในการถ่ายทอดมาโดยเฉพาะ เพราะในปัจจุบันมีเทคนิคการฝึกอบรมใหม่ๆ หลายอย่างที่ต้องอาศัยทักษะเฉพาะอย่างของผู้ใช้เทคนิคนั้น ๆ

ก. ในการบรรยาย วิทยากรต้องใช้ความสามารถในการพูดเพื่อให้ผู้ที่มีความเข้าใจใน สิ่งที่ตนพูด ใช้ความสามารถในการเร้าความสนใจของผู้ฟัง และความสามารถในการอธิบายเรื่องยากให้เป็นเรื่องที่น่าเข้าใจง่าย ๆ

ข. ในการแสดงบทบาทสมมติวิทยากรต้องเป็นผู้ที่เข้าใจหลักจิตวิทยาพอสมควรและเคยได้สัมผัสหรือเคยได้เห็นของจริงมาบ้างแล้วเกี่ยวกับปัญหาในการแสดงออกของบุคคล และปัญหาในการทำงานร่วมกันของมนุษย์

ค. ในการนำการอภิปราย วิทยากรต้องมีความสามารถในการฟัง ความสามารถในการเชื่อมโยงความคิดเห็นของแต่ละบุคคล ความสามารถในการสรุปประเด็น ความสามารถในการปรับถ้อยคำสำนวน (Paraphrasing) และความสามารถในการกระตุ้นให้ทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นที่ตรงประเด็น

ง. ในการใช้กรณีตัวอย่าง (Case Study) วิทยากรต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์และมองปัญหาได้หลายแง่มุม ตลอดจนการนำการอภิปรายให้บรรลุถึงข้อยุติที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันได้ทั่วกัน

(2) ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ความสำเร็จหรือล้มเหลว นอกจากจะขึ้นอยู่กับความสามารถของวิทยากรผู้ใช้เทคนิคนั้นๆแล้ว ยังขึ้นอยู่กับตัวผู้เข้ารับการฝึกอบรมอีกด้วย การเลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรมจึงต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งในแง่ของแต่ละบุคคล และในแง่ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นกลุ่มด้วย ซึ่ง ได้แก่

ก. ระดับสติปัญญาและพื้นฐานการศึกษา ตลอดจนพื้นฐานการทำงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ข. อายุและเพศของกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ค. ขนาดของกลุ่มและบรรยากาศความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ง. สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม

2) วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

ในการฝึกอบรมแต่ละครั้ง จะกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมว่า ต้องการจะให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ ได้เพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงานบางอย่าง หรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติในเรื่องใด เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติงานอย่างไร ดังนั้นก่อนที่จะพิจารณาเลือกใช้เทคนิคใด จะต้องวิเคราะห์ดูความจำเป็นในการฝึกอบรมและวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมเสียก่อนว่าเทคนิคใดจึงจะเหมาะสมในด้านต่อไปนี้

(1) เพิ่มพูนความรู้ใหม่ ให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เช่น การเลือกใช้เทคนิคการบรรยาย การสัมมนา เป็นต้น

(2) เช่น การเลือกใช้กรณีศึกษา เกม หรือการแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น

(3) พัฒนาความสามารถและความชำนาญในการปฏิบัติงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น การเลือกใช้เทคนิคการฝึกปฏิบัติจริง การทำแบบฝึกหัด หรือการทำโครงการจริง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติแล้วการใช้หลายๆ เทคนิคประกอบกันในช่วงจังหวะที่เหมาะสม โดยผู้ให้พยายามวิเคราะห์ถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมและรู้จักการใช้เทคนิคต่างๆ อย่างถูกต้อง ย่อมนำไปสู่การฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า

3) เนื้อหาวิชาของหลักสูตรและหัวข้อวิชา

การเลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรมในรูปแบบใด สิ่งที่จะต้องพิจารณาควบคู่กันไป คือ เรื่องของเนื้อหาสาระ (Content) และวิธีการที่จะถ่ายทอดเนื้อหาสาระนั้นๆ ให้แก่บุคคลอื่น ดังนั้นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้เทคนิคฝึกอบรมประการหนึ่ง คือ ลักษณะและขอบเขตของเนื้อหาของวิชาานั้นๆ บางสาขาวิชาเป็นเรื่องที่เป็นวิชาการเฉพาะ เช่น การคลัง การบัญชี การผลิต หรือเทคนิคการปฏิบัติงานเฉพาะอย่างก็อาจใช้เทคนิคการบรรยาย แบบฝึกหัด การให้อ่านเอกสาร หรืออาจให้ทดลองเล่นเกมการบริหาร แต่บางสาขาวิชา เช่น พฤติกรรมมนุษย์ การสื่อข้อความ การค้า ผู้นำและการจูงใจ ฯลฯ ที่เป็นสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมนุษย์ในองค์กร ก็จำเป็นต้องหาเทคนิคที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์พฤติกรรมของคนในหลายแง่มุม เช่นการอภิปรายกลุ่ม การสัมมนา การแสดงบทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง รวมความแล้วจึงควรใช้เทคนิคที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมกันแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

4) เวลา สถานที่ และอุปกรณ์ที่จะต้องใช้

เนื่องจากเทคนิคการฝึกอบรมแบบต่าง ๆ นั้น มีความแตกต่างกันในด้านการเตรียมการ เวลาที่จะต้องใช้ตลอดจนอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการใช้เทคนิคนั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมไม่ว่าจะเป็นผู้จัดการฝึกอบรม หรือวิทยากรฝึกอบรมจะต้องพิจารณาถึงปัจจัยข้อนี้ด้วย การพิจารณาเรื่องดังกล่าวอาจจะกระทำได้ทั้งในแง่ของการเลือกเทคนิคให้เหมาะกับเวลาที่กำหนดไว้แล้วล่วงหน้า หรือในการกำหนดช่วงและระยะเวลาของการฝึกอบรมให้เหมาะสมและเพียงพอต่อการใช้เทคนิคที่เลือกแล้วว่าดีที่สุดในที่จะใช้ในการฝึกอบรม

5) ความสอดคล้องของเทคนิคต่าง ๆ

การเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะเกิดขึ้นได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสิ่งจูงใจที่เกิดขึ้นในตัวเอง แต่การใช้เทคนิคที่สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ของบุคคลก็ยังเป็นปัจจัยที่สำคัญอยู่มาก ซึ่งการเรียนรู้ของบุคคลจะดีขึ้นภายใต้เงื่อนไขหรือปัจจัย ดังนี้

(1) ในแง่ของการจูงใจให้อยากเรียนรู้ จะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าวิทยากรเสนอเรื่องที่น่าสนใจ ด้วยวิธีการที่น่าสนใจ โดยเน้นถึงการนำเอากลับไปปฏิบัติงานและแสดงให้เห็นถึงประโยชน์จากการนำเอาไปใช้ เทคนิคการฝึกอบรมที่ดีจึงควรเน้นที่การเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยตรง หรือได้ทำการทดลองนำหลักวิชามาปรับเข้ากับสถานการณ์ของปัญหาที่กำหนดขึ้นและได้เห็นผลจากการใช้วิธีการหรือหลักวิชานั้น ๆ ภายในเวลาไม่นานนัก

(2) ความเหมาะสมต่อระดับของผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละคน เทคนิคการฝึกอบรมที่ดีที่สุด คือเทคนิคที่สอดคล้องกับระดับของการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ตลอดจนวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ซึ่งการฝึกในขณะปฏิบัติงานนับว่าเป็นวิธีการที่มีความเหมาะสม เพราะแต่ละคนอาจปรับตัวเองให้เข้ากับความต้องการและความเร็วหรือช้าในการเรียนรู้ของตนเอง นอกจากนี้เทคนิคการฝึกอบรมที่จะใช้จึงไม่ควรเน้นเฉพาะเทคนิคที่ต้องอาศัยการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเท่านั้น จะต้องหาเทคนิคที่ให้โอกาสแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมในการคิดได้ตรงต่อ และหาประสบการณ์ด้วยตนเองอีกด้วย เนื่องจากงานในหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมต้องมีบางส่วนที่ต้องใช้ดุลยพินิจในการกำหนดวิธีการทำงานด้วยตนเองคนเดียว

(3) ลำดับขั้นตอนในการเสนอเรื่อง เทคนิคการบรรยายเหมาะที่จะใช้ในการเสนอแนวความคิดและเนื้อหาสาระใหม่ ๆ แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพราะสามารถที่จะลำดับเรื่อง หรือจัดขั้นตอนการอธิบายเรื่องสลับซับซ้อน และมีเนื้อหาทางวิชาการมาก ๆ แต่ถ้าจะใช้เทคนิคการอภิปรายแบบต่าง ๆ แล้ว ผู้ใช้จะต้องระวังอย่างยิ่งที่จะกำหนดหรือตั้งประเด็นของการอภิปรายให้กระชับและรัดกุม ส่วนเทคนิคประเภทเกม บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่างนั้น การเรียนรู้ในส่วนนี้

เป็นเนื้อหาสาระทางวิชาการย่อมขึ้นอยู่กับตัวผู้รับการฝึกอบรมแต่ละคนว่าเรียนรู้ได้มากน้อยแค่ไหน บทบาทของวิทยากรจึงอยู่ที่การสรุปและจัดประเด็นให้เป็นหมวดหมู่ตามลำดับ เพื่อความสะดวกในการจดจำเอาไปใช้ในการปฏิบัติงาน

(4) หลักการที่สำคัญของการเรียนรู้อีกประการหนึ่ง คือ จะต้องให้ผู้รับการฝึกอบรมได้มีโอกาสรับการสะท้อนกลับ (Feedback) จากผลการกระทำของตนเองโดยวิทยากรเป็นผู้ให้คำแนะนำ เพื่อเป็นสิ่งเน้นย้ำ (Reinforcement) ทันทีกี่การแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ สิ้นสุดลง

ตามหลักการจะเห็นได้ว่า การใช้เกม แบบฝึกหัด บทบาทสมมุติ ซึ่งมีการแจ้งผลเกี่ยวกับผลงานที่กระทำและพฤติกรรมของผู้รับการฝึกอบรมภายหลังจากการให้ทำแบบฝึกหัดหรือการฝึกปฏิบัติสิ้นสุดลงย่อมช่วยให้การเรียนรู้ดีขึ้น เพราะผู้รับการฝึกอบรมจะได้รับคำแนะนำทั้งจากวิทยากรและเพื่อนร่วมกลุ่มฝึกอบรมกันเองด้วย และในส่วนของเทคนิคการบรรยายการสัมมนา การอภิปราย ผู้เรียนยังไม่มีโอกาสได้แสดงพฤติกรรมของตนเองออกมาในขณะนั้นจึงให้ผลในด้านเรียนรู้โดยตรงน้อยกว่าเทคนิคที่มีการฝึกปฏิบัติ ส่วนการใช้กรณีตัวอย่างนั้น สิ่งที่เป็นการสะท้อนกลับแก่ผู้รับการฝึกอบรมคือความเห็นของคนอื่นที่มีต่อการวิเคราะห์ปัญหา และประยุกต์ทฤษฎีเข้ามาใช้ในการแก้ปัญหาจากกรณีที่ยกขึ้นมาอภิปรายเท่านั้น

(5) การประยุกต์การเรียนรู้เข้าสู่การปฏิบัติ (Transfer of Learning) การฝึกอบรมจะได้ผลจริง ๆ อย่างสมบูรณ์ ก็เมื่อผู้รับการฝึกอบรมได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ด้วยเหตุนี้เทคนิคการบรรยาย การสัมมนา การให้อ่านเอกสาร หรือการอภิปรายจึงมีจุดอ่อนในเรื่องนี้อยู่มาก คือยังไม่สามารถที่จะทำให้เป็นไปตามหลักการข้อนี้มากนัก ผิดกับเทคนิคประเภทการฝึกปฏิบัติ หรือการทำโครงการจริง ซึ่งให้โอกาสผู้รับการฝึกอบรมได้ลงใช้ความรู้ในทางปฏิบัติ และสามารถได้รับทราบผลที่เกิดขึ้นในระหว่างเข้ารับการฝึกอบรมด้วย

จากการวิเคราะห์เทคนิคการฝึกอบรมต่าง ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับหลักการเรียนรู้จะเห็นได้ว่า แต่ละเทคนิคย่อมมีจุดเด่นและจุดอ่อนควบคู่กันไปและยังไม่สามารถกำหนดได้ว่าเทคนิคอะไรจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดีที่สุดแต่เพียงเทคนิคเดียว ในการฝึกอบรมแต่ละครั้งจึงควรจะใช้หลายเทคนิคผสมกัน เพื่อให้เกิดผลสูงสุดต่อการเรียนรู้ของบุคคล หากผู้ใช้ไม่รู้จักใช้เทคนิคที่ถูกต้อง และไม่มีเนื้อหาสาระที่ดี เพราะเทคนิคการฝึกอบรมเป็นเพียงเครื่องมือที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมเท่านั้น ดังนั้น การตัดสินใจว่าจะเลือกใช้เทคนิคอะไรในการฝึกอบรมแต่ละครั้งย่อมต้องคำนึงถึงเหตุผลและคำนึงถึงเป้าหมายของการเรียนรู้เป็นสำคัญ มิใช่มุ่งหวังที่จะให้ผู้รับการฝึกอบรมเกิดความตื่นเต้น สนุกสนาน ไม่เบื่อหน่ายหรือเลือกใช้เทคนิคที่ง่ายที่สุด วิทยากรเตรียมตัวน้อยที่สุด อะไรคือวัตถุประสงค์ การอบรม ซึ่งโดยหลักการแล้ว การพิจารณาเลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรมใด ควรพิจารณาประเด็นหลัก ดังนี้

- 1) บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมโดยตรง
- 2) วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม
- 3) เนื้อหาสาระวิชาของหลักสูตรและหัวข้อวิชา
- 4) เวลา สถานที่ และอุปกรณ์ที่จะต้องใช้
- 5) ความสอดคล้องของเทคนิคต่าง ๆ กับหลักของการเรียนรู้

5. การเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ฝึกอบรม

ในทางปฏิบัติ การเลือกสถานที่สำหรับการจัดฝึกอบรมในปัจจุบัน มีรูปแบบการจัดอยู่ 3 รูปแบบ ซึ่งสามารถนำมาเป็นเกณฑ์ในการเตรียมและคัดเลือกสถานที่จัดฝึกอบรม รวมทั้งการจัดห้องสำหรับการฝึกอบรม ได้ดังนี้

(1) กรณีจัดในบริษัทโดยใช้ห้องประชุม สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคืออุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ การจัดโต๊ะประชุม และสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการใช้ห้องประชุมภายในบริษัทจัดฝึกอบรม คือ สิ่งรบกวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมจากสภาพการปฏิบัติงานประจำของผู้เข้ารับ การฝึกอบรมเอง กล่าวคือ ระหว่างการฝึกอบรมมักมีการติดต่องานหรือการประสานงานจากส่วนงานหรือบุคคลที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมติดต่องานด้วย ซึ่งเป็นการรบกวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นอย่างมาก จนทำให้ การฝึกอบรมไม่เกิดความต่อเนื่องในเนื้อหาได้

(2) กรณีจัดตามโรงแรมระยะสั้น ๆ 1 – 2 วัน ปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น งบประมาณ ค่าใช้จ่าย ความสะดวกของสถานที่ มีบริการจัดอาหาร และเครื่องคัม ที่จอดรถสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม เส้นทางคมนาคม เป็นต้น

(3) กรณีจัดฝึกอบรมต่างจังหวัด ซึ่งต้องค้างคืน ควรพิจารณาถึงปัจจัยดังนี้ คือ ที่จอดรถ การอำนวยความสะดวก ห้องประชุม อุปกรณ์และพนักงานให้ความสะดวกขณะฝึกอบรม การประชาสัมพันธ์การฝึกอบรม เช่น จัดทำป้ายเส้นทางคมนาคม ห้องพัก ห้องอาหาร ซึ่งกรณีจัดฝึกอบรมในต่างจังหวัดจะเป็นส่วนช่วยสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้อย่างเต็มเวลา เพราะผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ออกทำงานประจำในช่วงเวลาที่ฝึกอบรมอยู่ ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะมีเวลาเต็มที่ในการพัฒนาตนเอง ละส่งผลต่อผลสำเร็จของการฝึกอบรมในครั้งนี้ด้วย

เทคนิคต่าง ๆ ดังกล่าวนี เป็นสิ่งที่จะช่วยให้งานฝึกอบรมดำเนินการไปอย่างราบรื่น บรรลุผลตามที่ต้องการนั้น คือมีประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ เทคนิคเหล่านี้เป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้และต้องการการทดลองปฏิบัติ ความ ละเอียดลออ รู้จักวิเคราะห์ จะช่วยให้งานฝึกอบรมประสบความสำเร็จได้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชนได้ใช้เทคนิครูปแบบการฝึกอบรม คือ การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม เกม การสาธิต การฝึก แก้ไขปัญหาโดยกำหนดสถานการณ์ การระดมความคิดและกรณีศึกษา ซึ่งเป็นเทคนิควิธีที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด

2.2.10 แนวทางในการจัดการฝึกอบรม

มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดการฝึกอบรมไว้ดังนี้

เวลลา (Vella, 1995, pp. 10-14) ได้นำเสนอแนวทางในการวางแผนเพื่อจัดการฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรในองค์กร โดยทั่วไป เพื่อส่งเสริมให้เกิดลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ไว้เป็น 7 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ผู้เข้ารับการฝึกอบรม หรือเป้าหมายในการเข้ารับการฝึกอบรมคือใคร (Who) เป็นการตอบคำถามเพื่อให้ทราบว่าผู้มีส่วนร่วมในการฝึกอบรมเป็นใคร จำนวนและความคาดหวังทั้งหมดเท่าใด

2. เหตุผลความจำเป็นของการฝึกอบรม (Why) เป็นการแสวงหาคำตอบเพื่อเปิดเผยสถานการณ์วิเคราะห์ความต้องการและความจำเป็นในการฝึกอบรม

3. เวลาในการจัดการฝึกอบรม (When) ช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการจัดการฝึกอบรมนั้นควรเป็นอย่างไร ควรจัดเมื่อใด ตอนไหน ระยะเวลายาวนานเพียงใด

4. สถานที่จัดการฝึกอบรม (Where) เป็นการบอกให้ทราบว่าสถานที่จัดฝึกอบรมควรเป็นที่ใด ใช้ห้องประชุมหรือห้องเรียน การจัดฝึกอบรมควรเป็นที่ไหนถึงจะเหมาะสมกับการฝึกอบรม

5. เนื้อหาของหลักสูตรต้องการเน้นอะไร (What) เนื้อหาเน้นหนักทางด้านใดในการฝึกอบรม เช่น ความรู้ เจตคติ หรือทักษะ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องการคาดหวังไว้

6. สิ่งที่ต้องการเพื่ออะไร (What for) เมื่อเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้วต้องการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เกิดการพัฒนาด้านใด อย่างไรและจะประเมินผลอะไร

7. โครงสร้างของการฝึกอบรมเป็นอย่างไร (How) โครงสร้างของโปรแกรม ภาระงาน การเรียนรู้และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 5 ส่วนด้วยกัน คือ การเตรียมการ การแนะนำ แนวคิดและทฤษฎี การฝึกปฏิบัติและส่วนของการปิด

ในการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมที่ต้องการเน้นให้การฝึกอบรมเป็นการฝึกปฏิบัติการโดยเน้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญ ควรเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เสนอความคิดสร้างสรรค์ ให้เกิดการพัฒนาการตามขั้นตอนที่เหมาะสมนั้น ซิลเบอร์แมน (Siberman, 1998 : 15 – 16) ได้เสนอรูปแบบไว้ดังต่อไปนี้

1. ประเมินความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมและผู้เข้ารับการฝึกอบรม (Assess the Need for Training and the Participants) เป็นการตัดสินใจถึงความจำเป็นของผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งจะได้รับผลต่อมา เป็นการประเมินในช่วงเริ่มต้นของโปรแกรม ซึ่งจะทำให้สามารถช่วยในการวางแผน การออกแบบและการปรับปรุงโปรแกรมได้ดี

2. ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ทั่วไป (Set general Learning Goals) วิเคราะห์และแยกแยะสมรรถภาพการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่เป็นเป้าหมาย อธิบายความต้องการ

ทางด้านสร้างตระหนักรู้ทางด้านเจตคติ ความรู้ความเข้าใจและการสร้างพฤติกรรมใหม่ การแก้ปัญหาในชีวิตและการนำไปใช้ในหน้าที่การงาน

3. ตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ (Specify Objectives) เจาะจงถึงลงไปถึงชนิดของการเรียนรู้ที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดประสบการณ์ จุดประสงค์ จะช่วยเป็นเครื่องมือสำหรับการจัดการตรวจสอบและการประเมินผลการฝึกอบรม

4. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (Design Training Activities) เป็นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งจะต้องสร้างโครงร่างทั้งวิธีการและรูปแบบของกิจกรรมที่จำเป็นต่อจุดประสงค์ในโปรแกรมการฝึกอบรม

5. เรียงลำดับความเหมาะสมของกิจกรรมการฝึกอบรม (Sequence Training Activities) ตัดสินใจว่ากิจกรรมใดควรเริ่มต้นหรืออยู่ตอนสิ้นสุดโปรแกรมปรับกิจกรรมเพื่อให้แผนการที่วางไว้คล่องตัวมากขึ้น

6. เริ่มปฏิบัติการตามแผนการรายละเอียดทั้งหมด (Start Detail Planning) กำหนดวิธีการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละขั้นตอน กำหนดเวลา ข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอแนะ จุดสำคัญ และการสอน วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่และวิธีการจบการฝึกอบรม

7. ทบทวนรายละเอียดเกี่ยวกับการออกแบบ (Revise Design Details) ปฏิบัติตามแผนการที่วางไว้และทบทวนประสบการณ์ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ต้องปรับปรุงหรือติดตามงานหรือขั้นตอนใดบ้าง ตัดสิ่งที่ไม่มีความสำคัญ ปฏิบัติไม่ได้หรือบกพร่องออกไป

8. ประเมินผลโปรแกรมการฝึกอบรม (Evaluate the Total Result) ตรวจสอบแผนการว่าได้มีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการฝึกอบรมแล้วออกแบบให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ เพื่อให้ผลลัพธ์ที่ดียิ่งขึ้น

เวลา (Vella, 1995, pp. 21 – 27) ได้เสนอหลักของการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการฝึกอบรมไว้เป็น 12 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะต้องส่งผลต่อผู้เรียนทางด้านความรู้ เจตคติ ค่านิยม การรับรู้และรูปแบบของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะการเรียนรู้คือความรู้เจตคติ และทักษะทางกาย
2. บุคคลควรจะต้องมีความเชื่อมั่นในความรู้ที่ค้นพบด้วยตนเองมากกว่าความรู้ที่นำเสนอโดยผู้อื่น
3. การเรียนรู้จะได้ผลหากเป็นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติมากกว่าเป็นผู้รับ
4. การเรียนรู้ในลักษณะองค์รวมจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้มากกว่าการเรียนรู้ด้วยการแยกส่วน
5. การเปลี่ยนแปลงความคิด เจตคติและรูปแบบของพฤติกรรมของบุคคลนั้น จำเป็น จะต้องอาศัยข้อมูลและปัจจัยอื่น ๆ ประกอบ

6. การสร้างองค์ความรู้ที่จำเป็นจะต้องอาศัยประสบการณ์ที่หลากหลายมากกว่า ประสบการณ์เพียงครั้งเดียว

7. พฤติกรรมของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงเพียงชั่วคราวเท่านั้น ถ้าหากความคิดและ เจตคติเกี่ยวกับสิ่งนั้นยังไม่ได้รับการเปลี่ยนแปลง

8. การรับรู้ของบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคมควรจะได้รับ การเปลี่ยนแปลง ก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงความคิด เจตคติและพฤติกรรมของบุคคล

9. การส่งเสริม สนับสนุน การยอมรับและการเอาใจใส่ทางด้านสิ่งแวดล้อมทาง สังคมเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีอิสระที่จะเลือกรับหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม เจตคติ และความคิด

10. การเปลี่ยนแปลงของบุคคลทางด้านพฤติกรรม เจตคติและความคิด จะเป็นไปอย่างถาวร ถ้าหากบุคคลได้รับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมทางบุคคลและสังคม

11. การเปลี่ยนแปลงความคิด เจตคติและพฤติกรรมของบุคคลจะทำได้ง่าย เมื่อบุคคลยอมรับการเป็นสมาชิกในกลุ่ม การอภิปรายและการแสดงความคิดเห็นด้วยการโต้แย้ง หรือเห็นด้วยที่เกิดขึ้นในกลุ่มจะช่วยทำให้เกิดพันธะผูกพัน การกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายในบุคคลและภายในกลุ่ม

12. บุคคลจะยอมรับระบบความคิดใหม่ เจตคติและรูปแบบพฤติกรรมก็เมื่อ บุคคลยอมรับการเป็นสมาชิกใหม่ของกลุ่มซึ่งกลุ่มใหม่นี้จะสร้างการยอมรับ การให้ความหมาย และให้ความคาดหวังกับพฤติกรรมที่เหมาะสมและให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้ บุคคลจะ เป็นส่วนหนึ่งของสังคมโดยการยอมรับโดยบรรทัดฐานทางสังคมของกลุ่มที่ตนเองสังกัด

เวลา (Vella, 1994, pp. 3 – 22) ยังได้นำเสนอหลักการพื้นฐานในการจัดการ ฝึกอบรมเพื่อให้ผู้ใหญ่เรียนรู้ได้ดี มีด้วยกัน 12 ประการ กล่าวคือ

1. การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Need Assessment)
2. การสร้างบรรยากาศแห่งความปลอดภัย (Safety) ซึ่งได้แก่
 - 2.1 ความไว้วางใจในสมรรถภาพของโปรแกรมและผู้ฝึกอบรม
 - 2.2 ความเชื่อมั่นในความเป็นไปได้ของวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้
 - 2.3 การยินยอมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น
 - 2.4 ความเชื่อมั่นในผลลัพธ์ของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ง่าย ชัดเจนและมี ความสัมพันธ์กับงานที่ทำ
 - 2.5 ความเชื่อมั่นในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม
3. การมีมิตรสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ฝึกอบรมกับผู้เรียนทางการเรียนรู้และ การพัฒนาบุคคล ด้วยวิธีการแสวงหาและความกระตือรือร้น

4. การให้ความสนใจอย่างระมัดระวังต่อการจัดลำดับของเนื้อหาเพื่อการเรียนรู้ และการเสริมแรงที่เหมาะสม ทั้งโปรแกรมการเรียนรู้ทางด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ รวมทั้ง การเสริมแรงเพื่อให้เกิดการกระทำซ้ำทางด้านความรู้ ความจริง ทักษะและเจตคติ อย่างหลากหลาย มีความสัมพันธ์กันและมีความน่าสนใจ
5. การสร้างการปฏิบัติการและการมีผลสะท้อนกลับ (Praxis) ที่รวมอยู่ด้วยกัน ภายใน เป็นการเรียนรู้ ด้วยการกระทำ (Learning by Doing) เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะและเจตคติ ให้เกิดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ ได้แก่ การกระทำ การสะท้อนกลับ การตัดสินใจ การเปลี่ยนแปลงและการปฏิบัติสิ่งใหม่
6. การยอมรับผู้เรียนในฐานะที่สิ่งที่ต้องเรียนรู้ หมายถึง การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ให้เกิดการตัดสินใจ ยึดผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญ วิทยากรเป็นผู้อำนวยความสะดวก
7. การยึดมั่นการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านความรู้หรือความคิด เจตคติ หรือความรู้สึกละเอียดและทักษะต่างๆ หรือการกระทำ
8. การสร้างการเรียนรู้อย่างจับพละน ให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านความรู้ เจตคติ และทักษะ
9. การสร้างบทบาทที่ชัดเจน (Clear Roles) และบทบาทของการพัฒนา ทั้งทางด้านสื่อสารระหว่างผู้เข้ารับการอบรมกับวิทยากร
10. การเรียนรู้ร่วมกันด้วยการทำงานกลุ่ม (Teamwork) โดยจัดเป็นกลุ่มที่เล็ก จำนวนหลายกลุ่ม เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดความรู้สึกลดอดภัย เป็นลักษณะที่ เพื่อนช่วยเหลือเพื่อน
11. การผูกพันระหว่างผู้เรียนกับสิ่งที่ได้เรียน (Engagement) ทั้งภาระการเรียนรู้ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความผูกพัน
12. ความสามารถในการประเมินและตรวจสอบได้ (Accountability) เป็นการสร้างความชัดเจนว่า สิ่งที่ดีให้เกิดการเรียนรู้ สิ่งที่ดีควรได้รับการสร้างให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ ที่ได้รับการพัฒนาและอื่นๆ

ตอนที่ 3 แนวคิดทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของการเป็นพลเมืองดี

3.1 ความหมายของพลเมืองดี

การเป็นพลเมืองดีเป็นพฤติกรรมหรือการแสดงออกของบุคคล ไม่ก่อให้เกิดปัญหาของสังคม เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม นำไปสู่ความเป็นพลเมืองดีตามความต้องการของสังคมและประเทศ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับความหมายของพลเมืองดีและลักษณะของความเป็นพลเมืองดี ดังนี้

กรมวิชาการ (2544, หน้า 154) ได้ให้ความหมายว่า พลเมืองดี คือ คุณลักษณะของพลเมืองที่เหมาะสมกับสังคมนั้น ๆ หรือที่สังคมนั้น ๆ คาดหวัง เพื่อนำไปสู่ความสามารถในการปกครองตนเองซึ่งผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ สติปัญญา

กรมการศาสนา (2544, หน้า 42) ได้ให้ความหมายว่า พลเมืองดี คือ กำลังสำคัญของชาติ ต้องรักชาติ เคารพศาสนา เทิดทูนพระมหากษัตริย์

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2545, หน้า 3) ได้ให้ความหมายว่า พลเมืองดี หมายถึงพลเมืองที่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน แบ่งปันความคิดเห็นและมีการพบปะ ชุมนุม ของคน

จากความหมายของพลเมืองดี ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ลักษณะของความเป็นพลเมืองดี หมายถึง คุณลักษณะของนักเรียนที่มีการแสดงออกในทางที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคมเป็นพลเมืองดีตามความต้องการของสังคมปัจจุบัน

3.2 ลักษณะของ การเป็นพลเมืองดี

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะของการเป็นพลเมืองดีไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (2545, หน้า 3) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่เป็นพลเมืองดีไว้ในสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม มาตรฐาน ส 2.1 ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทย และสังคมโลกสันติสุข ในช่วงชั้น ม.1 – ม.3 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สารระการเรียนรู้แกนกลางตามมาตรฐานการเรียนรู้และสารระการเรียนรู้ที่ 2.1
กลุ่มสารระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สารระการเรียนรู้ (แกนกลาง)	มาตรฐานการเรียนรู้ (คุณลักษณะที่พึงประสงค์)
<ol style="list-style-type: none"> 1. ความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย 2. สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของสังคมและประเทศโดยยึดหลักคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ 3. สิทธิมนุษยชน 4. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ 5. สถาบันทางสังคมและการจัดระเบียบทางสังคม 6. ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและชาติ 7. ความแตกต่างของวัฒนธรรมภาคต่าง ๆ ของไทยและประเทศเพื่อนบ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ตระหนักถึงคุณค่าในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยของตนเองและบุคคลอื่นที่มีศักยภาพในการทำประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติ 2. ตระหนักถึงสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของสังคม เข้าใจความสำคัญในเรื่องสิทธิมนุษยชนเพื่อคุ้มครองปกป้องตนเองและคนอื่นให้ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข ตลอดจนปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ 3. เข้าใจสถาบันทางสังคม เห็นคุณค่าในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย ปฏิบัติตนเพื่อรักษาวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและชาติ รวมทั้งเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างของวัฒนธรรมในภาคต่าง ๆ ของไทยและประเทศเพื่อนบ้านเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน

จากสารระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ สรุปได้ว่า นักเรียนที่มีลักษณะพลเมืองดี ที่กำหนดไว้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2554 ต้องมีลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. ปฏิบัติตนตามกระบวนการประชาธิปไตย
2. การส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพในฐานะพลเมืองดี
3. สามารถนำหลักคุณธรรมจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดีมาเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติ

4. การปฏิบัติตนตามระเบียบ กติกาของสังคม ทั้งในระดับครอบครัว ห้องเรียน ชุมชน สังคม ระดับประเทศปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและสังคมโลก

5. การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสถาบันทางสังคม ตามสถานภาพ บทบาท อย่างถูกต้องตามบรรทัดฐาน วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติ

6. มีค่านิยมที่ดีงาม ร่วมมือกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย และมี วิจารณ์วิจารณ์ในการเลือกรับวัฒนธรรมและภูมิปัญญานานาชาติอย่างเหมาะสม

กระมล ทองธรรมชาติและคณะ (2546, หน้า 97) กล่าวว่า ประชาธิปไตยจะพัฒนา ก้าวหน้าและอำนวยความสุขให้แก่สมาชิกในสังคมได้อย่างมาก ถ้าสมาชิกของสังคมต้องมี คุณลักษณะของการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยคุณลักษณะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับ การอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่นและช่วยจรรโลงให้สังคมประชาธิปไตยพัฒนาก้าวหน้ามีอยู่ 6 ประการ ดังนี้

1. ต้องเป็นบุคคลที่เคารพกฎหมาย
2. ต้องเป็นบุคคลที่เคารพสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น
3. ต้องเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ที่ตนมีต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และประเทศชาติ
4. ต้องเป็นบุคคลที่มีเหตุผล ใจกว้างและรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น
5. ต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมีอยู่ 8 ประการ คือ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน และเคารพ ในมติของเสียงส่วนมาก การมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความสามัคคี ความละเอียดและเกรงกลัวในการกระทำชั่ว ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง
6. ต้องเป็นบุคคลที่มีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของ ชุมชนหรือองค์กรที่ตนสังกัดอยู่

ฮาร์วิกเฮิร์ส (Harvighurst, 1961, pp. 358-360) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะของ บุคคลที่มีคุณธรรมแห่งพลเมืองดีไว้ในบทความเรื่อง “เด็กในวันนี้กับโลกในวันหน้า” ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีลักษณะน่าคบและมองโลกในแง่ดี
2. เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการปกครองตนเอง พร้อมทั้งจะเผชิญกับ เหตุการณ์ในอนาคตได้เป็นอย่างดี
3. เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในกิจกรรมต่าง ๆ เสมอ
4. มีความสามารถในการควบคุมตนเองเกี่ยวกับความรู้สึกผิดชอบทางศีลธรรม
5. เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยมีต้องอาศัยการกระตุ้นจากผู้อื่น
6. เป็นผู้ที่มีเหตุผลและมองการณ์ไกล

7. เป็นผู้มีใจกว้างและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
8. เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว
9. เป็นผู้มองโลกในแง่วิทยาศาสตร์และศาสนาอย่างเข้าใจ

เฟนตัน (Fenton, 1967, p. 25) กล่าวว่า พลเมืองดีต้องเป็นผู้มีทัศนคติและค่านิยมที่เหมาะสมนั่นคือ เป็นผู้ที่ต้องการจะมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีความรับผิดชอบต่อการกระทำทางการเมือง มีความเชื่อมั่นในเกียรติภูมิของบุคคล ยอมรับฟังคำโต้แย้งจากผู้อื่น มีทักษะและความสามารถในการแสวงหาความรู้ สามารถวิเคราะห์เรื่องต่าง ๆ เอง สามารถที่จะแยกแยะสาระที่ไม่ตรงกับความจริงได้

ฮิวส์ (สรศักดิ์ โสชู, 2530, หน้า 33 ; อ้างอิงมาจาก Huahes, 1959, p. 21) กล่าวว่า ผู้ที่มีคุณสมบัติของพลเมืองดีจะต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติ ดังนี้

1. เชื่อฟังกฎหมาย
2. ช่วยเหลือรัฐบาลและเพื่อนร่วมชาติ
3. รับผิดชอบในการเสียภาษีอากร
4. ให้การช่วยเหลือผู้รักษากฎหมายเพื่อให้กฎหมายมีอำนาจใช้บังคับได้
5. ไม่ละเมิดอำนาจศาล
6. ต้องไปใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง
7. ต้องมีความสัมพันธ์กับรัฐบาลอย่างน้อย 3 ประการ คือ
 - 7.1 ต้องฝึกฝนตนเองในการมีส่วนร่วม การออกกฎหมายข้อบังคับขององค์การและสมาคมที่ตนเป็นสมาชิกและเชื่อฟังกฎหมายข้อบังคับนั้น ๆ
 - 7.2 ต้องทำงานของตนเองให้ดีที่สุด ซื่อสัตย์สุจริตต่ออาชีพ
 - 7.3 ใช้ความสามารถและสติปัญญาของตนให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

เซอร์วูด (สรศักดิ์ โสชู, 2530, หน้า 34 ; อ้างอิงมาจาก Sherwood, 1947, pp. 24 – 28) กล่าวไว้ว่า การเป็นพลเมืองดี คือ การเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว กล่าวคือ ต้องมีความนับถือซึ่งกันและกัน มีความเมตตากรุณา ทำงานในส่วนที่เป็นหน้าที่ของตน ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง และเป็นที่พึ่งอาศัยของบุคคลอื่นได้ เป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน มีความตั้งใจเรียนสม่ำเสมอ มีความซื่อสัตย์ ยอมรับนับถือสิทธิของผู้อื่น เชื่อฟังผู้อื่น มีความรับผิดชอบในทรัพย์สินและชื่อเสียงของโรงเรียน

จากลักษณะของ การเป็นพลเมืองดีข้างต้น สามารถสรุปได้ดังตารางวิเคราะห์ลักษณะของการเป็นพลเมืองดีตามทัศนะต่าง ๆ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ลักษณะของความเป็นพลเมืองดีตามทัศนคติต่าง ๆ

ลักษณะของการเป็นพลเมืองดีตามทัศนคติต่าง ๆ	ลักษณะของการเป็นพลเมืองดีด้านต่าง ๆ					
	ความรับผิดชอบ	คุณลักษณะประชาธิปไตย	คุณธรรมของพลเมืองดี	มีวินัยในตนเอง	ความสามรถในการปรับตัว	ความเป็นไทย
1. ฮาร์วิกเฮิร์สต์ (Harvighurst)						
1.1 เป็นผู้ที่มีลักษณะน่าคบและมองโลกในแง่ดี					✓	
1.2 เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการปกครองตนเอง พร้อมทั้งจะเผชิญเหตุการณ์ในอนาคตได้เป็นอย่างดี					✓	
1.3 เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในกิจกรรมต่าง ๆ เสมอ	✓					
1.4 มีความสามารถในการควบคุมตนเองเกี่ยวกับความรู้สึกรับผิดชอบทางศีลธรรม	✓		✓			
1.5 เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ โดยมีต้องอาศัยการกระตุ้นจากผู้อื่น						
1.6 เป็นผู้ที่มีเหตุผลและมองการณ์ไกล		✓				
1.7 เป็นผู้ที่มีใจกว้างและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	✓	✓				
1.8 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว					✓	
1.9 เป็นผู้มองโลกในแง่วิทยาศาสตร์และศาสนาอย่างเข้าใจ						
2. เฟนตัน (Fenton, 1967)						
2.1 ต้องการจะมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น		✓			✓	
2.2 มีความรับผิดชอบต่อการกระทำทางการเมือง		✓				
2.3 มีความเชื่อมั่นในเกียรติภูมิของตน						✓
2.4 ยอมรับฟังคำโต้แย้งจากผู้อื่น						

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะของการเป็นพลเมืองดีตามทัศนะต่าง ๆ	ลักษณะของการเป็นพลเมืองดีด้านต่าง ๆ					
	ความรับผิดชอบ	คุณลักษณะประชาธิปไตย	คุณธรรมของพลเมืองดี	มีวินัยในตนเอง	ความสามารถในการปรับตัว	ความเป็นไทย
2.5 มีทักษะและความสามารถในการแสวงหาความรู้	✓					
2.6 สามารถแยกแยะสาระที่ไม่ตรงกับความจริงได้					✓	
3. เจริญ จิตวารินทร์ (2528)						
3.1 ความรับผิดชอบ	✓					
3.2 ความซื่อสัตย์			✓			
3.3 การรักษาระเบียบวินัย				✓		
3.4 มีน้ำใจเป็นนักกีฬา			✓			
3.5 มีความเสียสละ			✓			
3.6 เห็นแก่ส่วนรวม			✓			
3.7 มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่			✓			
3.8 มีความกตัญญูกตเวที						✓
3.9 มีเหตุผล		✓				
3.10 ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและรู้จักปรับตัว					✓	✓
3.11 รู้จักใช้และสงวนรักษาสาธารณสมบัติ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม						
4. ฮิวส์ (Huahcs, 1959)						
4.1 เชื่อฟังกฎหมาย		✓				
4.2 ช่วยเหลือรัฐบาล/เพื่อนร่วมชาติ					✓	
4.3 รับผิดชอบในการเสียภาษีอากร	✓					

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะของการเป็นพลเมืองดีตามทัศนะต่าง ๆ	ลักษณะของการเป็นพลเมืองดีด้านต่าง ๆ					
	ความรับผิดชอบ	คุณลักษณะประชาธิปไตย	คุณธรรมของพลเมืองดี	วิสัยทัศน์ตนเอง	ความสามารถในการปรับตัว	ความเป็นไทย
4.4 ให้การช่วยเหลือผู้รักษากฎหมาย		✓				
4.5 ไม่ละเมิดอำนาจศาล		✓				
4.6 ต้องไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง		✓				
4.7 ต้องฝึกตนเองให้มีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย						
4.8 ต้องทำงานของตนเองให้ดีที่สุดและซื่อสัตย์สุจริตต่ออาชีพ			✓			
4.9 ใช้ความสามารถและสติปัญญาของตนให้เกิดประโยชน์มากที่สุด	✓					
5. เซอร์วูด (Sherwood, 1947)		✓				
5.1 มีความนับถือซึ่งกันและกัน						
5.2 มีความเมตตา			✓			
5.3 ทำงานในส่วนที่เป็นหน้าที่ของตน	✓					
5.4 เป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน	✓					
5.5 มีความตั้งใจเรียนสม่ำเสมอ	✓					
5.6 มีความซื่อสัตย์			✓			
5.7 ยอมรับนับถือสิทธิของผู้อื่น		✓				
5.8 เชื่อฟังผู้อื่น		✓				
5.9 มีความรับผิดชอบในทรัพย์สินและชื่อเสียงของโรงเรียน	✓					

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะของการเป็นพลเมืองดีตามทัศนะต่าง ๆ	ลักษณะของการเป็นพลเมืองดีด้านต่าง ๆ					
	ความรับผิดชอบ	คุณลักษณะประชาธิปไตย	คุณธรรมของพลเมืองดี	มีวินัยในตนเอง	ความสามารถในการปรับตัว	ความเป็นไทย
6. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543)						
6.1 เป็นคนดี มีจิตใจงาม มีคุณธรรมจริยธรรมมีวินัย มีความเอื้อเฟื้อ มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ ขยัน ประหยัด มีจิตใจประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น มีความเสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	✓	✓	✓	✓	✓	✓
6.2 เป็นคนเก่ง คือ มีความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือรอบด้าน มีความคิดสร้างสรรค์ มีภาวะผู้รู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ ทนสมัยทันเหตุการณ์ มีความเป็นไทย สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ	✓		✓			✓
6.3 เป็นคนมีความสุข คือ มีสุขภาพดี ร่าเริงแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อสรรพสิ่ง มีอิสรภาพ ปลอดภัยจากการตกเป็นทาสของอบายมุขและดำรงชีวิตได้ตามอัธยาศัย						✓
7. กรรมล ทองธรรมชาติและคณะ (2546)						
7.1 ต้องเป็นบุคคลที่เคารพกฎหมาย		✓				
7.2 ต้องเป็นบุคคลที่เคารพสิทธิของบุคคลอื่น		✓				

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะของการเป็นพลเมืองดีตามทัศนะต่าง ๆ	ลักษณะของการเป็นพลเมืองดีด้านต่าง ๆ					
	ความรับผิดชอบ	คุณลักษณะประชาธิปไตย	คุณธรรมของพลเมืองดี	วิสัยทัศน์ตนเอง	ความสามารถในการปรับตัว	ความเป็นไทย
7.3 ต้องเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนมีต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและประเทศชาติ	✓					
7.4 ต้องเป็นบุคคลที่มีเหตุผล ใจกว้างและยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น		✓				
7.5 ต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรม			✓			
7.6 ต้องเป็นบุคคลที่มีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนหรือองค์กรของตน	✓					✓
8. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (2545)						✓
8.1 ปฏิบัติตนตามกระบวนการประชาธิปไตย		✓				
8.2 ส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพในฐานะพลเมืองดี		✓				
8.3 สามารถนำหลักคุณธรรมจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดีมาเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติ			✓		✓	
8.4 การปฏิบัติตนตามระเบียบ กติกาของสังคม		✓				

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะของการเป็นพลเมืองดีตามทัศนะต่าง ๆ	ลักษณะของการเป็นพลเมืองดีด้านต่าง ๆ					
	ความรับผิดชอบ	คุณลักษณะประชาธิปไตย	คุณธรรมของพลเมืองดี	มีวินัยในตนเอง	ความสามารถในการปรับตัว	ความเป็นไทย
8.5 การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสถาบันทางสังคม ตามสถานภาพ บทบาทอย่างถูกต้องตามบรรทัดฐาน วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติ	✓					✓
8.6 มีค่านิยมที่ดีงาม ร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทยและมีจิตวิญญาณในการเลือกรับวัฒนธรรมและภูมิปัญญานานาชาติอย่างเหมาะสม					✓	✓

จากตาราง ที่ 4 สามารถประมวลลักษณะ การเป็นพลเมืองดีตามทัศนะต่าง ๆ และจากลักษณะของการเป็นพลเมืองดีที่กำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่กล่าวไว้ในข้างต้น โดยยึดลักษณะที่ทุกทัศนะได้กล่าวตรงกันไว้เป็นสำคัญและนำลักษณะที่สอดคล้องกันหรือใกล้เคียงกันมาประมวลไว้อยู่ในด้านเดียวกัน สรุปได้ว่า ลักษณะที่สำคัญของการเป็นพลเมืองดี ประกอบด้วย ด้านความรับผิดชอบ ด้านคุณลักษณะประชาธิปไตย ด้านการมีคุณธรรม ด้านการมีวินัยในตนเอง ด้านความสามารถในการปรับตัวและด้านความเป็นไทย ซึ่งนำเสนอลักษณะของการเป็นพลเมืองดี 6 ด้าน ดังนี้

3.2.1 ด้านความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะของพลเมืองคืออย่างหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นปัจจัยอันสำคัญที่ช่วยให้สังคมเป็นระเบียบสงบสุข เพราะคนที่มีความรับผิดชอบย่อมจะเอาใจใส่ต่อหน้าที่การงานทั้งของตนเองและส่วนรวมให้ดีขึ้นเสมอ ช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น ผู้วิจัย ศึกษา ความหมายของความรับผิดชอบ ประเภทของความรับผิดชอบ ซึ่งมีบุคคลต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบ ดังนี้

กฤษกร จีรัง (2545, หน้า 40) ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความสนใจความตั้งใจที่จะทำงาน มีความเอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อ ละเอียดรอบคอบ ตรงต่อเวลา รู้จักวางแผน ติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไป ทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย โดยแสดงออกในรูป การปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติงานด้วยความระมัดระวังอย่างมีจุดหมาย

จากความหมายความรับผิดชอบ สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเองทั้งด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย

ผู้ วิจัยกำหนดพฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบ ต่อการงาน ตนเอง ส่วนรวม ดังนี้

1. เอาใจใส่การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อผลของงานนั้น
2. มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญกับปัญหาอุปสรรค
3. รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี
4. ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย
5. ยอมรับผลจากการกระทำของตนเอง

3.2.2 ด้านคุณลักษณะประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยเป็นวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันของคนในประชาคมใดประชาคมหนึ่ง หรือหลาย ๆ ประชาคมที่ถือหลักความเท่าเทียมกัน ถือหลักหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกัน หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้วิจัยศึกษาในประเด็นความหมายของประชาธิปไตย ลักษณะของผู้มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยในลักษณะวิถีชีวิต ซึ่งมีบุคคลต่าง ๆ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

เชาวรัตน์ สันตชะวิชัย (2526, หน้า 28) กล่าวไว้ว่า คำว่า ประชาธิปไตย เป็นคำที่กรมหมื่นนราธิปพงษ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติขึ้น ซึ่งภาษาอังกฤษใช้คำว่า democracy ซึ่งมาจากภาษากรีกว่า demos หมายถึง ประชาชน และ Kratos หมายถึง อำนาจ รวมกันแล้วหมายความว่า อำนาจของประชาชน ส่วนในภาษาไทยนั้น คำว่า ประชาธิปไตยมาจาก ประชา หมายถึง ประชาชนพลเมือง และอธิปไตย หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน

อีเบนสไตน์ (Ebenstein, 1967, หน้า 139) ให้ความหมายของประชาธิปไตย ว่าหมายถึง ระบบการเมืองที่ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการเลือกตั้ง การสมาคม การพิมพ์ การนับถือ ศาสนา การมีแนวคิดและการพูด โดยเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ให้มีสิทธิในการเลือกถิ่นที่อยู่ อาศัยได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ให้สิทธิแก่บุคคลในการที่จะพัฒนาร่างกายและจิตใจของตนเองได้

ลาสกี (Laski, 1967, p. 84) ได้จำแนกประชาธิปไตยไว้เป็น 3 ระบบ คือ

1. ประชาธิปไตยในระบบการเมืองการปกครอง เป็นประชาธิปไตยที่เน้นถึงรูปแบบของรัฐบาล ระบบการปกครอง การกำหนดให้รัฐมีรัฐธรรมนูญ รัฐสภา ตลอดจนจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ ตามปรัชญาประชาธิปไตย
2. ประชาธิปไตยในระบบเศรษฐกิจ เป็นเรื่องของการจัดระบบเศรษฐกิจในสังคมเสรีนิยม กลุ่มครองสิทธิและแรงงาน เคารพสิทธิปัญญาของบุคคล ประกันประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพ การสร้างพลังสำรองในทางเศรษฐกิจและแรงงาน การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมในสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำสูงต่ำในทางเศรษฐกิจ
3. ประชาธิปไตยในระบบบุคลิกภาพหรือวิถีชีวิตของบุคคล เน้นถึงการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในเชิงพฤติกรรมศาสตร์ เพราะถือว่าประชาธิปไตยเป็นวิถีทางการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม เช่น การเคารพสิทธิของผู้อื่น การมีวินัยต่อตนเอง ต่อสังคม การรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ ตลอดจนการใช้สิทธิของตนเองอย่างสมบูรณ์ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายกำหนดและ กติกาของสังคม การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล

จากการศึกษาความหมายของประชาธิปไตยดังกล่าวในข้างต้น สรุปได้ว่า ประชาธิปไตยจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ ประชาธิปไตยในรูปแบบของการปกครองหรือระบบการเมืองรูปแบบที่เป็นอุดมคติหรืออุดมการณ์ และรูปแบบที่เป็นวิถีชีวิต

ผู้วิจัยกำหนดพฤติกรรมที่แสดงถึง บุคลิกภาพ ประชาธิปไตยในรูปแบบที่เป็นวิถีชีวิต ซึ่งเป็นการนำเอาหลักการของประชาธิปไตยมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ดังนี้

ลักษณะของผู้มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยในวิถีชีวิต มีบุคคลต่าง ๆ กล่าวไว้ ดังนี้
 คิวอี้ (Dewey, 1967, pp. 81-99) กล่าวว่าประชาธิปไตยในรูปแบบของวิถีชีวิตจะ เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ 3 ประการ คือ ประการแรก คือ การเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่ การเคารพสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน การเคารพในความคิดและการกระทำของผู้อื่น
 ประการที่สอง คือ การแบ่งปันการร่วมมือและการประสานงานกัน ได้แก่ การอาสารับทำงาน ตามความสามารถ การร่วมมือตามอัธยาศัย การประสานงานกัน การทำตามมติของส่วนรวมที่ได้ วางแผนไว้และประการที่สาม คือการมีความเชื่อมั่นในวิถีแห่งปัญญา ได้แก่ การทำงานหรือ กิจการใด ๆ ด้วยความรอบคอบและการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2545, หน้า 22-23) ได้กล่าวว่า วิธีชีวิตประชาธิปไตย ได้แก่

1. มีน้ำใจ พิจารณาปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิจาร์ณญาณ
2. อาศัยการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นก่อนการตัดสินใจ
3. รู้จักประนีประนอม ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา
4. มีขันติธรรม อดทนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตน
5. เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ตลอดจนยอมรับความเสมอภาคของบุคคล

จากการศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตย หมายถึง คุณลักษณะของนักเรียนที่แสดงออกถึงพฤติกรรมที่นำเอาหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัยหรือวิถีทางแห่งชีวิต และพฤติกรรมที่แสดงถึงประชาธิปไตย มีดังนี้

1. มีความเคารพต่อกฎหมายและสิทธิเสรีภาพ
2. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและมีเหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหา
3. มีความเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบ
4. ใช้กระบวนการทางประชาธิปไตยในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
5. ส่งเสริมระบบประชาธิปไตย

1.2.3 ด้านการมีคุณธรรม

การมีคุณธรรมเป็นลักษณะของคุณงามความดีที่ควรยึดถือปฏิบัติ หากบุคคลในสังคมยึดมั่นปฏิบัติตามคุณธรรม จะมีผลทำให้สังคมเกิดความสงบสุขและความเจริญ ผู้วิจัยศึกษาในประเด็นความหมายของคุณธรรม คุณธรรมของการเป็นพลเมืองดี ซึ่งมีบุคคลต่าง ๆ ให้ความหมาย ดังนี้

กวี วรรกวิณและคณะ (2546, หน้า 144-145) กล่าวว่า คุณธรรมและหลักธรรมของการเป็นพลเมืองดีที่สังคมควรยึดถือและนำไปปฏิบัติ มีดังนี้

1. ความซื่อสัตย์สุจริต ความจริงใจจะทำให้การกระทำต่าง ๆ เป็นไปด้วยความไว้วางใจและมีไมตรีจิตต่อกัน ถ้าคนในสังคมขาดความสัมพันธอันดีและไม่มีความจริงใจต่อกัน สิ่งที่เกิดขึ้น คือ ความหวาดระแวงใจกัน
2. การควบคุมอารมณ์หรือการข่มใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับวุฒิภาวะของแต่ละบุคคล
3. ความอดทนอดกลั้น อดทนต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่กำลังเผชิญอยู่อันเนื่องมาจากการแสดงออกของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยอาจเป็นการแสดงออกเป็นถ้อยคำหรือกิริยาอาการด้วยความตั้งใจหรือไม่ก็ตามมีโอกาสดังเกิดขึ้นตลอดเวลา
4. ความเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการแบ่งปันซึ่งกันและกัน

ผู้วิจัยกำหนดพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีคุณธรรมของการเป็นพลเมืองดี โดยยึดหลักบรรพชาศธรรม 4 ประการ คือ การมีความซื่อสัตย์ การควบคุมอารมณ์ ความอดทนอดกลั้นและความเสียสละ

1.2.4 ด้านการมีวินัยในตนเอง

การมีวินัยในตนเองเป็นคุณลักษณะของพลเมืองคืออย่างหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นปัจจัยอันสำคัญที่ช่วยให้สังคมเป็นระเบียบสงบสุข เพราะคนที่มีความรับผิดชอบย่อมจะเอาใจใส่ต่อหน้าที่การงานทั้งของตนเองและส่วนรวมให้ดีขึ้นเสมอ ช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น ผู้วิจัยศึกษาในประเด็นความหมายของการมีวินัยในตนเอง ลักษณะและพฤติกรรมของผู้มีวินัยในตนเอง ซึ่งมีบุคคลต่าง ๆ ได้ให้ความหมาย ดังนี้

กฤษกร จีรัง (2545, หน้า 35) ให้ความหมายของความมีวินัยในตนเองว่า หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงความสามารถในการควบคุมตนเองให้กระทำไปในแนวทางที่พึงมาให้เป็นผู้มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎของสังคม

จากการศึกษาความหมายการมีวินัยในตนเองและพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีวินัยในตนเอง สรุปได้ว่า การมีวินัยในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลมีการยับยั้งใจและควบคุมความประพฤติ หรือการกระทำอันเกิดจากความต้องการของตนเอง โดยใช้ความพยายามของตนเองจนสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ ไม่มีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอกมาเกี่ยวข้องและพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีวินัยในตนเอง มีดังนี้

1. การตรงต่อเวลา
2. มีระเบียบ
3. มีความเป็นผู้นำหรือผู้ตาม

3.2.5 ด้านความสามารถในการปรับตัว

การปรับตัว นับว่าเป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หรือการที่มีสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เด็กต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของตนเกิดความสุข ความพอใจ ผู้วิจัยศึกษาในประเด็นความหมายของการปรับตัว ลักษณะของบุคคลที่ปรับตัวได้ดี ซึ่งมีบุคคลต่าง ๆ ได้ให้ความหมาย ดังนี้

ลวดัน (ลินดา พัฒนพงษ์, 2535, หน้า 14) ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่ปรับตัวได้ดีพอสรุปได้ดังนี้

1. มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. ให้และรับความรักความปรารถนาดีได้ เช่น การกล่าวคำชมเชยคนที่ประสบความสำเร็จขอบคุณและยอมรับคำชมเชยจากบุคคลอื่นได้
3. สามารถขจัดปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการขอคำแนะนำช่วยเหลือจากคนอื่นได้
4. ใช้เหตุผลในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ เช่น การอดทนรอคอยในสิ่งที่ต้องการ รู้ถึงความสามารถที่แท้จริงของตน รู้จักคิดวางแผนก่อนที่จะปฏิบัติจริง
5. สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากข้อผิดพลาดของตนเองได้

6. สามารถวางแผนการใช้เวลาของตนเองได้อย่างเหมาะสม
7. สามารถแสดงออกถึงความรู้สึกที่แท้จริงของตนเองได้ ป้องกันสิทธิเสรีภาพที่ตนพึงจะได้เหมาะสม
8. ทนกับภาวะความคับข้องใจ ไม่ใช่พลังงานไปในการขัดโทษผู้อื่นหรือสิ่งอื่น
9. สามารถนำเอาพลังงานทั้งหมดรวมถึงการมีสมาชิกมาใช้ในการวางแผนเป้าหมายและทำงานให้ประสบความสำเร็จ

10. ยอมรับสภาพความไม่แน่นอนของชีวิต

จากการศึกษาความหมายการปรับตัวและพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการปรับตัว สรุปได้ว่าการปรับตัว หมายถึง กระบวนการที่เป็นไปตามความต้องการจากแรงผลักดันภายในจิตใจ เพื่อให้เกิดความสมดุลทางจิต ลดความวิตกกังวล ความคับข้องใจและความต้องการต่าง ๆ สามารถอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีความสุข

ผู้วิจัยกำหนดพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีความสามารถในการปรับตัว โดยยึดแนวพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคม ดังนี้

1. สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับบุคคลอื่นได้
2. รู้จักและเข้าใจยอมรับสภาพทางสังคมที่แท้จริงของตนเอง
3. นำประสบการณ์ในชีวิตมาใช้เป็นบทเรียน
4. มีเจตคติที่ดีต่อการเข้าร่วมสังคม และบทบาทของตนเองในสังคม

1.2.6 ด้านความเป็นไทย

สังคมไทยมีเอกลักษณ์ความเป็นไทย มีวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมกันเป็นปีกแผ่นมายาวนาน มีความรับสงบ สมานฉันท์ เอื้ออาทรและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นเครื่องช่วยค้ำจุนให้สถาบันหลักของสังคม ทั้งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดจนสถาบันครอบครัว

วัฒนธรรมไทย (กิจจา จริยะประดับ , 2545, หน้า 30; อ้างอิงมาจาก วัฒนธรรมไทย , 2543, หน้า 61) กล่าวสรุปได้ว่า ความภาคภูมิใจในความเป็นไทยได้ถูกถ่ายทอดจากบรรพชนรุ่นหนึ่งมาสู่อีกรุ่นหนึ่งโดยการทำตามอย่าง ลอกเลียนแบบและค่อย ๆ พัฒนาอย่างนุ่มนวลตามกาลสมัย ความภาคภูมิใจในความเป็นเอกราชมีอยู่เต็มหัวใจ ไทยไม่เคยเป็นทาสใคร ไม่เคยถูกปกครองโดยนักล่าอาณานิคม ไม่เคยถูกปกครองโดยพวกหัวข่าว ตาน้ำข้าว ภาษาไทยของเราจึงเป็นภาษาประจำชาติ

จากการศึกษาความหมายของความเป็นไทย สรุปได้ว่า หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจ ที่แสดงถึง การเห็นคุณค่าและภูมิใจในภูมิปัญญาไทย ศิลปวัฒนธรรมไทยและพฤติกรรมที่แสดง ถึงการมีความเป็นไทย มีดังนี้

1. ร่วมกิจกรรมที่ท้องถิ่นของตนจัดขึ้น
2. นำภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาใช้ในชีวิตประจำวัน
3. ชื่นชมและสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของไทย
4. ยึดแนวปฏิบัติตนตามมารยาทไทย

จากการศึกษาความหมายและลักษณะพลเมืองดีข้างต้น สรุปได้ว่าลักษณะด้านความ รับผิดชอบ ด้านคุณลักษณะประชาธิปไตย ด้านการมีคุณธรรม ด้านการมีวินัยในตนเอง ด้านความสามารถในการปรับตัวและด้านความเป็นไทย มีผลทำให้บุคคลเกิดพฤติกรรมของความ เป็นพลเมืองดี ซึ่งลักษณะต่าง ๆ ของความเป็นพลเมืองดีจะสามารถเกิดขึ้น ได้จากกระบวนการ เรียนรู้เป็นสำคัญ โดยเริ่มเรียนรู้จากครอบครัวผ่านกระบวนการอบรมเลี้ยงดู การเลียนแบบ พฤติกรรมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และบุคคลในสังคมนั้น ๆ และจะเห็นว่าพฤติกรรมพลเมืองดีหาก เกิดขึ้นกับบุคคลใด นอกจากจะทำให้บุคคลนั้นเป็นที่ชื่นชมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และสังคมแล้ว ยังจะช่วยทำให้บุคคลนั้นสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างยั่งยืนอีก ทั้งยังมีความสุขอีกด้วย

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมได้มีผู้ศึกษาและพัฒนา โดยอาศัยขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดังนี้

จินดารัตน์ ปิรมณี (2545) วิจัยเรื่อง การพัฒนาฉันทะในการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยทำการทดลองกับนักศึกษาจำนวน 63 คน เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลง ภายหลังจากเข้ารับการฝึกอบรม สรุปได้ว่า นักศึกษาที่ผ่านการพัฒนาฉันทะในการเรียน จะมีฉันทะและมีความพึงพอใจในการเรียนมากกว่า และมีวิธีการพัฒนาฉันทะในตนเองและฝึกฝนตนเองได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ดีกว่านักศึกษาที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม

ฉวีรัตน์ ไทยอุทิศ (2547, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีความรู้ เจตคติและทักษะด้านการประเมินหลักสูตรโดยหลักการ Balanced Scorecard มี 5 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลสำหรับการวางแผนสร้างหลักสูตรฝึกอบรม 2) การออกแบบหลักสูตรฝึกอบรม 3) การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม และ 4) การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม โดยใช้รูปแบบการทดลองก่อนและหลังการฝึกอบรมในกลุ่มทดลองเดี่ยว จำนวน 25 คน มีการทดสอบก่อนและหลังด้วยแบบทดสอบวัดความรู้และแบบวัดเจตคติ ด้านการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา ระหว่างการฝึกอบรมมีการประเมินทักษะการประเมินหลักสูตร โดยหลักการ BSC และภายหลังจากฝึกอบรมประเมินความคิดเห็นผู้เข้ารับการฝึกอบรมตามเครื่องมือที่กำหนดไว้ ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้หลังการฝึกอบรมมากกว่าก่อนการฝึกอบรม ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และมีระดับคะแนนด้านเจตคติหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ฉวีพร พิษณุกุล (2547, หน้า 76-78) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการแก้ปัญหาเชิงอนาคตของนักศึกษาคณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยใช้แนวคิดของทอเรนซ์ เป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม 6 ประการ คือ การค้นหาปัญหา การระบุนสาเหตุของปัญหา การระดมสมองเพื่อคิดหาวิธีการแก้ปัญหา การพัฒนาเกณฑ์ในการประเมินวิธีการแก้ปัญหา การประเมินผลเพื่อคิดหาวิธีแก้ปัญหาคือที่ดีที่สุด และการพัฒนาแผนปฏิบัติการแก้ปัญหา มีการดำเนินการวิจัย 6 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) สร้างหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขเป็นหลักสูตร ครั้งที่ 1 ซึ่งมีองค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย หลักการและเหตุผลเป้าหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาของการฝึกอบรม กิจกรรมในการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรมระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม และการประเมินผลการฝึกอบรม 3) ศึกษานำร่องเพื่อตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นของหลักสูตรและประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยนำหลักสูตรไปใช้กับ กลุ่มที่คล้ายกับ

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 29 คน โดยดำเนินการใช้หลักสูตร 3 หน่วย หน่วยละ 4 วัน วันละ 3 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 36 ชั่วโมง 4) ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรครั้งที่ 2 5) การหาประสิทธิภาพ การใช้หลักสูตรฝึกอบรมและเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงอนาคตภายหลังการฝึกอบรมของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมแล้วนำผลทั้งหมดไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทางสถิติ 6) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรครั้งที่ 3 เพื่อให้ได้หลักสูตรฉบับสมบูรณ์

กนกนุช วสุธารัตน์ (2548, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์แห่งตน สำหรับนักศึกษาพยาบาลและเพื่อประเมินหลักสูตรฝึกอบรมที่ได้สร้างขึ้นหลังจากได้ดำเนินการฝึกอบรม การศึกษา แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารความฉลาดทางอารมณ์แห่งตน การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและการวิเคราะห์เอกสารและการประมวล โครงสร้างความคิดเห็นของพยาบาลวิชาชีพ 50 คน ซึ่งปฏิบัติงานในแผนก สูติกรรม ศัลยกรรม กุมาร และผู้ป่วยนอก เพื่อกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ ผลของขั้นตอนนี้คือ ความฉลาดทางอารมณ์ 5 ด้านได้แก่ การตระหนักรู้ในอารมณ์ตนเอง การควบคุมอารมณ์ตนเอง การจัดการตนเอง การจงใจตนเอง และการพัฒนาอารมณ์ตนเอง ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบหลักสูตร การนำผลจากขั้นตอนที่ 1 มาใช้ออกแบบหลักสูตรตามเกณฑ์มาตรฐานกระบวนการในขั้นตอนนี้ คือ การประเมินปัญหาและความต้องการในการฝึกอบรมและกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรม กระบวนการฝึกอบรม สื่อ และวิธีการวัดผลและประเมินผล และการนำหลักสูตรที่ออกแบบขึ้นตามเกณฑ์มาตรฐานนี้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการฝึกอบรม ด้านการพยาบาล ด้านหลักสูตรและด้านจิตวิทยา 31 คน ทำการประเมินผล ผลปรากฏว่าหลักสูตรดังกล่าว มีความเหมาะสมและสอดคล้อง ขั้นตอนที่ 3 การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปทดลองการฝึกอบรมกับกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 จำนวน 15 คน โดยทำการทดลองแบบสุ่ม ทดสอบหลังฝึกอบรม หลังจากฝึกอบรม 1 เดือน กลุ่มทดลองแสดงสมรรถภาพสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ

กัมปนาท บริบูรณ์ (2550 , บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและวิธีคิดตามแนวการคิดเป็น โดยวิธีกระบวนการกลุ่มของนักเรียนโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง เพื่อประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและวิธีคิดตามแนวการคิดเป็น โดยวิธีกระบวนการกลุ่มของนักเรียนโรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองและเพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและวิธีคิดตามแนวการคิดเป็นโดยวิธีกระบวนการกลุ่มของนักเรียนโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง มีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเอง การคิดเป็นและข้อมูลของโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการทดลอง 3) การทดสอบประสิทธิผลของหลักสูตร 4) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง กองทัพเรือ 1 ปีการศึกษา 2549 รุ่น 2 จำนวน 49 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ

แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง แบบวัดการคิดเป็น แบบสอบถามความพึงพอใจในหลักสูตร
 ฝึกอบรม คู่มือฝึกอบรม สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า
 ที (t - test) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรฝึกอบรม
 การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและวิธีคิดตามแนวการคิดเป็น โดยวิธีกระบวนการกลุ่มของ
 นักเรียนโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง ประกอบด้วย เนื้อหาสาระในการฝึกอบรม ประกอบด้วย แผนการ
 ฝึกอบรม 6 ด้าน คือ 1. รู้จักตนเองและคุณค่าของตนเอง 2. การสื่อสาร 3. การจัดการกับปัญหา 4.
 การทำงานร่วมกัน 5. การสร้างเป้าหมายในชีวิต 6. คุณธรรมจริยธรรม ผลการประเมินคุณภาพ
 หลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีคุณภาพดีและมีความเหมาะสมเพียงพอต่อการ
 นำไปใช้ ส่วนการหาประสิทธิผลของหลักสูตร สรุปได้ว่า ผลการเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าใน
 ตนเองของนักเรียนโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง หลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมสูงกว่าก่อน
 ทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินความพึง
 พอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมจากนักเรียนโรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองที่เข้ารับการฝึกอบรม มีความพึง
 พอใจอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

นรินทร์ สุทธิศักดิ์ (2550, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมความคิด
 สร้างสรรค์ด้านพลศึกษาของนักศึกษาในสถาบันการศึกษา โดยใช้แนวคิดของกิลฟอร์ด (Guilford)
 ทอร์เรนซ์ (Torrance) วอลลลาซและโคแกน (Wallach and Kogan) เจลเลนและเออร์เบน (Jellen
 and Urban) ซึ่งกำหนดองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ 4 องค์ประกอบ คือ ความคิดคล่อง
 (Fluency) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) ความคิดริเริ่ม (Originality) และความละเอียดลออ
 (Elaboration) และใช้แนวคิดของสแตนนิช (Stanish) อัลบาโน (Albano) และอัลเบรชท์ (Albrecht)
 กำหนดทักษะที่สำคัญในการฝึกฝน ซึ่งประกอบด้วยทักษะด้านการรับรู้ (Perception) ทักษะด้านการ
 อุปมา (Analogy) ทักษะด้านการโยงความสัมพันธ์ (Association) และทักษะด้านการจินตนาการ
 (Imagination) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนา 4 ขั้นตอนคือ 1) ศึกษา
 และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้านพล
 ศึกษาของนักศึกษาในสถาบันการศึกษา 2) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมความคิด
 สร้างสรรค์ด้านพลศึกษาของนักศึกษาในสถาบันการศึกษา โดยดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอนคือ 1. การ
 ร่างหลักสูตร ประกอบด้วย การกำหนดส่วนประกอบของโครงสร้างหลักสูตร การกำหนดเนื้อหา
 ของร่างหลักสูตร 2. การตรวจสอบร่างหลักสูตร ประกอบด้วย ความตรงของเนื้อหาหลักสูตรความ
 สอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร ความสมบูรณ์ของร่างหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน
 5 คน 3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้านพล
 ศึกษาของนักศึกษาในสถาบันการศึกษา ประกอบด้วย การศึกษานำร่อง (Pilot Study) เพื่อ
 ตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นของหลักสูตร และปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม 4) การตรวจสอบ
 ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้านพลศึกษาของนักศึกษาใน

สถาบันการศึกษาและเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ด้านพลศึกษาภายหลังการฝึกอบรมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัย พบว่า ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ด้านพลศึกษาของนักศึกษาในสถาบันการศึกษาของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้านพลศึกษาของกลุ่มทดลองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

มานิตย์ สิทธิชัย (2550, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาศาสตร์อุตสาหกรรม โดยใช้เครื่องมือคือ แบบวัด แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาศาสตร์อุตสาหกรรมปีสุดท้าย ปีการศึกษา 2539 จำนวน 607 คน ครอบคลุมสาขาวิชาเครื่องกล ไฟฟ้า โยธา และอื่นๆ ตัวแปรอิสระมี สามชุดคือ ลักษณะทางจิตสี่ด้าน ได้แก่ สุขภาพจิต ความเชื่ออำนาจในตน เหตุผลเชิงจริยธรรม และการมุ่งอนาคต-ควบคุมตน ลักษณะทางพุทธสองด้าน ได้แก่ ความเชื่อเชิงพุทธ การปฏิบัติเชิงพุทธ ลักษณะทางครอบครัวสองด้าน ได้แก่ ความใกล้ชิดบิดามารดา และอาชีพบิดามารดา ตัวแปรตามคือ ความสำเร็จทางการเรียนสี่ด้าน ได้แก่ เกรดเฉลี่ยสะสม เกรดเฉลี่ยวิชาครู เกรดเฉลี่ยวิชาเฉพาะสาขา และเจตคติต่อวิชาชีพครูอุตสาหกรรม ผลสำรวจสรุปว่า ลักษณะทางจิตสี่ด้านต่างมุ่งร่วมกันส่งผลต่อความสำเร็จทางการเรียนสี่ด้าน ส่วนลักษณะทางพุทธสองด้าน มีค่าต่ำกว่าร้อยละ 72 ของคะแนนเต็ม ดังนั้นจึงได้นำลักษณะทางพุทธสองด้านมาพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาลักษณะทางจิต 4 ด้าน เนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรมจริยธรรมเชิงพุทธประกอบด้วยคุณธรรมสองประการคือ สัทธา กับ บุญกิริยาวัตถุ 3 (ทาน ศีล ภาวนา) เพื่อพัฒนาความเชื่อกับการปฏิบัติเชิงพุทธ กิจกรรมการฝึกอบรมมีสี่ประเภท ใช้เวลา 26 ชั่วโมง ในเวลาสามวัน ใช้แบบการทดลอง Pretest – Posttest Control Group Design ติดตามผลหลังฝึกอบรมในกลุ่มทดลองหนึ่งและสองเดือน วิเคราะห์ผลการฝึกอบรมด้วยค่าสถิติค่าที ผลการฝึกอบรมจริยธรรมนักศึกษา ปรากฏว่าคะแนนลักษณะทางพุทธในกลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ($t = 4.12$, $p < .001$) และได้พัฒนาลักษณะทางพุทธภายในกลุ่มทดลองหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างเชื่อมั่นได้ ($t = 3.58$, $p < .01$) การติดตามผลในกลุ่มทดลองหลังฝึกอบรม พบว่า ลักษณะทางพุทธมีความคงทน แม้สิ้นสุดการฝึกอบรมแล้วสองเดือน แสดงว่าหลักสูตรฝึกอบรมจริยธรรมที่พัฒนาขึ้นนี้มีประสิทธิภาพ

เสถียร เป้นเหลือ (2550, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำสำหรับผู้บังคับการกิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ ตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและการสำรวจความคิดเห็นความต้องการเสริมสร้างภาวะผู้นำสำหรับผู้บังคับการกิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จากอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนักศึกษาและคณะกรรมการนักศึกษา พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำสำหรับผู้บังคับการกิจกรรมนักศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่จำเป็นต้องเสริมสร้างก่อน 3 อันดับแรก ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำและบทบาทหน้าที่ของผู้นำ การพัฒนาทีมงานให้มีประสิทธิภาพ และศิลปะการสื่อสาร

ตอนที่ 2 การร่างหลักสูตร นำผลจากขั้นตอนที่ 1 มาร่างหลักสูตรตามเกณฑ์มาตรฐานกระบวนการในขั้นตอนนี้คือ การประเมินสภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตรฝึกอบรม หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรม กระบวนการฝึกอบรม สื่อ การวัดและประเมินผล จัดทำคู่มือประกอบการนำหลักสูตรไปใช้ ตอนที่ 3 การประเมินโครงสร้างหลักสูตร นำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านอุดมศึกษา ด้านภาวะผู้นำ และด้านการฝึกอบรม จำนวน 9 คน ทำการประเมินผล ปรากฏว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้อง ตอนที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตร นำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ผู้นำองค์กรกิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำนวน 30 คน พบว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมแต่ละหน่วยฝึกอบรมผ่านตามเกณฑ์ ผลการทดสอบความรู้และเจตคติภาวะผู้นำก่อนและหลังฝึกอบรม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ผลจากการสังเกตทักษะภาวะผู้นำ พบว่า อยู่ในระดับมาก ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม จากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ตอนที่ 5 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อให้สะดวกต่อการนำไปประยุกต์ใช้เสริมสร้างภาวะผู้นำองค์กรกิจกรรมนักศึกษา

สมชาย สังข์สี (2550, บทคัดย่อ) ได้สร้างหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนามาตรฐานด้านการศึกษาด้านผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Research and development) แบ่งการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม โดยวิธีการสำรวจเนื้อหาสาระความต้องการในการฝึกอบรมจากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน ขั้นตอนที่ 2 เป็นการนำข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์สร้างโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมที่มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรม สื่อและเครื่องมือวัดประเมินผล ประเมินโครงสร้างหลักสูตรโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตร รวมทั้งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน ประเมินเครื่องมือวัดผลตามหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 เป็นการนำหลักสูตรฝึกอบรมที่ได้รับการพัฒนาแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อประเมินประสิทธิผลและความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม ในด้านเนื้อหาสาระ กิจกรรม วิธีการฝึกอบรม เอกสาร สื่อ เวลา เนื้อหา รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่นๆ ของการใช้หลักสูตรฝึกอบรม โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม ด้วยวิธีกลุ่มทดลองเดี่ยว (One Group Pretest – Posttest Control group Design) จำนวน 36 คน จากสถานศึกษา 9 แห่ง ขั้นตอนที่ 4 การประเมินประสิทธิผลและการปรับปรุงหลักสูตร เป็นการหาประสิทธิผลและความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมที่มีความ

สมบูรณ์พร้อมที่สามารถใช้ได้ การประเมินหาประสิทธิผลหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย การประเมิน 3 ด้านคือ 1) ความรู้ความเข้าใจ 2) เจตคติ 3) ความสามารถในการพัฒนามาตรฐาน การศึกษาด้านผู้เรียนและการปรับปรุงหลักสูตร โดยการนำความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมไปปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ ผลการวิจัย พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนามาตรฐานด้าน การศึกษาด้านผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหาสาระ กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผล ในส่วนเนื้อหาสาระประกอบด้วย หน่วยฝึกอบรม จำนวน 7 หน่วยจุดเน้นของหลักสูตรฝึกอบรม คือ หน่วยที่ 6 กระบวนการพัฒนามาตรฐานด้านการศึกษา และหน่วยที่ 7 สถานศึกษากับการนำ มาตรฐานด้านการศึกษาของผู้เรียน ไปสู่การปฏิบัติ การประเมิน โครงร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมโดยรวมเฉลี่ย 4.55 อยู่ในระดับมากที่สุดและมีค่าดัชนีความ สอดคล้ององค์ประกอบของหลักสูตรโดยรวมเฉลี่ย .98 ส่วนการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีประสิทธิผล สามารถเพิ่มและพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และ ความสามารถในการพัฒนามาตรฐานด้านการศึกษาของผู้เรียนของผู้เข้ารับการอบรม โดยมีคะแนน เฉลี่ยหลังอบรมสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกด้าน และจากการติดตามการนำความสามารถไปสู่การปฏิบัติ พบว่า การนำความสามารถไปสู่การปฏิบัติ การพัฒนามาตรฐานด้านการศึกษาของผู้เรียนที่สถานศึกษา อยู่ในระดับมาก และมีความสอดคล้อง กับผลการประเมินตนเอง ส่วนการประเมินความเหมาะสมโครงการฝึกอบรม พบว่า มีความ เหมาะสมอยู่ในระดับดี ทุกรายการประเมิน

ปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลทร (2551, บทคัดย่อ) ได้วิจัย การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ตามแนวคิดทางพุทธศาสนาและทฤษฎีพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก โดยใช้การวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร ครู เด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 2.3 – 5.8 ปี และผู้ปกครองของเด็ก โรงเรียนอนุบาลบ้านผืนดี ที่ศึกษาในภาคต้น ปีการศึกษา 2550 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดทางพุทธศาสนาและทฤษฎี พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก แบบสัมภาษณ์ความต้องการของผู้บริหาร โรงเรียนในการพัฒนา หลักสูตร แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูและผู้ปกครอง ที่มีต่อหลักสูตร วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยค่าความถี่ และร้อยละ ผลการวิจัย พบว่า 1) หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดทางพุทธศาสนาและทฤษฎี พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ที่เน้นการคิด โยนิโสมนสิการและการจัดสภาพแวดล้อมในการ เรียนรู้ (ปรโตโมหะ) หลักสูตรประกอบด้วย จุดมุ่งหมายหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร หน่วยการ เรียนรู้ และกิจกรรมประจำวัน โครงสร้างหลักสูตรมีมวลประสบการณ์ในระดับอนุบาลชื่อ ก้าวแรก ของชีวิต ในระดับอนุบาล 2 ชื่อ รอบรู้ชีวิต ในระดับอนุบาล 3 ชื่อ พร้อมสู่โลกกว้าง โดยในแต่ละ มวลประสบการณ์ครอบคลุม 3 สาระ คือ ตัวเรา ครอบครัวและชุมชน โลกรอบตัว 2) ผลการใช้

หลักสูตร มี 2 ประเด็น คือ พัฒนาการของเด็กตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 12 ข้อ ของโรงเรียนอนุบาลบ้านฝันดี พบว่า เด็กส่วนใหญ่บรรลุมาตรฐานในทุกข้อ เด็กที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในบางข้อ คือ เด็กพิเศษ เด็กที่มีพัฒนาการค่อนข้างช้า เด็กเตรียมอนุบาล อีกประเด็นหนึ่ง คือ ความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน ครู และผู้ปกครองที่มีต่อหลักสูตร พบว่า ทุกฝ่ายเห็นว่าหลักสูตร มีความสอดคล้องกับปรัชญาของโรงเรียน นโยบายการศึกษาและบริบทของสังคม ผู้บริหาร โรงเรียนมีนโยบายที่จะนำหลักสูตรนี้ไปใช้ต่อ คุณลักษณะเด่นของเด็ก หลังจากการเข้าร่วมหลักสูตร คือ มีทักษะการใช้กล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสได้ดี มีทักษะในการช่วยเหลือตนเองสูง รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น มีความมั่นใจตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น รักการทำงาน และคิดเป็น

ชูศรี สุวรรณ (2552, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนบน โดยดำเนินการวิจัยเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 สร้างหลักสูตรฝึกอบรม ระยะที่ 3 ทดสอบประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรม และ ระยะที่ 4 ปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 เป็นนักศึกษาภาคปกติ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนบน ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ปีการศึกษา 2551 จำนวน 374 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามปัญหาการดำเนินชีวิต และปัจจัยที่มีผลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนบน และแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนบน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณและการวิเคราะห์องค์ประกอบ ส่วนกลุ่มตัวอย่างระยะที่ 3 เป็นนักศึกษาภาคปกติ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ปีการศึกษา 2551 จำนวน 23 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนบน แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนบน แบบประเมินเจตคติต่อการนำการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิต และแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนบน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติ t-test Dependent ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการดำเนินชีวิตของนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนบน 5 อันดับแรก ได้แก่ ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย แต่งกายผิดระเบียบมหาวิทยาลัย ไม่สนใจเรียน ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

และไม่กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม ตามลำดับ และพบว่าความรู้พื้นฐานเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เจตคติต่อการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง และการควบคุมอารมณ์เป็นปัจจัยที่มีผลทางบวก ต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบ ปล่อยปละละเลยมีผลทางลบ โดยมีสมการพยากรณ์ดังนี้

$$\hat{y} = 0.546 (\text{ความรู้พื้นฐานเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง}) + 0.123 (\text{เจตคติต่อการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง}) - 0.129 (\text{การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย}) + 0.094 (\text{การควบคุมอารมณ์})$$

2) องค์ประกอบของพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

ได้แก่ การระบุประเด็นปัญหา การรวบรวมข้อมูล การจัดการข้อมูล การพิจารณาทางเลือก การลงข้อสรุป และการประเมินผล โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.420 – 0.787 3) หลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้นประกอบด้วยหลักการและเหตุผล แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม และคู่มือหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ 3 หน่วย ได้แก่ เศรษฐกิจพอเพียง การคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาตนเองสู่การคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ 10 กิจกรรม สื่อการฝึกอบรม และการวัดผลและประเมินผล ซึ่งผลการประเมิน โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีความสอดคล้องในระดับสูงและมีความเหมาะสมในระดับเหมาะสมมากที่สุด ส่วนการทดสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดคือ นักศึกษาที่เข้ารับการอบรมสามารถผ่านการประเมินตามจุดประสงค์การเรียนรู้ทุกกิจกรรม โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับดีมาก มีความสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงและมีเจตคติต่อการนำการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เอกสิทธิ์ สนามทอง (2552, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาฉันทะทางการเรียนของนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและคุณลักษณะฉันทะสำหรับสร้างหลักสูตร โดยศึกษาคุณลักษณะได้ 4 องค์ประกอบ คือ ความสนใจใฝ่รู้ ความรักความพอใจในสิ่งที่ทำและผลของการกระทำ ความมุ่งมั่นในสิ่งที่ทำให้บรรลุเป้าหมายและ การใช้วิธีการที่ถูกต้องในการบรรลุเป้าหมาย ด้วยแบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.89 กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา คือนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 1,000 คน จาก สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร 5 สถาบัน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) และใช้สถิติวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) เพื่อจัดกลุ่มองค์ประกอบ พบว่า คุณลักษณะของฉันทะทางการเรียนของนักศึกษา มี 8 องค์ประกอบคือ (1) ความภาคภูมิใจในสิ่งที่ทำ

(2) ความอดทนต่อความซับซ้อนในการเรียนรู้ (3) ความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง (4) การสร้างนิสัยใฝ่เรียนรู้ในตนเอง (5) การสร้างความรักในการเรียนรู้ (6) การสร้างเป้าหมายทางการเรียนของตน (7) การสร้างความสุขในการเรียนรู้ (8) การสร้างความพอใจในตนเอง จากนั้นผู้วิจัยจัดกลุ่มองค์ประกอบเพื่อสร้างหน่วยการอบรม จำนวน 4 หน่วย คือ การเสริมสร้างความสนใจใฝ่เรียนรู้ การเสริมสร้างความรักความพอใจในสิ่งที่ทำและผลของการกระทำ การเสริมสร้างความมุ่งมั่นในสิ่งที่ทำให้บรรลุเป้าหมาย การคิดวิเคราะห์เชิงระบบและการใช้วิธีการที่ถูกต้อง ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร โดยสร้างหลักสูตรตามองค์ประกอบทั้ง 4 หน่วยจากขั้นตอนที่ 1 ซึ่งประกอบด้วย สภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการ จุดมุ่งหมาย หน่วยอบรม เนื้อหา กิจกรรมและวิธีการอบรม สื่อประกอบการอบรม การวัดและประเมินผลแล้วนำหลักสูตรให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 6 ท่าน ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง ซึ่งพบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและทุกองค์ประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องกัน ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลหลักสูตร โดยการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับตัวแทนนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 30 คน ของมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต เป็นระยะเวลา 3 วัน 2 คืน โดยใช้การทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง รวมทั้ง การทดสอบความคงทนของการมีฉันทะทางการเรียน พบว่า ค่าเฉลี่ยคุณลักษณะของฉันทะหลังทดลองใช้สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในภาพรวมและทุกหน่วยการฝึกอบรม และทางการศึกษาความคงทนของฉันทะทางการเรียนหลังการทดลองแล้ว 8 สัปดาห์ ยังคงมีความคงทนอยู่และมีความเหมาะสมของการใช้หลักสูตร อยู่ในระดับมาก

สมพร หลิมเจริญ (2552, บทคัดย่อ) ได้วิจัย หลักสูตรเสริมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 โดยดำเนินการ 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรและประเมินคุณภาพของหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและการปรับปรุงหลักสูตร ผลการดำเนินการศึกษา ได้องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในครั้งนี้อยู่ประกอบด้วยคุณลักษณะ 2 มิติ คือ มิติด้านการคิด ได้แก่ การคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่นและความคิดริเริ่ม มิติด้านจิตใจและบุคลิกภาพ ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็นและความเชื่อมั่นในตนเอง หลักสูตรเสริมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 ที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้เป็นหลักสูตรที่ไม่ยึดเนื้อหาเป็นหลัก (Content free) มีสาระสำคัญประกอบด้วย แนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ทั้งสองมิติ ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรไปเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีโครงสร้างเนื้อหา 4 หน่วยการเรียนรู้ และใช้ระยะเวลา 29 ชั่วโมง กิจกรรมหลักที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ใช้เทคนิคการระดมสมอง และกิจกรรมการสอนแบบ

สืบสวนสอบสวนแบบอิงวิธีวิจัย การตรวจสอบประสิทธิภาพ ของหลักสูตร ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงทดลอง โดยใช้แผนแบบการทดลองแบบท randomized pretest-posttest control group design กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 ห้อง ซึ่งเลือกมาโดยกระบวนการสุ่ม มีห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนห้องเรียนละ 30 คน กำหนดเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้วิธีการสุ่ม ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนกลุ่มทดลองมีระดับความคิดเห็นต่อหลักสูตรเสริม อยู่ในระดับดีมาก ผลการประเมินหลักสูตรพบว่า ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด หลังการทดลองผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแผนการสอน ด้านระยะเวลาและด้านภาษา ในคำชี้แจงในแผนการสอนบางหน่วย เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แล้วจัดทำเป็นหลักสูตรเสริมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ฉบับสมบูรณ์

วุฒิสักดิ์ พิศสุวรรณ (2553, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลสำหรับนักศึกษาพยาบาลตามโครงการผลิตพยาบาลวิชาชีพเพิ่มเพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 5 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการฝึกอบรม ด้านการเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและด้านการอุดมศึกษา จำนวน 9 คน และนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2552 ตามโครงการผลิตพยาบาลวิชาชีพเพิ่มเพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช 30 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบที่ การวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข เกี่ยวกับองค์ประกอบของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่จำเป็นต้องเสริมสร้างให้กับนักศึกษาพยาบาล ตามโครงการผลิตพยาบาลวิชาชีพเพิ่มเพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) การร่างหลักสูตรฝึกอบรม โดยนำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาร่างหลักสูตรฝึกอบรม 3) การประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการฝึกอบรม ด้านการเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและด้านการอุดมศึกษา และ 4) การทดลองใช้หลักสูตรเพื่อหาประสิทธิผลของหลักสูตร โดยนำหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับนักศึกษาพยาบาล กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น กลุ่มทดลอง 15 คน กลุ่มควบคุม 15 คน ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ 1) หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลสำหรับนักศึกษาพยาบาลตามโครงการผลิตพยาบาลวิชาชีพเพิ่มเพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยองค์ประกอบของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่จำเป็นต้องเสริมสร้าง

กับนักศึกษาพยาบาล ตามลำดับความสำคัญ 3 ลำดับแรก คือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการจัดการความขัดแย้ง โดยแบ่งออกเป็น 4 หน่วยการเรียนรู้ 2) หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลสำหรับนักศึกษาพยาบาลตามโครงการผลิตพยาบาลวิชาชีพเพิ่มเพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่พัฒนาขึ้น ผลการทดลองพบว่ามีประสิทธิผล ดังนี้ (1) ความรู้เกี่ยวกับการสร้าง

สัมพันธภาพระหว่างบุคคลของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (2) เจตคติต่อการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของกลุ่มทดลอง อยู่ในระดับมากและสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (3) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของกลุ่มทดลอง อยู่ในระดับมากและสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (4) ความเหมาะสมของหลักสูตรตามความคิดเห็นของกลุ่มทดลอง อยู่ในระดับมากและสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วารุณี อัสวโกทิน (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มคือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจความต้องการฝึกอบรม ของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 285 คน และกลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หลักสูตรฝึกอบรมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร แบบประเมินความสอดคล้อง และแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร แบบทดสอบความรู้และทักษะก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบสอบถามความพึงพอใจ แบบสอบถามมุ่งอนาคต และแบบสอบถามแรงจูงใจภายในของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการที่มีต่อการฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมผ่านเกณฑ์เฉลี่ยที่กำหนดไว้ สามารถนำไปใช้ได้ และผลการทดลองความรู้และทักษะก่อนและหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สรุปได้ว่าคะแนนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านความพึงพอใจ ผู้เข้ารับการฝึกอบรม การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร มีความพึงพอใจในหลักสูตรฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก ในด้านลักษณะมุ่งสู่อนาคต ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีลักษณะมุ่งสู่อนาคต ด้านทั่วไปและด้านการฝึกอบรม อยู่ในระดับสูง ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีแรงจูงใจภายในด้านลักษณะงานและพลังจูงใจในการทำงาน อยู่ในระดับสูง แต่แรงจูงใจภายในด้านสภาพแวดล้อมการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง

มนตรี วงษ์สะพาน (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูในการสร้างนวัตกรรมบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ มีกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการเตรียมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการของครูผู้เข้ารับการอบรมและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมา

สังเคราะห์ในการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย 3 ชั้นคือ การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย การศึกษาข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้อง และการประเมินความต้องการของครูผู้เข้ารับการอบรม 2) การจัดทำร่างหลักสูตรฝึกอบรม โดยนำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาร่างหลักสูตรฝึกอบรม 3) การตรวจสอบประสิทธิผลของหลักสูตร โดยนำหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 1 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น กลุ่มทดลอง 15 คน ได้จากการเจาะจง (Purposive sampling) ใช้ระยะเวลาฝึกอบรม 9 สัปดาห์ หรือ 45 ชั่วโมง 4) การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้มาปรับปรุงเพื่อหาประสิทธิผลของหลักสูตร เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ด้านการคิดวิเคราะห์ แบบประเมินความสามารถด้านการออกแบบบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย แบบประเมินความสามารถด้านการสร้างนวัตกรรม แบบประเมินคุณภาพของนวัตกรรม และแบบประเมินความพึงพอใจของครูที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ The Wilcoxon matched-pairs signed-ranks test การคำนวณค่าดัชนีประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรม หาค่าเฉลี่ยและร้อยละของคะแนนความรู้ด้านการคิดวิเคราะห์ ความสามารถด้านการสร้างนวัตกรรม คุณภาพของผลงานนวัตกรรม และความพึงพอใจของครูที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม ผลการวิจัย พบว่า (1) ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูในการสร้างนวัตกรรมบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ ทำให้ได้หน่วยการเรียนรู้และรายละเอียดเนื้อหาแบ่งออกเป็น 5 หน่วย ซึ่งครูผู้เข้ารับการอบรมโดยรวม มีพื้นฐานความรู้ปานกลางและมีความต้องการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า โครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในผลของระดับมาก และมีค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง 0.80 – 1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (2) ผลการศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมครูในการสร้างนวัตกรรมบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ พบว่า ครูผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนการทดสอบความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกระบวนการคิดวิเคราะห์ หลังได้รับการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ร้อยละ 52 มีความสามารถในการออกแบบบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ และการสร้างนวัตกรรมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ผลงานนวัตกรรมที่ครูผู้เข้าอบรมสร้างขึ้น ผ่านเกณฑ์ประเมินคุณภาพทุกคนและความพึงพอใจของครูที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมโดยรวม อยู่ในระดับมาก

Negel (1984) วิจัยเรื่อง An Evaluation for the Doctoral Program in Education Administration at the University of Akron, as Perceived by its Graduates 1969-1984 เป็นการประเมินผลโครงการบริหารการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยอาครอน การเปรียบเทียบตามทัศนะของผู้จบการศึกษา ผลการวิจัย พบว่า ดุษฎีบัณฑิตส่วนใหญ่มีความพึงพอใจใน

ประสบการณ์ที่ได้รับจากหลักสูตรหลังจากสำเร็จการศึกษาและหลังจากทำงานผลปรากฏว่า งานในหน้าที่มีความก้าวหน้าดี

Michael (1993) วิจัยเรื่อง An Evaluation of the Undergraduate Secondary Science Education Program at Auburn University, 1980-1990 วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย Auburn ระหว่างปี ค.ศ. 1980-1990 พบว่า (1) ร้อยละ 60 เป็นเรื่องการสอนตามเนื้อหา (2) ร้อยละ 24 เป็นเรื่องการสอนทางวิทยาศาสตร์ (3) ร้อยละ 53 เป็นเรื่องโครงสร้างวิชาชีพวิทยาศาสตร์ (4) ร้อยละ 65 ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่สอนอื่น ๆ (5) ร้อยละ 54.6 ส่วนใหญ่แนะนำเนื้อหาที่ควรเพิ่มขึ้นทางด้านการจัดหลักสูตรวิทยาศาสตร์ (6) การมอบหมายประสบการณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบการศึกษาด้านอาชีพอยู่ในระดับสูงสุด และการมอบหมายงานเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักของการศึกษาอยู่ในระดับต่ำที่สุด และ (7) การศึกษาองค์ประกอบหลักของการศึกษาองค์ประกอบในวิชาวิทยาศาสตร์ของนักศึกษาในปี ค.ศ.1980-1985 สูงกว่าปี ค.ศ.1986-1990 (8) ประสบการณ์ของนักศึกษาในปี ค.ศ.1980-1985 สูงกว่าปี ค.ศ. 1986-1990 และ (9) การเตรียมการศึกษาที่หลากหลายและการจัดการในชั้นเรียนอยู่ในระดับต่ำ

Kari (2003) วิจัยเรื่อง An Integrative, Pragmatic Approach to Evaluating the College-Level Examination Program เป็นการวิจัยการประเมินเชิงบูรณาการในการทดสอบโปรแกรมระดับมหาวิทยาลัย ทำการทดสอบหลังใช้โปรแกรมครั้งที่ 2 การดำเนินการประเมินโปรแกรม โดยการมีส่วนร่วมจากโรงเรียน สถาบัน นักเรียน และผลลัพธ์ของนักเรียนผู้รับรู้การจัดการโปรแกรมระดับสูง มีการบันทึกการทดสอบ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบช่วงชั้นของการมีส่วนร่วมจากการใช้โปรแกรมครั้งที่ 2 สืบจากนักเรียนในการทดสอบโปรแกรมระดับมหาวิทยาลัยว่ามีเรียนรู้อย่างไร ประเมินผลลัพธ์ทางการศึกษาจากการทดสอบโปรแกรม วัดผลใน 3 ชั้นเรียน เปรียบเทียบโดยการจับคู่อย่างใกล้ชิด เปรียบเทียบกับการจัดการชั้นสูง ของ 6 ใน 9 ผลลัพธ์ทางการศึกษาสามารถค้นพบตัวบ่งชี้ในการทดสอบโปรแกรม ความสำเร็จ คือ การประกันได้จากการทดสอบโปรแกรมสามารถให้ประโยชน์กับนักเรียนในการสื่อสารด้านนโยบายโรงเรียน และแก้ปัญหาด้านเจตคติของมหาวิทยาลัย แสดงให้เห็นว่าการใช้การประเมินเชิงบูรณาการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการทดสอบโปรแกรมระดับมหาวิทยาลัย จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม พบว่ามีความแตกต่างและคล้ายกัน ดังต่อไปนี้

1. งานวิจัยแต่ละเรื่องมีขั้นตอนในการวิจัยอย่างน้อย 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่คล้ายคลึงกันคือ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐานสำหรับหลักสูตร ซึ่งกระทำได้หลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ การจัดกลุ่มสนทนา การใช้แบบสอบถาม ผสมเข้ากับการศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรเป็นการสร้างโครงสร้างหลักสูตรดำเนินการโดยนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาสร้างประกอบด้วย หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์และ การวัดผลและ

ประเมินผล ในขั้นตอนนี้อาจรวมถึงการนำโครงร่างหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ และมีการแก้ไขปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ซึ่งจะอยู่ในขั้นตอนเดียวกัน แต่งานวิจัยบางเรื่องได้แยกต่างหากเป็นขั้นตอนต่อไป ขั้นตอนที่ 3 เป็นการทดลองใช้หลักสูตร โดยนำโครงร่างหลักสูตรที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และนำมาปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ขั้นตอนที่ 4 เป็นการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร โดยการนำผลการทดลองมาใช้วิเคราะห์ และสรุปพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม งานวิจัยบางเรื่องใช้ระยะเวลา 3 วัน หรือ 5 วัน หรือ 10 วัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม และเค้าโครงเนื้อหาในแต่ละหน่วย ซึ่งผู้วิจัยต้องสามารถวัดและประเมินผลในแต่ละหน่วยให้ได้อย่างชัดเจน

3. เทคนิควิธีการหรือกิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรม ส่วนใหญ่ใช้การบรรยาย การระดมสมอง การฝึกปฏิบัติจริง การใช้ใบงาน กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ แบบจำลองสถานการณ์ เป็นต้น

4. การตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตร โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาเป็นผู้ประเมินหลักสูตร มีการทดลองใช้หลักสูตร โดยนำโครงร่างหลักสูตรที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และนำมาปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง โดยอาจใช้เป็นกลุ่มทดลองกลุ่มเดียวในรูปแบบ One Group Pretest-Posttest Design หรือจัดให้มีกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองในรูปแบบ Nonequivalent Pretest-Posttest Control-Group และมีการประเมินหลักสูตรโดยใช้แบบสอบถาม โดยให้ ผู้เข้ารับการอบรมตอบ

5. การประเมินผู้เข้ารับการอบรม ส่วนใหญ่ใช้การประเมินก่อนและหลังฝึกอบรมและงานวิจัยบางเรื่อง มีการติดตามผล โดยการประเมินหลังจากฝึกอบรมผ่านไปแล้ว 1-3 เดือน และบางงานวิจัยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมประเมินผู้เข้ารับการอบรมด้วย

6. เนื้อหา สาระที่ใช้การประเมินผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่จะประเมินความรู้ ความเข้าใจ หรือผลสัมฤทธิ์ และบางงานวิจัยจะประเมินเจตคติ ส่วนที่แตกต่างกัน คือ มีการประเมินทักษะโดยการสังเกต สัมภาษณ์ การปฏิบัติงานในรูปแบบของกิจกรรม ประเมินความพึงพอใจโดยใช้แบบประเมิน ใช้การสัมภาษณ์วิทยากรผู้ให้การฝึกอบรมและประเมินความเหมาะสมของโครงการโดยใช้แบบสอบถาม

จากผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัย ได้สนใจศึกษา และ นำข้อมูล ปัญหา แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นสาระและการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชนโดยมีขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
2. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม
3. การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม
4. การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีขั้นตอนของการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมดำเนินการใน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ตอนนี้เป็นการจัดเตรียมเพื่อกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นและต้องการในการพัฒนาหลักสูตร โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน มี 2 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน

ชั้นที่ 2 การจัดกลุ่มสนทนา (Focus group discussion) เกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน และแนวทางในพัฒนาหลักสูตร จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์และสรุปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน

ตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ตอนนี้เป็นสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการเป็น 3 ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างหลักสูตร

ชั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตร

ชั้นที่ 3 การแก้ไขปรับปรุงโครงร่างหลักสูตร

ตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร เป็นการทดลองใช้หลักสูตร กับเยาวชนที่เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม ในตอนนี้เป็นปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรจากการทดลองใช้เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีลักษณะสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะนำไปใช้กับเยาวชนต่อไป การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมตามขั้นตอนดังกล่าวสามารถแสดงเป็นแผนภาพแสดงการดำเนินงานดังภาพประกอบที่ 15

รายละเอียดของขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับ
เยาวชน มีดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ในตอนนี้เป็นการสำรวจข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาการ
เป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน ซึ่งมีแนวทางในการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 การศึกษาเอกสาร ทฤษฎีต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชั้นนี้เป็นการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมและกำหนดข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ

1) จากการศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและรวบรวมในการประชุมคณะกรรมการ
โรงเรียน คณะกรรมการระดับชั้น ม. 1 ม. 2 และ ม. 3 หัวหน้าระดับชั้น ครูฝ่ายกิจการนักเรียน และ
รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายกิจการนักเรียน พบปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสภาพตัวผู้เรียน เช่น ด้าน
การเรียน ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกต่อตนเองและบุคคลอื่น อาทิ ความรับผิดชอบ ความเป็น
ประชาธิปไตย การมีคุณธรรม การมีระเบียบวินัย ความสามารถในการปรับตัว ความเป็นไทย การ
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความยุติธรรม การแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ การกตัญญูกตเวที รู้คุณ พฤติกรรม
การแสดงออกของเยาวชนเหล่านี้ เป็นพฤติกรรมที่ผู้ใหญ่ต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้น เมื่อเติบโตเป็น
ผู้ใหญ่ จะได้มีจิตสำนึกที่ดีต่อบุคคลใกล้ชิด ต่อสังคมและประเทศชาติ

2) การเป็นพลเมืองดี เป็นพฤติกรรมหรือลักษณะของนักเรียนที่ แสดงออกในทาง
ที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคมหรือที่สังคมคาดหวังในด้านความรับผิดชอบ คุณลักษณะ
ประชาธิปไตย การมีคุณธรรม การมีวินัยในตนเอง ความสามารถในการปรับตัว และความเป็นไทย

3) ความรับผิดชอบ เป็นพฤติกรรมหรือลักษณะของนักเรียนที่แสดงออกในทาง
ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลที่เกิดจาก
การกระทำของตนเองทั้งด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย

4) คุณลักษณะประชาธิปไตย เป็นพฤติกรรมหรือลักษณะของนักเรียนที่แสดงออก
ในทางที่นำเอาหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัยหรือวิถีทางแห่งชีวิตและ
พฤติกรรมที่แสดงถึงประชาธิปไตย

5) การมีคุณธรรม เป็นพฤติกรรมหรือลักษณะของนักเรียนที่แสดงออกในด้านคุณ
งามความดีที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจของบุคคล หลักแห่งความประพฤติของบุคคลอื่น
เป็นประโยชน์และมีความถูกต้องดีงาม

6) การมีวินัยในตนเอง เป็นพฤติกรรมหรือลักษณะของนักเรียนที่แสดงออกในทาง
ที่บุคคลมีการยับยั้งใจและควบคุมความประพฤติ หรือการกระทำอันเกิดจากความต้องการของ
ตนเอง โดยใช้ความพยายามของตนเองจนสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ ไม่มีอิทธิพล
ของสิ่งแวดล้อมภายนอกมาเกี่ยวข้อง

7) ความสามารถในการปรับตัว เป็น พฤติกรรมหรือลักษณะของนักเรียนที่แสดงออกในทางกระบวนการที่เป็นไปตามความต้องการจากแรงผลักดันภายในจิตใจ เพื่อให้เกิดความสมดุลทางจิต ลดความวิตกกังวล ความคับข้องใจและความต้องการต่างๆ สามารถอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีความสุข

8) ความเป็นไทย เป็น พฤติกรรมหรือลักษณะของนักเรียนที่แสดงออกในทางคุณลักษณะทางจิตใจที่แสดงถึง การเห็นคุณค่าและภูมิใจในภูมิปัญญาไทย ศิลปวัฒนธรรมไทยและพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีความเป็นไทย

9) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม จากการศึกษาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (Taba. 1962 : 12), ของเซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor, Alexander & Lewis. 1981 : 30) การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรทำให้มีแนวคิดในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเป็น 4 ขั้นตอน คือ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร และ การประเมินหลักสูตร

ขั้นที่ 2 การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)

หลังจากที่ได้ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีต่างๆ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัย ได้นำประเด็นต่างๆ มาสนทนากับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังนี้

1. พื้นที่ที่ศึกษา ใช้ห้องโสตทัศนศึกษาและบริเวณในโรงเรียนปราชญ์ราษฎรอำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ บันทึกการสนทนา กล้องถ่ายภาพ โดยกำหนดประเด็นในการสนทนา ดังนี้

1) ความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน โดย มีคำถามหลัก เช่น

- ท่านคิดว่าปัจจุบัน เยาวชนมีปัญหาในเรื่องใด และท่านคิด ว่าควรจะพัฒนาเยาวชนในเรื่องใดบ้าง

- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี

- ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนสู่การเป็นพลเมืองดี ในเรื่องต่อไปนี้หรือไม่บ้าง ความรับผิดชอบ คุณลักษณะประชาธิปไตย การมีคุณธรรม การมีวินัย ในตัวเอง ความสามารถในการปรับตัว ความเป็นไทย

2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน โดยมีคำถามหลักดังนี้

- ท่านคิดว่าหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน ควรประกอบด้วยเนื้อหาในเรื่องใดบ้าง

- ท่านมีความเข้าใจในเรื่องการเป็นพลเมืองดีอย่างไร และท่านมีแนวทางในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีอย่างไร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1) ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน นัดหมายกำหนดวัน เวลา สถานที่ในการสนทนากลุ่ม

2) ผู้วิจัยและผู้ประสานงานร่วมกันสนทนาโดยให้ผู้ให้ข้อมูลหลักแนะนำตนเอง สถานที่ทำงาน แล้วเกริ่นนำเพียงเพื่อมุ่งไปสู่ประเด็นการสนทนาตลอดระยะเวลาของการสนทนามีการบันทึกเทปและจดบันทึกคำสนทนาควบคู่กันไป

5. การวิเคราะห์ผล ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สรุปผลการวิเคราะห์ตามประเด็นที่ตั้งคำถามไว้ เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

ตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ เป็นการเขียนโครงร่างหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 เกี่ยวกับ พัฒนาการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน ในการดำเนินการสร้างหลักสูตรแบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่

1. การสร้างโครงร่างหลักสูตร
2. การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตร
3. การแก้ไขปรับปรุงโครงร่างหลักสูตร

ขั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างหลักสูตร

ในการสร้างโครงร่างหลักสูตรนั้นได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับผู้อำนวยการโรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง เพื่อขอแต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน โดยมีผู้วิจัยเป็นเลขานุการ ในการดำเนินงาน บันทึกโรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง ที่ 12/2555 เพื่อจัดประชุมเชิงปฏิบัติการพิจารณาสร้างโครงร่างหลักสูตร

2. ผู้วิจัยนัดหมายคณะทำงานดังกล่าว ร่วมประชุมพิจารณาโครงร่างหลักสูตรในวันที่ 12 กันยายน 2555 โดยผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลพื้นฐานจากตอนที่ 1 มาประกอบการประชุมโดยกำหนดให้มีการพิจารณาในประเด็นต่างๆต่อไปนี้

1) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย

- หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม
- แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร
- วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม
- โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรมมี 6 หน่วยการเรียนรู้

2) การกำหนดเนื้อหาสาระในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมได้
ดำเนินการ ดังนี้

(1) กำหนดหลักการและเหตุผล โดยพิจารณาจากความจำเป็น ของข้อมูลที่ได้รับจากตอนที่ 1 มากำหนดเป็นขอบเขตของหลักสูตรฝึกอบรม และเป็นแนวทางใน การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

(2) กำหนดแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในการพัฒนาหลักสูตร

(3) กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การกำหนดวัตถุประสงค์ของ หลักสูตรฝึกอบรมนี้ก็เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจ และประพฤติตนเป็นพลเมืองดีได้

(4) โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม มี 6 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 เรื่อง ความรับผิดชอบ จำนวน	4 ชั่วโมง
หน่วยที่ 2 เรื่อง คุณลักษณะประชาธิปไตย จำนวน	3 ชั่วโมง
หน่วยที่ 3 เรื่อง การมีคุณธรรม จำนวน	3 ชั่วโมง
หน่วยที่ 4 เรื่อง การวินัยในตนเอง จำนวน	3 ชั่วโมง
หน่วยที่ 5 เรื่อง ความสามารถในการปรับตัว จำนวน	3 ชั่วโมง
หน่วยที่ 6 เรื่อง ความเป็นไทย จำนวน	3 ชั่วโมง

รวมทั้งสิ้น 19 ชั่วโมง

ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ 6 ส่วน ดังนี้

1. ความคิดรวบยอด
2. จุดประสงค์การเรียนรู้
3. เค้าโครงเนื้อหา
4. กิจกรรมการฝึกอบรม
5. สื่อการฝึกอบรม
6. การวัดและประเมินผล

ความคิดรวบยอด เป็นการอธิบายสาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ต่างๆ ที่แสดงถึงเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์

จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นการแสดงถึงวัตถุประสงค์ปลายทางของแต่ละหน่วยว่า หลังจากจบหน่วยการเรียนรู้แล้ว ผู้เรียนจะมีพฤติกรรมในด้านความรู้ความคิด (Cognitive) ความรู้สึก (affective) และพฤติกรรม (performance) และมีจุดประสงค์นำทางที่จะนำไปสู่ จุดประสงค์ปลายทาง จุดประสงค์นำทางนี้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม

เค้าโครงเนื้อหา เป็นการนำหัวข้อเรื่องที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบรรลุ วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับคำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ซึ่งครอบคลุมเนื้อหา หลักสูตร ฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน

วิธีการสอนและกิจกรรม เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ โดยยึดหลัก

- การให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ (Active learning)
- การเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง (Self – directed learning)
- การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory learning)
- เทคนิควิธีที่จะทำให้เกิดกิจกรรมดังกล่าว ได้แก่
 - การบรรยาย (Lecture)
 - การอภิปรายในชั้น (Discussion)
 - บทบาทสมมติ (Role play)
 - การศึกษาเป็นรายกรณี (Case study)
 - การแก้ปัญหาสถานการณ์ (Problem solving)
 - การระดมความคิด (Brainstorming)

สื่อการเรียนการสอน ที่ใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์และ โสตทัศนูปกรณ์ สำหรับสื่อสิ่งพิมพ์ได้แก่ ใบความรู้ ใบงาน วารสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ เนื้อหา เอกสารความรู้ ได้แก่ คำรา บทความ ข้อคิดเห็นต่างๆ ส่วนโสตทัศนูปกรณ์ ที่จะนำมาใช้ ได้แก่ แผ่นโปร่งใส เป็นต้น

การวัดและประเมินผล ในการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรนี้ จะเป็นการประเมิน ระหว่างการอบรม โดยใช้หลักการประเมินตามสภาพจริง (Authentic assessment) ที่ผู้เรียนปฏิบัติ ได้โดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์สอบถาม และตรวจสอบความรู้ โดยการให้ทำแบบทดสอบ ก่อนการอบรม และหลังการอบรม

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตร

หลังจากสร้างโครงร่างหลักสูตรแล้ว ผู้วิจัยได้นำโครงร่างหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้อง และความสัมพันธ์ต่างๆ ก่อนนำหลักสูตรไปใช้ โดยมี รายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

1. จุดประสงค์ของการประเมิน

1.1 เพื่อประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร โดยพิจารณาหลักการขององค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมาย เนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดและประเมินผลการศึกษา

1.2 เพื่อประเมินความสอดคล้องในแต่ละองค์ประกอบของโครงร่างหลักสูตรกับจุดมุ่งหมายในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

2. เครื่องมือในการประเมินโครงร่างหลักสูตร

ในการประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม ใช้เครื่องมือสำหรับการประเมิน

2 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร เป็นข้อความเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม 5 ระดับ ตั้งแต่ความเหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด

ฉบับที่ 2 แบบสอบถามความสอดคล้องขององค์ประกอบของโครงร่างหลักสูตร เป็นข้อความเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้อง 3 ระดับ คือ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ ไม่สอดคล้อง

3. การสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือทั้ง 2 ฉบับ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1) กำหนดประเด็นที่จะประเมินจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษารายละเอียดของโครงร่างหลักสูตร และวิธีการสร้างแบบสอบถามแล้วเขียนข้อคำถาม

2) นำแบบประเมินที่สร้างแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลและการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมทั้งประเด็นการประเมิน ลักษณะของข้อคำถามและภาษาที่ใช้

3) นำผลที่ได้จากการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบครั้งสุดท้ายก่อนปรับปรุงให้เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์

4. ผู้ทำการประเมินโครงร่างหลักสูตร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ประเมินโครงร่างหลักสูตร คือผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและการพัฒนาหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการบริหาร และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จำนวน 9 ท่าน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการตรวจสอบโครงสร้างหลักสูตร ผู้วิจัยเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง ทั้งในการนำโครงสร้างหลักสูตร และแบบประเมินโครงสร้างหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบโดยอิสระและขอคำแนะนำเพิ่มเติมหลังจากผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบโครงสร้างหลักสูตรแล้ว

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการ ดังนี้

- 1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของโครงสร้างหลักสูตร
- 2) ตั้งเกณฑ์การพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้อง

การพิจารณาความเหมาะสม ได้กำหนดน้ำหนักความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

ในการประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตร ได้สร้างข้อคำถามเป็นแบบรายการประเมินเป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยกำหนดค่าระดับความพึงพอใจหรือความคิดเห็นแต่ละช่วงคะแนนและความหมายการให้คะแนน ดังนี้

ระดับ 1 หมายถึง เหมาะสม/เห็นด้วย/พึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ระดับ 2 หมายถึง เหมาะสม/เห็นด้วย/พึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 3 หมายถึง เหมาะสม/เห็นด้วย/พึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 4 หมายถึง เหมาะสม/เห็นด้วย/พึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ระดับ 5 หมายถึง เหมาะสม/เห็นด้วย/พึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

สำหรับการให้ความหมายของค่าที่วัดได้มีเกณฑ์ในการพิจารณาความเหมาะสม โดยให้คะแนนเฉลี่ย ดังนี้

4.51- 5.00 หมายถึง เหมาะสม/เห็นด้วย/พึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51- 4.50 หมายถึง เหมาะสม/เห็นด้วย/พึงพอใจอยู่ในระดับมาก

2.51- 3.50 หมายถึง เหมาะสม/เห็นด้วย/พึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

1.51- 2.50 หมายถึง เหมาะสม/เห็นด้วย/พึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

1.00- 1.50 หมายถึง เหมาะสม/เห็นด้วย/พึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

(มนสิข สัทธสมบุรณ์, 2554, หน้า 91)

การพิจารณาความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตร ใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of congruence) โดยกำหนดคะแนนและมีเกณฑ์ในการพิจารณาความเห็นและคะแนน ดังนี้
เห็นว่าโครงสร้างหลักสูตรสอดคล้องกับองค์ประกอบของหลักสูตร ให้คะแนน +1
ไม่แน่ใจว่าโครงสร้างหลักสูตรสอดคล้องกับองค์ประกอบของหลักสูตร ให้คะแนน 0
เห็นว่าโครงสร้างหลักสูตรไม่สอดคล้องกับองค์ประกอบของหลักสูตร ให้คะแนน -1

ถ้าค่าดัชนี IOC ที่คำนวณได้มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 องค์ประกอบนั้น สามารถเป็นตัวแทนขององค์ประกอบนั้น ถ้าค่าดัชนี IOC ที่คำนวณได้ต่ำกว่า 0.5 องค์ประกอบนั้นจะตัดออกไปหรือปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น (ยุทธ ไกยวรรณ, 2550, หน้า 61)

ขั้นที่ 3 การแก้ไขปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้

หลังจากที่ผู้วิจัยนำโครงสร้างหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาหาค่าความเหมาะสมและค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยยึดเกณฑ์ที่ว่า ข้อคำถามข้อใดมีความเหมาะสมตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และความสอดคล้องที่มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ถือว่าใช้ได้ ถ้าข้อใดมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัยจะนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ผลจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตร มีค่าอยู่ระหว่าง 4 – 4.9 และค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.8 – 1.0 นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะให้มีการปรับปรุงในรายละเอียด ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะเหล่านั้นมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม

เมื่อโครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรมได้รับการตรวจสอบและแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะแล้ว ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรไปทดลองใช้ โดยมีจุดมุ่งหมายของการทดลองใช้หลักสูตร คือ

1. เพื่อประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรและหาข้อปรับปรุงในขั้นตอนสุดท้ายก่อนนำไปใช้จริงต่อไป

1. แบบแผนการทดลอง

ผู้วิจัยใช้แบบแผนการทดลองแบบ Nonequivalent Pretest-Posttest Control-Group Design (Borg, W.R. and Gall, M.D., 1989, p. 690) ดังแสดงในภาพประกอบที่ 16

Pretest	Treatment	Posttest
O ₁	X	O ₂
O ₃	NX	O ₄

ภาพประกอบที่ 16 รูปแบบการทดลองแบบ Nonequivalent pretest-posttest control-group design

เมื่อ O₁ หมายถึง คะแนนการทดสอบด้านความรู้ในการเป็นพลเมืองดีก่อนการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมกับกลุ่มทดลอง

O₂ หมายถึง คะแนนการทดสอบด้านความรู้ในการเป็นพลเมืองดีหลังการทดลอง
ใช้หลักสูตรฝึกอบรมกับกลุ่มทดลอง

X หมายถึง การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

O₃ หมายถึง คะแนนการทดสอบด้านความรู้ในการเป็นพลเมืองดีกับกลุ่มควบคุม

O₄ หมายถึง คะแนนการทดสอบด้านความรู้ในการเป็นพลเมืองดีกับกลุ่มควบคุม

NX หมายถึง ไม่มีการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทดลองหลักสูตรฝึกอบรม คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี แบ่งเป็น

3.2.1 นักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน

3.2.2 นักเรียนที่เป็นกลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองและควบคุม เป็นนักเรียนที่เรียนในระดับชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555

4. เครื่องมือที่ใช้ใน ทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองประกอบด้วย

4.1 ลักษณะเครื่องมือ

4.1.1 หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร

1) หลักสูตรได้ดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ผ่านการประเมิน
และแก้ไขปรับปรุงแล้วเป็นหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน มีองค์ประกอบของ
หลักสูตรตั้งแต่หลักการและเหตุผล แนวคิด วัตถุประสงค์ โครงสร้างของหลักสูตร 6 หน่วยการเรียนรู้
โดยจัดทำหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยแยกเป็นเล่ม

2) คู่มือการสอน ประกอบด้วย คำแนะนำสำหรับผู้สอน คำแนะนำโครง
ร่างหลักสูตร วัตถุประสงค์ วิธีการสอน สื่อการสอน การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม บทบาทสมมติ
และกรณีศึกษา หน่วยการเรียนรู้ที่ 1-6

3) เอกสารประกอบการสอนสำหรับผู้สอน

4) สื่อการจัดกิจกรรม ได้แก่ ใบงาน ใบความรู้ สื่อเฉพาะแต่ละหน่วย

4.1.2 แบบทดสอบ

เป็นคำถามที่ใช้ทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม ที่ครอบคลุมเนื้อหา
เกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน นำมาใช้ทั้ง Pretest และ Posttest
มีรายละเอียดของการสร้างเครื่องมือดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน มาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ
- 2) กำหนดจุดประสงค์ของการ ทดสอบ โดยพิจารณาจากจุดประสงค์ของหลักสูตรที่สร้างขึ้นและจุดประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้การสอนแล้วกำหนดอัตราส่วนของข้อทดสอบ
- 3) สร้างข้อคำถามแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ในการสร้างข้อคำถามใช้วิธี กำหนดสถานการณ์ รวมทั้งสิ้น 60 ข้อ
- 4) นำแบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรมไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้องของการใช้ภาษาไทย แล้วนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแบบประเมิน
- 5) นำแบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรมที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 คน ใช้เวลาทำข้อสอบ 1 ชั่วโมง นำผลการทดสอบมาหาค่าความเที่ยงตรงภายใน (Internal consistency) โดยใช้สถิติ t-test ระหว่าง กลุ่ม สูง 25% และกลุ่มต่ำ 25%

4.1.3 แบบประเมินผล เป็นคำถามที่ใช้ประเมินคุณภาพของเครื่องมือ

ประกอบด้วย

- (1) แบบประเมินโครงสร้างหลักสูตร จำนวน 25 ข้อ เป็นแบบประเมินที่ผู้เชี่ยวชาญใช้ประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องขององค์ประกอบของหลักสูตร
- (2) แบบประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม มี 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 15 ข้อ และตอนที่ 2 เป็นแบบปลายเปิด ใช้สำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม
- (3) แบบสอบถามและสังเกตพฤติกรรมหลังการใช้หลักสูตรฝึกอบรม จำนวน 9 ข้อ เป็นแบบตรวจสอบรายการ ใช้สำหรับครูเพื่อสอบถามและสังเกตพฤติกรรมผู้เข้ารับการอบรม หลังจากการอบรมผ่านไปแล้ว 8 สัปดาห์

การสร้างแบบประเมินผล มีการดำเนินการดังนี้

- 1) ศึกษา ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมจากตำรา บทความ เอกสาร และงานวิจัยต่างๆ
- 2) กำหนดโครงสร้างของแบบประเมิน
- 3) สร้างแบบประเมิน
- 4) นำแบบประเมินที่แก้ไขแล้วมาปรับปรุง เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น โดยพิจารณาความสอดคล้องของแบบสอบถาม(IQC) กับนิยามปฏิบัติการ
- 5) นำแบบประเมินที่แก้ไข ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้(ryout)
- 6) จัดพิมพ์แบบประเมินฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1.4 แบบสัมภาษณ์กลุ่ม

แบบสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่มมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบถึงปัญหาวิธีการ และขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน มีแนวคำถามดังนี้

- 1) ท่านความคิดเห็นว่า เยาวชนไทยมีปัญหาในเรื่องพฤติกรรมด้านใดค่อนข้างมาก และเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันดำเนินการแก้ไขและพัฒนาให้เยาวชนไทยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
- 2) ปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนเรื่องใดที่ท่านประสบมากที่สุด
- 3) ท่านต้องการภาพลักษณ์ใดที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเยาวชนมากที่สุด

4.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

4.2.1 การตรวจสอบคุณภาพของเอกสารประกอบหลักสูตร

ได้สร้างสื่อประกอบหลักสูตร โดยได้รับการพิจารณาตรวจสอบ แก้ไขปรับปรุง จากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วนำไปทดลองใช้กับผู้เรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบด้านภาษา ความเข้าใจ ด้านเนื้อหา แล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง ก่อนนำไปใช้ทดลองกับเยาวชน กลุ่ม 1 คน, 10 คน และ 30 คน ได้ค่าโดยได้ค่า E_1 / E_2 ตามลำดับ ดังนี้ 81.42 / 82.34, 82.14 / 83.34 และ 82.24 / 85.32

4.2.2 การตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบ

1) นำแบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรมไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้องของการใช้ภาษาไทย แล้วนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแบบประเมิน ผลการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .8 ถึง 1.0

2) นำแบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรมที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 คน ใช้เวลาทำข้อสอบ 1 ชั่วโมง นำผลการทดสอบมาหาค่าความเที่ยงตรงภายใน (Internal consistency) โดยใช้สถิติ t-test ระหว่างกลุ่มสูง 25% และกลุ่มต่ำ 25% ปรากฏว่าข้อสอบ 60 ข้อ มีอำนาจจำแนกสูง (ค่า t อยู่ระหว่าง 2.26 ถึง 6.69 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟา ตามวิธีของครอนบาค (α - Coefficient) พบว่า มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.84

4.2.3 การตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินผล

1) นำแบบประเมินที่ สร้างและแก้ไข โดยผ่านอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำมาปรับปรุง เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพ เบื้องต้น โดยพิจารณาความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC)

2) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป พบว่า มีค่า IOC อยู่ระหว่าง .80 ถึง 1.00

4.2.4 การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์กลุ่ม

นำแบบ สัมภาษณ์กลุ่ม ที่สร้างและ แก้ไข โดยผ่านอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วมาปรับปรุงและนำไปใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่ม

4.3 ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินผล ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือ	จำนวน ข้อ	ความเที่ยงตรง เชิงเนื้อหา	ความเที่ยงตรง ภายใน (t-test)	ความเชื่อมั่น (α - coefficient)
1. แบบทดสอบ	60	0.8 – 1.0	2.26	0.84
2. แบบประเมินโครงร่างหลักสูตร	25	0.8 – 1.0	6.69	-
3. แบบสอบถามและพฤติกรรม	9	0.8 – 1.0	-	-
4. แบบประเมินความพึงพอใจ	15	0.8 – 1.0	-	-

จากตารางที่ 5 พบว่าคุณภาพของแบบทดสอบ จำนวน 60 ข้อ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา อยู่ในเกณฑ์ดี มีค่าความเที่ยงตรงภายใน 2.26 และค่าความเชื่อมั่น เป็น 0.84 อยู่ในเกณฑ์ดี ยอมรับได้ คุณภาพของแบบประเมินโครงร่างหลักสูตร จำนวน 25 ข้อ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา อยู่ในเกณฑ์ดี มีค่าความเที่ยงตรงภายใน 6.69 คุณภาพของแบบสอบถามและสังเกตพฤติกรรม จำนวน 9 ข้อ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในเกณฑ์ดี และคุณภาพของแบบประเมินความพึงพอใจ จำนวน 15 ข้อ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในเกณฑ์ดี

5. การดำเนินการทดลอง

การดำเนินการทดลองมีขั้นตอน ดังนี้

5.1 การเตรียมการก่อนการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

ผู้วิจัยได้เตรียมการเพื่อให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) ติดต่อประสานงานกลุ่มตัวอย่างที่จะเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง โดยนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ คือ กำหนดการทดลองระหว่างวันที่ 28 - 30 พฤศจิกายน 2555 ระหว่างเวลา 08.00 – 16.30 น. ณ ห้องโสตทัศนศึกษา โรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง จังหวัดปราชญ์บุรี ส่วนกลุ่มควบคุมนัดหมายให้มาทำการทดสอบก่อน (Pretest) ณ ห้องโสตทัศนศึกษา โรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง จังหวัดปราชญ์บุรี ในวันที่ 27 พฤศจิกายน 2555 ระหว่างเวลา 08.00 – 16.30 น ด้วยแบบทดสอบก่อนการฝึกอบรม

- 2) ทำหนังสือถึงผู้ปกครองของกลุ่มตัวอย่างเพื่อขออนุญาตให้กลุ่มตัวอย่างเข้ารับการทดสอบและทดลอง ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด
- 3) ทำหนังสือถึงผู้อำนวยการ โรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง เพื่อขอใช้สถานที่ทดสอบ ฟีกอบรม ซึ่งเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน
- 4) ติดต่อผู้ประกอบการจัดเลี้ยงเพื่อให้บริการแก่ผู้มาทดสอบและผู้เข้ารับการฟีกอบรมตลอดระยะเวลาการทดลอง
- 5) จัดเตรียมเอกสารประกอบหลักสูตร เอกสารประกอบการฟีกอบรม แบบทดสอบท้ายหน่วยทั้ง 6 หน่วย จำนวน 60 ข้อ
- 6) การหาประสิทธิภาพของแบบทดสอบ ใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีของ Cronbach ส่วนค่าความเที่ยงตรง ผู้วิจัยใช้วิธีการหาค่าความคงที่ภายใน (internal consistency)
- 7) จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ได้แก่ การบันทึกภาพวิดีโอ เครื่องฉายแผ่นทึบ และจัดสถานที่ห้องฟีกอบรม

5.2 การดำเนินการทดลอง

การดำเนินการฟีกอบรมหลักสูตรฟีกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน มีขั้นตอนการทดลอง ดังนี้

- 1) เลือกนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ด้วยวิธีการ เลือกแบบเจาะจง จากรายชื่อนักเรียน (subject assignment)
- 2) เลือกเพื่อใช้การทดลอง (treatment assignment) ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เพื่อให้กลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มทดลอง และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุม
- 3) ผู้วิจัยให้ทำแบบทดสอบก่อนฟีกอบรม ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
- 4) กลุ่มทดลอง ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอนตามหลักสูตรฟีกอบรมที่สร้างขึ้น ส่วนกลุ่มควบคุมให้เรียนตามปกติขณะที่กลุ่มทดลองเข้ารับการฟีกอบรม ดังตารางที่ 5
- 5) เมื่อสิ้นสุดการทดลอง กลุ่มทดลองได้รับการทดสอบครั้งหลังและประเมินผลการฟีกอบรม ส่วนกลุ่มควบคุม ได้รับการทดสอบครั้งหลัง ณ ห้องเรียนที่กลุ่มควบคุมเรียนอยู่

6. ระยะเวลาในการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการชี้แจงให้ความรู้แก่ผู้เข้ารับการฟีกอบรมจนเป็นที่เข้าใจแล้ว ดำเนินการทดลองใช้หลักสูตร กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 คน เป็นเวลา 3 วัน ณ โรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง จังหวัดปราจีนบุรี รวมระยะเวลาทดลอง 19 ชั่วโมง ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงระยะเวลาในการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

ครั้งที่	วัน เดือน ปี เวลา	หัวข้อเรื่อง	เทคนิควิธีการฝึกอบรม			
			การ บรรยาย	การ อภิปราย กลุ่ม	การ แก้ปัญหา สถานการณ์	การ ระดม ความคิด
1	28 พ.ย. 2555					
	08.00 – 12.00	เรื่อง ความรับผิดชอบ	/	/	/	/
2	13.00 – 16.30	เรื่อง คุณลักษณะประชาธิปไตย	/	/	/	/
3	29 พ.ย. 2555					
	08.00 – 12.00	เรื่อง การมีคุณธรรม	/	/	/	/
4	13.00 – 16.30	เรื่อง การมีวินัยในตนเอง	/	/	/	/
5	30 พ.ย. 2555					
	08.00 – 12.00	เรื่อง ความสามารถในการปรับตัว	/	/	/	/
6	13.00 – 16.30	เรื่อง ความเป็นไทย	/	/	/	/

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำคะแนนทดสอบความรู้ด้านการเป็นพลเมืองดีของผู้เข้ารับการอบรมทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มาเปรียบเทียบคะแนนพัฒนาการของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้การทดสอบค่าที แบบ Dependent และเปรียบเทียบคะแนน หลังจากทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้การทดสอบค่าที แบบ independent

ตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม

หลังจากที่ได้นำหลักสูตรไปทดลองใช้และประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรมแล้ว ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร ในด้านโครงสร้างหลักสูตร และรายละเอียดที่เป็นองค์ประกอบของหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรมีความถูกต้อง เหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมเยาวชนได้ต่อไป เกณฑ์ที่นำมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร พิจารณาจาก

1. เกณฑ์การประเมินผลหลักสูตร
2. ข้อคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อหลักสูตร

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม (E_1/E_2) หาได้จากสูตร ดังนี้

ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)

$$E_1 = \frac{\sum P}{N} \times 100$$

เมื่อ E_1 แทน ประสิทธิภาพของกระบวนการ

P แทน คะแนนระหว่างใช้หลักสูตรฝึกอบรม

N แทน จำนวนผู้เรียน

ประสิทธิภาพของผลผลิต (E_2)

$$E_2 = \frac{\sum O}{N} \times 100$$

เมื่อ E_2 แทน ประสิทธิภาพของผลผลิต

O แทน คะแนนหลังใช้หลักสูตรฝึกอบรม

N แทน จำนวนผู้เรียน

(มนสิข สิริสมบุญ, 2554, หน้า 95-96)

2. การหาค่าความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC : Index of Item-Objective Consistency)

สูตร
$$IOC = \frac{(n-1)S_1 - S_2 + S_1}{2(N-1)n}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง

N แทน จำนวนข้อ

n แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

S_1 แทน ผลรวมของคะแนนผู้เชี่ยวชาญข้อ 1

S_2 แทน ผลรวมของคะแนนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดต่อข้อ 1

(Gall H. Roil and Thomas M. Haladyna, 1982, p 210)

3. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อน – หลัง ของการทดสอบทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้การทดสอบค่าที แบบ Dependent หรือ t - pair

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N-1}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าที่

D แทน ผลต่างของคะแนน ก่อนและหลังการทดลอง

N แทน จำนวนคน

(Schuyler W.Huck, 2008)

4. ทดสอบ internal consistency ทดสอบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน หลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มควบคุม ด้วยการทดสอบที แบบ independent

$$t = \frac{\bar{D}_E - \bar{D}_C}{\sqrt{\left(\frac{S^2_E}{n_E} + \frac{S^2_C}{n_C}\right)}} \quad , \quad d_f = n_E + n_C - 2$$

เมื่อ t แทน ค่าที่

\bar{D}_E, \bar{D}_C แทน ค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

n_E, n_C แทน ขนาดของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

S^2_E, S^2_C แทน ความแปรปรวนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

d_f แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (degree of freedom)

5. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้วิธีของ Cronbach ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α - Coefficient) โดยมีสูตรการคำนวณ ดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2}\right)$$

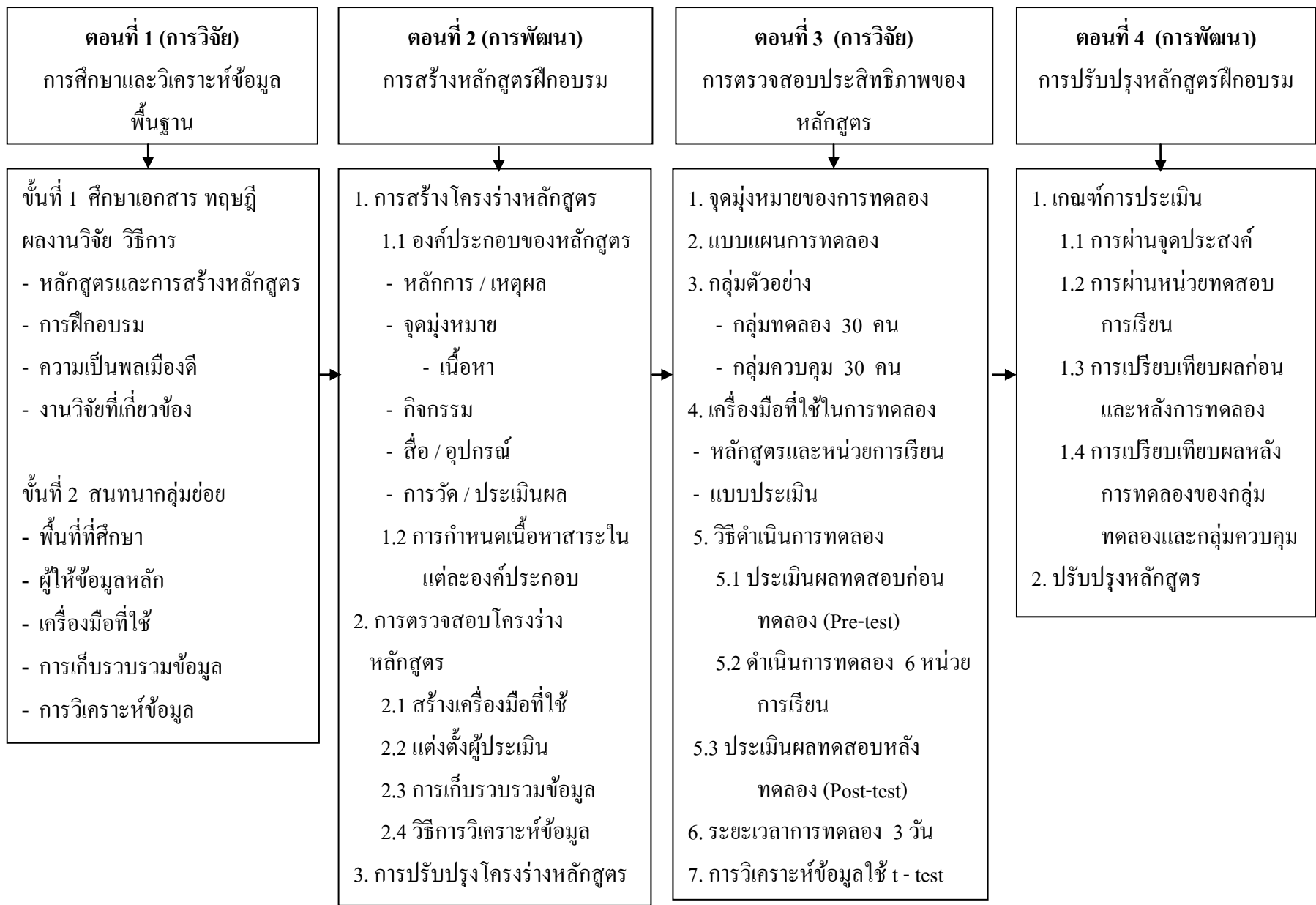
เมื่อ α แทน ค่าความเชื่อมั่น

k แทน จำนวนข้อของแบบทดสอบ

S_i^2 แทน ค่าความแปรปรวนของคะแนนของข้อสอบแต่ละข้อ

S_t^2 แทน ค่าความแปรปรวนของคะแนนของข้อสอบทั้งฉบับ

(Schuyler W.Huck, 2008, p 285)

ภาพประกอบ 15 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งมี 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

ตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม

ตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม

ตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ในการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. จากการศึกษาวิเคราะห์ เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า การปลูกฝังให้เยาวชนไทยเป็นคนดี มีศีลธรรม มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข อันได้แก่ การมีระเบียบวินัย การตรงต่อเวลา มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมและสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้อย่างเหมาะสม การฝึกอบรมและ การเรียนรู้ที่จะช่วยให้นักเรียนค้นพบวิธีการที่จะนำไปสู่ความเข้าใจด้วยตนเองจึงมีความสำคัญยิ่ง เพราะโดยทั่วไป นักเรียนและเยาวชนมักเคยชินกับวัฒนธรรมทางการเรียน และการจัดการศึกษาที่ครูเป็นผู้ป้อนความรู้ให้ โดยไม่มีความกระตือรือร้นที่จะขวนขวายหาความรู้ด้วยตนเอง จึงควรจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมเหล่านี้ หากไม่สามารถฝึกให้เยาวชนมีความเป็นตัวของตัวเองและสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ย่อมยากที่จะพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้

2. ผลการสนทนากลุ่ม ทำให้ทราบถึง ปัญหา วิธีการ และขั้นตอนการพัฒนา หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1) ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ปัจจุบันเยาวชนไทยมี ปัญหาในเรื่องพฤติกรรมค่อนข้างมาก และเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย จะต้องร่วมกันดำเนินการแก้ไขและพัฒนาให้เยาวชนไทยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2) ปัญหาในเรื่องพฤติกรรมของเยาวชนที่พบมาก ได้แก่ ด้านระเบียบวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านสำนึกความเป็นไทย ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความเป็นประชาธิปไตย และ ด้านความสามารถในการปรับตัว

3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังขาด ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชน สู่การเป็นพลเมืองดี ทั้งในด้านเนื้อหา กระบวนการ และวิธีการ

4) ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มจึงมีความคิดเห็น ว่า หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน ควรประกอบด้วยเนื้อหาในเรื่องความรับผิดชอบ คุณลักษณะประชาธิปไตย การมีคุณธรรม การมีวินัยในตัวเอง ความสามารถในการปรับตัว และความเป็นไทย

5) หลักสูตรฝึกอบรม เยาวชน ยังไม่มีการวิเคราะห์ ปัญหาพฤติกรรมของเยาวชน รวมทั้งการพัฒนาเยาวชนสู่การเป็นพลเมืองดีที่ชัดเจน

6) วิธีการที่จะช่วย พัฒนาเยาวชนสู่การเป็นพลเมืองดี สามารถ ให้ความรู้ได้โดยการฝึกอบรมด้วยวิธีการ ที่หลากหลาย ทั้งการ การบรรยาย การอภิปรายในชั้น บทบาทสมมุติ และการศึกษาเป็นรายกรณี เป็นต้น

จากผลของการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศ รวมทั้งจากการสนทนากลุ่มกับ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ด้านหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยจึงนำมา ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเขียน โครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม การเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน

ตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

ในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม มีผลการดำเนินการดังนี้

1. การร่างหลักสูตรฝึกอบรม

จากข้อมูลพื้นฐานในตอนต้นที่ 1 ที่สรุปถึงการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน สามารถนำมาสร้างเป็นหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งมีองค์ประกอบคือ หลักการและเหตุผล แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร คุณสมบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรม การจัดกิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม และการวัดผลและประเมินผล ดังนี้

1) หลักการและเหตุผล

เหตุผลประการสำคัญที่ทำให้ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรนี้ สืบเนื่องมาจากที่ได้พบว่า ในปัจจุบันเยาวชนไทยยังมีปัญหาในเรื่องพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ค่อนข้างมาก และยังไม่ มีหลักสูตรหรือวิธีการใดที่จะนำมาซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าว จึงจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม การเป็นพลเมืองดี ขึ้น เพื่อ ใช้เป็นแนวทาง ในการฝึกอบรมเยาวชน สู่การเป็นพลเมืองดี ของสังคม และประเทศชาติต่อไป

2) แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

ใช้แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาคุณลักษณะการเป็นพลเมืองดีของเยาวชนตาม จุดหมายการศึกษาชาติ และตามจุดเน้นของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ สาระสำคัญของ หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน ประกอบด้วย 6 หน่วย

การเรียนรู้ ครอบคลุม ด้านความรับผิดชอบ ด้านคุณลักษณะประชาธิปไตย ด้านการมีคุณธรรม ด้านการมีวินัยในตนเอง ด้านความสามารถในการปรับตัวและด้านความเป็นไทย

3) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจ ในความหมายและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี และมีความสามารถในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของชาติในด้านความรับผิดชอบด้านคุณลักษณะประชาธิปไตย ด้านการมีคุณธรรม ด้านการมีวินัยในตนเอง ด้านความสามารถในการปรับตัว และด้านความเป็นไทย

4) โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม

โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรมแบ่งเป็น 6 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความรับผิดชอบ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง คุณลักษณะประชาธิปไตย หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การมีคุณธรรม หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การมีวินัยในตนเอง หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ความสามารถในการปรับตัว และหน่วยการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง ความเป็นไทย ใช้เวลาในการฝึกอบรมประมาณ 19 ชั่วโมง

5) กลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม

เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อำนวยการ อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 จำนวน 30 คน

6) การจัดกิจกรรมการฝึกอบรม

กิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรม ได้แก่ การระดมความคิดเห็นของกลุ่ม การแบ่งเป็นกลุ่มย่อยเพื่อประชุมกลุ่มย่อย การอภิปรายกลุ่มย่อย การใช้สถานการณ์ การใช้กรณีศึกษา เพื่อแก้ปัญหาและหาคำตอบด้วยตนเอง การแสดงบทบาทสมมุติ การกำหนดสถานการณ์

7) สื่อการฝึกอบรม

สื่อการฝึกอบรม ได้แก่ ใบความรู้ ใบกิจกรรม สถานการณ์ต่างๆ จากสื่อสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องสังคม เอกสารความรู้เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี คุณธรรม จริยธรรมต่างๆ เอกสารประกอบการบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การประชุมกลุ่มย่อย การระดมสมองและการมอบหมายงานในกลุ่ม

8) การวัดและประเมินผล

การสังเกตพฤติกรรมเฉพาะบุคคล พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม แบบรายงานบทบาทสมมุติ แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน

2. การประเมินโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

เมื่อผู้วิจัยได้จัดทำร่างหลักสูตรฝึกอบรมและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินผลการประเมินโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม มีดังนี้

1) ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน

องค์ประกอบของหลักสูตร	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. หลักการและเหตุผล 4.4 .60 มาก			
2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 4.3 .58 มาก			
3. เนื้อหา 4.9 .47 มากที่สุด			
4. กิจกรรมการฝึกอบรม 4.3 .58 มาก			
5. สื่อการฝึกอบรม 4.2 .61 มาก			
6. การวัดและประเมินผล 4.5 .36 มากที่สุด			
7. หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 4.4 .53 มาก			
8. หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 4.3 .58 มาก			
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 4.6 .53 มากที่สุด			
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 4.4 .53 มาก			
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 4.3 .58 มาก			
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 4.4 .53 มาก			

จากตารางที่ 7 ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาแล้วเห็นว่า องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมเกือบทุกประเด็นมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดถึงมากตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานพบว่าผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มีความเห็นไม่แตกต่างกันมากนัก

2) ผลการประเมินความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน (IOC)

จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 5 ท่าน ประเมินความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตร ผลการประเมินดังแสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ ในการพิจารณาโครงสร้างหลักสูตร
ฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน

รายการประเมิน	IOC	ความหมาย
1. ปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมกับหลักการ 1 สอดคล้อง		
2. ปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม	1	สอดคล้อง
3. ปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 1 สอดคล้องกับแนวทางในการแก้ปัญหา		
4. ปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมกับโครงสร้างของเนื้อหา	0.8	สอดคล้อง
5. หลักการของหลักสูตรฝึกอบรมกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร 1 สอดคล้อง		
6. หลักการของหลักสูตรฝึกอบรมกับโครงสร้างของเนื้อหา 1 สอดคล้อง		
7. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับโครงสร้างของเนื้อหา 1 สอดคล้อง		
8. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับวิธีสอนและกิจกรรม 1 สอดคล้อง		
9. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับการวัดและประเมินผล 1 สอดคล้อง		
10. โครงสร้างของเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีสอนและกิจกรรม 1 สอดคล้อง		
11. โครงสร้างของเนื้อหาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล 1 สอดคล้อง		
12. วิธีสอนและกิจกรรมกับสื่อการสอน 1 สอดคล้อง		
13. วิธีสอนและกิจกรรมกับการวัดและประเมินผล 1 สอดคล้อง		
14. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับวัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	1	สอดคล้อง
15. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับวัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	1	สอดคล้อง
16. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับวัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	1	สอดคล้อง
17. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับวัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	1	สอดคล้อง
18. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับวัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	1	สอดคล้อง
19. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับวัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	1	สอดคล้อง
20. ความสอดคล้องภายในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1	1	สอดคล้อง
21. ความสอดคล้องภายในหน่วยการเรียนรู้ที่ 2	1	สอดคล้อง
22. ความสอดคล้องภายในหน่วยการเรียนรู้ที่ 3	1	สอดคล้อง
23. ความสอดคล้องภายในหน่วยการเรียนรู้ที่ 4	1	สอดคล้อง
24. ความสอดคล้องภายในหน่วยการเรียนรู้ที่ 5	1	สอดคล้อง
25. ความสอดคล้องภายในหน่วยการเรียนรู้ที่ 6	1	สอดคล้อง

จากตารางที่ 8 ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเห็นว่า โครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมมีความสอดคล้องกันทุกประเด็นโดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องสูง ตั้งแต่ 0.8 ถึง 1.0 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

3. การปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน

หลังจากที่ผู้วิจัยได้นำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์แล้วผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 5 ท่าน มาวิเคราะห์แล้วพบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะที่มีสาระสำคัญ สรุปได้ดังนี้

ก. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ให้เรียงลำดับข้อ 3 เดิมขึ้นมาเป็นข้อ 2 และ ข้อ 2 เดิม สลับมาเป็น ข้อ 3

ข. โครงสร้างหลักสูตรให้ระบุจำนวน 19 ชั่วโมงไว้ก่อนจะแยกเป็นหน่วยการเรียนรู้

ค. แก้ไขคำว่า “กิจกรรมการเรียนรู้การสอน” เป็น “กิจกรรมการฝึกอบรม”

ง. แก้ไขคำว่า “สื่อ / อุปกรณ์การเรียนรู้การสอน” เป็น “สื่อการฝึกอบรม”

ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะดังกล่าวมาปรับแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม

ในการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรฝึกอบรมที่ได้ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 จำนวน 30 คน ระหว่างวันที่ 28-30 พฤศจิกายน 2555 ณ ห้องโสตทัศนศึกษา โรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ผลการทดลองแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การประเมินผลการผ่านจุดประสงค์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของแต่ละหน่วยการเรียนรู้

ส่วนที่ 2 การประเมินผล คะแนน จากแบบทดสอบ ท้ายหน่วยการเรียนรู้ของ หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน

ส่วนที่ 3 การประเมินการทดลองใช้หลักสูตร โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ส่วนที่ 1 ผลการผ่านจุดประสงค์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ จากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยใช้วิธีการประเมินระหว่างการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ในแต่ละหน่วย โดยการสังเกตผลการปฏิบัติตามใบงานที่กำหนด และทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเมื่อจบแต่ละหน่วยโดยใช้แบบทดสอบ ผลของการประเมินแสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 แสดงร้อยละของค่าเฉลี่ยจากการสอบด้วยแบบทดสอบท้ายหน่วยการเรียนรู้

รายการประเมิน	ผลการประเมินเฉลี่ย		
	คะแนนเต็ม	สอบได้	ร้อยละ
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความรับผิดชอบ	10	9.23	92.30
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง คุณลักษณะประชาธิปไตย	10	9.33	93.30
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การมีคุณธรรม	10	9.37	93.70
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การมีวินัยในตนเอง	10	9.33	93.30
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ความสามารถในการปรับตัว	10	9.63	96.30
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง ความเป็นไทย	10	9.5	95.00
รวม	60	56.39	93.98

จากตาราง ที่ 9 แสดงให้เห็นว่าผู้เข้ารับการอบรมสามารถสอบผ่าน จุดประสงค์และผ่านการทดสอบท้ายหน่วยย่อยแต่ละหน่วย เมื่อคิดเป็นร้อยละเกินกว่าร้อยละ 80 แสดงให้เห็นว่าผู้เข้าอบรมมีผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 80

การสังเกตพฤติกรรมขณะฝึกอบรม ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าอบรมขณะทำงานในแต่ละหน่วย ผลการสังเกตพฤติกรรม มีดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความรับผิดชอบ กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ให้แบ่งกลุ่ม ๆ ละ 6 คน หลังจากเลือกประธานและเลขานุการกลุ่มแล้ว สมาชิกในแต่ละกลุ่มได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นตามประเด็นที่กำหนดไว้ในใบงาน หลังจากนั้นผู้แทนกลุ่มส่วนใหญ่เป็นประธาน / เลขานุการกลุ่มเป็นผู้นำเสนอทีละกลุ่ม สมาชิกอื่น ๆ ร่วมอภิปรายในระยะแรก ผู้เข้าอบรมบางคนยังไม่คุ้นเคยกับการแสดงความคิดเห็นมากนัก ผู้วิจัยได้เข้าไปกระตุ้นโดยการถามนำ อธิบายให้เข้าใจประเด็นที่ต้องการให้แสดงความคิดเห็น ซึ่งในระยะต่อมา สมาชิกในกลุ่มกล้าอภิปรายกันมากขึ้น ทำให้การอภิปรายเป็นไปตามธรรมชาติ พฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มมีความสนใจ และกล้าแสดงความคิดเห็นในหน่วยที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 80

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง คุณลักษณะประชาธิปไตย จากการสังเกตพบว่าในที่ประชุมกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันมากขึ้น มีการผลัดกันแสดงความคิดเห็นและยกตัวอย่างประกอบการอภิปราย สมาชิกยอมรับและโต้แย้งตามบริบทของเนื้อหาด้วยความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งจากการเข้าร่วมกิจกรรมประเด็นดังกล่าวในหน่วยที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 85

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การมีคุณธรรม หลังจากผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางในการจัดกิจกรรมในหน่วยนี้แล้ว ผู้เข้าอบรมดำเนินกิจกรรมอภิปรายกลุ่มย่อย 5 กลุ่ม ตามภาระหน้าที่

จากการสังเกตพฤติกรรมขณะอภิปรายในกลุ่มซึ่งเริ่มเสนอแนวความคิดจากประสบการณ์ของตนเองมากขึ้น พบว่าเมื่อมีการนำเสนอต่อกลุ่มใหญ่ สมาชิกกลุ่มอื่นๆ สามารถแสดงความคิดเห็นสนับสนุน และเพิ่มเติมบางส่วนได้ทันที เมื่อเปรียบเทียบการสังเกตพฤติกรรมในหน่วยที่ 3 เป็นร้อยละ พบว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ คิดเป็นร้อยละ 90

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การมีวินัยในตนเอง ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนในแต่ละกลุ่มได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แสดงความคิดเห็นตามศักยภาพของตนเอง สมาชิกในกลุ่มหลายคนมีทักษะของการเป็นผู้นำ บรรยากาศในกลุ่มและโดยรวม เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ผลของการสังเกตพบว่าผู้เข้ารับการอบรม มีความสามารถด้านการวิเคราะห์ คิดเป็นร้อยละ 85

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ความสามารถในการปรับตัว มีการนำกรณีตัวอย่างมาอภิปรายในกลุ่ม และใช้บทบาทสมมติให้ผู้เข้าร่วมการอบรมแสดงตามสถานการณ์ที่กำหนดให้ โดยให้อิสระในการแสดงบทบาท ผลจากการสังเกตพฤติกรรมพบว่าผู้เข้าอบรมแต่ละคนที่แสดงบทบาทสมมติได้สมจริงสมจัง ผู้ที่อยู่ในที่ประชุมต่างร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการแสดงบทบาทเหล่านั้น ผลจากการสังเกตพฤติกรรมในการอภิปรายกลุ่ม การแสดงบทบาทสมมติ สามารถสรุปได้ว่าผู้เข้าอบรมมีความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้งคิดเป็นร้อยละ 85

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง ความเป็นไทย ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนในแต่ละกลุ่มได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แสดงความคิดเห็นตามศักยภาพของตนเอง ผลของการสังเกตพบว่าผู้เข้ารับการอบรม มีความสามารถด้านการวิเคราะห์ คิดเป็นร้อยละ 85

ส่วนที่ 2 การประเมินผล คะแนน จากแบบทดสอบ บั๊ยหน่วยการเรียนรู้ของ หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนการทดลอง (pre-test) ระหว่างกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง

จำนวน (N)	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		t_{in}
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
30	5.16	1.018	5.09	0.536	-0.767

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง ที่ 10 ปรากฏว่า ค่า t_{in} ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ก่อนการทดลอง กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีคะแนนผลการทดสอบไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบคะแนนทดสอบหลังการทดลอง (post-test) ระหว่างกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง

จำนวน (N)	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		t_{in}
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
30	9.39	0.673	5.14	0.557	67.453*

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 11 ปรากฏว่า ค่า t_{in} มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนผลการทดสอบสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ตารางที่ 12 ทดสอบคะแนนพัฒนาการของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่ม	\bar{D}	S.D.	t_d
กลุ่มทดลอง	6.13	0.980	83.854*
กลุ่มควบคุม	1.94	1.217	1.472

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 12 ปรากฏว่า ค่า t_d มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เฉพาะกลุ่มทดลอง ส่วนกลุ่มควบคุมค่า t ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนพัฒนาการสูงขึ้น ส่วนกลุ่มควบคุมคะแนนการทดสอบไม่มีพัฒนาการ

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบคะแนนพัฒนาการของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่ม	\bar{D}	S.D.	t_{in}
กลุ่มทดลอง	6.13	0.980	50.588*
กลุ่มควบคุม	1.94	1.217	

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 13 ปรากฏว่า ค่า t_{in} มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนพัฒนาการจากการทดสอบด้วยแบบทดสอบสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ส่วนที่ 3 การประเมินการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

การประเมินการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมนั้น หลังจากสิ้นสุดการทดลองใช้หลักสูตรผู้วิจัยได้ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเมิน ในประเด็นดังนี้

1. ความเหมาะสมของหลักสูตรหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน
 - 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร
 - 2) สภาพการจัดฝึกอบรม
 - 3) จุดมุ่งหมายของแต่ละหน่วยการเรียนรู้
 - 4) กระบวนการฝึกอบรม
 - 5) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ
2. ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน

ตารางที่ 14 ค่าสถิติพื้นฐานและข้อเสนอแนะจากการประเมินผลการประเมินการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.5	0.22	1. วิธีการฝึกอบรมเป็นวิธีการที่ดีมาก เพราะ
2. สภาพการจัดฝึกอบรม	4.5	0.43	นอกจากจะได้รับความรู้เพิ่มเติมแล้วยังได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่
3. จุดมุ่งหมายของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ที่ 1	4.9	0.37	2. ควรเพิ่มเวลาในการฝึกอบรมและมีการศึกษา
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	4.7	0.49	ดูงานด้วย
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	4.6	0.51	3. ควรเสนอหลักสูตรนี้ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	4.3	0.67	เพื่อขยายผลสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจนและ
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	4.6	0.51	ถูกต้อง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	4.5	0.22	4. ควรให้เยาวชนซึ่งเป็นนักเรียนในทุกระดับชั้น
4. กระบวนการจัดการฝึกอบรม	4.7	0.20	ได้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสู่การเป็นพลเมืองดีต่อไป

ตารางที่ 15 ค่าสถิติพื้นฐานความพึงพอใจของผู้เข้าอบรม

ข้อ	ข้อความ	\bar{X}	S.D	การแปลผล
1	ประโยชน์ที่ได้รับจากการอบรมตามหลักสูตร	2.96	0.18	พึงพอใจระดับมาก
2	สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	3.00	-	พึงพอใจระดับมาก
3	หลักสูตรมีความสอดคล้องกับวัยของเยาวชน	3.00	-	พึงพอใจระดับมาก
4	เนื้อหาสาระสามารถนำไปถ่ายทอดกับผู้อื่นได้	2.93	0.22	พึงพอใจระดับมาก
5	เนื้อหาสอดคล้องกับหลักการในชีวิตประจำวัน	2.96	0.18	พึงพอใจระดับมาก
6	เนื้อหาสามารถนำไปบูรณาการกับสาระอื่น ๆ ได้	3.00	-	พึงพอใจระดับมาก
7	กิจกรรมได้ฝึกปฏิบัติและกระทำร่วมกับเพื่อน ๆ	3.00	-	พึงพอใจระดับมาก
8	สถานที่ในการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	3.00	-	พึงพอใจระดับมาก
9	แสง เสียงที่ใช้ในการอบรม มีความสว่าง ชัดเจน	3.00	-	พึงพอใจระดับมาก
10	เวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	3.00	-	พึงพอใจระดับมาก
11	บรรยากาศระหว่างวิทยากรและผู้อบรมเป็นกันเอง	3.00	-	พึงพอใจระดับมาก
12	วิทยากรเป็นผู้มีความรู้ ถ่ายทอดได้ดี	3.00	-	พึงพอใจระดับมาก
13	กิจกรรมที่ดำเนินการมีความเหมาะสมกับหลักการ	3.00	-	พึงพอใจระดับมาก
14	ตนเองมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความคิด	3.00	-	พึงพอใจระดับมาก
15	มีความสุข สนุก และได้รับความรู้จากการอบรม	3.00	-	พึงพอใจระดับมาก

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ

- ควรเพิ่มระยะเวลาในการฝึกอบรม เป็น 5 วัน
- ต้องการให้มีกิจกรรมพักค้างคืนเป็นลักษณะของค่ายพักแรม
- ต้องการให้มีเพื่อนเข้าร่วมฝึกอบรมมากกว่านี้
- ต้องการให้มีรุ่นพี่หรือรุ่นน้อง มาร่วมฝึกอบรมด้วย
- ได้รับความรู้ ความเข้าใจ มีความสนุกสนาน เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น

อย่างสร้างสรรค์

จากตารางที่ 15 พบว่า หลังการอบรมผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการอบรม หลักสูตรการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชนอยู่ในระดับมาก

ตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม

จากการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยได้ปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม ดังนี้

1. ในทุกหน่วยการเรียนรู้ ได้ปรับเวลาในการทำใบกิจกรรมให้เหมาะสม เพื่อนำไปทำการทดสอบก่อนการฝึกอบรม และให้วิทยากรใช้บรรยาย
 2. ปรับเวลาในหน่วย การเรียนรู้ ที่ 1 เป็น 4 ชั่วโมง เพิ่มจากเดิม 1 ชั่วโมง สำหรับ การชี้แจงของวิทยากร 30 นาที และทำแบบทดสอบท้ายหน่วย 30 นาที
 3. ปรับเวลาในหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เป็น 3 ชั่วโมง เพิ่มจากเดิม 0:30 ชั่วโมง สำหรับ การชี้แจงของวิทยากร 30 นาที และทำแบบทดสอบท้ายหน่วย 30 นาที
 4. ปรับเวลาในหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 จากเดิมเป็น 3 ชั่วโมง สำหรับการชี้แจงของวิทยากร และทำแบบทดสอบท้ายหน่วย
 5. ปรับเวลาในหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 จากเดิม เพื่อให้วิทยากรบรรยาย และทำแบบทดสอบท้ายหน่วยการเรียนรู้
 6. ปรับเวลาในหน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เพิ่มจากเดิม 0:30 ชั่วโมง และเพื่อให้วิทยากรบรรยาย และทำแบบทดสอบท้ายหน่วยการเรียนรู้
 7. ปรับเวลาในหน่วยการเรียนรู้ที่ 6 เพิ่มจากเดิม 0:30 ชั่วโมง และเพื่อให้วิทยากรบรรยาย และทำแบบทดสอบท้ายหน่วยการเรียนรู้ และประเมินผลการฝึกอบรม
 8. เพิ่มคุณสมบัติของผู้ให้การฝึกอบรม โดยกำหนดให้ผู้อำนวยการ โรงเรียนหรือ รองผู้อำนวยการ โรงเรียน เป็นผู้ปฐมนิเทศและบรรยายต่อจากพิธีเปิดการฝึกอบรม
- ผลการปรับปรุงหลักสูตรด้านเวลา ดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 แสดงเวลาในการปรับหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน

หน่วยที่	เวลาจากเดิม (ชั่วโมง)	เวลาที่ปรับใหม่(ชั่วโมง)	อื่น ๆ
1	3:30	4	ปรับเวลาในการทำใบกิจกรรม
2	2:30	3:30	บรรยายและทำแบบทดสอบ
3	2:30	3	บรรยายและทำแบบทดสอบ
4	2:30	3	บรรยายและทำแบบทดสอบ
5	2:30	3	บรรยายและทำแบบทดสอบ
6	2:30	3	บรรยายและทำแบบทดสอบ
รวม	16	19	บรรยายและทำแบบทดสอบ

การติดตามผลหลังจากการใช้หลักสูตร ฝึกอบรม

หลังจากการผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้หลักสูตรฝึกอบรมกับนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบว่า ผู้เรียนยังคงมีความคงทนอยู่และมีความเหมาะสมของการใช้หลักสูตร อยู่ในระดับใด หลังการทดลองไปแล้ว 8 สัปดาห์ ซึ่งได้สอบถาม พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ สังเกต พฤติกรรมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคือครูที่ปรึกษาและกลุ่มเพื่อน โดยรวมทั้งบุคคลและภาพรวม มีเครื่องมือ เป็นแบบสอบถามและสังเกตพฤติกรรม ครูที่ปรึกษาและเพื่อน ให้คำตอบเป็นที่พึงพอใจใน บุคลิกลักษณะที่เกิดขึ้นหลังจากการใช้หลักสูตร ดีขึ้น พฤติกรรมหรือลักษณะของนักเรียนที่ แสดงออกในทางที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคมคาดหวัง สรุปได้ดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 การติดตามผลหลังการใช้หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน

หน่วย	คุณลักษณะ	วิธีการติดตาม	ผู้ให้ข้อมูล	ผลการติดตามพฤติกรรมหรือ ลักษณะของนักเรียน
1	ความ รับผิดชอบ	การสอบถาม และการสังเกต พฤติกรรม	ครูที่ปรึกษา และกลุ่ม เพื่อน	แสดงออกถึงความตั้งใจที่จะปฏิบัติ หน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับ ผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง ทั้งด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย
2	คุณลักษณะ ประชาธิปไตย	การสอบถาม และการสังเกต พฤติกรรม	ครูที่ปรึกษา และกลุ่ม เพื่อน	แสดงออกถึงการนำเอาหลักการ ประชาธิปไตยมาใช้ใน ชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัยหรือ วิถีทางแห่งชีวิตและพฤติกรรมที่ แสดงถึงประชาธิปไตย
3	การมีคุณธรรม	การสอบถาม และการสังเกต พฤติกรรม	ครูที่ปรึกษา และกลุ่ม เพื่อน	แสดงออกในด้านคุณงามความดีที่ กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ ของบุคคล หลักแห่งความประพฤติ ของบุคคลอันเป็นประโยชน์และมี ความถูกต้องดีงาม

ตารางที่ 17 (ต่อ)

หน่วย	คุณลักษณะ	วิธีการติดตาม	ผู้ให้ข้อมูล	ผลการติดตามพฤติกรรมหรือ ลักษณะของนักเรียน
4	การมีวินัยใน ตนเอง	การสอบถาม และการสังเกต พฤติกรรม	ครูที่ปรึกษา และกลุ่ม เพื่อน	แสดงออกในทางที่บุคคลมีการ ยับยั้งใจและควบคุมความประพฤติ หรือการกระทำอันเกิดจากความ ต้องการของตนเอง โดยใช้ความ พยายามของตนเองจนสามารถ ควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ ไม่มีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ภายนอกมาเกี่ยวข้อง
5	ความสามารถ ในการปรับตัว	การสอบถาม และการสังเกต พฤติกรรม	ครูที่ปรึกษา และกลุ่ม เพื่อน	แสดงออกในทางกระบวนกรที่ เป็นไปตามความต้องการจาก แรงผลักดันภายในจิตใจ เพื่อให้ เกิดความสมดุลทางจิต ลดความ วิตกกังวล ความคับข้องใจและ ความต้องการต่างๆ สามารถอยู่ใน สังคมและสภาพแวดล้อมที่ เปลี่ยนแปลงอย่างมีความสุข
6	ความเป็นไทย	การสอบถาม และการสังเกต พฤติกรรม	ครูที่ปรึกษา และกลุ่ม เพื่อน	แสดงออกในทางคุณลักษณะทาง จิตใจที่แสดงถึง การเห็นคุณค่าและ ภูมิใจในภูมิปัญญาไทย ศิลปวัฒนธรรมไทยและพฤติกรรม ที่แสดงถึงการมีความเป็นไทย

จากตารางที่ 17 แสดงว่าผู้เรียนมีความคงทนอยู่ของพฤติกรรม และมีความเหมาะสมของ
การใช้หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน อยู่ในระดับดีมาก

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน มีการดำเนินการวิจัย สรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน
2. ตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน มีขั้นตอนการวิจัย 4 ตอน ดังนี้คือ

ตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นตอนนี้ เป็นการศึกษาและวิเคราะห์หลักการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน โดยเริ่มจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลงาน วิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสังเคราะห์ความคิดเห็นจากสนทนากลุ่ม แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ กำหนดเป็นกรอบแนวคิด จากนั้น กำหนด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 โรงเรียนปราจิณราษฎร์อำรุง อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี เป็นนักเรียนกลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน นักเรียนกลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน

ตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วยหลักการและเหตุผล แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรม การฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผล

การประเมินโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ดำเนินการโดยนำแบบประเมินโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมและ ความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม จากนั้นนำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่าดัชนีความสอดคล้อง และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงโครงสร้างของ หลักสูตร ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น พร้อมกับนำข้อมูลมาสร้างเป็นคู่มือประกอบการฝึกอบรม

ตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม

ขั้นตอนนี้เป็นการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 โรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารัง อำเภอมือง จังหวัดปราจีนบุรี แบ่งเป็นนักเรียนกลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน นักเรียนกลุ่มควบคุม จำนวน 30 คนโดยใช้แบบแผนการทดลองแบบ Nonequivalent Pretest-Posttest Control-Group design มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง และการทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยใช้สถิติ t-test ศึกษาพัฒนาการของผู้เข้ารับการอบรมหลังการฝึกอบรมโดยใช้ t แบบ dependent พร้อมทั้งประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อกระบวนการฝึกอบรม

ตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม

หลังจากได้ตรวจสอบประสิทธิภาพแล้ว ได้ มีการติดตามผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม โดยการติดตามพฤติกรรมความเป็นพลเมืองดีของผู้เข้าอบรม จากการสอบถามครูและกลุ่มเพื่อน เพื่อนำผลมาปรับปรุงหลักสูตรฉบับนี้ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ผลการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม มีดังนี้

1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน และการสนทนากลุ่มกับผู้เกี่ยวข้อง พบว่า ปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนในปัจจุบันที่มีความจำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขและพัฒนาให้เป็นที่ตามจุดหมายการศึกษาชาติ และจุดเน้นในการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย ความรับผิดชอบ คุณลักษณะประชาธิปไตย การมีคุณธรรม การมีวินัยในตนเอง ความสามารถในการปรับตัว และความเป็นไทย สมควรที่จะสร้างหลักสูตรฝึกอบรมด้านนี้กับเยาวชนเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

2. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

หลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ ในความหมายและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี มีความสามารถในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของชาติ ในด้านความรับผิดชอบ ด้านคุณลักษณะประชาธิปไตย ด้านการมีคุณธรรม ด้านการมีวินัยในตนเอง ด้านความสามารถในการปรับตัว และด้านความเป็นไทย หลักสูตรฝึกอบรมประกอบด้วย หลักการและเหตุผล แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ฝึกอบรมหน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผล นอกจากนี้ยังมีเอกสารประกอบการฝึกอบรมสำหรับวิทยากร และผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ผลการตรวจสอบเอกสารหลักฐานฝึกรอบรมของผู้เชี่ยวชาญ พบว่าโครงสร้างหลักสูตร มีความเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุด และโครงสร้างหลักสูตรมีความสอดคล้องทุกองค์ประกอบ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง .9 – 1.0 มีการปรับปรุงหลักสูตรฝึกรอบรมก่อนนำไปทดลองใช้ โดยเรียงลำดับวัตถุประสงค์และแก้ไขคำผิด

3. การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกรอบรม

- 1) ผู้เข้ารับการฝึกรอบรมทุกคนสามารถผ่านจุดประสงค์รายข้อตามใบงาน และการทดสอบท้ายหน่วยการเรียนรู้ ร้อยละ 80 ขึ้นไป
- 2) กลุ่มทดลองมีผลการเรียน หลังฝึกรอบรม สูงกว่ากลุ่มควบคุมและมีพัฒนาการตามวัตถุประสงค์หลักสูตรหลังจากเข้าอบรมแล้วสูงกว่ากลุ่มควบคุม
- 3) ผู้เข้ารับการฝึกรอบรมเห็นว่าหลักสูตรฝึกรอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุดในทุกองค์ประกอบของหลักสูตร

4. การปรับปรุงหลักสูตรฝึกรอบรม

มีการปรับปรุงในด้านเวลาที่ใช้ในการฝึกรอบรมในหน่วยที่ 1 -6 และ ปรับเวลาในใบงาน รวมเวลาที่ควรใช้อบรม 19 ชั่วโมง

อภิปรายผล

การพัฒนาหลักสูตรมีประเด็นที่สมควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรฝึกรอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน ทำให้ได้ข้อมูลประกอบการพัฒนาหลักสูตรและยืนยันว่า หลักการแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสนทนากลุ่มมีความสอดคล้องกัน โดยมุ่งประเด็นหลักไปที่ การปลูกฝังให้เยาวชนไทยเป็นคนดีมีศีลธรรม มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข อันได้แก่ การมีระเบียบวินัย การตรงต่อเวลา มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมและสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ พระไพศาล วิสาโล (2544) ที่กล่าวไว้ว่า การเรียนจะช่วยให้นักเรียนค้นพบวิธีการที่จะนำไปสู่ความเข้าใจด้วยตนเอง จึงมีความสำคัญยิ่ง เพราะ โดยทั่วไป นักเรียนและเยาวชนมักเคยชินกับวัฒนธรรมทางการเรียน และการจัดการศึกษาที่ครูเป็นผู้ป้อนความรู้ให้ โดยไม่มีความกระตือรือร้นที่จะขวนขวายหาความรู้ด้วยตนเอง จึงควรจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมเหล่านี้ หากไม่สามารถฝึกให้เยาวชนมีความเป็นตัวของตัวเองและสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ย่อมยากที่จะพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัยและลักษณะใฝ่รู้ได้

2. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

จากแนวคิดที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาเยาวชนผู้การเป็นพลเมืองดี สามารถดำเนินการได้หลายวิธี การสร้างและการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถทำให้การพัฒนาบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นการวางแผนในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชาจะต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกิจกรรม และวิธีการอบรมสอดคล้องกับเนื้อหา และเลือกรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มนำมาใช้เป็นแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนเน้นการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิทยากรและผู้เข้ารับการอบรมด้วยกัน สื่อประกอบการอบรมสอดคล้องกับเนื้อหา และวิธีการอบรม ผู้วิจัยร่างหลักสูตรแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร และนักวัดประเมินผลตรวจสอบและทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะเพื่อให้ได้หลักสูตรที่สมบูรณ์ และมีความเป็นไปได้มากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับ Tyler (1949) และ Saylor et al. (1981) ที่ให้ความสำคัญกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนจะต้องคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและจุดประสงค์ของหลักสูตรการเลือกโดยจัดเนื้อหาสาระ การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับเนื้อหาสาระ ที่เลือกมาแล้ว ในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรมที่บรรลุวัตถุประสงค์อย่างครอบคลุมสามารถนำไปสู่จุดมุ่งหมายหลาย ๆ อย่างได้ ออกแบบการเรียนการสอน และวิธีการประเมินที่มีความเป็นไปได้

ผลจากการนำหลักสูตรฝึกอบรม และคู่มือผู้สอน เอกสารประกอบการสอนไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบพบว่า ค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมมีมากจนถึงมากที่สุด ในขณะเดียวกัน ความสอดคล้องขององค์ประกอบของหลักสูตรในแต่ละด้านเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรอย่างมีระบบตามขั้นตอน ตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการ (ช่อเพชร เป้าเงิน (2545, หน้า 106 – 107), ศิริพงษ์ เสากายน (2545, หน้า 97 – 98), อัจริยา วัชรวิวัฒน์ (2544, หน้า 137 – 138), วารุณี อัสวโกกิน (2554, บทคัดย่อ), มนตรี วงษ์สะพาน (2554, บทคัดย่อ))

นอกจากนั้นในการหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดความรู้ความสามารถของผู้เข้ารับการอบรมการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน จำนวน 60 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ซึ่งทำการทดสอบด้วย t-test พบว่า เป็นข้อทดสอบที่มีค่าความเที่ยงตรงภายในทุกข้อ ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบมีค่า .84 ซึ่งนับว่าอยู่ในระดับสูง จึงเชื่อได้ว่าแบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจในการเป็นพลเมืองดีมีคุณภาพทั้งในด้านความเที่ยงตรง และค่าความเชื่อมั่นของคะแนนอยู่ในระดับสูง

3. การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม

ในการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งผู้วิจัยใช้ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เมื่อวันที่ 28-30 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2555 จำนวน 19 ชั่วโมง ณ ห้องโสตทัศนศึกษา โรงเรียนปราชญ์ราษฎร์บำรุง อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ขออภิปรายดังนี้

1) การที่ผู้เข้าอบรมผ่านจุดประสงค์และมีผล สัมฤทธิ์ทางการเรียนของแต่ละหน่วยระหว่างที่ดำเนินการฝึกอบรม เนื่องจากผู้วิจัยได้กำหนดให้ผู้เข้าอบรมปฏิบัติตามใบงาน และสังเกตพฤติกรรมขณะปฏิบัติงานตามใบงานและประเมินคะแนนตามใบงานแต่ละใบงาน เมื่อเสร็จสิ้นหน่วยการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบท้ายหน่วย ผลจากการประเมินการผ่าน จุดประสงค์และ การทดสอบท้ายหน่วย ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถผ่าน จุดประสงค์และ การทดสอบท้ายหน่วย เกินร้อยละ 80 ทั้งนี้เนื่องจาก

ก. กิจกรรมการฝึกอบรมที่มีความหลากหลาย ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกหน่วยการเรียนรู้ รู้ ช่วยกระตุ้นผู้เข้าอบรมให้ เกิดการ ตื่นตัว และให้ความสนใจในกิจกรรมที่แตกต่างจากที่เคยได้รับการฝึกอบรมมาก่อน

ข. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีแรงจูงใจภายในที่ต้องการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเป็นพลเมืองดี ซึ่งสอดคล้องกับจุดหมายการศึกษาชาติ และจุดเน้นการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการกระตุ้นของวิทยากรผู้ให้การอบรมเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำหลักการที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

ค. จากการสังเกตการปฏิบัติตามใบ กิจกรรม ทุกคนในกลุ่มได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากกิจกรรมต่างๆ นับว่าเป็นการ เรียนรู้จากประสบการณ์ตามสถานการณ์ในใบงานกำหนดไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

จากเหตุผลดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของ Tyler (1949) และ Saylor et al. (1981) ที่กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ว่า เป็นการนำประสบการณ์การเรียนรู้ที่เลือกไว้มาจัดให้แก่ผู้เรียน โดยผู้สอนควรวางแผน และจัดทำแผนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ผู้สอนจะต้องเลือกวิธีการสอน และสื่อการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ มีกิจกรรมการเรียนการสอนมากมายที่ช่วยให้จุดประสงค์หลายด้านบรรลุผลสำเร็จ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือที่เรียกว่า การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

2) ผลการเปรียบเทียบคะแนน พัฒนาการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ที่พบว่า

2.1 กลุ่มทดลองมีพัฒนาการทางด้านการแสดงออกทางพฤติกรรมด้านการเป็นพลเมืองดี สูงกว่ากลุ่มควบคุม สอดคล้องกับงานวิจัยของ อูติพร พิษณุกุล (2547, หน้า 76-78) ที่ใช้

หลักสูตรการแก้ปัญหาเชิงอนาคตของนักศึกษา คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ แล้วนักศึกษามีความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงอนาคตดีและสูงขึ้น กนกนุช วสุรัตน์ (2548, บทคัดย่อ) ได้ใช้หลักสูตร การเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์แห่งตน สำหรับนักศึกษาพยาบาล ผลปรากฏว่า หลักสูตรดังกล่าวมีความเหมาะสมและสอดคล้อง หลังจากฝึกรอบม 1 เดือน กลุ่มทดลองแสดงสมรรถภาพสูงกว่ากลุ่มควบคุม กัมปนาท บริบูรณ์ (2550, บทคัดย่อ) วิจัยหลักสูตรฝึกรอบมการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและวิธีคิดตามแนวการคิดเป็น โดยวิธีกระบวนการกลุ่มของนักเรียน โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง พบว่า หลักสูตรฝึกรอบมมีคุณภาพดี และมีความเหมาะสมเพียงพอต่อการนำไปใช้ การเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง หลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกรอบมสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรฝึกรอบม นรินทร์ สุทธิศักดิ์ (2550, บทคัดย่อ) ได้ใช้หลักสูตรฝึกรอบมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้านพลศึกษาของนักศึกษาในสถาบันการศึกษา พบว่า ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ด้านพลศึกษาของนักศึกษาในสถาบันการศึกษาของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม มานิตย์ ลิทธิชัย (2550, บทคัดย่อ) ได้ใช้หลักสูตรฝึกรอบมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์อุตสาหกรรม ปรากฏว่าคะแนนลักษณะทางพุทธในกลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุม การติดตามผลในกลุ่มทดลองหลังฝึกรอบม พบว่า ลักษณะทางพุทธมีความคงทน แม้สิ้นสุดการฝึกรอบมแล้วสองเดือน แสดงว่าหลักสูตรฝึกรอบมจริยธรรมที่พัฒนาขึ้นนี้มีประสิทธิภาพ เสถียร เป็นเหลือ (2550, บทคัดย่อ) ได้ฝึกรอบมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำสำหรับผู้นำองค์กรกิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกรอบมแต่ละหน่วยฝึกรอบมผ่านตามเกณฑ์ ผลการทดสอบความรู้และเจตคติภาวะผู้นำก่อนและหลังฝึกรอบม ผลจากการสังเกตทักษะภาวะผู้นำ พบว่า อยู่ในระดับมาก สมชาย สังข์สี (2550, บทคัดย่อ) ได้ใช้หลักสูตรพัฒนามาตรฐานด้านการศึกษาด้านผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสม ความสามารถในการพัฒนามาตรฐานด้านการศึกษาด้านผู้เรียนของผู้เข้ารับการอบรม โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังอบรมสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการอบรม การนำความสามารถไปสู่การปฏิบัติ การพัฒนามาตรฐานด้านการศึกษาด้านผู้เรียนที่สถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลทร (2551, บทคัดย่อ) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดทางพุทธศาสนาและทฤษฎีพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก พบว่า คุณลักษณะเด่นของเด็กหลังจากการเข้าร่วมหลักสูตร คือ มีทักษะการใช้กล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสได้ดี มีทักษะในการช่วยเหลือตนเองสูง รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น มีความมั่นใจตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น รักการทำงาน และคิดเป็น ชุศรี สุวรรณ (2552, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนบน พบว่า นักศึกษา

ที่เข้ารับการอบรมสามารถผ่านการประเมินตามจุดประสงค์การเรียนรู้ทุกกิจกรรม มีความสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงและมีเจตคติต่อการนำการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง เอกสิทธิ์ สนามทอง (2552, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะทางการเรียนของนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ค่าเฉลี่ยคุณลักษณะของนักศึกษาหลังทดลองใช้สูงกว่าก่อนการทดลอง นักศึกษามีความคงทนของทักษะทางการเรียนหลังการทดลองแล้ว 8 สัปดาห์ ยังคงมีความคงทนอยู่ และมีความเหมาะสมของการใช้หลักสูตร สมพร หลิมเจริญ (2552, บทคัดย่อ) ได้วิจัย หลักสูตรเสริมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม นักเรียนกลุ่มทดลองมีระดับความคิดเห็นต่อหลักสูตรเสริม อยู่ในระดับดีมาก วุฒิสักดิ์ พิศสุวรรณ (2553, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลสำหรับนักศึกษาพยาบาลตามโครงการผลิตพยาบาลวิชาชีพเพิ่มเพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษาสรุปว่า ความรู้เกี่ยวกับการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม เจตคติต่อการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของกลุ่มทดลอง อยู่ในระดับมากและสูงกว่าเกณฑ์ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของกลุ่มทดลอง อยู่ในระดับมากและสูงกว่าเกณฑ์ วารุณี อัสวโกภิน (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมผ่านเกณฑ์เฉลี่ยที่กำหนดไว้สามารถนำไปใช้ได้ หลังจากฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีคะแนนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนก่อนการฝึกอบรม และมนตรี วงษ์สะพาน (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูในการสร้างนวัตกรรมบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า ผลงานนวัตกรรมที่ครูผู้เข้าอบรมสร้างขึ้น ผ่านเกณฑ์ประเมินคุณภาพทุกคน

2.2 หลังจากการทดลองพบว่ากลุ่มทดลอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม กล่าวคือ มีคะแนนหลังการฝึกอบรมดีกว่าก่อนการฝึกอบรม แสดงว่า หลักสูตรฝึกอบรมสามารถช่วยพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในการเป็นพลเมืองดีได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก

ก. หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น เป็นหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของเยาวชนในการพัฒนาสู่ความเป็นพลเมืองดี ทั้งนี้เพราะหลักสูตรฝึกอบรมได้พัฒนาขึ้นจากผลการศึกษาเอกสารและการสนทนากลุ่มถึงปัญหา ตลอดจนแนวทางพัฒนา เมื่อดำเนินการฝึกอบรมจึงสามารถพัฒนาเยาวชนให้ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นพลเมืองดีของสังคมและประเทศชาติ

ข. หน่วยฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ใช้วิธีการฝึกอบรมโดยการบรรยายให้ความรู้พื้นฐานก่อนจะนำไปสู่การให้อภิปรายกลุ่ม การให้ศึกษาสถานการณ์เป็นรายกรณี และการให้แสดงบทบาทสมมติ วิธีการดังกล่าวทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการฝึกอบรม การแสดงความรู้ ความคิดเห็นและแนวทางปฏิบัติอย่างอิสระ ประกอบกับบรรยากาศในการฝึกอบรม มีความเป็นกันเองและกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรมแสดงความรู้ ความสามารถและข้อคิดเห็นออกมาอย่างเต็มที่ จึงทำให้ผลของการฝึกอบรมเป็นไปตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

ค. ผลการทดลองครั้งนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของเฮนสัน ที่กล่าวถึงพัฒนาการในชั้นเรียน ว่า การให้ผู้เรียนปฏิบัติงานร่วมกันทำให้ผู้เรียนรับทราบความรู้สึก และแนวคิดของผู้อื่น ที่มาจากสภาพแวดล้อมต่างกัน และจรัล ไทยอุทิศ (2547, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้หลังการฝึกอบรมมากกว่าก่อนการฝึกอบรม ฐิติพร พิษณุกุล (2547, หน้า 76-78) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการแก้ปัญหาเชิงอนาคตของนักศึกษาคณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงอนาคตภายหลังสูงกว่ากลุ่มควบคุม นรินทร์ สุทธิศักดิ์ (2550, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้านพลศึกษาของนักศึกษาในสถาบันการศึกษา พบว่า ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ด้านพลศึกษาของนักศึกษาในสถาบันการศึกษาของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม มานิตย์ สิทธิชัย (2550, บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์อุตสาหกรรม ผลการฝึกอบรมจริยธรรมนักศึกษา ปรากฏว่าคะแนนลักษณะทางพุทธในกลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุม สมชาย สังข์สี (2550, บทคัดย่อ) ได้สร้างหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนามาตรฐานด้านการศึกษาด้านผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ความสามารถในการพัฒนามาตรฐานด้านการศึกษาด้านผู้เรียนของผู้เข้ารับการอบรม โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังอบรมสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการอบรม สมพร หลิมเจริญ (2552, บทคัดย่อ) ได้วิจัย หลักสูตรเสริมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม และมนตรี วงษ์สะพาน (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูในการสร้างนวัตกรรมบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า ครูผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนการทดสอบความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกระบวนการคิดวิเคราะห์ หลังได้รับการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

นอกจากนั้นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาาร่วมกันในกลุ่ม จะทำให้สามารถสัมฤทธิ์ผลได้หลายเป้าหมาย และเพิ่มพูนความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง เช่น การเรียนแบบให้แก้ปัญหาที่จัดทำในการฝึกอบรมครั้งนี้ เป็นการกำหนดสถานการณ์ให้ ปัญหาที่ถามจึงเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิด ซึ่งผู้เรียนเรียนรู้จากการกระทำ ดังนั้นคำตอบที่ได้จึงไม่ใช่คำตอบ

เดียว และคำตอบมักจะนำไปสู่คำถามอีกหลายคำถาม เนื่องจากความรู้ที่ได้รับจะไม่สมบูรณ์ในตัวเอง แต่จะเป็นกระบวนการที่นำไปสู่ความรู้ที่กว้างขวางมากขึ้น

2.2 ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะการเป็นพลเมืองดีของเยาวชน พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยจากแบบทดสอบหลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม เนื่องจากกระบวนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม แสดงบทบาทสมมุติ หลังจากได้รับฟังการบรรยายจากวิทยากรเกี่ยวกับ การเป็นพลเมืองดี แล้วทำให้ผู้เข้ารับการอบรม ได้มีโอกาสแสดงความรู้ ความเข้าใจในหลักการ ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติตนสู่การเป็นพลเมืองดีที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากขึ้น นับว่าเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของหลักสูตรนี้ที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความ รู้ ความเข้าใจ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาพฤติกรรมสู่การเป็นพลเมืองดีของสังคมและประเทศชาติในอนาคต

2.3 ผลการ ประเมินการ ทดลองหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมได้แสดงความคิดเห็นในลักษณะเห็นด้วยถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง ใน แต่ละประเด็นที่ถามซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ก. ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นด้วยอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการศึกษาเพื่อพัฒนาสู่การเป็นพลเมืองดีได้ตามสภาพความเป็นจริง

ข. ด้านสภาพการจัดฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่ามีความเหมาะสมอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับวิธีการฝึกอบรมที่มีความหลากหลายเหมาะสมตามจุดประสงค์และเนื้อหา ซึ่งจากประสบการณ์ที่ได้รับการฝึกอบรม ส่วนใหญ่มักเป็นการบรรยาย ด้านเนื้อหา การที่ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกที่ต้องการจะนำเสนอ อย่างอิสระจึงทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยความเต็มใจ ตั้งใจและเห็นว่าวิธีการที่นำมาใช้มีความเหมาะสมอย่างยิ่ง

ค. จุดมุ่งหมายของแต่ละหน่วย ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่ามีความเหมาะสม ในระดับมาก โดยเสนอแนะให้มีการเพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละหน่วยให้มากขึ้น ทั้งนี้สืบเนื่องจากวัตถุประสงค์ของหลักสูตรซึ่งครอบคลุมจุดมุ่งหมายของแต่ละหน่วยอยู่แล้วเมื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร จึงมีความเห็นสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ด้วย

4. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม

จากผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการปรับปรุงการเพิ่มจำนวนเวลาของแต่ละหน่วยซึ่งผู้วิจัยเห็นสอดคล้อง และได้นำมาปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมให้เหมาะสมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) การฝึกอบรมควรรศึกษารายละเอียดของหลักสูตรฝึกอบรมตามลำดับขั้นตอน ให้สิ่งเสริมแรงแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ควร มีการปรับปรุงองค์ประกอบต่างๆของหลักสูตรให้เหมาะสมก่อน นำหลักสูตรนี้ไปใช้ในการฝึกอบรม กับนักเรียนในโรงเรียนต่างๆเพื่อเป็นการเผยแพร่และพัฒนาหลักสูตร

2) การนำผลการวิจัยไปใช้ในรายวิชากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม ควรปรับให้สอดคล้องกับรายละเอียด สาระและบริบทของวิชานั้น ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเยาวชนด้านอื่น โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา

(R&D : Research and Development Method)

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- การศาสนา, กรม. (2544). คู่มือปฏิบัติงานตามนโยบายการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
นักศึกษาในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กรมพล ท่องธรรมชาติและคณษ. (2546). หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ม.4 – ม.6 กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์ จำกัด.
- กนกนุช วสุธารัตน์. (2548). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการเสริมสร้างความฉลาดทาง
อารมณ์แห่งตนสำหรับนักศึกษาพยาบาล. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาคุณวุฒิปบัณฑิต สาขาการ
อุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กฤษกร จีรัง. (2545). การสร้างแบบวัดความมีวินัยในตนเองของข้าราชการตำรวจจังหวัดปัตตานี.
วิทยานิพนธ์ ศสม. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. อัดสำเนา.
- กฤษณีย์ อุทุมพร. (2541). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสร้างเครื่องมือสอบมาตรฐานฝีมือ
นักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ 2538 ระบบทวิภาคี. ปรินญาณิพนธ์การศึกษา
คุณวุฒิปบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กวี วรกวิน, วรทิพย์ มีมากและบุษบา คุณาศิรินทร์. (2546). หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน
: ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ม.4 .
กรุงเทพฯ : พัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- กัมปนาท บริบูรณ์. (2550). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการคิดตามแนวคิดเป็น โดยวิธี
กระบวนการกลุ่มของนักเรียนโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาคุณวุฒิป
บัณฑิตสาขาการศึกษาผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กิจจา จริยะประดับ. (2546). การพัฒนาเครื่องมือวัดการเห็นคุณค่าอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลป
วัฒนธรรมและภูมิใจ ในความเป็นไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัด
สงขลา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2539). เรียนรู้ : วิธีสู่ความสำเร็จ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ :
ซัคเซสมีเดีย.
- เกษม วงศ์แสน. (2550). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการอนุรักษ์พลังงานแบบบูรณาการสำหรับ
โรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอ. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาคุณวุฒิปบัณฑิต สาขาการอุตสาหกรรม.
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ.

กองสารวัตรนักเรียน. (2552). เอกสารรายงานพฤติกรรมเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ :

กองสารวัตรนักเรียน. อัดสำเนา.

ขจรศักดิ์ หาญณรงค์. (2539). ปัจจัยที่จะต้องพิจารณาในการเลือกใช้เทคนิคฝึกอบรม.

เอกสารประกอบการฝึกอบรมเรื่อง การบริหารงานฝึกอบรม. ศูนย์พัฒนาบุคลากร
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2540). “สาระสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษาฉบับ
ที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)” เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาผู้แทนข้าราชการครู. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, อัดสำเนา.

_____. (2544). การวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2549). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 - 2554). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

พ.ศ. 2542และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 . กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

มนต์ ธาดูทอง. (2550). เทคนิคการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เพชรเกษม.

จันทนา บุญญานูวัตร. (2549). องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เขตพื้นที่การศึกษาพัทลุง. ปรินิพนธ์การศึกษ
มหาบัณฑิต สาขาการวัดผลการศึกษา. สงขลา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

จินดารัตน์ ปีมณี. (2545). การพัฒนาจันทะในการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี.

ปรินิพนธ์วิทยาศาสตรุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์ออลีน เพรส.

ฉรัต ไทยอุทิศ. (2547). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา

สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยหลักการ “Balanced Scorecard”

ปรินิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิตสาขาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ :

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ช่อเพชร เบ้าเงิน. (2545). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์
ด้านการตระหนักรู้ตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดสมุทรสาคร. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาคุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา.
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2545). คู่มือการเรียนการสอนพลเมือง-พลโลก. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ.
- ชาญ สวัสดิ์สาถิ. (2547). คู่มือฝึกอบรมมืออาชีพ : การจัดดำเนินการฝึกอบรมอย่างมี
ประสิทธิผล. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สวัสดิการสำนักงาน ก.พ.
- ชุติมา ทศโร. (2550). การพัฒนาคุณลักษณะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยโดยใช้วิธีสอนแบบ
ร่วมมือของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนการเคหะท่าทราย กรุงเทพมหานคร.
ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ: บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชูชัย สมितिไกร. (2548). การฝึกอบรมบุคลากรในองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูศรี สุวรรณ. (2552). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณใน
การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ
ภาคเหนือตอนบน. ปรินญาณิพนธ์ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและพัฒนาสังคม.
เชียงราย : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- เชาวรัตน์ สันตยะวิชัย. “ประชาธิปไตย”, วิทยาจารย์. 81(1) : 28-33 ; มกราคม – มีนาคม 2526.
- จิตติพร พิชญกุล. (2547). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการแก้ปัญหาเชิงอนาคตของนักศึกษา
สถาบันราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาคุษฎีบัณฑิต
สาขาการอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2547). การจัดการทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- เดือนเพ็ญ หอมหวล. (2555). หลักสูตร. ค้นเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2555, จาก
<http://www.lwarners.in.th/blog/dnanpus104/69828>
- ธนพงศ์ จันทชุม, ว่าที่ร้อยโท. (2552). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเทคนิคการสอนวิชาโครงการ.
ปรินญาณิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมคุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร.
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

- นรินทร์ สุทธิศักดิ์. (2550). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
ด้านพลศึกษาของนักศึกษาในสถาบันการพลศึกษา. ปรินญานิพนธ์การศึกษาคุษฎีบัณฑิต
สาขาการอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร. กรุงเทพฯ :
สุวีริยาสาส์น.
- ปาน สวัสดิ์สาลี. (2535). คู่มือการประเมินผลและติดตามผลการฝึกอบรมสำหรับผู้รับผิดชอบ
โครงการ ฝึกอบรมสัมมนา . กรุงเทพฯ : สวัสดิการสำนักงาน ก.พ.
- ปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลธร. (2551). การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดทางพุทธศาสนา
และทฤษฎีพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก. ปรินญานิพนธ์การศึกษาคุษฎีบัณฑิต
สาขาหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีเกษตรศาสตร์.
- พรเทพ เสถียรนพแก้ว. (2553). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม
ของนักศึกษาครู. ปรินญานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมคุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัยและพัฒนา
หลักสูตร. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
พระนครเหนือ.
- พระธรรมปิฎก. (2541). หยาดเพชร หยาดธรรม : ภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2542ก). พุทธธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. (2544). กระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ. ค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2555,
จาก <http://visalo.org/article/budKrabuankarn.htm>.
- พอเพ็ญ ไกรนรา. (2545). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์ระหว่าง
พยาบาลกับผู้ใช้บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล. ปรินญานิพนธ์การศึกษาคุษฎีบัณฑิต
สาขาการอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัฒนาข้าราชการพลเรือน, (2542). สถาบัน. รายงานการศึกษาวิจัย “การศึกษารูปแบบและวิธีการ
พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม” . กรุงเทพฯ : สำนักงาน ก.พ. , อัดสำเนา.
- พิสมัย ถิณะแก้ว. (ม.ป.ป.). หลักสูตรประถมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ฝ่ายเอกสารและ
ตำราสถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- พิชญ์ พงศรี. (2549). การประเมินทางการศึกษา : แนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ :
เทียมฟ้าการพิมพ์.

- มานิตย์ ลิทธิชัย. (2540). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์อุตสาหกรรม. ปรินูญานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมดุสิตบัณฑิต สาขาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- มนตรี วงษ์สะพาน. (2554). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูในการสร้างนวัตกรรมบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์. ปรินูญานิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาการวิจัย และพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มนสิข ลิทธิสมบัติ, รศ.ดร. (2554). ชุดฝึกอบรมเนื้อหาการทําวิจัยเพื่อเลื่อนวิทยฐานะ. พิมพ์ครั้งที่ 5, พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร
- เมธินันท์ รัตนกุล. (2553). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสัน เรื่องการจัดดอกไม้เพื่อการประกอบอาชีพ. ปรินูญานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. นครราชสีมา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- ยุทธ ไกยวรรณ. (2550). การสร้างเครื่องมือวิจัย. ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ , กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- ยุภาศรี ไพรวรรณ. (2552). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนกิจกรรมแนะแนว. ปรินูญานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมดุสิตบัณฑิต สาขาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ระพินทร์ โพธิ์ศรี. (2551). สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ ; ด้านสหุทธการพิมพ์.
- รุจิรี ภู่อาระ, รศ.ดร. (2553). การพัฒนาหลักสูตร : ตามแนวปฏิรูปการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4 , กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย.
- เริงลักษณ์ โรจนพันธ์. (2529). เทคนิคการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ลินดา พัฒนพงษ์. (2535). ผลของการใช้กลุ่มสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรมอิสระกับความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, อุดรธานี.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2543). แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. พิมพ์ครั้งที่ 3 . กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- วารุณี อัสวโกคิน. (2554). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปรินูญานิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิตสาขาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. (2542). การพัฒนาหลักสูตรสถานต่อที่ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : เซ็นเตอร์ ดิสคัฟเวอร์รี่.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2535). การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วิชาการ, กรม. (2544). คู่มือการจัดการกระบวนการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง-ศีลธรรม : ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย . กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2545). คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิเชียร อินทรสมพันธ์. (2546). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับครูมัธยมศึกษา. ปรินูญานิพนธ์การศึกษาคุฎิบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิไลวรรณ โภยแก้วพริ้ง. (2538). การศึกษาประสิทธิภาพกระบวนการฝึกอบรมอย่างมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชนบท สำหรับเจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชน . วิทยานิพนธ์ ศึกษาสาตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วุฒิสักดิ์ พิศสุวรรณ. (2553). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลสำหรับนักศึกษาพยาบาลตามโครงการผลิตพยาบาลวิชาชีพเพิ่มเพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้. ปรินูญานิพนธ์การศึกษาคุฎิบัณฑิต สาขาการอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริพงษ์ เสาภายน. (2545). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้งของตำรวจชุมชน . ปรินูญานิพนธ์การศึกษาคุฎิบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สังัด อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- สมคิด บางโม. (2545). เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม. กรุงเทพฯ : วิทยพัฒน์.
- สมชาติ กิจจรวยง. (2546). เทคนิคการถ่ายทอดอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ : อินฟอร์มมีเดีย บัคส์.
- สมชาติ กิจจรวยงและอรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. (2550). เทคนิคการจัดการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- สมชาย สังข์สี. (2550). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนามาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ปรินูญานิพนธ์การศึกษาคุฎิบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สมบูรณ์ ดันยะ. (2524). การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมสมรรถภาพด้านการสอน
ของครูประจำการระดับประถมศึกษา. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาคุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2528). คู่มือผู้ดำเนินการฝึกอบรม. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ. กรุงเทพฯ : วิกตอรีเพาเวอร์พอยท์.
- สมพร หลิมเจริญ. (2552). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับ
นักเรียน ช่วงชั้นที่ 2. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาคุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนา
หลักสูตร. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมศรี ทองนุช. (2542). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นคน
ทันสมัยด้านจิตใจ สำหรับนักศึกษาสาขาครุศาสตร์ของสถาบันราชภัฏ.
ปรินญาณิพนธ์การศึกษาคุษฎีบัณฑิต สาขาการอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สรศักดิ์ โสชู. (2530). ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความสำนึกในหน้าที่พลเมืองดีของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พิษณุโลก, อัดสำเนา.
- สาคร พุททปวน. (2533). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการป้องกันการใช้จ่ายและยาเสพติด
สำหรับบุคลากรในสายงานสาธารณสุขมูลฐาน. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาคุษฎีบัณฑิต
สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร . เชียงใหม่ :
โรงพิมพ์แสงศิลป์.
- สุภาพร พิศาลบุตรและขงยุทธ เกษสาคร. (2545). การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ :
วี.เจ. พรินติ้ง.
- สุวรรณ หมั่นตานุช. (2540). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง
โรงเรียนประถมศึกษาศูนย์ฝึกอบรมประจำเขตการศึกษา 8. ปรินญาณิพนธ์
การศึกษาคุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรัชย์ โภคิยะกุล. (2526). การสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถทางการปรับตัวสำหรับ
นักเรียน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดกำแพงเพชร. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, อัดสำเนา.

- สุริยา เหมตะศิลป์.(2537). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพในการพัฒนาหลักสูตรแบบมีฐานมาจากระดับโรงเรียน สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา. ปรินญาณิพนธ์ การศึกษาคุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เสถียร เป็นเหลือ.(2550). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำสำหรับองค์กร กิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาคุษฎีบัณฑิต สาขาการอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.(2549). รายงานการวิจัยโครงการติดตามสภาวะการเด็ก และเยาวชนรายจังหวัด . มป.ท.
- อมร รักษาศักดิ์ และโสรัจ สุจริตกุล.(2524). การบริหารงานบุคคลในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อจริยา วัชรวิวัฒน์.(2544). การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางการวิจัยสำหรับ นักศึกษาพยาบาลศาสตร์. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาคุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนา หลักสูตร. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อุดม เขยแก้วศรี.(2545). หลักสูตรท้องถิ่น : ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.
- เอกสิทธิ์ สนามทอง, ว่าที่ร้อยตรี.(2552). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะทางการเรียนของนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาคุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อำนาจ เดชชัยศรี .(2542).นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา.กรุงเทพฯ ฯ : องค์การค้ำของคุรุสภา

ภาษาต่างประเทศ

- Armstrong, D.G.(1989). **Developing and documenting the curriculum.** Boston : Allyn and Bacon.
- Aslam.(1980). **Management A Behavioral Approach.** Boston : Allyn and Bacon.
- Beach, Dale. S. (1980). **Personel : The management of people of Work.** New York : The Macmillian.
- Bishop, G.(1985). **Curriculum Development .**London : Mcmillan.
- Boydell, T. H. (1979). **A Guide to the Identification of Training Needs.** London : British Association for Commercial and Industrial Education.

- Brady, Laurie. (1990). **Curriculum Development**. 3rd ed. New York : Prentice-Hall.
- Buckley, R. and Caple, J. (1995). **The Theory and Practice of Training** . 3rd ed.
London : Kogan Page.
- Chen, Su-Chang. (1995). **A Case Study of Training Curriculum for Enterprise's Freshman**.
(Online). Available : <http://www.eecs.kumamoto-u.ac.jp/ITHETO>
- Dewey, J. (1967). **Democracy and Education**. New York : The Macmillan Company.
- Dessler, G. (2005). **Human resource management (10 th ed.)**. Upper Saddle River, NJ :
Prentice-Hall.
- Ebenstein, W. (1967). **Today's ISMS**. 5th ed. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall.
- Fenton, E. (1967). **The New Social Studies**. New York : Holt Rinehart and Winston, Inc.
- Flippo, E.B. (1970). **Management A Behavioral Approach**. Boston : Allyn and Bacon.
- Gall, H. Roil and Thomas M. Haladyna. (1982). **A Technology for Test- Item Writing**.
Academic Press New York.
- Goldstein, I.L.(1933). **Training in Organizations : Needs Assessment, Development and
Evaluation**. 3rd ed. California : Brooks Cole.
- Good, Carter V. (1973). **Dictionary of Education**. New York : Mc Graw-Hill.
- Harvighurst, R. J. (1961). "Today's Children and Tomorrow's World", **Journal of the
Association for Childhood Education International**.37(8) : 358-360, April,
- Huaehs.(1959). **Curriculum Development**. 3rd ed. New York : Prentice-Hall.
- Huc, Schuyler W. (2008). **Reading Statistics and Reserch**. 5th ed. New York U.S.A.
- Kelly, A. V. (1997). **The Curriculum : Theory and Practice**. London : Harper & Row.
- Kirkpatrick, D. L. (1998). **Evaluating training programs : The four levels** (2nd ed.).
San Francisco : Berrett-Koehler.
- Kari, N. (2003). **An integrative, pragmatic approach to evaluating the college – level
examination program**. Dissertation Abstracts International, 65(2), 413-A. (UMI NO.
3122788)
- Laird, D. (1985). **Approaches to training and development** (2nd ed.). Reading, MA :
Addison-Wesley.
- Laski, H. J. (1967). "Democracy", in **Encyclopedia of the Social Science**. V. 5-6 P. 84.
New York : The Macmillan Company.

- Marsh, Collin J. (1980). **Curriculum Process in the Primary School**. Sydney : Ian Novak.
- McGehee, W. and Thayer, P.W. (1961). **Training in Business and Industry**. New York : Wiley.
- Michel, G. (1993). **An evaluation of the undergraduate secondary science education program at Auburn University, 1980 – 1990**. Dissertation Abstracts International, 53(7), 3281-A. (UMI NO. 9237183)
- Moorhead, G. and Griffin, R. (1995). **Organization Behavior : Managing People and Organization**. 5th ed. Boston : Houghton Mifflin Company.
- Nadler, L. & Nadler, Z. (1994). **Designing training programs : The critical events model (2nd ed.)**. Houston, TX : Gulf.
- Negel, J. R. (1984). **An evaluation for the doctoral program in education administration at the University of Akron, as perceived by its graduates 1969-1984**. Dissertation Abstracts International, 47(04), 1140-A. (UMI No.8613648)
- Odiorne, G. (1970). **Training by Objectives An Economic Approach to Management Training**. New York : Macmillan.
- Oliva, P. F. (1992). **Developing the curriculum (3rd ed.)**. New York : Harper Collins.
- Ornstein, A. C., & Hunkins, F. p. (2004). **Curriculum : Foundations, principles, and issues (4th ed.)**. Boston : Allyn and Bacon.
- Oxford, R. L. (1990). **Language learning strategies : What every teacher should know**. New York : Newbury House.
- Pratt, David. (1994). **Curriculum Planing : A Handbook for professionals**. Fort Worth, Tex : Harcourt Brace College.
- Pont, Tong. (1995). **Investing in Training and Development**. London : Kogan Page.
- Posner, George J. and Rudnitsky, Alan N. (1986). **Course Design A Guide to Curriculum Development for Teacher**. New York : Longman.
- _____. (1992). **Analyzing the Curriculum**. New York : McGraw-Hill.
- Posner, G. J. (2004). **Analyzing the curriculum**. Boston : McGraw-Hill.
- Robinson, D, G. and Robinson, J. G., (1989). **Training for Impact : How to Link Training to Bussiness Needs and Measure the Results**. San Francisco : Jossey – Bass.

- Rothwell, William J. (1996). **Beyond Training and Development: State of Art Strategies For Enhancing Human Performance**. New York: American Management Association.
- Rothwell, W. J., Butler, M. N. Hunt, D. L., Li, J., Maldonado, C., & Peter, K. (2006). **The handbook of training technologies : An introductory guide to facilitating learning with technology**. San Francisco : Pfeiffer.
- Rothwell, W. J., C. K., & King, S. B., (2007). **Human performance improvement : Building Practitioner competence (2nd ed)**. Boston : Elsevier/Butterworth-Heinemann.
- Saylor et al. (1981). **Planning Curriculum for School**. New York : Holt, Rinehart and Winston.
- Saylor, J. Jalen and Alexander, William M. (1974). **Planning Curriculum for School**. New York : Holt, Rinehart and Winston.
- _____. (1981). **Curriculum Planning for better teaching and learning (4th ed)**. New York : Holt, Rinehart and Winston.
- Silberman, Mel. (1998). **Active Training: A Handbook of Techniques, Designs, Case Examples, and tips**. 2nd ed. California: Jossey-Bass Pfeiffer.
- Sherwood. (1947). **Training Through Dialogue**. San Francisco : Jossey – Bass.
- Taba, Hilda. (1962). **Curriculum Development Theory and Practice**. New York : Harcourt , Brace & World.
- Tanner, D. (1980). **A Curriculum model based on the work of Ralph Tyler**. Retrieved October 15, 2007, from <http://www.coe.sdsu.edu/people/jmora/MoraModules/tylerCurrModel.pps>.
- Tyler, Ralph W. (1949). **Basic Principles of Curriculum and Instruction**. Chicago: The University of Chicago.
- Uys, L. R., & Gwele, N. S. (2005). **Curriculum development in nursing : Process and innovations**. New York : Routledge.
- Vella, Jane. (1994). **Learning to Listen Learning to Teach : The Power of Dialogue in Education Adult**. San Francisco : Jossey – Bass.
- _____. (1995). **Training Through Dialogue**. San Francisco : Jossey – Bass.
- Wallter R. Borg and Meredith D. Gall ., (1989). **Educational Research**. 5th Edition, Piton Publishing Inc., New York: Longman.

- Wheeler, D.K. (1974). **Curriculum Process**. London University of London.
- Whitehill, M. and Arthur Jr. (1955). **Personel relation**. New York : Mc graw-Hill.
- Wilhelm, William, Joseph. (1998). **A Delphi study of desired entry-level workplace skills, competencies and proof – of- achievement products**. Abstract from : ProQuest Information and Learning Company : Dissertation Abstracts.
- Wilson, Joes B. (1995). **Applying Successful Training Techniques**. London : Kogan Pages.
- Young, Gay A. (1991, August). “Domestic Dispute Calls : A Study of the Effectiveness of Police Training for Domestic Violence Protocal Change,” Dissertation Abstracts International-A. 52(02) : 398.
- Zias, Robert S. (1976). **Curriculum : Principles and Foundations**. New York : Harper & Row.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

การเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน

แบบประเมินโครงร่างหลักสูตรการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชนฉบับนี้ ใช้ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม แยกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

ตอนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

ขอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรฝึกอบรม

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

ขอให้ท่านพิจารณาความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรในองค์ประกอบต่อไปนี้

1. ปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตรฝึกอบรม
2. วัตถุประสงค์
3. เนื้อหา
4. วิธีสอนและกิจกรรม
5. สื่อการสอน
6. การวัดและประเมินผล
7. หน่วยการเรียนรู้ตั้งแต่หน่วยการเรียนรู้ที่ 1-6

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเหมาะสมตามความคิดเห็นของท่าน

ข้อ	รายการประเมิน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	<p>ปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตรฝึกอบรม โดยการประเมินจาก</p> <p>1.1 ความจำเป็นที่ต้องพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม</p> <p>1.2 ความสมเหตุสมผลที่ต้องพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม</p> <p>1.3 ปัญหาที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม</p> <p>1.4 แนวทางในการแก้ปัญหาโดยการฝึกอบรมเหมาะสม</p> <p>1.5 หลักการที่จะนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้</p>					
2	<p>จุดประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โดยการประเมินจาก</p> <p>2.1 ความชัดเจน</p> <p>2.2 ความเป็นไปได้</p> <p>2.3 ความเหมาะสมกับผู้เรียน</p> <p>2.4 ความครอบคลุมความสามารถ</p>					
3	<p>เค้าโครงเนื้อหา โดยการประเมินจาก</p> <p>3.1 การตอบสนองจุดประสงค์หลักสูตร ฝึกอบรม</p> <p>3.2 การจัดลำดับเนื้อหา</p> <p>3.3 ความครอบคลุมความรู้ที่จำเป็นต้องใช้</p>					
4	<p>วิธีสอนและกิจกรรม โดยการประเมินจาก</p> <p>4.1 ความเป็นไปได้ที่บรรลุจุดประสงค์</p> <p>4.2 ความเหมาะสมของกิจกรรม</p> <p>4.3 การนำไปสอนได้จริง</p> <p>4.4 การกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิด</p> <p>4.5 ความน่าสนใจ</p>					

ข้อ	รายการประเมิน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
5	สื่อการสอน โดยการประเมินจาก 5.1 ความเหมาะสมของสื่อกับกิจกรรม 5.2 ช่วยให้งิจกรรมบรรลุจุดประสงค์ได้					
6	การวัดและประเมินผล โดยการประเมินจาก 6.1 การตรวจสอบการบรรลุจุดประสงค์ 6.2 ความเป็นไปได้ในการประเมินผล					
7	การประเมินหน่วยการเรียนรู้ โดยการประเมินจาก 7.1 ความชัดเจนของคำอธิบายรายวิชา 7.2 ความชัดเจนของจุดประสงค์การเรียนรู้ 7.3 ความเหมาะสมของจุดประสงค์การเรียนรู้ 7.4 ความเหมาะสมของเนื้อหาที่ช่วยทำให้สามารถบรรลุจุดประสงค์ 7.5 ความเหมาะสมของวิธีสอนและกิจกรรม 7.6 การนำวิธีสอนและกิจกรรมไปปฏิบัติจริง 7.7 วิธีสอนและกิจกรรมช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ 7.8 ความเหมาะสมของสื่อการสอน 7.9 สื่อการสอนช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ 7.10 ความสามารถในการตรวจสอบจุดประสงค์ 7.11 การวัดและประเมินผลมีความเป็นไปได้					
	ผลการประเมิน หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ความรับผิดชอบ					
	ผลการประเมิน หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 คุณลักษณะประจำชาติ					
	ผลการประเมิน หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การมีคุณธรรม					
	ผลการประเมิน หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การมีวินัยในตนเอง					

ข้อ	รายการประเมิน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ผลการประเมิน หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ความสามารถในการปรับตัว					
	ผลการประเมิน หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 ความเป็นไทย					

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 แบบประเมิน โครงร่างหลักสูตรการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชนฉบับนี้ ขอให้ท่าน
พิจารณาความสอดคล้องของหลักสูตรในองค์ประกอบต่อไปนี้

1. ปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตรฝึกอบรม
2. วัตถุประสงค์
3. เนื้อหา
4. วิธีสอนและกิจกรรม
5. สื่อการสอน
6. การวัดและประเมินผล
7. หน่วยการเรียนรู้ตั้งแต่หน่วยการเรียนรู้ที่ 1-6

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเหมาะสมตามความคิดเห็นของท่าน

ข้อ	รายการประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ข้อคิดเห็น
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง	
1	ปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมกับหลักการของการเป็นพลเมืองดี				
2	ปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม				
3	ปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมกับแนวทางในการแก้ปัญหา				
4	ปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมกับโครงสร้างของเนื้อหา				
5	หลักการของหลักสูตรฝึกอบรมกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร				

ข้อ	รายการประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ข้อคิดเห็น
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง	
6	หลักการของหลักสูตรฝึกอบรมกับ โครงสร้างของเนื้อหา				
7	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับโครงสร้าง ของเนื้อหา				
8	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับวิธีสอนและ กิจกรรม				
9	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับ การวัดและประเมินผล				
10	โครงสร้างของเนื้อหากับวิธีสอน และกิจกรรม				
11	โครงสร้างของเนื้อหากับการวัดและ ประเมินผล				
12	วิธีสอนและกิจกรรมกับสื่อการสอน				
13	วิธีสอนและกิจกรรมกับการวัด และประเมินผล				
14	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับ วัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ความรับผิดชอบ				
15	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับ วัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 คุณลักษณะประชาธิปไตย				
16	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับ วัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การมีคุณธรรม				

ข้อ	รายการประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ข้อคิดเห็น
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่ สอดคล้อง	
17	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับ วัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การมีวินัยในตนเอง				
18	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับ วัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ความสามารถในการปรับตัว				
19	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับ วัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 ความเป็นไทย				
	การประเมินความสอดคล้องภายในของ หน่วยการเรียนรู้โดยการประเมินจาก 1. คำอธิบายรายวิชากับวัตถุประสงค์ 2. วัตถุประสงค์กับเค้าโครงเนื้อหา 3. วัตถุประสงค์กับวิธีสอนและกิจกรรม 4. วัตถุประสงค์กับสื่อการสอน 5. วัตถุประสงค์กับการวัดและประเมินผล 6. เค้าโครงเนื้อหากับวิธีสอนและกิจกรรม 7. เค้าโครงเนื้อหากับสื่อการสอน 8. เค้าโครงเนื้อหากับการวัดและ ประเมินผล 9. วิธีสอนและกิจกรรมกับการวัดและ ประเมินผล 10. วิธีสอนและกิจกรรมกับการวัดและ ประเมินผล 11. สื่อการสอนกับการวัดและประเมินผล				

ข้อ	รายการประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ข้อคิดเห็น
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
	ผลการประเมิน				
1	ความสอดคล้องภายในหน่วยการเรียนรู้ ที่ 1 ความรับผิดชอบ				
2	ความสอดคล้องภายในหน่วยการเรียนรู้ ที่ 2 คุณลักษณะประจำชาติ				
3	ความสอดคล้องภายในหน่วยการเรียนรู้ ที่ 3 การมีคุณธรรม				
4	ความสอดคล้องภายในหน่วยการเรียนรู้ ที่ 4 การมีวินัยในตนเอง				
5	ความสอดคล้องภายในหน่วยการเรียนรู้ ที่ 5 ความสามารถในการปรับตัว				
6	ความสอดคล้องภายในหน่วยการเรียนรู้ ที่ 6 ความเป็นไทย				

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

แบบประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน

คำชี้แจง แบบประเมินนี้มี 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบตรวจสอบรายการ
ตอนที่ 2 แบบปลายเปิด
ตอนที่ 1 ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความพึงพอใจ

ข้อ	รายการ	ความพึงพอใจ		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
1	ประโยชน์ที่ได้รับจากการอบรมตามหลักสูตรนี้			
2	สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้			
3	หลักสูตรมีความสอดคล้องกับวัยของเยาวชน			
4	เนื้อหาสาระสามารถนำไปถ่ายทอดกับผู้อื่นได้			
5	เนื้อหาสอดคล้องกับหลักการในชีวิตประจำวัน			
6	เนื้อหาสามารถนำไปบูรณาการกับสาระอื่น ๆ ได้			
7	กิจกรรมได้ฝึกปฏิบัติและกระทำร่วมกับเพื่อน ๆ			
8	สถานที่ในการฝึกอบรมมีความเหมาะสม			
9	แสง เสียงที่ใช้ในการอบรม มีความสว่าง ชัดเจน			
10	เวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมมีความเหมาะสม			
11	บรรยากาศระหว่างวิทยากรและผู้อบรมเป็นกันเอง			
12	วิทยากรเป็นผู้มีความรู้ ถ่ายทอดได้ดี			
13	กิจกรรมที่ดำเนินการมีความเหมาะสมกับหลักการ			
14	ตนเองมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความคิด			
15	มีความสุข สนุก และได้รับความรู้จากการอบรม			

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ (ให้ท่านเขียนในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อดำเนินการในครั้งต่อไป)

.....
.....

แบบสอบถามและสังเกตพฤติกรรม
หลังการใช้หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน

คำชี้แจง ให้ท่านประเมินโดยใช้เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับพฤติกรรม
 ที่สอบถามและสังเกตเห็นจริง

ข้อ	รายการสอบถามและสังเกต	พฤติกรรมที่ได้จากการสอบถามและสังเกต					ความคิดเห็นเพิ่มเติม
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1	มีการแสดงออกในทางที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม						
2	มีความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ เพียรพยายาม เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย						
3	ยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของ ตนเองทั้งด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย						
4	แสดงออกถึงการนำเอาหลัก ประชาธิปไตยมาใช้ในชีวิตประจำวัน						
5	แสดงออกในด้านคุณงามความดีที่กระทำ ไปด้วยความสำนึกในจิตใจของบุคคล						
6	แสดงออกถึงการขยับยั้งใจและควบคุม ความประพฤติและอารมณ์						
7	ตนเองสามารถอยู่ในกลุ่มเพื่อนและ สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นสุข						
8	แสดงออกในทางคุณลักษณะทางจิตใจที่ แสดงถึง การเห็นคุณค่าและภูมิใจในภูมิ ปัญญาไทย ศิลปวัฒนธรรมไทยและ						
9	พฤติกรรมที่แสดงถึงการมีความเป็นไทย						

ภาคผนวก ข

ตารางที่ 18 ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมของผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญ	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	\bar{X}	S.D.
องค์ประกอบของหลักสูตร							
1. หลักการและเหตุผล	4	4.3	4.4	5	4.5	4.4	.60
2. จุดประสงค์ของหลักสูตร	4	4	4.5	5	4	4.3	.58
3. เนื้อหา	4.4	5	5	5	5	4.9	.47
4. วิธีสอนและกิจกรรม	4.5	4	4	4	5	4.3	.58
5. สื่อการสอน	4	4	4.2	5	4	4.2	.61
6. การวัดและประเมินผล	4	4.5	5	5	4	4.5	.36
7. หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	4	4	5	4	5	4.4	.53
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	4	4.5	4	5	4	4.3	.58
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	4	5	4	5	5	4.6	.53
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	4	5	5	4	5	4.4	.53
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	4	5	4	4.5	4	4.3	.58
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	5	4	4	5	4	4.4	.53

ตารางที่ 19 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมของผู้เชี่ยวชาญ

รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ	คนที่					ค่าดัชนี ความสอดคล้อง
		1	2	3	4	5	
1.		1	1	1	1	1	1
2.		1	1	1	1	1	1
3.		1	1	1	1	1	1
4.		1	1	1	1	0	0.8
5.		1	1	1	1	1	1
6.		1	1	1	1	1	1
7.		1	1	1	1	1	1
8.		1	1	1	1	1	1
9.		1	1	1	1	1	1
10.		1	1	1	1	1	1
11.		1	1	1	1	1	1
12.		1	1	1	1	1	1
13.		1	1	1	1	1	1
14.		1	1	1	1	1	1
15.		1	1	1	1	1	1
16.		1	1	1	1	1	1
17.		1	1	1	1	1	1
18.		1	1	1	1	1	1
19.		1	1	1	1	1	1
20. ความสอดคล้องหน่วยที่ 1		1	1	1	1	1	1
21. ความสอดคล้องหน่วยที่ 2		1	1	1	1	1	1
22. ความสอดคล้องหน่วยที่ 3		1	1	1	1	1	1
23. ความสอดคล้องหน่วยที่ 4		1	1	1	1	1	1

ตารางที่ 19 (ต่อ)

รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ						ค่าดัชนี ความสอดคล้อง
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	
24. ความสอดคล้องหน่วยที่ 5		1	1	1	1	1	1
25. ความสอดคล้องหน่วยที่ 6		1	1	1	1	1	1

ตารางที่ 20 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของจุดประสงค์จากหน่วยการเรียนรู้กับแบบทดสอบ

ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ	คนที่					ค่าดัชนี ความสอดคล้อง
		1	2	3	4	5	
1		1	0	1	1	1	.8
2		1	1	1	1	1	1
3		1	1	1	0	1	.8
4		1	1	1	1	1	1
5		1	1	1	1	1	1
6		1	1	1	1	1	1
7		1	1	1	1	1	1
8		1	1	1	1	1	1
9		1	1	1	1	1	1
10		1	1	1	1	1	1
11		1	1	0	1	1	.8
12		1	1	1	1	1	1
13		1	1	1	1	1	1
14		1	1	1	1	1	1
15		1	1	1	1	1	1
16		1	1	1	1	0	.8
17		1	1	1	1	1	1
18		1	1	1	1	1	1
19		1	1	1	1	1	1
20		1	1	1	1	1	1
21		1	1	1	1	1	1
22		1	1	1	1	1	1
23		1	1	1	1	1	1

ตารางที่ 20 (ต่อ)

ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ						ค่าดัชนี ความสอดคล้อง
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	
24		1	1	1	1	1	1
25		1	1	1	1	1	1
26		0	1	1	1	1	.8
27		1	1	1	1	1	1
28		1	1	1	1	1	1
29		1	1	1	1	1	1
30		1	1	1	1	1	1
31		1	1	1	1	1	1
32		1	1	1	1	1	1
33		1	1	1	1	1	1
34		1	1	1	1	1	1
35		1	1	1	1	1	1
36		1	1	0	1	1	.8
37		1	1	1	1	1	1
38		1	1	1	1	1	1
39		1	1	1	1	1	1
40		1	1	1	1	1	1
41		1	1	1	1	1	1
42		1	1	1	1	1	1
43		1	1	1	1	1	1
44		1	1	1	1	1	1
45		1	1	1	1	1	1

ตารางที่ 20 (ต่อ)

ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ						ค่าดัชนี ความสอดคล้อง
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	
46		1	1	1	1	1	1
47		1	1	1	1	1	1
48		1	1	1	1	1	1
49		1	1	1	1	1	1
50		1	1	1	1	1	1
51		1	1	1	1	1	1
52		1	1	1	1	1	1
53		1	1	1	1	1	1
54		1	1	1	1	1	1
55		1	1	1	1	0	.8
56		1	1	1	1	1	1
57		1	1	1	1	1	1
58		0	1	1	1	1	.8
59		1	1	1	1	1	1
60		1	1	1	1	1	1

ภาคผนวก ค

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรอบรม

1. ดร.คงศักดิ์ เจริญรักษ์	ที่ปรึกษาสำนักงานลูกเสือแห่งชาติ
2. นายสมสุข สว่างคำ	ครูเชี่ยวชาญ โรงเรียนนครนายกวิทยาคม
3. นางวรรณพร พรหมถาวร	ผู้เชี่ยวชาญ สำนักการลูกเสือยุวกาชาดและ
กิจการนักเรียน สำนักงานปลัดกระทรวง
กระทรวงศึกษาธิการ

รายชื่อคณะวิทยากร

พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน

ระหว่างวันที่ 28 – 30 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2555

ณ ห้องประชุมและห้องโสตทัศนศึกษาโรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง อ.เมือง จ. ปราชินบุรี

ที่ปรึกษาวิทยากร

1. นายวายุ พัคฆันตร กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภาลูกเสือไทย
เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมและเนื้อหา
2. นายสังวาลย์ หล้าพรหม ผู้ตรวจการลูกเสือประจำสำนักงานลูกเสือแห่งชาติ
เชี่ยวชาญด้านนันทนาการ

คณะวิทยากร

1. นายณรงค์ คงสุข รองผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายบุคลากร ประธาน
2. นายศิริศักดิ์ เชยชัยภูมิ รองผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายวิชาการ รองประธาน
3. ว่าที่ร้อยตรีเมฆิน ลิ้มเจริญ รองผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายกิจการนักเรียน
ชำนาญการด้านความสามารถในการปรับตัว กรรมการ
4. นายวีรศักดิ์ ชินสร้อย รองผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายบริหารทั่วไป
ชำนาญการด้านการมีวินัยในตนเอง กรรมการ
5. นายชัยยงค์ ผ่องแผ้ว ครู ชำนาญการด้านนันทนาการ กรรมการ
6. นายกิจประชา อุพิทักษ์ ครู ชำนาญการด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กรรมการ
7. นายวินัย สาสะเดาะห้ ครู ชำนาญการด้านกิจกรรมประชาธิปไตย กรรมการ
8. นางสาวสิริมา หิรัญรัตน์ ครู ชำนาญการด้านความรับผิดชอบ กรรมการ
9. นางสาวสมพร เสาะการ ครู ชำนาญการด้านความเป็นไทย กรรมการ
10. นายชาวลิต ผ่องแผ้ว ครู ชำนาญการด้านการมีคุณธรรม กรรมการ
11. ว่าที่ร้อยตรีชัชคณิต์ พรรณาวร ครู ชำนาญการด้านหลักสูตรและหน่วยการเรียนรู้
กรรมการและเลขานุการ

รายชื่อผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน

วันที่ 12 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2555

ณ ห้องประชุมโรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง อ.เมือง จ. ปราชินบุรี

ผู้เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม

1. นายณรงค์ คงสุข รองผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ ฝ่ายบุคลากร
โรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง ประชาน
2. นายศิริศักดิ์ เชยชัยภูมิ รองผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ ฝ่ายวิชาการ
โรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง
3. นายนิวัติ อองละออ ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
4. นายกิจประชา อู่พิทักษ์ ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
5. นายอุบล พุ่มเดช ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราชินบุรี เขต 2
6. นายทวนทอง แก้วยศ ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราชินบุรี เขต 2
7. ว่าที่ ร.ต.ณรงค์พจน์ มีสรลักษ์ณ์ ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 7
8. นายสมพงษ์ แสงเพชร ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 7
9. นายสายัณห์ ตันกุล ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
10. นายอุดม นาคพงษ์ ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
11. ว่าที่ร.ต.ชยันต์ วรรณาวร ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เลขานุการ

ภาคผนวก ง

หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี สำหรับเยาวชน
The Training Programs for Good Youth Citizen

ว่าที่ร้อยตรีชัยमितย์ พรรณาวร

คำนำ

หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน ฉบับนี้พัฒนาขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรการศึกษาคุณธรรมบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการของมหาวิทยาลัยศรีปทุม เป้าหมายของหลักสูตรนี้คือ การพัฒนาคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน โดยคาดหวังว่าถ้าเยาวชนมีคุณลักษณะเป็นพลเมืองดี จะส่งผลให้ตนเอง ครอบครัว สังคม รวมถึงประเทศชาติ อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขสงบ เกิดความรักสามัคคีของคนในสังคม ชาดิบ้านเมือง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรฉบับนี้ และแบบประเมินที่ใช้ประเมินคุณลักษณะการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน ขอขอบคุณผู้บังคับบัญชา ผู้บริหาร ครู อาจารย์ เยาวชนและนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งในการพัฒนาหลักสูตร แบบประเมินและการทดลองใช้หลักสูตร จนทำให้การพัฒนาหลักสูตรนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณคณะอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทที่กรุณาแนะนำ ตรวจสอบ หลักสูตร ฉบับนี้ ตั้งแต่เริ่มจนทำการพัฒนาได้เสร็จสิ้น และได้หลักสูตรฝึกอบรมที่มีความสมบูรณ์

ว่าที่ร้อยตรีชัชฌันต์ วรรณาวาร

สารบัญ

	หน้า
หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน	
หลักการและเหตุผล.....	1
แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร.....	1
วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	2
เนื้อหาของหลักสูตร	2
กิจกรรมและระยะเวลาในการฝึกอบรม	2
สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม	3
การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม	3
คุณสมบัติของผู้เข้าอบรม	4
คุณสมบัติของผู้ดำเนินกิจกรรม	4
รูปแบบการฝึกอบรม	4
คู่มือการดำเนินกิจกรรม	
คำแนะนำสำหรับผู้ดำเนินกิจกรรม	6
คำแนะนำสำหรับโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม	8
วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม	8
เนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม	9
วิธีดำเนินการฝึกอบรม	9
สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม	10
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความรับผิดชอบ	11
กิจกรรมที่ 1.1 การสร้างความคุ้นเคย (สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล).....	14
ใบความรู้ที่ 1.1 ความหมายของความรับผิดชอบ	15
กิจกรรมที่ 1.2 ทำไมต้องยอมรับ : ยอมรับเพราะเหตุใด	18
ใบความรู้ที่ 1.2 พฤติกรรมของคนที่มีความรับผิดชอบ	19
ใบความรู้ที่ 1.3 ประเภทของความรับผิดชอบ.....	20
กิจกรรมที่ 1.3 ทำไมต้องยอมรับ : ใครควรยอมรับ 1.....	21
ใบความรู้ที่ 1.4 การขาดความรับผิดชอบ	22
กิจกรรมที่ 1.4 ทำไมต้องยอมรับ : ใครควรยอมรับ 2.....	24

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม	25
แบบทดสอบหลังฝึกอบรม	28
แบบสังเกตพฤติกรรมและปฏิบัติงานกลุ่ม	31
แบบประเมินตนเอง	32
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง คุณลักษณะประชาธิปไตย	33
กิจกรรมที่ 2.1 ประชาธิปไตยบนต้นไม้	36
ใบความรู้ที่ 2.1 ความหมายและรูปแบบประชาธิปไตย	39
กิจกรรมที่ 2.2 ร้อยดวงใจสู่วิถีประชาธิปไตย	42
ใบความรู้ที่ 2.2 พฤติกรรมแห่งวิถีประชาธิปไตย	43
ใบความรู้ที่ 2.3 พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย	45
ใบความรู้ที่ 2.4 จริยธรรมของการเป็นพลเมืองดี	51
กิจกรรมที่ 2.4 ประชาธิปไตยสร้างสรรค์	52
แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม.....	57
แบบทดสอบหลังฝึกอบรม	60
แบบสังเกตพฤติกรรมและปฏิบัติงานกลุ่ม	63
แบบประเมินตนเอง	64
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การมีคุณธรรม	65
กิจกรรมที่ 3.1 กู้ระเบิด	67
ใบความรู้ที่ 3.1 ความหมายของการมีคุณธรรม	68
กิจกรรมที่ 3.2 การสร้างความซื่อสัตย์สุจริต	72
ใบความรู้ที่ 3.2 การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมไทยและสังคมโลก	76
ใบความรู้ที่ 3.3 ลักษณะของผู้มีคุณธรรม	78
ใบความรู้ที่ 3.4 คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ	79
แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม.....	80
แบบทดสอบหลังฝึกอบรม.....	83
แบบสังเกตพฤติกรรมและปฏิบัติงานกลุ่ม	86

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
แบบประเมินตนเอง	87
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การมีวินัยในตนเอง	88
ใบความรู้ที่ 4.1 ความหมายและลักษณะของผู้มีวินัยในตนเอง	90
กิจกรรมที่ 4.1 การมีวินัยในตนเอง (การมีวินัยในตนเองและการเคารพสิทธิผู้อื่น).	92
ใบความรู้ที่ 4.2 ประเภทของวินัย	94
กิจกรรมที่ 4.2 ความเพียรพยายามไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก	96
ใบความรู้ที่ 4.3 การสร้างวินัยในตนเอง	97
กิจกรรมที่ 4.3 การมีวินัยในตนเอง (ประเมินความมีวินัยในตนเอง).....	99
แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม.....	100
แบบทดสอบหลังฝึกอบรม	103
แบบสังเกตพฤติกรรมและปฏิบัติงานกลุ่ม	106
แบบประเมินตนเอง	107
แบบทดสอบตนเอง	108
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ความสามารถในการปรับตัว	109
ใบความรู้ที่ 5.1 ความหมายของความสามารถในการปรับตัวและลักษณะของวัยรุ่น	112
ใบความรู้ที่ 5.2 การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	115
กิจกรรมที่ 5.1 การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม	117
ใบความรู้ที่ 5.3 พัฒนาการและการปรับตัวในวัยรุ่น	118
ใบความรู้ที่ 5.4 การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม	120
กิจกรรมที่ 5.2 การปรับตัว	124
แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม.....	125
แบบทดสอบหลังฝึกอบรม	128
แบบสังเกตพฤติกรรมและปฏิบัติงานกลุ่ม	131
แบบประเมินตนเอง	132

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง ความเป็นไทย	133
ใบความรู้ที่ 6.1 ความหมายของความเป็นไทย	136
ใบความรู้ที่ 6.2 ลักษณะทางสังคมไทยและค่านิยมของสังคมไทย	137
กิจกรรมที่ 6.1 บอลน้อยร้อยใจ	139
ใบความรู้ที่ 6.3 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย	140
ใบความรู้ที่ 6.4 เอกลักษณ์ไทย	143
กิจกรรมที่ 6.2 วันสำคัญของชาติ	144
กิจกรรมที่ 6.3 มารยาทไทย	145
แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม.....	146
แบบทดสอบหลังฝึกอบรม.....	149
แบบสังเกตพฤติกรรมและปฏิบัติงานกลุ่ม	151
แบบประเมินตนเอง	152
แบบทดสอบตนเอง	153

หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน

หลักการและเหตุผล

การพัฒนาประเทศ สิ่งสำคัญที่จะต้องพัฒนาคือคุณภาพของคนหรือมนุษย์เป็นสำคัญ กล่าวคือ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง อุศตสาหกรรมและอื่น ๆ จะดำเนินไปได้เพียงใดขึ้นอยู่กับ คุณลักษณะต่าง ๆ ของประชาชนในประเทศนั้น ๆ เป็นอันดับแรก ลักษณะสำคัญที่จะมีส่วนช่วยในการ พัฒนาประเทศนั้นคือ การเสริมสร้างพลเมืองของชาติให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี รู้จักสร้างตนเอง ให้มี คุณสมบัติพอเพียงสำหรับ

การเป็นพลเมืองดี

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช มหาราช ที่ทรงพระราชทาน ไว้ว่า “ นอกจากการศึกษาจะสอนให้คนเก่งแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศ ของเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพ คือ ทั้งเก่ง ทั้งดี มาเป็นกำลังของบ้านเมือง ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลัง สำหรับการสร้างสรรค์ และให้ความดีเป็นปัจจัยประดับประดาครอบหุนนำความเก่งให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง ที่อำนวยผลประโยชน์อันพึงประสงค์ ” การศึกษาจะต้องพัฒนาคนให้มีความเข้มแข็งทางสติปัญญา มีการ เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและสร้างความรู้ใหม่ได้ เพื่อที่จะดำเนินชีวิตและก้าวไปในยุคโลกาภิวัตน์ได้ อย่างผาสุก มั่นคง โดยที่ยังคงรักษาความเป็นไทยไว้ได้อีกทั้งอยู่พร้อมกับธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์อย่าง สันติสุข

หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ในการ ฝึกอบรมเยาวชนเพื่อประเมินการเป็นพลเมืองดี ที่จะเป็นตัวบ่งชี้แก่สังคม ประเทศชาติต่อไป

แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน ฉบับนี้สร้างขึ้นเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความ เป็นพลเมืองดีของเยาวชนใน 6 ด้านคือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านคุณลักษณะประชาธิปไตย ด้านการมี คุณธรรมด้านการมีวินัยในตนเอง ด้านความสามารถในการปรับตัวและด้านความเป็นไทย ได้ตรวจสอบ ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน หลักสูตรนี้ได้พัฒนาขึ้นจากหลักการ ต่อไปนี้

1. พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช มหาราช ที่เกี่ยวกับ การปฏิบัติตนในการเป็นพลเมืองดีของชาติ

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักด้านการศึกษาของประเทศไทยที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลกันอย่างกว้างขวาง ในมาตรา 6 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 5)

3. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม

เมื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมผ่านการฝึกอบรมจากหลักสูตรนี้แล้วผู้เข้ารับการฝึกอบรม จะมีความสามารถต่อไปนี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจ ในความหมายและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี
2. เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี
3. มีความสามารถในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของชาติ ในด้านต่อไปนี้
 - 3.1 ด้านความรับผิดชอบ
 - 3.2 ด้านคุณลักษณะประชาธิปไตย
 - 3.3 ด้านการมีคุณธรรม
 - 3.4 ด้านการมีวินัยในตนเอง
 - 3.5 ด้านความสามารถในการปรับตัว
 - 3.6 ด้านความเป็นไทย

เนื้อหาของหลักสูตร

เนื้อหาของหลักสูตรแบ่งออกเป็น 6 หน่วยการเรียนรู้ ใช้เวลาฝึกอบรม 19 ชั่วโมง มีรายละเอียดดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความรับผิดชอบ	จำนวน	4 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง คุณลักษณะประชาธิปไตย	จำนวน	3 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การมีคุณธรรม	จำนวน	3 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การมีระเบียบวินัย	จำนวน	3 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ความสามารถในการปรับตัว	จำนวน	3 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง ความเป็นไทย	จำนวน	3 ชั่วโมง

กิจกรรมและระยะเวลาในการฝึกอบรม

ในการฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนจะเข้ามามีส่วนร่วม โดยมุ่งหวังให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถสรุปความคิดเห็นของกลุ่ม ประเด็นต่างๆ จากการระดมความคิดเห็นของกลุ่ม มีการแบ่งเป็นกลุ่ม

ย่อยเพื่อประชุมกลุ่มย่อย มีการอภิปรายกลุ่มย่อย การใช้สถานการณ์ การใช้กรณีศึกษาเพื่อแก้ปัญหาและหาคำตอบด้วยตนเอง มีการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้แสดงความรู้สึกรับบทบาทนั้นออกมาจริง รวมทั้งกำหนดสถานการณ์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมฝึกหัดการแก้ไขปัญหา เมื่อเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นจริงจะสามารถปฏิบัติได้

จากกิจกรรมและหลักการดังกล่าว จะดำเนินการตามรายละเอียดในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

1. การแบ่งกลุ่ม บางหน่วยการเรียนรู้ มีการแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มละ 5 – 6 คน เพื่อให้ง่ายต่อการดำเนินการ การแสดงบทบาทสมมติ และการประชุมกลุ่มย่อย
2. การมอบหมายใบกิจกรรม ใบความรู้และใบประเมิน จะมอบให้หัวหน้ากลุ่มแต่ละกลุ่มไปดำเนินการแจกให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมในกลุ่มของตนเอง เพื่อสร้างภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบและหน้าที่ของตนเองในสังคม
3. การจัดห้องหรือสถานที่อบรม ควรจัดให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการแบ่งกลุ่ม การแสดงบทบาทสมมติ การประชุมกลุ่มย่อยและการอภิปรายกลุ่ม
4. การดำเนินกิจกรรมการอบรม จะมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ การกำหนดใบกิจกรรมให้กลุ่มหรือแต่ละคน มีใบความรู้ให้ศึกษา หลังจากทำกิจกรรมในแต่ละครั้ง ผู้ดำเนินกิจกรรมจะให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันสรุป โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมส่วนที่บกพร่องให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
5. ระยะเวลาในการฝึกอบรม จำนวน 19 ชั่วโมง ซึ่งแต่ละหน่วยใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง ผู้ดำเนินกิจกรรมอาจเพิ่มเติมหรือลดเวลาการดำเนินกิจกรรมได้ตามความเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ตามความเหมาะสม

สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม

1. ใบความรู้
 - 1.1 ใบความรู้ เกี่ยวกับความรับผิดชอบ จำนวน 4 ฉบับ
 - 1.2 ใบความรู้ เกี่ยวกับคุณลักษณะประชาธิปไตย จำนวน 4 ฉบับ
 - 1.3 ใบความรู้ เกี่ยวกับการมีคุณธรรม จำนวน 4 ฉบับ
 - 1.4 ใบความรู้ เกี่ยวกับการมีวินัยในตนเอง จำนวน 3 ฉบับ
 - 1.5 ใบความรู้ เกี่ยวกับความสามารถในการปรับตัว จำนวน 4 ฉบับ
 - 1.6 ใบความรู้ เกี่ยวกับเอกลักษณ์ไทย จำนวน 4 ฉบับ
2. ใบกิจกรรม
 - 2.1 กิจกรรม เกี่ยวกับความรับผิดชอบ จำนวน 3 ฉบับ
 - 2.2 กิจกรรม เกี่ยวกับคุณลักษณะประชาธิปไตย จำนวน 4 ฉบับ
 - 2.3 กิจกรรม เกี่ยวกับการมีคุณธรรม จำนวน 2 ฉบับ
 - 2.4 กิจกรรม เกี่ยวกับการมีวินัยในตนเอง จำนวน 3 ฉบับ

- 2.5 กิจกรรม เกี่ยวกับความสามารถในการปรับตัว จำนวน 2 ฉบับ
- 2.6 กิจกรรม เกี่ยวกับความเป็นไทย จำนวน 3 ฉบับ
3. สถานการณ์ต่างๆ จากสื่อสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับสังคม
4. เอกสารความรู้เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี คุณธรรม จริยธรรมต่าง ๆ
5. เอกสารประกอบการบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การประชุมกลุ่มย่อย การระดมสมองและ
การมอบหมายงานในกลุ่ม

การวัดและการประเมินผลการฝึกอบรม

1. ใช้การสังเกตพฤติกรรมเฉพาะบุคคล พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ระหว่างดำเนินการฝึกอบรม
2. ใช้แบบประเมินการทำงานกลุ่ม ผลการดำเนินการ เช่น แบบรายงาน บทบาทสมมุติ
หลังจากดำเนินการเรื่องนั้น ๆ แล้ว
3. เมื่อดำเนินการครบทั้ง 6 หน่วยการเรียนรู้แล้ว ผู้ดำเนินกิจกรรมประเมินภาพรวมอีกครั้งหนึ่ง

คุณสมบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

1. เป็นเยาวชนหรือนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. เป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือก หรือสุ่มเข้ารับการฝึกอบรมหรือสมัครใจเข้ารับการฝึกอบรม ตามวัน
และเวลาดังกล่าว

คุณสมบัติของผู้ดำเนินกิจกรรม

1. เป็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือมีความรู้ ความเข้าใจ หรือเชี่ยวชาญในด้านการฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดี
หรือการพัฒนาเยาวชน
2. เป็นครูหรืออาจารย์หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่รับผิดชอบกับเยาวชนหรือนักเรียน

รูปแบบการอบรม

หลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน ใช้หลายรูปแบบผสมผสานกัน ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้	บรรยาย	อภิปรายกลุ่ม	ระดมความคิด
1. ความรับผิดชอบ	/	/	/
2. คุณลักษณะประชาธิปไตย	/	/	/
3. การมีคุณธรรม	/	/	/
4. การมีวินัยในตนเอง	/	/	/
5. ความสามารถในการปรับตัว	/	/	/
6. ความเป็นไทย	/	/	/

**คู่มือการดำเนินกิจกรรม
การเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน**

คำแนะนำสำหรับวิทยากร

1. ศึกษาเอกสารหลักสูตรฝึกอบรมอย่างละเอียด
2. ศึกษาคู่มือการดำเนินกิจกรรมทั้งฉบับ โดยเฉพาะวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมที่มุ่งเน้นให้ ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความรู้ ความสามารถและมีคุณลักษณะการเป็นพลเมืองดี ซึ่งการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ จำเป็นต้องศึกษาวิธีการจัดกิจกรรมที่ยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ และสามารถค้นหาวิธีการด้วยตนเอง กิจกรรมจึงหลากหลาย ผู้ดำเนินกิจกรรมจึงจำเป็นต้องดำเนินการฝึกอบรมตามขั้นตอนที่กำหนด
3. วางแผนการจัดเตรียมสถานที่ฝึกอบรมให้มีบรรยากาศเหมาะสมกับกิจกรรมของแต่ละหน่วยการเรียนรู้
4. จัดเตรียมสื่อ อุปกรณ์การฝึกอบรม เช่น ใบกิจกรรม ใบความรู้ แบบฝึก สถานการณ์ต่างๆ แบบประเมินการทำงานร่วมกัน
5. บทบาทของผู้ดำเนินกิจกรรม
 - 5.1 ปรับบทบาทจากผู้ให้มาเป็นผู้เสนอแนะ ชี้นำ ชูใจ ให้กำลังใจในการดำเนินการฝึกอบรม
 - 5.2 กระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม แสดงความคิดเห็นในการอภิปรายกลุ่ม การแก้ปัญหา สถานการณ์ที่กำหนดให้ การแสดงบทบาทสมมุติ การประชุมกลุ่มย่อยและการอภิปรายกลุ่ม
 - 5.3 ประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม พฤติกรรมการแสดงออก ข้อคิดเห็นสำคัญๆ ในการแสดงออกของผู้เข้าอบรม รวมทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

คำแนะนำโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรฝึกอบรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับเยาวชน เพื่อให้เยาวชนมีคุณลักษณะที่เป็นพลเมืองดีของครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สงบ และเกิดความสามัคคีของคนในชาติ

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม

เมื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมผ่านหลักสูตรนี้แล้ว จะมีความสามารถในด้านต่อไปนี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจ ในความหมายและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี
2. เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี
3. มีความสามารถในการปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดีของชาติในด้านต่อไปนี้
 - 3.1 ด้านความรับผิดชอบ
 - 3.2 ด้านคุณลักษณะประชาธิปไตย
 - 3.3 ด้านการมีคุณธรรม
 - 3.4 ด้านการมีวินัยในตนเอง
 - 3.5 ด้านความสามารถในการปรับตัว
 - 3.6 ด้านความเป็นไทย

เนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม

เนื้อหาของหลักสูตรแบ่งออกเป็น 6 หน่วยการเรียนรู้ ใช้เวลาฝึกอบรม 19 ชั่วโมง

มีรายละเอียดดังนี้

หน่วยการเรียนรู้	1 เรื่อง ความรับผิดชอบ จำนวน	4 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้	2 เรื่อง คุณลักษณะประชาธิปไตย จำนวน	3 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้	3 เรื่อง การมีคุณธรรม	จำนวน 3 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้	4 เรื่อง การมีระเบียบวินัย จำนวน	3 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้	5 เรื่อง ความสามารถในการปรับตัว จำนวน	3 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้	6 เรื่อง ความเป็นไทย จำนวน	3 ชั่วโมง

วิธีดำเนินการฝึกอบรม

การฝึกอบรมครั้งนี้ ใช้หลักการที่จะให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถแก้ปัญหาต่างๆ แสดงบทบาทของตนเองและจากสมาชิกภายในกลุ่มร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จนสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยมีเทคนิคในการฝึกอบรมดังนี้

1. การบรรยาย
2. การอภิปรายกลุ่ม
3. การประชุมกลุ่มย่อย
4. การระดมสมอง
5. การแสดงบทบาทสมมติ
6. การศึกษาเป็นรายกรณี (กำหนดสถานการณ์ให้)

สื่อ / อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรม

สื่อ / อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรม ประกอบด้วย

1. ใบความรู้

1.1	ใบความรู้ เกี่ยวกับความรับผิดชอบ	จำนวน	4 ฉบับ
1.2	ใบความรู้ เกี่ยวกับคุณลักษณะประชาธิปไตย	จำนวน	4 ฉบับ
1.3	ใบความรู้ เกี่ยวกับการมีคุณธรรม	จำนวน	4 ฉบับ
1.4	ใบความรู้ เกี่ยวกับการมีวินัยในตนเอง	จำนวน	3 ฉบับ
1.5	ใบความรู้ เกี่ยวกับความสามารถในการปรับตัว	จำนวน	4 ฉบับ
1.6	ใบความรู้ เกี่ยวกับเอกลักษณ์ไทย	จำนวน	4 ฉบับ

2. ใบกิจกรรม

2.1	กิจกรรมเกี่ยวกับความรับผิดชอบ	จำนวน	3 ฉบับ
2.2	กิจกรรมเกี่ยวกับคุณลักษณะประชาธิปไตย	จำนวน	4 ฉบับ
2.3	กิจกรรมเกี่ยวกับการมีคุณธรรม	จำนวน	2 ฉบับ
2.4	กิจกรรมเกี่ยวกับการมีวินัยในตนเอง	จำนวน	3 ฉบับ
2.5	กิจกรรมเกี่ยวกับความสามารถในการปรับตัว	จำนวน	2 ฉบับ
2.6	กิจกรรมเกี่ยวกับความเป็นไทย	จำนวน	3 ฉบับ

3. สถานการณ์ต่างๆ จากสื่อสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับสังคม

4. เอกสารความรู้เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี คุณธรรม จริยธรรมต่าง ๆ

5. เอกสารประกอบการบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การประชุมกลุ่มย่อย การระดมสมอง

และการมอบหมายงานในกลุ่ม

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1

เรื่อง ความรับผิดชอบ

ความคิดรวบยอด

ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของการเป็นพลเมืองดี ผู้ที่มีความรับผิดชอบ ย่อมปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความขยันหมั่นเพียร เพื่อให้งานที่ทำอยู่บรรลุเป้าหมาย ผู้ขาดความรับผิดชอบ นอกจากจะเป็นการทำลายตนเองแล้ว ยังทำให้สังคมเกิดความสับสน ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ทั่วไป

เพื่อให้ผู้ผ่านการฝึกอบรมจากหลักสูตรนี้ ตระหนักในความสำคัญของความรับผิดชอบที่ตนควรมี

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อภิปรายความสำคัญของความรับผิดชอบของเยาวชน
2. นำแนวคิดของความรับผิดชอบไปใช้ปฏิบัติกับสภาพสังคมของเยาวชนได้
3. วิเคราะห์พฤติกรรมของคนที่มีความรับผิดชอบ
4. อภิปรายถึงผลของการขาดความรับผิดชอบ

เค้าโครงเนื้อหา

1. ความหมายของความรับผิดชอบ
2. พฤติกรรมของคนที่มีความรับผิดชอบ
3. ประเภทของความรับผิดชอบ
4. ผลจากการขาดความรับผิดชอบ

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. แบ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็น 5 กลุ่มๆ ละ 6 คน ให้แต่ละกลุ่มเลือกหัวหน้ากลุ่ม และ เลขานุการของกลุ่ม
2. กิจกรรมสร้างความคุ้นเคย โดยดำเนินการตามใบงาน/กิจกรรมที่ 1.1 ในกลุ่มและแนะนำ หลักสูตรโดยการบรรยาย
3. ผู้ดำเนินกิจกรรมเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบ โดยให้แต่ละกลุ่มศึกษาใบความรู้ที่ 1.1
4. ดำเนินการอบรมตามกิจกรรมที่ 1.2

5. ผู้ดำเนินกิจกรรมสรุปผลการดำเนินการตามกิจกรรมที่ 1.1 และ 1.2
6. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละกลุ่มศึกษาใบความรู้ที่ 1.3 แล้วแต่ละคนทำตามกิจกรรมที่ 1.3
กลุ่มสรุปผลกิจกรรมของกลุ่ม
7. ผู้ดำเนินกิจกรรมเสนอสถานการณ์ของการขาดความรับผิดชอบ แล้วให้แต่ละกลุ่มอภิปราย
8. หลังการอภิปราย ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ศึกษาใบความรู้ที่ 1.4 แล้วให้กลุ่มร่วมกันทำใบงานที่ 1.4
9. ผู้ดำเนินกิจกรรมสรุปผลร่วมกับกลุ่ม

สื่อการฝึกอบรม

1. ใบความรู้
 - 1.1 ใบความรู้ที่ 1.1 เรื่อง ความหมายของความรับผิดชอบ
 - 1.2 ใบความรู้ที่ 1.2 เรื่อง พฤติกรรมของคนที่มีความรับผิดชอบ
 - 1.3 ใบความรู้ที่ 1.3 เรื่อง ประเภทของความรับผิดชอบ
 - 1.4 ใบความรู้ที่ 1.4 เรื่อง การขาดความรับผิดชอบ
2. กิจกรรม
 - 2.1 กิจกรรมที่ 1.1 เรื่อง การสร้างความคุ้นเคย (สัมพันธภาพระหว่างบุคคล) เวลา 30 นาที
 - 2.2 กิจกรรมที่ 1.2 เรื่อง ทำไมต้องยอมรับ : ยอมรับเพราะเหตุใด เวลา 60 นาที
 - 2.3 กิจกรรมที่ 1.3 เรื่อง ทำไมต้องยอมรับ : ใครควรยอมรับ 1 เวลา 60 นาที
 - 2.4 กิจกรรมที่ 1.4 เรื่อง ทำไมต้องยอมรับ : ใครควรยอมรับ 2 เวลา 30 นาที

การวัดและประเมินผล

1. วิธีวัด
 - 1.1 การสังเกต
 - 1.2 การทดสอบ
2. เครื่องมือวัด
 - 2.1 แบบสังเกตพฤติกรรมและการปฏิบัติงานกลุ่ม หน่วยการเรียนรู้ที่ 1
 - 2.2 ใบกิจกรรมที่ 1.1 , 1.2 , 1.3 และ 1.4
 - 2.3 แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม
 - 2.4 แบบทดสอบหลังฝึกอบรม

3. เกณฑ์การวัดและประเมินผล

ลำดับการวัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	วิธีการวัดและเครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
ก่อน ฝึกรวม	1 - 4	จากแบบทดสอบก่อนฝึกรวม แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ	
ระหว่าง ฝึกรวม	1 - 4	จากใบกิจกรรมที่ 1.1 - 1.4	ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป
หลัง ฝึกรวม	1 - 4	จากแบบทดสอบหลังฝึกรวม แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ	ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป คะแนน 9-10 หมายถึง ดีมาก คะแนน 7-8 หมายถึง ดี คะแนน 5-6 หมายถึง พอใช้ คะแนน 0-4 หมายถึง ปรับปรุง
คุณลักษณะ การเป็น พลเมืองดี	แบบสังเกต พฤติกรรม และปฏิบัติงาน กลุ่ม		ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป

กิจกรรมที่ 1.1

เรื่อง การสร้างความคุ้นเคย (สัมพันธภาพระหว่างบุคคล)

คำชี้แจง ให้อ่านข้อความแล้วเขียนคำตอบสั้น ๆ ลงไป ต่อจากนั้นแลกเปลี่ยนคำตอบซึ่งกันและกัน ด้วยการพูดสนทนากันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม สมาชิกแต่ละคนสามารถซักถามเพื่อขอข้อมูลเพิ่มเติมได้ (ใช้เวลา 30 นาที)

1. คุณชอบสีอะไรมากที่สุด เพราะอะไร
2. ผลไม้ที่ชอบรับประทานมากที่สุด ได้แก่
- ผลไม้ที่ชอบรับประทานน้อยที่สุด ได้แก่
3. วิชาที่คุณชอบเรียนมากที่สุด
- วิชาที่คุณชอบเรียนน้อยที่สุด
4. คุณชอบดูรายการโทรทัศน์ประเภทใดมากที่สุด
5. คุณอยากไปเที่ยวที่ไหนมากที่สุด
6. ในอนาคตคุณอยากประกอบอาชีพอะไรมากที่สุด
7. ในปัจจุบันคุณอยากได้อะไรมากที่สุด
8. คุณต้องการเพื่อนที่มีลักษณะอย่างไร
9. คุณมีคติประจำใจว่าอย่างไร
10. คุณมีบุคคลใดเป็นต้นแบบของการดำเนินชีวิต

ใบความรู้ที่ 1.1

เรื่อง ความหมายของความรับผิดชอบ

ความหมายของความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ (Responsibility) มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

1. การรู้จักหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ไม่นึกถึงแต่สิทธิเพียงอย่างเดียว เช่น เป็นนักเรียนมีสิทธิที่จะมาเรียนหนังสือ ความรับผิดชอบของการเป็นนักเรียน คือ ต้องมาเรียนสม่ำเสมอ ไม่หนีเรียน ความรับผิดชอบ จึงเป็นการกระทำที่พึงกระทำ หรือควรกระทำตามสถานภาพของบุคคล

2. การที่บุคคลรับรู้ มีความเข้าใจ สนใจและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนเองและสังคม ยอมรับผล ที่เกิดขึ้นไม่ว่าผลนั้นจะดีหรือเสียก็ตาม

3. การปฏิบัติงานที่ตนเองได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความเต็มใจ เอาใจใส่กล้าเผชิญต่อความจริงและรับเป็นภาระต่อหน้าที่การงาน

4. เป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่การงาน ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่ มีความละเอียดรอบคอบ มีการวางแผน ขยันหมั่นเพียร และมีความอดทนเพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและทันต่อเวลา ตลอดจนยอมรับการกระทำของตนเองทั้งในด้านดีและด้าน ที่เป็นผลเสีย รวมทั้งพร้อมจะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

5. การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน ด้วยความเพียรและความละเอียดรอบคอบ ยอมรับผิดและรับชอบในหน้าที่การปฏิบัติงานของตน ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

6. ความสนใจ ความตั้งใจที่จะทำงานมีความเอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียรไม่ย่อท้อ ละเอียดรอบคอบ ตรงต่อเวลา รู้จักวางแผนติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไป ทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย โดยแสดงออกในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติงานด้วยความระมัดระวังอย่างมีจุดหมาย

7. ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม ละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย รักษาสิทธิหน้าที่ของตน ยอมรับผลการกระทำของตน และพยายามปรับปรุงปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

จากความหมายดังกล่าว สรุปความหมายของ ความรับผิดชอบ ได้ว่า “ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเองทั้งด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย”

ความรับผิดชอบ/รับผิดชอบ

สำคัญที่สุด ต้องเข้าใจความหมายของคำว่า “ความรับผิดชอบ” ให้ถูกต้อง ขอให้เข้าใจว่า “รับผิดชอบ” ไม่ใช่การรับโทษหรือถูกลงโทษ “รับผิดชอบ” ไม่ใช่รางวัลหรือรับคำชมเชย การรู้จักรับผิดชอบ หรือยอมรับว่าอะไรผิดพลาดเสียหาย และเสียหายเพราะอะไร เพียงใคนั้น มีประโยชน์ ทำให้บุคคลรู้จักพิจารณาตนเอง ยอมรับความผิดของตนเองโดยใจจริง เป็นทางที่จะช่วยแก้ไขความผิดได้ และให้รู้ว่าจะต้องปฏิบัติแก้ไขใหม่ ส่วนการรู้จักรับชอบหรือรู้ว่าอะไรถูก อันได้แก่ ถูกตามความมุ่งหมาย ถูกตามหลักวิชา ถูกตามวิธีการนั้น มีประโยชน์ทำให้ทราบแจ่มแจ้งว่า จะทำให้งานเสร็จสมบูรณ์ได้อย่างไร จักได้ถือปฏิบัติต่อไป **ความรับผิดชอบ** คือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ทำ จะหลีกเลี่ยง ละเลยไม่ได้

(พระบรมราชโองการในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : 16 กรกฎาคม 2519)

นายกฯ สั่งให้รองนายกฯ รองนายกฯ ก็เป็นซีอีโอ นายกฯ ก็เป็นซีอีโอ ก็เป็นซูเปอร์นายกฯ บอกว่าเป็นผู้ชนะ กลายเป็นฆ่าหมดเลย แต่แท้จริง ลูกน้องก็ต้อง**รับผิดชอบ** ซีอีโอไม่**รับผิดชอบ**อะไรเลย ต้องให้รองนายกฯ **รับผิดชอบ** มี ๗ คนใช้ใหม่ รองนายกฯ เป็นผู้**รับผิดชอบ** ๗ คน เขา**รับผิดชอบ**เขาก็ผลักดันให้รัฐมนตรี**รับผิดชอบ** รัฐมนตรีก็บอกไม่**รับผิดชอบ** ต้องเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ รัฐมนตรีช่วยโยนให้ผู้ช่วยรัฐมนตรี**รับผิดชอบ** นายกฯ บอกว่าปลัดกระทรวง ไม่ต้อง**รับผิดชอบ** ก็ให้รองปลัด รองปลัดก็ให้อธิบดีแบบนี้เป็นการบอกว่า ไม่มีใคร**รับผิดชอบ** ลงท้ายให้ประชาชนซีอีโอทุกคน **รับผิดชอบ**หมด ไม่รู้จะอย่างไร

การปกครองสมัยนี้แปลกดี ให้ประชาชน**รับผิดชอบ** คนที่เดือดร้อนคือข้าพเจ้าเองเดือดร้อน ท่านรองนายกฯ บอกว่า ทรงเป็นซูเปอร์ซีอีโอ ใช้คำอะไรจำไม่ได้แล้ว ลงท้ายเราก็**รับผิดชอบ**ทั้งหมด ประชาชนทั่วประเทศโยนให้พระเจ้าอยู่หัว **รับผิดชอบ**ทั้งหมด ซึ่งผิดรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญบอกว่าพระเจ้าอยู่หัวไม่ต้อง**รับผิดชอบ**อะไรเลย

แถวหน้ามีนักกฎหมายที่บอกว่าไม่ต้อง**รับผิดชอบ**อะไรเลย ใครจะ**รับผิดชอบ** นี้ลำบากอย่างนี้ เชื่อว่า ท่านพูดเล่น ท่าน**รับผิดชอบ** ในที่สุดท่าน**รับผิดชอบ** 2,500 คน ท่านจะไปถามผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติว่า จำแนกออกเป็นอย่างไร ประกาศให้ประชาชนทราบ ให้ชาวต่างประเทศทราบ ไม่ได้ก็คนที่ท่าน**รับผิดชอบ** ที่ตำรวจ ทหารที่ยังได้ฆ่าเอง ไม่ทำอะไร ไม่ถึงร้อย

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : 4 ธันวาคม 2546)

ตัวอย่างที่แสดงถึงความรับผิดชอบ

เด็กชายแดง รักดี เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีนิสัยร่าเริง ยิ้มแย้มแจ่มใส วันหนึ่งได้วิ่งเล่นในห้องเรียน บังเอิญไปชนโต๊ะของคุณครูสมพิศ ทำให้แจกันบนโต๊ะของคุณครูหล่น ตกลงมาแตก เด็กชายแดง รักดี ตกใจ จึงรีบจัดเก็บเศษแจกันที่แตกไปทิ้ง แล้วนำผ้าแห้งมาเช็ดน้ำที่หกเลอะเทอะ แล้วตัดสินใจไปขอโทษคุณครูสมพิศว่าตนเองได้ทำแจกันบนโต๊ะของคุณครูตกแตก พร้อมสัญญาว่าจะหาแจกันใบใหม่มาทดแทนให้ ครูสมพิศได้รับทราบแล้วได้ตักเตือนและกล่าวชมเชยเด็กชายแดง รักดี ว่าเป็นนักเรียนที่กล้ายอมรับผลจากการกระทำของตนเอง และแนะนำให้นักเรียนในห้องประพฤติเป็นแบบอย่างในสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไป

กิจกรรมที่ 1.2
เรื่อง ทำไมต้องยอมรับ : ยอมรับเพราะเหตุใด

จุดประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าใจถึงความรับผิดชอบของเยาวชนในการเป็นพลเมืองดี
 เวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรม 60 นาที

กิจกรรมการดำเนินการ

โปรดตอบคำถามต่อไปนี้

1. คุณวิ่งเล่น บังเอิญไปชนโต๊ะทำให้แก้วบนโต๊ะผู้ดำเนินกิจกรรมแตก ถ้าผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นคุณจะทำอย่างไร ให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ในวงเล็บหน้าข้อที่เลือก
 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () ก. เฉย ๆ
- () ข. เก็บกวาดเศษแก้วไปทิ้ง
- () ค. จัดหาแก้วใบใหม่มาให้แทน
- () ง. บอกให้ผู้ดำเนินกิจกรรมทราบที่ทำแก้วของผู้ดำเนินกิจกรรมแตก
- () จ. ตั้งใจว่าจะไม่วิ่งเล่นให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวอีกเป็นครั้งที่ 2
- () ฉ. อื่น ๆ โปรดระบุ.....

เหตุผลที่เลือกข้อ

เพราะ

2. ให้พิจารณาการกระทำในคำตอบข้อ ก-จ ว่าการกระทำในแต่ละข้อจะเกิดผลอะไรต่อตนเองและส่วนรวมบ้าง

คำตอบข้อ	ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จากการเลือกคำตอบทางด้านซ้ายมือ
ก. เฉย ๆ
ข. เก็บกวาดเศษแก้วไปทิ้ง
ค. จัดหาแก้วใบใหม่มาให้แทน
ง. บอกให้ครูทราบที่ทำแก้วของครูแตก
จ. ตั้งใจว่าจะไม่วิ่งเล่นให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวอีกเป็นครั้งที่ 2

ใบความรู้ที่ 1.2

เรื่อง พฤติกรรมของคนที่มีความรับผิดชอบ

พฤติกรรมของคนที่มีความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะของพลเมืองคืออย่างหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นปัจจัยอันสำคัญที่ช่วยให้สังคมเป็นระเบียบสงบสุข เพราะคนที่มีความรับผิดชอบย่อมจะเอาใจใส่ต่อหน้าที่การงานทั้งของตนเองและส่วนรวมให้ดีขึ้นเสมอ ช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น

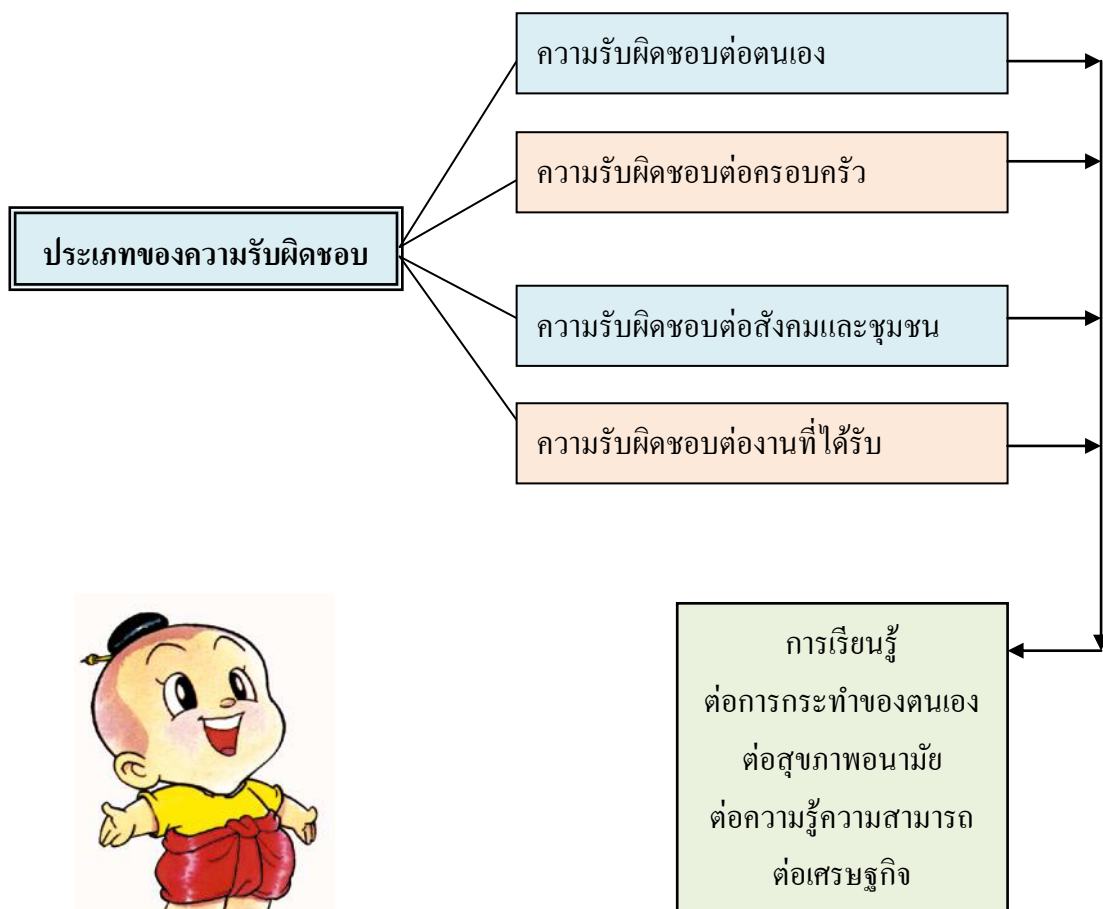

ใบความรู้ที่ 1.3

เรื่อง ประเภทของความรับผิดชอบ

ประเภทของความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ สามารถออกแบ่งได้ดังนี้

กิจกรรมที่ 1.3

เรื่อง ทำไมต้องยอมรับ : ใครควรยอมรับ 1

จุดประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจถึงความรับผิดชอบของเยาวชนในการเป็นพลเมืองดี
เวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรม 60 นาที

กิจกรรมการดำเนินการ

ศึกษาสถานการณ์และตอบคำถามที่กำหนดให้

สถานการณ์ที่ 1 แดงเล่นฟุตบอลลูกบอลกระเด็นไปถูกกระถางต้นไม้ของโรงเรียนแตก แดงวิ่งไป
เก็บลูกบอลมาเล่นต่อ โดยไม่สนใจกระถางต้นไม้ที่แตก

คำถาม ท่านมีความเห็นอย่างไรกับการกระทำของแดง

ตอบ

.....

สถานการณ์ที่ 2 ขณะที่ชาวเดินและมองดูเสื้อยืดที่แขวนขายอยู่มากมายโดยไม่ดูทางเดิน บังเอิญ
ไปชนกระแจของแม่ค้าว่า แม่ค้าจึงพูดด้วยเสียงอันดังว่า คุณเดินอย่างไร
ไม่มีตาหรือไง ชาวรีบยกมือไหว้พร้อมกับกล่าวคำว่า “ขอโทษครับ” แล้วรีบเก็บของ
ใส่กระแจอย่างรวดเร็วจนเสร็จเรียบร้อย

คำถาม ท่านมีความเห็นอย่างไรกับการกระทำของชาว

ตอบ

.....

สถานการณ์ที่ 3 ชมพูตั้งใจเรียน ทำงานส่งครูตามเวลาที่นัดหมายทุกครั้ง อีกทั้งทบทวนบทเรียน
ที่เรียนไปเมื่อมีเวลาว่าง ชมพูมีความพอใจและดีใจเมื่อผลการเรียนส่วนใหญ่อยู่ใน
ระดับ 3 ถึงแม้จะไม่มีวิชาใดได้ระดับคะแนน 4 และตั้งใจว่าจะพยายามสนใจ
เรียนมากขึ้น เพื่อให้ผลการเรียนดีกว่าเดิม

คำถาม ท่านมีความเห็นอย่างไรกับการกระทำของชมพู

ตอบ

.....

ใบความรู้ที่ 1.4

เรื่อง การขาดความรับผิดชอบ

ลักษณะของคนที่ขาดความรับผิดชอบ

ลักษณะพฤติกรรมของคนที่ขาดความรับผิดชอบจะมีลักษณะดังนี้

ลักษณะของคนที่ขาดความรับผิดชอบ

ขาดความเอาใจใส่และขาดความพยายามที่ทำงาน

ไม่ยอมรับผลการกระทำของตนเอง

ไม่เต็มใจที่จะช่วยเหลืองานส่วนรวม

ไม่รู้จักหน้าที่และไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบ

ละเมิดสิทธิของผู้อื่นและไม่รักษาสิทธิของตนเอง

ไม่ตรงต่อเวลาที่จะทำงาน

ขาดความเคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์

ไม่ดูแลของส่วนรวม ชอบทำงานของตนเอง

ไม่ปรับปรุงงานในหน้าที่

ขาดความซื่อสัตย์สุจริต

มีอารมณ์อ่อนไหวง่ายเมื่อเผชิญกับอุปสรรคปัญหา

ไม่รักษาชื่อเสียงและคู่มือหนีภัย

ความรับผิดชอบเป็นการยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำใด ๆ ที่ตนเองกระทำหรือผู้อื่นกระทำ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะดีหรือไม่ จะสำเร็จหรือไม่ เช่น ความรับผิดชอบต่องานหรือหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วง ตามที่ได้รับมอบหมายหรือที่ได้กำหนดไว้ ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ ควรมีความรับผิดชอบ ซึ่งอาจแตกต่างกันไป ตามคุณวุฒิและวัยวุฒิ

ความรับผิดชอบที่สำคัญที่สุดของผู้อยู่ในวัยเดียวกัน คือ รับผิดชอบในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนให้สำเร็จด้วยดี และด้วยการตั้งใจเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ เพื่อจะได้ใช้ความรู้ความสามารถนั้นประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ต่อไปในอนาคต ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น ผู้ที่มีความรู้จะไม่ใช่ปัญหาแก่สังคม และจะสามารถช่วยให้สังคมเจริญขึ้นด้วย ส่วนผู้ที่ไม่ตั้งใจเรียน ไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองก็จะมี ความรู้ อาจไม่มีอาชีพ ตกงาน หรือจะต้องประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองด้วยความยากลำบาก คุณพ่อ คุณแม่ หรือผู้ปกครองย่อมมีความโหม่งสใจเป็นอย่างยิ่งและตนเองอาจจะเป็นปัญหาของสังคมได้ เด็กๆ ที่อยู่ในวัยเดียวกัน ควรรับผิดชอบงานเล็กๆ น้อยๆ ที่คุณพ่อ คุณแม่ หรือผู้ปกครองมอบหมายให้ทำ เช่น ดูแลคุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยาย กวาดบ้าน ถูเรือน จัดโต๊ะอาหาร รดน้ำต้นไม้ ให้อาหารสัตว์เลี้ยง ฯลฯ

การทำงานเหล่านี้ นอกจากจะช่วยแบ่งเบาภาระคุณพ่อ คุณแม่และผู้ปกครองแล้ว ยังให้โอกาสได้ฝึกการทำงาน มีโอกาสคิดหาวิธีการทำงานให้สำเร็จเรียบร้อยและเกิดผลดี และยังได้ออกกำลังกายไปในตัวด้วย ทำให้มีการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวทำให้มีความสุข และการให้อาหารสัตว์เลี้ยง จะทำให้เด็กมีความ อิ่มเอมใจ ทำให้ชีวิต มีความสุขอันเกิดจากการทำความดีของตน ความรับผิดชอบที่สำคัญที่สุดของคนเรา คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง การดูแลไม่ให้หลงไปในทางที่ผิด ทำให้เป็นคนดีของสังคม ให้มีคุณธรรม คิดดี และทำดี ความรับผิดชอบข้อนี้นับว่าประเสริฐยิ่งนัก เพราะจะช่วยทำให้ตนเองและสังคมมีความสุข ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่ดีงาม ทุกคนควรฝึกฝนให้เกิดขึ้นในตนเอง ถ้าเราปรารถนาความสุข ไม่ต้องการพบความทุกข์ในอนาคต เราต้องเริ่มสร้างนิสัยรับผิดชอบตั้งแต่วันนี้

กิจกรรมที่ 1.4

เรื่อง ทำไมต้องยอมรับ : ใครควรยอมรับ 2 (เวลา 30 นาที)

สถานการณ์ที่ 4 ทับทิมมาถึงโรงเรียนหลังเคารพธงชาติบ่อยครั้ง เพราะการจรรยาบรรณที่ดี ทั้งที่ทับทิมได้พยายามออกจากบ้านแต่เช้าทุกวัน ทางฝ่ายปกครองได้ลงบันทึกการมาสายของทับทิมไว้เป็นข้อมูล สำหรับพิจารณาการมาโรงเรียนสายของทับทิมตามระเบียบของโรงเรียน ทับทิมไม่เห็นด้วยกับการกระทำของโรงเรียน และเห็นว่า การกระทำของฝ่ายปกครองโรงเรียนไม่ถูกต้อง ตนเองได้ทำดีที่สุดแล้ว

คำถาม ท่านมีความเห็นอย่างไรกับการกระทำของทับทิม

ตอบ

คำถาม จากการกระทำของ แดง ขาว ชมพู และทับทิม ใน ข้อ 1-4 ผู้เข้าอบรมคิดว่า การกระทำของใครบ้างที่แสดงถึง “การยอมรับในผลการกระทำของตนเอง” ให้เหตุผลประกอบ

ตอบ

คำถาม ถ้าสังคมมีแต่บุคคลที่ยอมรับในผลการกระทำของตนเอง แล้วสภาพสังคมจะเป็นอย่างไร

ตอบ

สถานการณ์ที่ 5 ในการประชุมรายงานผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ ประธานคณะกรรมการ กิจกรรมได้รายงานความก้าวหน้าของผลงานกลุ่ม และกล่าวขอบคุณคณะกรรมการทุกท่านที่ตั้งใจทำงานอย่างดียิ่ง พร้อมทั้งกล่าวว่า “ความดีที่เกิดจากงานชิ้นนี้ข้าพเจ้าขอมอบให้แก่คณะกรรมการทุกคน สำหรับข้อผิดพลาดและข้อบกพร่อง ข้าพเจ้าขอรับผิดชอบและจะนำไปเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นต่อไป”

คำถาม ถ้าท่านเป็นคณะกรรมการในกลุ่ม และได้ยินประธานกล่าวในการรายงานตอนหนึ่งว่า “ความดีที่เกิดจากงานชิ้นนี้ข้าพเจ้าขอมอบให้แก่คณะกรรมการทุกคน สำหรับข้อผิดพลาดและข้อบกพร่อง ข้าพเจ้าขอรับผิดชอบและจะนำไปเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นต่อไป” ท่านจะมีความคิดเห็นในประเด็นนี้อย่างไร

ตอบ

.....

.....

แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม หน่วยที่ 1
เรื่อง ความรับผิดชอบ

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ

คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. การไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลอง เป็นความรับผิดชอบต่อสังคมในแง่การมีจิตสาธารณะแบบใด
 - ก. การรักษาบ้านเมือง
 - ข. การรักษาประโยชน์คุ้มค่า
 - ค. การดูแลรักษาสาธารณะสมบัติ
 - ง. การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม
2. ปัญหาสำคัญที่เกิดจากการขาดจิตสำนึกของคนส่วนรวม ได้แก่
 - ก. ปัญหายาเสพติด
 - ข. ปัญหาทำร้ายสตรี
 - ค. ปัญหาชุมชนแออัด
 - ง. ปัญหาอุทกภัย
3. การกระทำเพื่อมิให้เกิดผลกระทบและเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม ต้องทำอย่างไร
 - ก. รับผิดชอบต่อบางคน
 - ข. รับผิดชอบอย่างเต็มที่
 - ค. รับผิดชอบต่อตนเอง
 - ง. รับผิดชอบต่อส่วนรวม
4. การทำความดีเป็นสิ่งที่ควรทำ เพราะเหตุใด
 - ก. ให้ผลคือความสุข
 - ข. พ่อแม่คอยบังคับให้ทำ
 - ค. ได้รับรางวัลจากพ่อแม่
 - ง. ได้รับการยกย่องจากผู้อื่น
5. หลักธรรมที่นำมาใช้ในการสร้างความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวเราคือ
 - ก. คนดีเป็นศรีแก่ตน
 - ข. คนดีเป็นศรีของชาติ
 - ค. ตนนั้นเป็นที่พึ่งของตน
 - ง. คบคนพาล พาลพาไปหาผิด

6. ใครปฏิบัติตามที่และความรับผิดชอบได้ถูกต้อง
- นางสาวธิดา มาโรงเรียนแต่เช้าทุกวัน
 - นางสาวชบา ไม่ลอกข้อสอบของเพื่อน
 - นางสาวสายใจ ข้ามถนนตรงทางม้าลาย
 - ถูกทั้งข้อ ก ข และ ค
7. บุคคลใดแสดงถึงการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม
- นายสมชาย ไปร่วมงานแต่งงานของญาติ
 - นายสุเทพ ร่วมรณรงค์แก้ไขปัญหายาเสพติด
 - นายสมภพ รับประทานอาหารร่วมกับครอบครัว
 - ถูกทุกข้อ
8. ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าสมาชิกในครอบครัวขาดสิ่งใด
- ความรัก ความเมตตา
 - ความรู้ การยอมรับฟัง
 - การมีสัมมาคารวะ เคารพผู้อาวุโส
 - ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง
9. ในชั่วโมงเรียน ครูผู้สอนเข้าห้องเรียนช้ากว่าปกติ นักเรียนนั่งคุยกัน ลูกเดินไปมาและหัวเราะกันเสียงดัง ถ้านักเรียนอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วยนักเรียนจะอย่างไร
- ไปเชิญให้คุณครูเข้ามาสอน
 - นั่งทบทวนบทเรียนคนเดียวไม่สนใจใคร
 - ชวนเพื่อนๆ ที่นั่งใกล้ๆ ทบทวนบทเรียน
 - ขอร้องให้เพื่อนทุกคน อย่าส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่นที่อยู่ในห้องและห้องใกล้เคียง
10. รุจา และรุจิ ได้รับมอบหมายให้จากอาจารย์ให้ช่วยทำโปสเตอร์เสนอผลงานของโรงเรียน โดยได้รับมอบหมายงานให้ทำเท่า ๆ กัน แต่รุจาทำงานได้ดีและเสร็จก่อน รุจิทำงานช้าไม่แล้วเสร็จตามที่อาจารย์มอบหมาย ได้ขอร้องให้รุจาช่วยทำให้เสร็จ รุจาช่วยงานจนเสร็จ ถ้านักเรียนเป็นรุจาจะปฏิบัติอย่างไร เพราะเหตุใด
- ช่วยรุจิเพราะกลัวเพื่อนจะโกรธ
 - เป็นหน้าที่ของศิษย์ที่ดียอมช่วยเหลือครูอาจารย์เสมอ
 - อยากให้เพื่อนเห็นการกระทำของตนซึ่งเป็นตัวอย่างนักเรียนที่ดี
 - การช่วยงานเพื่อน ช่วยครูอาจารย์ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของโรงเรียนทำให้มีผลดีต่อส่วนรวม

ឆេត

1. ង	2. ង	3. ង	4. ឃ	5. ឃ
6. ឃ	7. ង	8. ង	9. ង	10. ង

แบบทดสอบหลังฝีกอบรม หน่วยที่ 1
เรื่อง ความรับผิดชอบ

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ

คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. การไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลอง เป็นความรับผิดชอบต่อสังคมในแง่การมีจิตสาธารณะแบบใด
 - ก. การรักษาย่านเมือง
 - ข. การรักษาประโยชน์คุ้มค่า
 - ค. การดูแลรักษาสาธารณะสมบัติ
 - ง. การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม
2. การกระทำเพื่อมิให้เกิดผลกระทบและเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม ต้องทำอย่างไร
 - ก. รับผิดชอบต่อบางคน
 - ข. รับผิดชอบอย่างเต็มที่
 - ค. รับผิดชอบต่อตนเอง
 - ง. รับผิดชอบต่อส่วนรวม
3. ปัญหาสำคัญที่เกิดจากการขาดจิตสำนึกของคนส่วนรวม ได้แก่
 - ก. ปัญหายาเสพติด
 - ข. ปัญหาทำร้ายสตรี
 - ค. ปัญหาชุมชนแออัด
 - ง. ปัญหาอุทกภัย
4. หลักธรรมที่นำมาใช้ในการสร้างความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวเราคือ
 - ก. คนดีเป็นศรีแก่ตน
 - ข. คนดีเป็นศรีของชาติ
 - ค. ตนนั้นเป็นที่พึ่งของตน
 - ง. คบคนพาล พาลพาไปหาผิด
5. การทำความดีเป็นสิ่งที่ควรทำ เพราะเหตุใด
 - ก. ให้ผลคือความสุข
 - ข. พ่อแม่คอยบังคับให้ทำ
 - ค. ได้รับรางวัลจากพ่อแม่
 - ง. ได้รับการยกย่องจากผู้อื่น

6. บุคคลใดแสดงถึงการมีส่วนร่วมรับผิดชอบกิจกรรมต่อสังคม
- นายสมชาย ไปร่วมงานแต่งงานของญาติ
 - นายสุเทพ ร่วมรณรงค์แก้ไขปัญหายาเสพติด
 - นายสมภพ รับประทานอาหารร่วมกับครอบครัว
 - ถูกทุกข้อ
7. ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าสมาชิกในครอบครัวขาดสิ่งใด
- ความรัก ความเมตตา
 - ความรู้ การยอมรับฟัง
 - การมีสัมมาคารวะ เคารพผู้อาวุโส
 - ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง
8. ใครปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบได้ถูกต้อง
- นางสาวธิดา มาโรงเรียนแต่เช้าทุกวัน
 - นางสาวชบา ไม่ลอกข้อสอบของเพื่อน
 - นางสาวสายใจ ข้ามถนนตรงทางม้าลาย
 - ถูกทั้งข้อ ก ข และ ค
9. รุจา และรุจิ ได้รับมอบหมายให้จากอาจารย์ให้ช่วยทำโปสเตอร์เสนอผลงานของโรงเรียนโดยได้รับมอบหมายงานให้ทำเท่า ๆ กัน แต่รุจาทำงานได้ดีและเสร็จก่อน รุจิทำงานช้าไม่แล้วเสร็จตามที่อาจารย์มอบหมาย ได้ขอร้องให้รุจาช่วยทำให้เสร็จ รุจาช่วยงานจนเสร็จ ถ้านักเรียนเป็นรุจาจะปฏิบัติอย่างไร เพราะเหตุใด
- ช่วยรุจิเพราะกลัวเพื่อนจะโกรธ
 - เป็นหน้าที่ของศิษย์ที่ดีย่อมช่วยเหลือครูอาจารย์เสมอ
 - อยากให้เพื่อนเห็นการกระทำของตนซึ่งเป็นตัวอย่างนักเรียนที่ดี
 - การช่วยงานเพื่อน ช่วยครูอาจารย์ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของโรงเรียนทำให้มีผลดีต่อส่วนรวม
10. ในชั่วโมงเรียน ครูผู้สอนเข้าห้องเรียนช้ากว่าปกติ นักเรียนนั่งคุยกัน ลูกเดินไปมาและหัวเราะกันเสียงดัง ถ้านักเรียนอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วยนักเรียนจะอย่างไร
- ไปเชิญให้คุณครูเข้ามาสอน
 - นั่งทบทวนบทเรียนคนเดียวไม่สนใจใคร
 - ชวนเพื่อนๆ ที่นั่งใกล้ๆ ทบทวนบทเรียน
 - ขอร้องให้เพื่อนทุกคน อย่าส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่นที่อยู่ในห้องและห้องใกล้เคียง

ឆេត

1. ង	2. ង	3. ង	4. ឃ	5. ក
6. ឃ	7. ង	8. ង	9. ង	10. ង

**แบบสังเกตพฤติกรรมและปฏิบัติงานกลุ่ม
หน่วยที่ 1 ความรับผิดชอบ**

ที่	ชื่อ-สกุล	มีความตั้งใจ ในการทำงาน			มีความ รับผิดชอบ ต่องาน			ตรงต่อเวลา ที่ทำ			ความสะอาด เรียบร้อย			ความ สำเร็จ ของงาน			รวม
		3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	
1																	
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7																	
8																	
9																	
10																	
11																	
12																	
13																	
14																	
15																	
16																	
17																	
18																	
19																	
20																	

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

เกณฑ์ให้คะแนนระดับคุณภาพ

ระดับคุณภาพ	ดี	ปานกลาง	ปรับปรุง
คะแนน	3	2	1

แบบประเมินตนเอง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1

เรื่อง ความรับผิดชอบ

คำสั่ง หลังจากได้ปฏิบัติกิจกรรมแล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำเครื่องหมายถูก () ลงในช่องว่างทางด้านขวามือที่ตรงกับระดับความพึงพอใจของท่าน

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
		มาก (3)	ปานกลาง (2)	น้อย (1)
1	การปฏิบัติงานของตน			
2	การปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงาน			
3	วิธีการปฏิบัติงาน			
4	ผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน			
รวม				

ลงชื่อผู้ประเมิน

(.....)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2

เรื่อง คุณลักษณะประชาธิปไตย

ความคิดรวบยอด

หลักการของประชาธิปไตย คือการมอบอำนาจสูงสุดให้แก่ประชาชน ผู้ที่มีความเป็นประชาธิปไตยจะต้องรักษาสិทธิของตนและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น จึงเป็นวิถีชีวิตของพลเมืองดี

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ทั่วไป

เพื่อให้ผู้ผ่านการฝึกอบรมจากหลักสูตรนี้ วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากความเป็นประชาธิปไตย

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อภิปรายความสำคัญของความหมายและรูปแบบประชาธิปไตย
2. เข้าใจพฤติกรรมแห่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยและพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย
3. วิเคราะห์ถึงจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดี

เค้าโครงเนื้อหา

1. ความหมายและรูปแบบประชาธิปไตย
2. พฤติกรรมแห่งวิถีชีวิตประชาธิปไตย
3. พลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย
4. จริยธรรมของการเป็นพลเมืองดี

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. แบ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็น 2 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มเลือกหัวหน้ากลุ่ม และเลขานุการของกลุ่ม
2. ผู้ดำเนินกิจกรรมให้แต่ละกลุ่มทำกิจกรรมที่ 2.1 แล้วสรุปผลโดยให้แต่ละคนศึกษาใบความรู้ที่ 2.1
3. ผู้ดำเนินกิจกรรมแบ่งกลุ่มใหม่ตามความเหมาะสม แล้วให้ทำกิจกรรมที่ 2.2
4. แต่ละกลุ่มนำเสนอผลกิจกรรมแล้วผู้ดำเนินกิจกรรมอภิปรายสรุป ให้แต่ละคนเพิ่มเติมความรู้โดยศึกษาจากใบความรู้ที่ 2.2 ประมาณ 30 นาที
5. ผู้ดำเนินกิจกรรมสรุป

6. ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ศึกษาใบความรู้ที่ 2.3 และ 2.4 แล้วทำกิจกรรมที่ 2.3 ใช้เวลา 30 นาทีแล้วร่วมกันสรุปผลที่เกิดขึ้น
7. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทำแบบทดสอบท้ายหน่วยการเรียนรู้ที่ 2

สื่อการฝึกอบรม

1. ใบความรู้
 - 1.1 ใบความรู้ที่ 2.1 เรื่อง ความหมายและรูปแบบประชาธิปไตย
 - 1.2 ใบความรู้ที่ 2.2 เรื่อง พฤติกรรมแห่งวิถีชีวิตประชาธิปไตย
 - 1.3 ใบความรู้ที่ 2.3 เรื่อง พลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย
 - 1.4 ใบความรู้ที่ 2.4 เรื่อง จริยธรรมของการเป็นพลเมืองดี
2. กิจกรรม
 - 2.1 กิจกรรมที่ 2.1 เรื่อง ประชาธิปไตยบนต้นไม้ เวลา 30 นาที
 - 2.2 กิจกรรมที่ 2.2 เรื่อง ร้อยด้วยใจสู่วิถีประชาธิปไตย เวลา 30 นาที
 - 2.3 กิจกรรมที่ 2.3 เรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย เวลา 30 นาที
 - 2.4 กิจกรรมที่ 2.4 เรื่อง ประชาธิปไตยสร้างสรรค์ เวลา 30 นาที

การวัดและประเมินผล

1. วิธีวัด
 - 1.1 การสังเกต
 - 1.2 การทดสอบ
2. เครื่องมือวัด
 - 2.1 แบบสังเกตพฤติกรรมและการปฏิบัติงานกลุ่ม หน่วยการเรียนรู้ที่ 2
 - 2.2 ใบกิจกรรมที่ 2.1 , 2.2 , 2.3 และ 2.4
 - 2.3 แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม
 - 2.4 แบบทดสอบหลังฝึกอบรม

3. เกณฑ์การวัดและประเมินผล

ลำดับการวัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	วิธีการวัดและเครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
ก่อน ฝึกรวม	1 - 3	จากแบบทดสอบก่อนฝึกรวม แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ	
ระหว่าง ฝึกรวม	1 - 3	จากใบกิจกรรมที่ 2.1 - 2.4	ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป
หลัง ฝึกรวม	1 - 3	จากแบบทดสอบหลังฝึกรวม แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ	ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป คะแนน 9-10 หมายถึง ดีมาก คะแนน 7-8 หมายถึง ดี คะแนน 5-6 หมายถึง พอใช้ คะแนน 0-4 หมายถึง ปรับปรุง
คุณลักษณะ การเป็น พลเมืองดี	แบบสังเกต พฤติกรรม และปฏิบัติงาน กลุ่ม		ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป

กิจกรรมที่ 2.1

เรื่อง ประชาธิปไตยบนต้นไม้

จุดประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบอกบทบาทของตนเองในการเข้าร่วมในการเสริมสร้างประชาธิปไตยในครอบครัวและสถานับการศึกษาได้

เวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรม 30 นาที

กิจกรรมการดำเนินการ

1. แบ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็น 2 กลุ่ม จำนวนเท่าๆ กัน
2. ผู้ดำเนินกิจกรรมชี้แจงการจัดกิจกรรม ดังนี้
 - 2.1 ผู้นำกิจกรรมชี้แจงว่าต้นไม้ต้นที่ 1 ชื่อ “ต้นไม้ครอบครัว” ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มที่ 1 แต่ละคน คิดว่า “เราจะเสริมสร้างประชาธิปไตยในครอบครัวของเราอย่างไร” แล้วให้เขียนคำตอบที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคิดว่าสำคัญที่สุด บนใบไม้จำลองที่วิทยากรแจกให้ เมื่อเขียนเสร็จแล้วให้เจ้าตัวอ่านดังๆ แล้วนำไปไม้ไปติดด้วยตนเองที่ภาพต้นไม้ครอบครัวให้สวยงาม
 - 2.2 ผู้นำกิจกรรมชี้แจงว่า ต้นไม้ต้นที่ 2 ชื่อ “ต้นไม้สถานับการศึกษา” ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละคนในกลุ่มที่ 2 คิดว่า “เราจะเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนของเราได้อย่างไร” ให้เขียนคำตอบที่สมาชิกแต่ละคนคิดว่าสำคัญที่สุด 1 คำตอบ บนใบไม้จำลองที่ผู้นำกิจกรรมแจกให้ เมื่อเขียนเสร็จแล้วอ่านดัง ๆ แล้วนำไปไม้ไปติดด้วยตนเองที่ภาพต้นไม้สถานับการศึกษาให้สวยงาม
 - 2.3 ให้ทั้งสองกลุ่มตกลงกันว่า จะเลือกต้นไม้ต้นใดใน 2 ต้น
3. ผู้นำกิจกรรมแจกใบไม้จำลอง ปากกา และกระดาษกาวที่ตัดเป็นชิ้นให้แต่ละกลุ่ม (ใบไม้ 1 ใบ ต่อผู้เข้าอบรม 1 คน) แล้วให้ทุกคนเขียนสิ่งที่ได้เรียนรู้
4. เมื่อเขียนเสร็จแล้วให้ทุกคนอ่านสิ่งที่ตนเองเขียนดังๆ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมในกลุ่มฟังจากนั้นให้รวมกลุ่มสิ่งที่เขียนเหมือนกันหรือคล้ายกันไว้ด้วยกัน
5. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้ง 2 กลุ่มวาดภาพโครงร่างต้นไม้ (ต้นไม้ไม่มีใบ มีเฉพาะกิ่ง) ที่กลุ่มเลือกไว้แล้วลงบนกระดาษปฐพีที่แจกให้ นำใบไม้ที่เขียนข้อความที่เหมือนกันไปติดไว้ที่กิ่งเดียวกัน
6. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้ง 2 กลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน โดยแลกเปลี่ยนต้นไม้กันอ่านข้อความบนต้นไม้
7. ตัวแทนผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้ง 2 กลุ่มนำผลงานไปติดไว้ที่หน้าห้อง โดยให้ห่างกัน 3 เมตร แล้วให้ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลงานทีละกลุ่ม

8. ผู้นำกิจกรรมใช้คำถามนำสรุป: ต้นไม้ต้นไหนมีความสำคัญมากกว่ากัน จากนั้นผู้นำกิจกรรมสรุปเชื่อมโยงให้เห็นว่า ครอบครัวและโรงเรียนก็เปรียบเสมือนต้นไม้ของเราทั้ง 2 ต้นนี้ ถ้าเราบำรุงดูแลอย่างดีต้นไม้ก็จะเจริญงอกงามให้ดอกไม้ให้ผลเป็นประโยชน์ต่อคนทั่วไป เช่นเดียวกัน ถ้ารวมพลังช่วยสร้างสรรค์ประชาธิปไตยทั้งในครอบครัวและในโรงเรียน ครอบครัวเราก็จะอบอุ่น โรงเรียนของเราก็จะน่าอยู่จากนั้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนเขียนสิ่งที่ได้เรียนรู้

วัสดุอุปกรณ์

1. กระดาษปรีฟ 2 แผ่น เขียนเป็นภาพโครงร่างของต้นไม้
2. กระดาษสีที่ตัดเป็นรูปใบไม้เท่ากับจำนวนผู้อบรม จำนวน 4 สี (สีเขียว สีฟ้า สีเหลือง สีชมพู)
3. กาวน้ำ หรือ กาวลาเท็กซ์
4. กรรไกร สำหรับตัดกระดาษ (2 คน ต่อ 1 อัน)
5. ใบงานที่ 2.1 เรื่องต้นไม้ครอบครัว
6. ใบงานที่ 2.2 เรื่องต้นไม้โรงเรียน

คำถามสะท้อนคิด

1. คำถามที่ 1 “ เราจะเสริมสร้างประชาธิปไตยในครอบครัวของเราอย่างไร ”
2. คำถามที่ 2 “ เราจะเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนของเราอย่างไร ”

ข้อเสนอแนะ

ประเด็นที่ให้กับกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมเขียนอาจจะเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม

ใบงาน ต้นไม้ครอบครัว

คำชี้แจง ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. เขียนแสดงความคิดเห็นของท่าน ในประเด็น “เราจะเสริมสร้างประชาธิปไตยในครอบครัวของเราอย่างไร” ลงในใบไม้ *สีเขียว* หรือ *สีฟ้า* จำนวน 1 แผ่น ที่แจกให้
2. ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่ม ใช้เวลา 3 นาที
3. จัดกลุ่มความคิดเห็นเหมือนกัน นำไปรวมไว้กลุ่มเดียวกัน
4. วาดภาพโครงร่างต้นไม้ จำนวน 1 ต้น พร้อมวาดกิ่งไม้ตามจำนวนกลุ่มความคิดเห็นที่จัดไว้
5. นำใบไม้แต่ละกลุ่มที่จัดไว้ติดบนกิ่งไม้ (1 กิ่ง ต่อ 1 กลุ่มความคิดเห็น)
6. เขียนชื่อประชาคมของตนเอง กำกับ ไว้ที่มุมใดมุมหนึ่ง

ใบงาน ต้นไม้โรงเรียน

คำชี้แจง ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. เขียนแสดงความคิดเห็นของท่าน ในประเด็น “เราจะเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนของเราอย่างไร” ลงในใบไม้ *สีเหลือง* หรือ *สีชมพู* จำนวน 1 แผ่น ที่แจกให้
2. ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่ม ใช้เวลา 3 นาที
3. จัดกลุ่มความคิดเห็นเหมือนกัน นำไปรวมไว้กลุ่มเดียวกัน
4. วาดภาพโครงร่างต้นไม้ จำนวน 1 ต้น พร้อมวาดกิ่งไม้ตามจำนวนกลุ่มความคิดเห็นที่จัดไว้
5. นำใบไม้แต่ละกลุ่มที่จัดไว้ติดบนกิ่งไม้ (1 กิ่ง ต่อ 1 กลุ่มความคิดเห็น)
6. เขียนชื่อประชาคมของตนเอง กำกับ ไว้ที่มุมใดมุมหนึ่ง

แบบบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้ ผ่านกิจกรรมประชาธิปไตยบนต้นไม้

.....

.....

.....

.....

ใบความรู้ที่ 2.1

เรื่อง ความหมายและรูปแบบประชาธิปไตย

ความหมายของคุณลักษณะประชาธิปไตย

คำว่าประชาธิปไตย มีความหมายดังนี้

1. ความเป็นองค์สามของประชาธิปไตย คือ ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็น
 1. อุดมคติ หมายถึง การมีศรัทธาและความเชื่อมั่นในสติปัญญา เหตุผล และความสามารถของมนุษย์ เทิดทูนอิสรภาพ และเสรีภาพของมนุษย์
 2. ระบบการเมืองและวิธีการจัดระเบียบการปกครอง หมายถึง ระบบการเมืองที่ถืออำนาจเป็นของประชาชนหรือมาจากประชาชน รัฐบาลเป็นเพียงผู้ได้รับมอบอำนาจให้ทำหน้าที่ปกครองแทนประชาชนเท่านั้น และประชาชนมีโอกาสเปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจแทนตนได้ โดยการเลือกตั้งที่มีกำหนดวาระถือว่าเป็นการปกครองของประชาชนและเพื่อประชาชน
 3. วิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน หมายถึง การอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพทั้งกายและวาจา ไม่ก้าวก่ายในสิทธิของผู้อื่น เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม ร่วมกันรับผิดชอบและทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนรวม ตลอดจนการใช้สติปัญญาและความเฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหาที่บังปวง
2. ประชาธิปไตย เป็นคำที่กรมหมื่นนราธิปพงษ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติขึ้น ซึ่งภาษาอังกฤษใช้คำว่า democracy ซึ่งมาจากภาษากรีกว่า demos หมายถึง ประชาชน และ kratos หมายถึง อำนาจ รวมกันแล้วหมายความว่า อำนาจของประชาชน ส่วนในภาษาไทยนั้น คำว่า ประชาธิปไตยมาจาก ประชา หมายถึง ประชาชนพลเมือง และอธิปไตย หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน
3. ระบบการเมืองที่ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการเลือกตั้ง การสมาคม การพิมพ์ การนับถือศาสนา การมีแนวคิดและการพูด โดยเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ให้มีสิทธิในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัยได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ให้สิทธิแก่บุคคลในการที่จะพัฒนาร่างกายและจิตใจของตนเองได้

รูปแบบของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยจำแนกได้ 3 ระบบ คือ

1. ประชาธิปไตยในระบบการเมืองการปกครอง เป็นประชาธิปไตยที่เน้นถึงรูปแบบของรัฐบาล ระบบการปกครอง การกำหนดให้รัฐมีรัฐธรรมนูญ รัฐสภา ตลอดจนจัดตั้งองค์การต่าง ๆ ตามปรัชญาประชาธิปไตย

2. ประชาธิปไตยในระบบเศรษฐกิจ เป็นเรื่องของการจัดระบบเศรษฐกิจในสังคม เสรีนิยมคุ้มครองสิทธิและแรงงาน เคารพสิทธิปัญญาของบุคคล ประกันประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพ การสร้างพลังต่อรองในทางเศรษฐกิจและแรงงาน การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมในสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำสูงต่ำในทางเศรษฐกิจ

3. ประชาธิปไตยในระบบบุคลิกภาพหรือวิถีชีวิตของบุคคล เน้นถึงการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในเชิงพฤติกรรมศาสตร์ เพราะถือว่าประชาธิปไตยเป็นวิถีทางการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม เช่น การเคารพสิทธิของผู้อื่น การมีวินัยต่อตนเอง ต่อสังคม การรับผิดชอบต่อหน้าที่ ตลอดจนการใช้สิทธิของตนเองอย่างสมบูรณ์ ภายใต้อำนาจของกฎหมายกำหนดและกติกาของสังคม การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล

จากการศึกษาความหมายของประชาธิปไตยดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ประชาธิปไตยจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ ประชาธิปไตยในรูปแบบของการปกครองหรือระบบการเมืองรูปแบบที่เป็นอุดมคติหรืออุดมการณ์ และรูปแบบที่เป็นวิถีชีวิต

พฤติกรรมที่แสดงถึงบุคลิกภาพประชาธิปไตย

พฤติกรรมที่แสดงถึงบุคลิกภาพประชาธิปไตยในรูปแบบที่เป็นวิถีชีวิต ซึ่งเป็นการนำเอาหลักการของประชาธิปไตยมาใช้มีการดำรงชีวิตประจำวัน ดังนี้

ประชาธิปไตยในรูปแบบที่เป็นวิถีชีวิตจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ 3 ประการ คือ ประการแรก คือ การเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่ การเคารพสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน การเคารพในความคิดและการกระทำของผู้อื่น ประการที่สอง คือ การแบ่งปันความร่วมมือและการประสานงานกัน ได้แก่ การอาสา รับทำงานตามความสามารถ การร่วมมือตามอัธยาศัย การประสานงานกัน การทำตามมติของส่วนรวมที่ได้วางแผนไว้และประการที่สาม คือการมีความเชื่อมั่นในวิถีแห่งปัญญา ได้แก่ การทำงานหรือกิจการใด ๆ ด้วยความรอบคอบและการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์

ประชาธิปไตยในลักษณะที่เป็นวิถีชีวิตจะต้องมีการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยนั้น จะต้องมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประการ คือ

1. มีความเคารพซึ่งกันและกัน คือ “การวาระธรรม” หมายถึง ทุกคนต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งทางกาย วาจาและความคิด ทุกคนย่อมเคารพในความคิดของทุกคน ถ้าถือหลักการอย่างเคร่งครัดจริง ๆ แล้ว การล่วงเกินผู้อื่น การทำร้ายผู้อื่น การโกรธผู้อื่นย่อมเป็นการไม่เคารพซึ่งกันและกันและผิดหลักประชาธิปไตยทั้งสิ้น

2. มีการแบ่งปันร่วมมือประสานงานกันคือ “สามัคคีธรรม ” หมายถึง การที่บุคคลใดมีความสามารถในด้านใดก็ตาม ก็รับอาสาเอางานไปทำไม่บ้ายเบี่ยง ไม่หลีกเลี่ยง ทุกคนจะร่วมมือประสานงานตามอัธยาศัย ตามแผนงานที่ได้ตกลงร่วมกัน ไม่มีการกั้นแกล้งหรือคู้ดิ่ง

3. มีความเชื่อมั่นในวิถีทางแห่งปัญญาคือ “ปัญญาธรรม” หมายถึง การร่วมมือกัน มีความสามัคคีซึ่งรวมไปถึงการได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาปัญญาธรรม เพื่อนำมาใช้ในการร่วมมือกัน

กิจกรรมที่ 2.2

เรื่อง ร้อยดวงใจสู่วิถีประชาธิปไตย

จุดประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจใน

1. การส่งเสริมการใช้สิทธิ หน้าที่ของตนเองตามระบอบประชาธิปไตย
2. การเสริมสร้างทักษะการรับฟัง การยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
3. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย

เวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรม 30 นาที

กิจกรรมการดำเนินการ

1. กระดาษตัดเป็นรูปหัวใจจำนวน 30 ชิ้น
2. เขียนข้อความเรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตย บนกระดาษรูปหัวใจ
3. ตัดกระดาษรูปหัวใจแต่ละดวง (จิ๊กซอว์) บรรจุในซองสีขาว (1 ซอง ต่อ 1 ดวง)
4. ผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 2 คน เลือกซองกิจกรรม 1 ซอง
5. ผู้เข้ารับการฝึกอบรม นำชิ้นส่วนในซองมาต่อเป็นรูปหัวใจ ภายในเวลา 2 นาที
6. อ่านข้อความในรูปหัวใจ และอภิปรายความคิดเห็น

วัสดุอุปกรณ์

1. กระดาษโปสเตอร์ สีต่างๆ
2. กรรไกรตัดกระดาษ
3. ซองสีขาว สำหรับใส่จิ๊กซอว์ รูปหัวใจ

คำถามสะท้อนคิด

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้ ผ่านกิจกรรมร้อยดวงใจสู่วิถีประชาธิปไตย คืออะไร
2. การไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน เกิดผลกระทบต่อ

การดำเนินชีวิตในวิถีประชาธิปไตยอย่างไร

3. การประพฤติตนตามบทบาท หน้าที่ และใช้สิทธิของตนเองอย่างถูกต้องเหมาะสม

ส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตยในท้องถิ่นและประเทศชาติมั่นคงอย่างไร

ใบความรู้ที่ 2.2

เรื่อง พฤติกรรมแห่งวิถีชีวิตประชาธิปไตย

พฤติกรรมแห่งวิถีชีวิตประชาธิปไตย

ลักษณะของบุคคลที่มีความเป็นประชาธิปไตย จะมีวิถีชีวิตที่สังเกตและมองเห็นได้ ได้แก่

1. มีน้ำใจ พิจารณาปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิจารณญาณ
2. อาศัยการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นก่อนการตัดสินใจ
3. รู้จักประนีประนอม ไม่ใช่ความรุนแรงในการแก้ปัญหา
4. มีขันติธรรม อดทนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตน
5. เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ตลอดจนยอมรับความเสมอภาคของบุคคล
6. เชื่อในหลักเหตุผล
7. มีสิทธิเท่าเทียมกันตามนัยแห่งกฎหมาย
8. แหล่งของอำนาจทั้งปวง คือ ประชาชนทั้งหมด
9. โครงสร้างของสังคมลดหลั่นตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและมีการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคล

ได้ตามความเหมาะสม

10. นิยมความเคารพในสิทธิและเอกสิทธิ์ของบุคคล นิยมในหลักของความเสมอภาค เสรีภาพและภราดรภาพ
11. มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระ ทำให้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการแก้ปัญหา
12. มีการประสานงานที่ดี ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
13. ผู้นำกลุ่มและกลุ่มผู้ตามประชุมวางแผนร่วมกัน และแบ่งงานกันต่อไปตามความสามารถและความรับผิดชอบ
14. เน้นการฝึกให้พึ่งตนเอง อิสระภาพ การใช้เหตุผล เคารพในสิทธิของผู้อื่นรักษาสิทธิของตนเอง และความยุติธรรม
15. มีวินัยในตนเองและความยุติธรรม รับผิดชอบ มีประสิทธิภาพในการทำงาน มีจิตใจกว้างขวาง ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตนเองได้ มีอิสระ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เชื่อในหลักเหตุผลและแก้ปัญหาด้วยวิธีวิทยาศาสตร์

สรุปว่า พฤติกรรมประชาธิปไตย หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงพฤติกรรมที่นำเอาหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัยหรือวิถีทางแห่งชีวิตและพฤติกรรมที่แสดงถึงประชาธิปไตย มีดังนี้

1. มีความเคารพต่อกฎหมายและสิทธิเสรีภาพ
2. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและมีเหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหา
3. มีความเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบ
4. ใช้กระบวนการทางประชาธิปไตยในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
5. ส่งเสริมระบบประชาธิปไตย

ใบความรู้ที่ 2.3

เรื่อง พลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย

พลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย

พจนานุกรมนักเรียนฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำต่าง ๆ ไว้ว่า

“พลเมือง” หมายถึง ชาวเมือง ชาวประเทศ ประชาชน

“วิถี” หมายถึง สาย แนว ทาง ถนน

“ประชาธิปไตย” หมายถึง แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่

ดังนั้นคำว่า “พลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย” จึงหมายถึง พลเมืองที่มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรมของศาสนา มีหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมายดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ให้เป็นสังคมและประเทศประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

หลักการทางประชาธิปไตยที่สำคัญ ได้แก่

1. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หมายถึง ประชาชนเป็นเจ้าของ อำนาจอสูงสุดในการปกครองรัฐ
2. หลักความเสมอภาค หมายถึง ความเท่าเทียมกันในสังคมประชาธิปไตย ถือว่าทุกคนที่เกิดมาจะมีความเท่าเทียมกันในฐานะการเป็นประชากรของรัฐ ได้แก่ มีสิทธิเสรีภาพ มีหน้าที่เสมอภาคกัน ไม่มีการแบ่งชนชั้น หรือการเลือกปฏิบัติ ควรดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ไม่ข่มเหงรังแกคนที่อ่อนแอหรือยากจนกว่า
3. หลักนิติธรรม หมายถึง การใช้หลักกฎหมายเป็นกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกัน เพื่อความสงบสุขของสังคม
4. หลักเหตุผล หมายถึง การใช้เหตุผลที่ถูกต้องในการตัดสินใจหรือยุติปัญหาในสังคม
5. หลักการถือเสียงข้างมาก หมายถึง การลงมติโดยยอมรับเสียงส่วนใหญ่ในสังคมประชาธิปไตย ครอบครัวประชาธิปไตย จึงใช้หลักการถือเสียงข้างมากเพื่อลงมติในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างสันติวิธี
6. หลักประนีประนอม หมายถึง การลดความขัดแย้งโดยการผ่อนหนักผ่อนเบาให้กัน ร่วมมือกัน เพื่อเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

หลักการทางประชาธิปไตยจึงเป็นหลักการสำคัญที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคม เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมได้

สังคมประชาธิปไตยเป็นสังคมที่ยึดหลักความเท่าเทียมกันของบุคคลในสังคม ผู้ที่อาศัยอยู่ในสังคมประชาธิปไตยหรือพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย จึงควรมีการปฏิบัติตนที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การเป็นประชาชนที่ดีในสังคมประชาธิปไตย จะได้ชี้ให้เห็นลักษณะเฉพาะของสังคมประชาธิปไตยที่เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับประชาชน ที่ต้องมีคุณธรรมจริยธรรม

แตกต่างไปจากสังคมในระบบปกครองอื่น ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นคุณลักษณะทางจิตของบุคคล ต้อง สอดคล้องกับการพิทักษ์ความเป็นอิสระภาพ เสรีภาพและเสมอภาพของคนอื่นด้วย ได้แก่ การเคารพในสิทธิ ศักดิ์ศรีของมนุษย์โดยเท่าเทียมกัน การยอมรับความแตกต่างทางความคิด ความเคารพสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของผู้อื่น การตระหนักและแสดงความรับผิดชอบต่อสาธารณะ การตระหนักในหน้าที่ของพลเมืองที่มีต่อส่วนรวม การเห็นประโยชน์ของสาธารณะมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เพราะหากบุคคลคำนึงถึงแต่ สิทธิเสรีภาพของตนเอง ไม่สนใจในเสรีภาพของผู้อื่น ก็จะมีแต่ความเห็นแก่ตัว ยิ่งมีการพัฒนาการขึ้นเป็น ผู้ปกครองก็จะกลายเป็นผู้ปกครองที่เผด็จการณ์

แนวทางการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย

พลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยควรมีแนวทางการปฏิบัติตนดังนี้ คือ

1. ด้านสังคม ได้แก่
 - 1.1 การแสดงความคิดอย่างมีเหตุผล
 - 1.2 การรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น
 - 1.3 การยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่า
 - 1.4 การตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์
 - 1.5 การเคารพระเบียบของสังคม
 - 1.6 การมีจิตสาธารณะ คือ เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมและรักษาสาธารณสมบัติ
2. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่
 - 2.1 การประหยัดและอดออมในครอบครัว
 - 2.2 การซื้อสัตย์สุจริตต่ออาชีพที่ทำ
 - 2.3 การพัฒนางานอาชีพให้ก้าวหน้า
 - 2.4 การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
 - 2.5 สร้างงานและสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทย
 - 2.6 การเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี มีความซื่อสัตย์ ยึดมั่นในอุดมการณ์ที่ดีต่อชาติเป็นสำคัญ
3. ด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่
 - 3.1 การเคารพกฎหมาย
 - 3.2 การรับฟังข้อคิดเห็นของทุกคนโดยอดทนต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้น
 - 3.3 การยอมรับในเหตุผลที่ดีกว่า
 - 3.4 ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว
 - 3.5 กล้าเสนอความคิดเห็นต่อส่วนรวม เสนอตนเองในการทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา
 - 3.6 การทำงานอย่างเต็มความสามารถ เต็มเวลา

ลักษณะของสังคมตามระบอบวิถีชีวิตประชาธิปไตย

ลักษณะของสังคมระบอบประชาธิปไตยประชาชนจะปฏิบัติต่อกัน ดังนี้

- การเคารพในสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ตามขอบเขตที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย
 - การใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจปัญหา ข้อขัดแย้ง
 - การเคารพในกฎหมาย กติกาของสังคมเพื่อความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม
- การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของส่วนรวมและสังคม
- การมีน้ำใจเป็นประชาธิปไตย ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
 - การยึดมั่นในหลักความยุติธรรม และการปฏิบัติต่อกันอย่างสม่ำเสมอเท่าเทียมกันของสมาชิกทุกคนในสังคม

คุณลักษณะของพลเมืองในสังคมตามระบอบวิถีชีวิตประชาธิปไตย

คุณลักษณะที่สำคัญของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย มีดังนี้

- มีความยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตย
- มีการรู้จักใช้ปัญญา เหตุผลในการแก้ปัญหา
- รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- มีการเสียสละและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
- สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น
- ใช้เสียงข้างมากโดยไม่ละเมิดสิทธิเสียงข้างน้อย
- ยึดถือหลักความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของสมาชิก
- ปฏิบัติตนตามกฎหมายข้อบังคับของสังคม
- ปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม ยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณี
- รู้จักแก้ปัญหาโดยสันติวิธี
- เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
- มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย

ความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย

- ทำให้สังคมและประเทศชาติมีการพัฒนาไปอย่างมั่นคง
- เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ
- สังคมมีความเป็นระเบียบ สงบเรียบร้อย เกิดความเป็นธรรมในสังคม
- สมาชิกทุกคนได้รับสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ จากกฎหมาย ความเท่าเทียมกัน

คุณค่าทางสังคมตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย

1. เกิดคุณค่าทางสังคม
2. เกิดคุณค่าทางการเมือง
 - ประชาชนมีสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 - ประชาชนมีสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงตัวผู้ปกครองรัฐ เมื่อมีการบริหารงานผิดพลาด
3. เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจ โดยประชาชนได้รับในสิ่งต่อไปนี้
 - เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตได้
 - มีเสรีภาพในการผลิต การบริหาร การลงทุนต่าง ๆ
 - มีอำนาจในการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า
 - ได้รับการคุ้มครองจากรัฐอย่างเป็นธรรมในการบริการทางเศรษฐกิจ
 - มีโอกาสได้รับความคุ้มครองจากรัฐในด้านสิทธิมนุษยชน
 - มีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีในความเป็นทุกซ์
 - มีความเท่าเทียมกันใน โอกาสและสิทธิในการดำเนินชีวิตภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย
 - รู้จักอยู่ร่วมกัน โดยสันติวิธี
 - ร่วมมือกันทำงานเพื่อความสงบสุขในสังคม

กิจกรรมที่ 2.3

เรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

จุดประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความรู้และความเข้าใจใน

1. การมีส่วนร่วมตามกระบวนการประชาธิปไตย
2. อธิบายบทบาทหน้าที่พลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย

เวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรม 30 นาที

กิจกรรมการดำเนินการ

1. แผนภาพโครงร่างต้นไม้ จำนวน 3 ต้น “ปัญญาธรรม” “การวชิธรรม” และ “สามัคคีธรรม”
2. ใบไม้ ดอกไม้ ผลไม้ (เขียนคำ/ประโยคในประเด็นหลัก “ปัญญาธรรม” “การวชิธรรม” และ “สามัคคีธรรม”)
3. ผู้จัดกิจกรรมติดภาพต้นไม้ไว้ที่ผนัง
4. แจกใบไม้หรือดอกไม้หรือผลไม้ที่ตัดไว้ให้นักเรียน เขียนข้อความเกี่ยวกับประชาธิปไตย
5. นำข้อความที่เขียนไปติดแปะในภาพต้นไม้ ให้เข้าหมวดหมู่ได้แก่

ต้นที่ 1 สามัคคีธรรม

ต้นที่ 2 การวชิธรรม

ต้นที่ 3 ปัญญาธรรม

6. คณะกรรมการช่วยกันพิจารณาความถูกต้อง หากถูกต้อง รับรางวัลจากผู้จัดกิจกรรม

วัสดุอุปกรณ์

1. แผ่นภาพต้นไม้ (ไม่มีใบ ดอก และผล)
2. บัตรคำ “ปัญญาธรรม” “การวชิธรรม” และ “สามัคคีธรรม”
3. กระดาษโปสเตอร์สี
4. ปากกาเคมี
5. รางวัล

คำถามสะท้อนคิด

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย คืออะไร
2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนตามระบอบประชาธิปไตย ก่อให้เกิดผลดีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างไร
3. ตัวอย่างกิจกรรมที่ท่านมีส่วนร่วมในท้องถิ่น พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลประกอบ

ตัวอย่างข้อความ

เคารพกติกา
ของสังคม

เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ร่วมคิด ร่วมทำ

ฟังความคิดเห็นผู้อื่น

ร่วมรับผิดชอบ

รักษาสีทท
ประโยชน์ส่วนรวม

ใบความรู้ที่ 2.4

เรื่อง จริยธรรมของการเป็นพลเมืองดี

จริยธรรมของการเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

คุณธรรม จริยธรรม หมายถึง ความดีที่ควรประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ คุณธรรม จริยธรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี ได้แก่

1. ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หมายถึง การตระหนักในความสำคัญของความเป็นชาติไทย การยึดมั่นในหลักศีลธรรมของศาสนาและการจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์
2. ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การยึดมั่นในการอยู่ร่วมกัน โดยยึดระเบียบวินัย เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม
3. ความกล้าทางจริยธรรม หมายถึง ความกล้าหาญในทางที่ถูกที่ควร
4. ความรับผิดชอบ หมายถึง การตั้งใจกระทำตนเพื่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น หรือต่อสังคม
5. การเสียสละ หมายถึง การยอมเสียผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อผู้อื่น หรือสังคมโดยรวมได้รับประโยชน์จากการกระทำของตน
6. การตรงต่อเวลา หมายถึง การทำงานตรงตามเวลาที่ได้รับมอบหมาย

การส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

การที่บุคคลปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตยแล้ว ควรสนับสนุนส่งเสริมให้บุคคลอื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตยด้วย โดยมีแนวทางการปฏิบัติดังนี้

1. การปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย โดยยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมของศาสนา และหลักการของประชาธิปไตยมาใช้ในวิถีการดำรงชีวิตประจำวันเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนรอบข้าง
2. เผยแพร่ อบรม หรือสั่งสอนบุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน คนในสังคม ให้ใช้หลักการทางประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวัน
3. สนับสนุนชุมชนในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยการบอกเล่า เขียนบทความเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน
4. ชักชวน หรือสนับสนุนคนดีมีความสามารถในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางการเมือง หรือกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน
5. เป็นหูเป็นตาให้กับรัฐหรือหน่วยงานของงานรัฐในการสนับสนุนคนดี และกำจัดคนที่ป็นภัยต่อสังคม การสนับสนุนให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย ควรเป็นจิตสำนึกที่บุคคลพึงปฏิบัติเพื่อให้เกิดประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

กิจกรรมที่ 2.4

เรื่อง ประชาธิปไตยสร้างสรรค์

จุดประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าใจบทบาทของตนเองและปฏิบัติตนในระบอบประชาธิปไตย

เวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรม 30 นาที

กิจกรรมการดำเนินการ

1. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มหนึ่งแสดงบทบาทสมมติเรื่อง “ฉันรักโรงเรียน” ตามบทบาทสมมติที่แนบมาท้ายกิจกรรมนี้ ซึ่งผู้ดำเนินกิจกรรมอาจจะปรับปรุงได้ตามความเหมาะสม
2. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นว่า ชอบความคิดเห็นของตัวละครคนใด เพราะอะไร
3. ผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้เข้ารับการฝึกอบรมช่วยกันเชื่อมโยงความคิดว่าสอดคล้องกับ “หลักการประชาธิปไตย” และชี้ให้เห็นว่าการกระทำของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นส่วนหนึ่งของบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในสังคมประชาธิปไตย เช่น
 - ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบวินัย หรือกติกา
 - ประนีประนอม
 - มีเหตุผล
 - ฟังความคิดเห็น
 - มีน้ำใจ
 - ตัดสินด้วยเสียงข้างมาก
4. แบ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นกลุ่ม ๆ ละ 6 คน ให้ร่วมกันวิเคราะห์ตามหัวข้อใบงานเรื่อง หน้าที่ของสมาชิกในสังคมประชาธิปไตย
5. ส่งตัวแทนกลุ่มออกมาเสนอผลงานประมาณ 3 กลุ่มและให้กลุ่มที่มีผลงานแตกต่างกันออกไปเสนอเพิ่มเติม ให้ทุกคนช่วยกันสรุปถึงความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในสังคมประชาธิปไตย ต่อชุมชนและประเทศชาติ
6. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนในกลุ่มทำแบบสำรวจตนเองว่าได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อชุมชนและประเทศชาติ ในฐานะที่เป็นสมาชิกสังคมประชาธิปไตยมาส่งผู้ดำเนินกิจกรรมเป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม
7. หลังจากที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ทำกิจกรรมตามแบบสำรวจตนเองแล้ว ผู้ดำเนินกิจกรรมชมเชยผลงานที่ทำได้ดีและให้คำแนะนำแก่ผลงานที่ควรปรับปรุง และให้นำผลงานมาติดป้ายนิเทศในกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมถ้าผู้เข้ารับการฝึกอบรมคนใดไม่ปฏิบัติตนตามข้อกำหนดให้ปรับปรุงตน

8. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันสรุปว่า การปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิก ประชาธิปไตยนี้ จะเป็นผลดีต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวม

วัตถุประสงค์

1. บทบาทสมมติ เรื่อง ฉันทรักโรงเรียน
2. ใบงานเรื่อง หน้าที่ของสมาชิกในสังคมประชาธิปไตย
3. แบบสำรวจการปฏิบัติของตนเอง เรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ต่อชุมชนและประเทศชาติ

ข้อเสนอแนะ

1. ถ้าผู้เข้ารับการฝึกอบรมคนใดละเลยต่อหน้าที่ให้ปรับปรุงตนเองโดยมีผู้ดำเนินกิจกรรม ให้คำแนะนำ
2. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมหาบุคคลตัวอย่างที่ปฏิบัติหน้าที่ได้ถูกต้องนำมาคิดไว้ที่ป้าย นิเทศในกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ใบงาน

เรื่อง หน้าที่ของสมาชิกในสังคมประชาธิปไตย

คำชี้แจง ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิเคราะห์ผลการปฏิบัติและการไม่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

หน้าที่	กิจกรรม	ผลดีของการปฏิบัติ	ผลของการไม่ปฏิบัติ
1. รับการศึกษาอบรม			
2. ปฏิบัติตามกฎหมาย			
3. การเสียภาษีอากร			
4. การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง			
5. การเทิดทูนพระมหากษัตริย์			
6. รักษาศิลปวัฒนธรรม			
7. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ			
8. การรับราชการ			
9. ช่วยเหลือราชการ			
10. ปฏิบัติตนตามหลักศาสนา			

บทบาทสมมติ เรื่อง ฉันรักโรงเรียน

คำบรรยาย

ผู้บรรยาย

สมาชิกกิจกรรมชมรมรักโรงเรียนกลุ่มหนึ่งได้มาประชุมปรึกษาหารือกันว่า ในวันเด็กแห่งชาติ ปีนี้ โรงเรียนของเราจะจัดกิจกรรมอะไรกันดี ซึ่งต่อไปนี่โปรดติดตามการสนทนาของสมาชิกกลุ่มรักโรงเรียน เชิญติดตามรับชมได้แล้วค่ะ / ครับ

วรรณ : วันเด็กปีนี้ โรงเรียนของเราจะจัดงานวันเด็ก ซึ่งเคยจัดเป็นประจำทุก ๆ ปีพวกเราเป็น

สมาชิกกลุ่มรักโรงเรียน เราน่าจะทำกิจกรรมอะไรดีนะ จึงจะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน

สุคนธ์ : ฉันคิดว่าน่าจะจัดร้องเพลงเพราะจะทำให้สามารถได้แสดงความสามารถ

วิชัย : ฉันคิดว่าน่าจะมีรายการแข่งขันตอบปัญหาและแจกรางวัลแก่ผู้ที่เข้าแข่งขันการตอบปัญหา

ทวี : ฉันคิดว่าน่าจะแจกทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนที่มีฐานะไม่ดี

อุษา : ฉันคิดว่าโรงเรียนมีนโยบายให้ประหยัด จึงควรให้นักเรียนทุกคนช่วยปลูกต้นไม้ เพื่อจะได้สร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น

สุคนธ์ : โรงเรียนกำหนดเวลาให้จัดกิจกรรมเพียงครั้งวันเท่านั้นนะ

ทวี : เราก็ควบคุมเวลาเพราะต้องปฏิบัติตามกฎกติกา

วิชัย : ฉันเห็นว่าดีเหมือนกันนะไม่ต้องลงทุนและเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน

จุฑา : กิจกรรมที่ทุกคนเสนอมาดี เช่น ร้องเพลงก็เป็นการสนุกสนานดี การแข่งขันตอบปัญหา

ก็ทำให้ได้รับความรู้ การปลูกต้นไม้ก็เป็นประโยชน์แต่เราจะต้องเลือกไว้เพียง 1 อย่าง

เท่านั้น

สุคนธ์ : เสนอว่าให้ใช้วิธีโหวตเสียงยกมือดีไหม

ทวี : ฉันว่าไม่ต้องยกมือหรือเหตุผลของอุษาที่ให้ทุกคนช่วยกันปลูกต้นไม้ที่ดีที่สุด ขอ

สนับสนุนเหตุผลของอุษา

วรรณ : ตกลงพวกเราเห็นพ้องต้องกันว่า เราจะจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้กันนะเพราะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน

แบบสำรวจตนเอง
เรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ต่อชุมชนและประเทศชาติ

คำชี้แจง

ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสำรวจการปฏิบัติหน้าที่ของตนลงในแบบสำรวจ โดยทำเครื่องหมาย
ลงในช่องหน้าที่ต่อชุมชน ต่อประเทศชาติและบอกถึงผลดีที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ ✓

กิจกรรม	หน้าที่ต่อ		ผลดีที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่
	ชุมชน	ประเทศ	

(... ลงชื่อ.....ผู้บันทึก
.....)

(..... ลงชื่อ.....ผู้รับรอง
.....)

แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม หน่วยที่ 2
เรื่อง คุณลักษณะประชาธิปไตย

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ

คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. ข้อใดที่จัดได้ว่าเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด
 - ก. ผู้ที่นึกถึงใจเขา ใจเราเสมอ
 - ข. ผู้ที่เข้าเมืองตาหลิ่วต้องหลิ่วตาตาม
 - ค. ผู้ที่ปฏิบัติตามมติของคนส่วนมากเท่านั้น
 - ง. ผู้ที่เคารพสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น
2. การประชุมเพื่อลงมติใดๆ ของคณะรัฐมนตรีหรือรัฐสภาของประเทศที่ใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการดำเนินการตามหลักการอะไร
 - ก. หลักเสียงข้างมากและหลักการใช้เหตุผล
 - ข. หลักอำนาจอธิปไตยโดยประชาชนและหลักนิติธรรม
 - ค. หลักความเสมอภาคในทางการเมืองและหลักสิทธิเสรีภาพ
 - ง. หลักการมีส่วนร่วมในทางการเมืองและหลักประนีประนอม
3. การปลูกฝังประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคมไทยต้องเริ่มที่ใด
 - ก. โรงเรียน
 - ข. ครอบครัว
 - ค. เพื่อนบ้าน
 - ง. หน่วยงานต่างๆ
4. ความเป็นประชาธิปไตย หมายถึงอะไร
 - ก. อำนาจอธิปไตยเป็นอิสระ
 - ข. อำนาจอธิปไตยมีฐานะสูงสุด
 - ค. ประชาชนเป็นใหญ่ในแผ่นดิน
 - ง. ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง

5. ปัญหาสำคัญของประเทศที่ใช้การปกครองแบบประชาธิปไตยโดยระบอบมากที่สุดคืออะไร
 - ก. ความล่าช้าในการแก้ปัญหา
 - ข. ความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิตของประชาชน
 - ค. ผู้นำสามารถแสวงหาประโยชน์ให้ตนเอง
 - ง. คณะรัฐบาลขาดหลักประกันด้านเสถียรภาพ
6. ข้อใดกล่าวถึงความหมายของประชาธิปไตยได้ชัดเจนที่สุด
 - ก. การปกครองที่มีรัฐสภาเป็นแกนในการดำเนินกิจการทางการเมือง
 - ข. การปกครองที่เคารพในสิทธิของประชาชน และให้อำนาจแก่ประชาชนอย่างเต็มที่
 - ค. การปกครองที่ประชาชนทุกคนมีบทบาทในการบริหารจัดการทางการเมืองการปกครอง
 - ง. การปกครองที่ถือว่าประชาชนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกฐานะ ทุกอาชีพ มีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองเท่าเทียมกัน
7. หลักการปกครองที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะเน้นสิ่งใดเป็นสำคัญ
 - ก. เน้นความมั่นคงของประเทศชาติ
 - ข. เน้นการปฏิบัติตามกฎกติกาของผู้บริหารประเทศ
 - ค. เน้นเสียงข้างมากในการปกครอง แต่ยังฟังเสียงข้างน้อย
 - ง. เน้นความอิสระ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่
8. เพราะเหตุใดจึงถือว่าการเลือกตั้งเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 - ก. ประชาชนได้เลือกรัฐบาลของตนเอง
 - ข. ประชาชนได้แสดงอำนาจทางการเมืองได้อย่างเต็มที่
 - ค. ประชาชนได้เลือกบุคคลที่สังกัดพรรคการเมืองที่ตนชอบ
 - ง. ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองโดยเลือกตัวแทนในการปกครองประเทศ
9. การกระทำในข้อใดแสดงถึงความเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน
 - ก. มีความกล้าหาญ
 - ข. อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 - ค. ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
 - ง. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน
10. ลักษณะสำคัญที่สุดของการปกครองระบอบประชาธิปไตยคืออะไร
 - ก. ประชาชนมีเสรีภาพ
 - ข. พรรคการเมืองมีบทบาทอย่างเต็มที่
 - ค. ประชาชนสามารถเลือกผู้บริหารประเทศโดยตรง
 - ง. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองประเทศ

ឆេត

1. ង
2. ក
3. ឃ
4. ង
5. ង
6. ង
7. ក
8. ង
- 9
- . ឃ
10. ង

แบบทดสอบหลังฝึกอบรม หน่วยที่ 2
เรื่อง คุณลักษณะประชาธิปไตย

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ
คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. ความเป็นประชาธิปไตย หมายถึงอะไร
 - ก. อำนาจอธิปไตยเป็นอิสระ
 - ข. อำนาจอธิปไตยมีฐานะสูงสุด
 - ค. ประชาชนเป็นใหญ่ในแผ่นดิน
 - ง. ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง
2. การปลูกฝังประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคมไทยต้องเริ่มที่ใด
 - ก. โรงเรียน
 - ข. ครอบครัว
 - ค. เพื่อนบ้าน
 - ง. หน่วยงานต่าง ๆ
3. ข้อใดที่จัดได้ว่าเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด
 - ก. ผู้ที่นึกถึงใจเขา ใจเราเสมอ
 - ข. ผู้ที่เข้าเมืองตาหลิ่วต้องหลิ่วตาตาม
 - ค. ผู้ที่ปฏิบัติตามมติของคนส่วนมากเท่านั้น
 - ง. ผู้ที่เคารพสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น
4. ปัญหาสำคัญของประเทศที่ใช้การปกครองแบบประชาธิปไตยประสมมากที่สุดคืออะไร
 - ก. ความล่าช้าในการแก้ปัญหา
 - ข. ความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิตของประชาชน
 - ค. ผู้นำสามารถแสวงหาประโยชน์ให้ตนเอง
 - ง. คณะรัฐบาลขาดหลักประกันด้านเสถียรภาพ

5. การประชุมเพื่อลงมติใดๆ ของคณะรัฐมนตรีหรือรัฐสภาของประเทศที่ใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการดำเนินการตามหลักการอะไร
- หลักเสียงข้างมากและหลักการใช้เหตุผล
 - หลักอำนาจอธิปไตยโดยประชาชนและหลักนิติธรรม
 - หลักความเสมอภาคในทางการเมืองและหลักสิทธิเสรีภาพ
 - หลักการมีส่วนร่วมในทางการเมืองและหลักประนีประนอม
6. ข้อใดกล่าวถึงความหมายของประชาธิปไตยได้ชัดเจนที่สุด
- การปกครองที่มีรัฐสภาเป็นแกนในการดำเนินกิจการทางการเมือง
 - การปกครองที่เคารพในสิทธิของประชาชน และให้อำนาจแก่ประชาชนอย่างเต็มที่
 - การปกครองที่ประชาชนทุกคนมีบทบาทในการบริหารจัดการทางด้านการเมืองการปกครอง
 - การปกครองที่ถือว่าประชาชนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกฐานะ ทุกอาชีพ มีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองเท่าเทียมกัน
7. หลักการปกครองที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะเน้นสิ่งใดเป็นสำคัญ
- เน้นความมั่นคงของประเทศชาติ
 - เน้นการปฏิบัติตามกฏกติกาของผู้บริหารประเทศ
 - เน้นเสียงข้างมากในการปกครอง แต่ยังฟังเสียงข้างน้อย
 - เน้นความอิสระ เสรีภาพในด้านการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่
8. ลักษณะสำคัญที่สุดของการปกครองระบอบประชาธิปไตยคืออะไร
- ประชาชนมีเสรีภาพ
 - พรรคการเมืองมีบทบาทอย่างเต็มที่
 - ประชาชนสามารถเลือกผู้บริหารประเทศโดยตรง
 - การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองประเทศ
9. การกระทำในข้อใดแสดงถึงความเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน
- มีความกล้าหาญ
 - อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 - ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
 - มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน
10. เพราะเหตุใดจึงถือว่าการเลือกตั้งเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย
- ประชาชนได้เลือกรัฐบาลของตนเอง
 - ประชาชนได้แสดงอำนาจทางการเมืองได้อย่างเต็มที่
 - ประชาชนได้เลือกบุคคลที่สังกัดพรรคการเมืองที่ตนชอบ
 - ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองโดยเลือกตัวแทนในการปกครองประเทศ

ឆេត

1. ង
2. ឃ
3. ង
4. ង
5. ក
6. ង 7. ក 8. ង 9
- . ឃ 10. ង

แบบสังเกตพฤติกรรมและปฏิบัติงานกลุ่ม
หน่วยที่ 2 คุณลักษณะประชาธิปไตย

ที่	ชื่อ-สกุล	มีความตั้งใจ ในการทำงาน			มีความ รับผิดชอบ ต่องาน			ตรงต่อเวลา ที่ทำ			ความสะอาด เรียบร้อย			ความ สำเร็จ ของงาน			รวม
		3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	
1																	
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7																	
8																	
9																	
10																	
11																	
12																	
13																	
14																	
15																	
16																	
17																	
18																	
19																	
20																	

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

เกณฑ์ให้คะแนนระดับคุณภาพ

ระดับคุณภาพ	ดี	ปานกลาง	ปรับปรุง
คะแนน	3	2	1

แบบประเมินตนเอง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2
เรื่อง คุณลักษณะประชาธิปไตย

คำสั่ง หลังจากได้ปฏิบัติกิจกรรมแล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำเครื่องหมายถูก () ลงในช่องว่างทางด้านขวามือที่ตรงกับระดับความพึงพอใจของท่าน

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
		มาก (3)	ปานกลาง (2)	น้อย (1)
1	การปฏิบัติงานของตน			
2	การปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงาน			
3	วิธีการปฏิบัติงาน			
4	ผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน			
รวม				

ลงชื่อผู้ประเมิน

(.....)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3

เรื่อง การมีคุณธรรม

ความคิดรวบยอด

การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมไทยและสังคมโลก จะต้องมีคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคีและมีน้ำใจ

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ทั่วไป

เพื่อให้ผู้ผ่านการฝึกอบรมปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ มีคุณธรรมทั้ง 8 ประการ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อภิปรายเกี่ยวกับความหมายและธรรมชาติของการมีคุณธรรม
2. บอกถึงการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมไทยและสังคมโลก
3. วิเคราะห์การมีลักษณะของผู้มีคุณธรรมและคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ

เค้าโครงเนื้อหา

1. ความหมายและธรรมชาติของการมีคุณธรรม
2. การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมไทยและสังคมโลก
3. ลักษณะของผู้มีคุณธรรม
4. คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. แบ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 6 คน ให้แต่ละกลุ่มเลือก หัวหน้ากลุ่ม และ เลขานุการของกลุ่ม
2. ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำกิจกรรมที่ 3.1
3. สรุปผลการดำเนินกิจกรรม โดยการอภิปรายแล้วสรุปผลร่วมกัน
4. แจกใบความรู้ที่ 3.1 ให้กลุ่มศึกษาแล้วแต่ละกลุ่มนำเสนอผล
5. เริ่มทำกิจกรรมที่ 3.2 หลังจบกิจกรรมให้แต่ละกลุ่มศึกษาใบความรู้ที่ 3.2 – 3.4 เพิ่มเติม แล้วให้แต่ละกลุ่มสรุปผลการศึกษาในแต่ละหัวข้อ แล้วผู้ดำเนินกิจกรรมสรุปผลร่วมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม

สื่อการฝึกอบรม

1. ใบความรู้
 - 1.1 ใบความรู้ที่ 3.1 เรื่อง ความหมายและธรรมชาติของการมีคุณธรรม

- 1.2 ใบความรู้ที่ 3.2 เรื่อง การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมไทยและสังคมโลก
- 1.3 ใบความรู้ที่ 3.3 เรื่อง ลักษณะของผู้มีคุณธรรม
- 1.4 ใบความรู้ที่ 3.4 เรื่อง คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ
- 2. กิจกรรม
 - 2.1 กิจกรรมที่ 3.1 เรื่อง กุ้ระเบิด เวลา 30 นาที
 - 2.2 กิจกรรมที่ 3.2 เรื่อง การสร้างความซื่อสัตย์สุจริต เวลา 60 นาที

การวัดและประเมินผล

- 1. วิธีวัด
 - 1.1 การสังเกต
 - 1.2 การทดสอบ
- 2. เครื่องมือวัด
 - 2.1 แบบสังเกตพฤติกรรมและการปฏิบัติงานกลุ่ม หน่วยการเรียนรู้ที่ 3
 - 2.2 ใบกิจกรรมที่ 3.1 , 3.2
 - 2.3 แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม
 - 2.4 แบบทดสอบหลังฝึกอบรม
- 3. เกณฑ์การวัดและประเมินผล

ลำดับการวัด	จุดประสงค์การเรียนรู้	วิธีการวัดและเครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
ก่อนฝึกอบรม	1 - 3	จากแบบทดสอบก่อนฝึกอบรม แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ	
ระหว่างฝึกอบรม	1 - 3	จากใบกิจกรรมที่ 3.1 , 3.2	ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป
หลังฝึกอบรม	1 - 3	จากแบบทดสอบหลังฝึกอบรม แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ	ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป คะแนน 9-10 หมายถึง ดีมาก คะแนน 7-8 หมายถึง ดี คะแนน 5-6 หมายถึง พอใช้ คะแนน 0-4 หมายถึง ปรับปรุง
คุณลักษณะ การเป็น พลเมืองดี	แบบสังเกต พฤติกรรม และปฏิบัติงาน กลุ่ม		ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป

กิจกรรมที่ 3.1

เรื่อง กู้ระเบิด

จุดประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามัคคีในหมู่คณะ เกิดทักษะในการสื่อสาร สร้างทักษะการคิดและการวางแผนตัดสินใจ

เวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรม 30 นาที

กิจกรรมการดำเนินการ

1. เตรียมขวดใส่น้ำวางบนพื้น ในวงกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 2 เมตร
2. นำเชือกฟาง จำนวน 6 เส้น มาผูกกับยางวง จำนวน 5-6 เส้น
3. ให้เคลื่อนย้ายขวดออกมานอกวงกลม
4. เตรียมผู้เข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มละ 6 คน
5. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมยืนรอบวงกลม ที่วางขวดน้ำ โดยยืนนอกเส้นวงกลม
6. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนถือเชือก คนละ 1 เส้น
7. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนร่วมกันวางแผน สื่อสารกันในการที่จะนำยางวงไปครอบขวด และช่วยกัน เคลื่อนย้ายขวดจากวงกลม ออกนอกวงกลมมายังจุดบนพื้นที่ที่กำหนดไว้
8. หากผู้เข้ารับการฝึกอบรมเคลื่อนย้ายขวดมานอกวงกลม วางในตำแหน่ง ถูกต้อง และขวดไม่ล้ม จะได้รับรางวัล แต่ถ้าไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ ให้เริ่มต้นทำใหม่ ได้อีก 1 ครั้ง

วัสดุอุปกรณ์

1. ขวดเครื่องดื่มบำรุงกำลัง 6 ใบ
2. ยางวงเล็ก
3. เชือกฟาง
4. มะนาว 6 ลูก
5. ซ้อน 6 หาง
6. ถ้วยเล็ก ๆ จำนวน 6 ใบ
7. ไข่ไก่สด จำนวน 6 ใบ

คำถามสะท้อนคิด

1. สิ่งที่ได้เรียนรู้ ผ่านกิจกรรมกู้ระเบิด คืออะไร
2. การไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น เกิดผลกระทบอย่างไรต่อประเทศชาติ
3. การปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ ก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมอย่างไร

ใบความรู้ที่ 3.1

เรื่อง ความหมายของการมีคุณธรรม

ความหมายของการมีคุณธรรม

การมีคุณธรรมเป็นลักษณะของคุณงามความดีที่ควรยึดถือปฏิบัติ หากบุคคลในสังคมยึดมั่นปฏิบัติ ตามคุณธรรม จะมีผลทำให้สังคมเกิดความสงบสุขและความเจริญ

มีผู้ให้ความหมายของการมีคุณธรรม ไว้ดังนี้

1. คุณลักษณะที่เป็นความดี ความงามที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล
2. ความดีสูงสุดอันเกิดจากเจตนาจำนงที่ดี อุปนิสัยอันดีงามที่สั่งสมอยู่ในดวงจิตอันได้จากความพยายาม และความประพฤติตนต่อกันมาเป็นเวลานาน เป็นสิ่งดีเด่นที่ติดตัวมาแต่กำเนิดและเปลี่ยนแปลงได้บ้าง เมื่อได้รับการศึกษาและถือว่าความรู้คือคุณธรรมหรือคุณธรรมนั้นสอนกันได้
3. สิ่งที่สังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งดีงามหรือควรทำในสิ่งดีงาม เช่น ความกตัญญูรู้คุณ ต่อผู้มีบุญคุณ ความซื่อสัตย์ต่อผู้เป็นนาย การบริจาคช่วยเหลือให้แก่ผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก การทำหน้าที่ให้ดีที่สุดตามตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย การอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีปรองดองกัน
4. สิ่งที่ปฏิบัติแล้วเกิดคุณประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น คุณธรรมจะเน้นที่คุณประโยชน์ที่เกิดขึ้น
5. สภาพของคุณงามความดีภายในบุคคลทำให้เกิดความชื่นชมยินดี มีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขชั้นสมบูรณ์ คือ ความสุขใจ ผลผลิตของความดีเป็นธรรมชาติที่กล่าวได้ว่า ทำดีได้ดี ในที่เป็นสุขคือใจของคนดี คำว่าใจดี คือ ใจที่มีแต่ให้ ให้ความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ความเข้าใจในคุณความดีเป็นกฎเกณฑ์สากลที่เป็นที่ยอมรับตรงกันทุกชาติ ความดีจึงเป็นความไม่เบียดเบียน ทำร้ายทำลายกัน ไม่ขัดแย้งกัน หรือในอีกความหมายหนึ่งกล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง หลักธรรมที่สร้างความรู้สึกลึกซึ้งชอบชัวดีในศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในชั้นสมบูรณ์ อันเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข ความยินดี การกระทำที่ดีย่อมมีผลผลิตของความดี คือ ความชื่นชมยกย่องในขณะที่การกระทำย่อมนำความเจ็บปวดมาให้ การเป็นผู้มีคุณธรรม คือ การปฏิบัติตนอยู่ในกรอบที่ดีงาม ความเข้าใจในเรื่องการกระทำดีมีคุณธรรมในกฎเกณฑ์สากลที่ตรงกัน

จากความหมายของการมีคุณธรรม สรุปได้ว่าการมีคุณธรรมหมายถึง คุณงามความดีที่กระทำไป ด้วยความสำนึกในจิตใจของบุคคล หลักแห่งความประพฤติของบุคคลอันเป็นประโยชน์และมีความถูกต้องดีงาม

คุณธรรม คือ คุณ + ธรรมะ คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ซึ่งรวมสรุปว่าเป็น สภาพคุณงาม ความดี

คุณธรรม คือ ความดีงามในจิตใจที่ทำให้บุคคลประพฤติดี ผู้มีคุณธรรมเป็นผู้มีความเคยชินในการประพฤติดีด้วยความรู้สึกในทางดีงาม คุณธรรมเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับกิเลสซึ่งเป็นความไม่ดีในจิตใจ ผู้มีคุณธรรมจึงเป็นผู้ที่ไม่มากด้วยกิเลสซึ่งจะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี

คุณธรรมตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อกล่าวถึงคุณธรรมโดยทั่วไป จะระบุชื่อคุณธรรมว่าความละเอียดถี่ถ้วน ความเมตตา กรุณา ความหวังดี ความซื่อสัตย์สุจริต ความเห็นอกเห็นใจ ความจริงใจ ความยุติธรรม ความเที่ยงตรง ความเสียสละ ความสามัคคี ความอดทน ความอดกลั้น ความขยัน การให้อภัย ความเกรงใจและอื่น ๆ การฝึกฝน และปฏิบัติตนให้มีคุณธรรม ไม่จำเป็นต้องพะวงในการเรียกชื่อคุณธรรม เพราะเป็นสิ่งที่ดีที่ทุกคนสามารถยึดถือปฏิบัติได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็นของลัทธิใด การฝึกฝนคุณธรรมควรฝึกตาม ความต้องการและสภาพแวดล้อม ประเทศไทยในสมัยปัจจุบันกำลังมุ่งปลูกฝังคุณธรรมสำหรับประชาชน 4 ประการ เพื่อความร่วมมือของชาติบ้านเมือง ตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังนี้

1. การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม
2. การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ความดีนั้น
3. การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริตไม่ว่าจะด้วยประการใด
4. การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรมตามแนวคิดของอริสโตเติล นักปราชญ์ชาวกรีก ได้ให้แนวทางของคุณธรรมไว้ 4 ประการ คือ

1. ความรอบคอบ คือ รู้ว่าอะไรควรประพฤติปฏิบัติ อะไรไม่ควรประพฤติปฏิบัติ
2. ความกล้าหาญ คือ ความกล้าเผชิญต่อความเป็นจริง
3. การรู้จักประมาณ คือ รู้จักควบคุมความต้องการและการกระทำให้เหมาะสมกับสภาพและฐานะของตน
4. ความยุติธรรม คือ การให้แก่ทุกคนตามความเหมาะสม

คุณธรรมของการเป็นพลเมืองดี

คุณธรรมและหลักธรรมของการเป็นพลเมืองดีที่สังคมควรยึดถือและนำไปปฏิบัติ มีดังนี้

1. ความซื่อสัตย์สุจริต ความจริงใจจะทำให้การกระทำต่าง ๆ เป็นไปด้วยความไว้วางใจและมีไมตรีจิตต่อกัน ถ้าคนในสังคมขาดความสัมพันธ์อันดีและไม่มีความจริงใจต่อกัน สิ่งที่เกิดขึ้นคือ ความหวาดระแวงใจกัน

2. การควบคุมอารมณ์หรือการข่มใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับวุฒิภาวะของแต่ละบุคคล

3. ความอดทนอดกลั้น อดทนต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่กำลังเผชิญอยู่อันเนื่องมาจากการแสดงออกของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยอาจเป็นการแสดงออกเป็นถ้อยคำ หรือกิริยาอาการด้วยความตั้งใจหรือไม่ก็ตาม มีโอกาสที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

4. ความเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการแบ่งปันซึ่งกันและกัน

พลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดี ตามวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตย เป็นหลักในการดำเนินชีวิต จึงจะช่วยให้สังคมประชาธิปไตยเป็นสังคมที่มีความสุขและเจริญก้าวหน้าได้ ดังนี้

1. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม สมาชิกในสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตัว เพื่อประโยชน์ส่วนรวมเสมอ

2. การรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน และเคารพในมติของเสียงส่วนมาก

3. การมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบต่อหน้าที่

4. ความซื่อสัตย์สุจริต

5. ความสามัคคี

6. ความละเอียดและเกรงกลัวในการกระทำชั่ว

7. ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง

8. การส่งเสริมให้คนดีปกครองบ้านเมืองและควบคุมไม่ให้คนไม่ดี มีอำนาจ

หลักธรรมในการอยู่ร่วมกัน

หลักธรรมในการอยู่ร่วมกันของพระพุทธศาสนา คือ ฆราวาสธรรม 4 เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือนนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุข ความเจริญก้าวหน้า และมีความรักใคร่สามัคคีกันในครอบครัว สังคมและประเทศชาติ มี 4 ประการ ดังนี้

1. สัจจะ หมายถึง ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ไม่คดโกง พูดจริงทำจริง ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความสำคัญในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว เพราะถ้าสมาชิกในครอบครัวไม่มีความซื่อสัตย์ต่อกันแล้วก็จะทำให้ไม่ไว้วางใจกันและกัน ซึ่งจะเป็สาเหตุสำคัญที่จะทำให้แตกความสามัคคีกัน

2. ทมะ หมายถึง การรู้จักควบคุมจิตใจ การข่มใจ ไม่ให้เกิดอารมณ์หรือความรู้สึกที่ไม่ดีต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ไม่ดี

3. ขันติ หมายถึง ความอดทนอดกลั้นต่อความยากลำบากต่าง ๆ โดยไม่ท้อถอย ซึ่งความอดทนแบ่งออกได้เป็น 4 ประการ ดังนี้

3.1 อดทนต่อความยากลำบาก คือ ไม่ย่อท้อต่อความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า แม้จะงานหนักแต่ก็ทำงานนั้นจนสำเร็จ

3.2 อุดทนต่อความทุกข์เวทนา คือ อุดทนต่อความทุกข์ที่เกิดจากความเจ็บปวดที่เกิดจากการเจ็บป่วย โดยไม่แสดงอาการใด ๆ ให้ผู้อื่นเห็นจนเกินเหตุ

3.3 อุดทนต่อความไม่พึงพอใจ คือ อุดทนต่อความเจ็บช้ำใจ เกราะห้กรรมความ โศคร้ายหรือการกระทำต่าง ๆ ที่ชั่วร้ายและนำมาซึ่งความหายนะต่อตนเองและครอบครัว

3.4 อุดทนต่ออำนาจกิเลส คือ อุดทนต่ออำนาจฝ่ายต่ำที่นำมาซึ่งกิเลสตัณหาและการได้รับผลประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง

4. จาคะ หมายถึง ความเสียสละ การมีจิตใจกว้างขวางเอื้อเพื่อพ่อแม่และช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละสิ่งของของตนเองให้กับผู้อื่น

กิจกรรมที่ 3.2

เรื่อง การสร้างความซื่อสัตย์สุจริต

จุดประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

1. รู้จักปฏิบัติตนเป็นคนซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่นอยู่เสมอ
2. รู้จักคิดและมีวิจารณญาณในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจจากเหตุการณ์และเรื่องราวที่แสดงถึงความไม่ซื่อสัตย์สุจริตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
3. เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นจากการไม่ซื่อสัตย์และเสนอแนวทางในการปฏิบัติตนให้ซื่อสัตย์สุจริต

เวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรม 60 นาที

กิจกรรมการดำเนินการ

1. แบ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็น 6 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน โดยการใช้การจับสลาก หมายเลข 1-5 และให้เลือกตัวแทนของแต่ละกลุ่ม
2. ผู้ดำเนินการอธิบายคำสั่งดังนี้ กลุ่มจะมีวิธีการแสดงตามเนื้อเรื่องที่ได้รับอย่างไร ให้ได้คำตอบและเหตุผลจากคำถามท้ายเรื่องเพื่อรายงานต่อเพื่อน ๆ โดยมีกติกา ดังนี้ เมื่อกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดแสดงเสร็จ ให้อีกกลุ่มตอบคำถาม และทายว่ากลุ่มนี้เลือกคำตอบข้อไหน และเหตุผลเป็นอย่างไร หลังจากนั้นกลุ่มที่แสดงจึงเฉลยคำตอบของตนเองได้ ให้เวลากลุ่มละ 15 นาที เมื่อครบกำหนดเวลาให้แต่ละกลุ่ม แสดงตามสถานการณ์และบทบาทที่ได้รับเมื่อแสดงเสร็จให้อีกกลุ่มทายคำตอบและเหตุผลประกอบจนครบทุกกลุ่มแล้วให้สมาชิกในกลุ่มที่แสดง อ่านเรื่องราวหรือเหตุการณ์จากชิ้นส่วน คำตอบและเหตุผลของกลุ่ม เปรียบเทียบกับคำทายและคำตอบของอีกกลุ่มหนึ่ง
3. ให้ตัวแทนของกลุ่มหยิบชิ้นส่วนไปปรึกษากัน กลุ่มละ 2 เรื่อง
4. ผู้ดำเนินการนำอภิปราย ชักถามและแสดงความคิดเห็นของผลที่ได้จากแต่ละกลุ่ม โดยถามดังนี้
 - ทำไมคำตอบของกลุ่ม 1 จึงแตกต่างจากกลุ่ม 2 กลุ่ม 1 และ 2 มีเหตุผลอย่างไร
 - กลุ่มไหนถูกต้องหรือมีเหตุผลมากกว่ากัน เรามีอะไรเป็นเครื่องตัดสิน
 - ถ้าเราพบเหตุการณ์แบบนี้อีก เราจะทำอย่างไรดี ฯลฯ

ในการอภิปรายชักถามและแสดงความคิดเห็นในระยษนี้ ผู้ดำเนินการให้เพียงแนวทางหรือประเด็นสำคัญ ๆ เท่านั้น ไม่ควรใช้เวลามากนัก ควรให้ทุกกลุ่มแสดงเสร็จแล้วจึงอภิปรายร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง

5. เมื่อทุกกลุ่มแสดงเสร็จ พร้อมกับให้คำตอบและเหตุผลของแต่ละกลุ่มแล้ว ผู้ดำเนินการและสมาชิกร่วมกันอภิปรายชักถามและแสดงความคิดเห็นร่วมกันอีก ผู้ดำเนินการตั้งคำถามดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ผู้เข้ารับการศึกษาอบรมในเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่แสดงเหล่านี้มีใครบ้างที่ประพฤติได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมและมีใครที่ทำผิดไม่ถูกต้องบ้าง ใครมีเหตุผลอย่างไร

- เราจะแก้ไขหรือลดปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยวิธีการใดบ้าง
- สมาชิกกลุ่มที่ตัดสินใจถูกต้องมีอะไรบ้าง และสิ่งที่ไม่ถูกต้องได้แก่อะไรบ้าง
- ใครเคยพบพฤติกรรมทำนองนี้บ้าง ลองเล่าให้เพื่อนฟังได้ไหม

6. ผู้ดำเนินการสรุปประเด็นสำคัญในการประพฤติปฏิบัติของการเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต และใช้คำถามเป็นแนวทางเพื่อให้สมาชิกเกิดความคิดโดยใช้คำถามดังนี้

- ความซื่อสัตย์สุจริตมีประโยชน์ต่อตนเองอย่างไรบ้าง
 - * เป็นที่ยกย่องชมเชยจากคนทั่วไป
 - * ได้รับความไว้วางใจจากเพื่อน ๆ

๑ล๑

- ความไม่ซื่อสัตย์มีผลเสียต่อสังคมส่วนรวมอย่างไรบ้าง
 - * ทำให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวง
 - * ประเทศชาติไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร

๑ล๑

7. ผู้ดำเนินการและสมาชิกร่วมกันสรุปความหมายของความซื่อสัตย์สุจริตว่า หมายถึง ลักษณะของการกระทำ หรือความรู้สึกของบุคคลที่คิดและกระทำดังนี้ ไม่หลอกลวงตนเองและผู้อื่น ไม่หาประโยชน์ในทางมิชอบ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ละอายเกรงกลัวต่อบาป ตลอดจนแนะนำว่าในชีวิตประจำวัน ความซื่อสัตย์เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องใ้ช้อยู่เสมอ

วัตถุประสงค์

1. สถานการณ์ 1 เรื่อง สอบได้ - สอบตก
2. สถานการณ์ 2 เรื่อง ครูไม่รู้หรือ
3. สถานการณ์ 3 เรื่อง หลบไว้ก่อน
4. สถานการณ์ 4 เรื่อง เรื่องใคร – ของเรา

สถานการณ์ที่ 1
เรื่อง สอบได้ – สอบตก

นักเรียนสองคนคือ แก้วกับแพน เป็นเพื่อนรักกันมาก แก้วเรียนหนังสือเก่ง และชอบช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ ๆ วันหนึ่งเป็นการสอบไล่เทอมสุดท้าย ก่อนเข้าห้องสอบแพนพูดกับแก้วว่าสอบคราวนี้ตนคงสอบไม่ได้แน่ ๆ เลย ถ้าวันนี้ยังทำข้อสอบไม่ได้อีก แพนบอกว่ากลัวใจมากกลัวสอบตก และเกรงว่าจะต้องถูกคุณพ่อคุณแม่ลงโทษอย่างแน่นอน แพนขอร้องให้แก้วช่วยส่งกระดาษคำตอบให้แพนลอกด้วยในวันนี้ แพนจะได้สอบได้

คำถาม แก้วจะตัดสินใจอย่างไร

- ก . ช่วยแพนตามที่ถูกขอร้อง เพราะอะไร
- ข . ไม่ช่วยแพนตามที่ขอร้อง เพราะอะไร
- ค . ตัดสินใจไม่ได้ เพราะอะไร

สถานการณ์ที่ 2
เรื่อง ครูไม่รู้หรอก

อุ้มกับแต้ม เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทั้งสองนั่งโต๊ะติดกัน อุ้มกับแต้มสนิทสนมกันมาก มักไปไหนด้วยกันเสมอ เช้าวันหนึ่งอุ้มรีบมาโรงเรียนแต่เช้า และนั่งทำการบ้านอย่างรีบเร่ง เพราะวันนี้ถ้าทำการบ้านไม่เสร็จจะถูกครูทำโทษ อุ้มทำการบ้านไม่ค่อยได้เลย เพราะเวลาน้อยมาก จึงไปพูดกับแต้มว่า เมื่อวานนี้ตนเองต้องอยู่ช่วยคุณแม่ทำงานจนดึกเลยไม่ได้ทำการบ้าน จะขอยืมการบ้าน... ไปดู และลอกส่งครูได้หรือไม่ โดยจะไม่ให้ครูรู้และจับได้ว่าลอกการบ้านกัน

คำถาม แต้มจะตัดสินใจอย่างไร

- ก . ให้สมุดการบ้านของตนแก่อุ้ม เพราะอะไร
- ข . ไม่ให้สมุดการบ้านของตนแก่อุ้ม เพราะอะไร
- ค . ตัดสินใจไม่ได้ เพราะอะไร

สถานการณ์ที่ 3

เรื่อง หลบไว้ก่อน

แทนมีน้องชายคนหนึ่งชื่อแก่น แก่นเป็นเด็กซุกซนมาก มักทำข้าวของแตกเป็นประจำ วันหนึ่งแทนรีบร้อนมากวิ่งไปชนแก้วน้ำหกล่นลงมาแตกเป็นจำนวนมาก แก้วน้ำนี้คุณแม่ซื้อมาราคาแพงมากและยังไม่ได้ใช้ ถ้าคุณแม่ทราบต้องถูกดุ และลงโทษอย่างแน่นอน ในขณะที่มีเสียงคนเดินมา แทนจึงรีบหลบไปสักครู่ก็ได้ยินเสียงคุณแม่ดุแก่นซึ่งเผชิญเห็นแก้วแตกกระจายอยู่ และจะมากีบกวาดเสีย คุณแม่คิดว่าแก่นเป็นคนทำแก้วแตก จะลงโทษแก่นอยู่แล้ว

คำถาม แทนจะตัดสินใจอย่างไร

- ก . ออกไปบอกเรื่องจริงทั้งหมด เพราะอะไร
- ข . แอบดูเฉย ๆ เพราะอะไร
- ค . ตัดสินใจไม่ได้ เพราะอะไร

สถานการณ์ที่ 4

เรื่อง ของใคร – ของเรา

พัดกับเล็กเป็นนักเรียนในโรงเรียนแห่งหนึ่ง ทั้งสองรักใคร่สนิทสนมกันมาก วันหนึ่ง ทั้งสองวิ่งเล่นอยู่กันกลางสนามตามลำพัง พัดได้พบกระเป๋าตางค์ใบหนึ่ง จึงบอกเรื่องนี้แก่เล็ก ปรากฏว่าเมื่อเปิดกระเป๋าควมมีเงินอยู่ 1,000 บาท เล็กขอร้องให้พัดมอบเงิน 1,000 บาทแก่ตน เพื่อจะได้นำเงินจำนวนนี้ไปซื้อเสื้อผ้าดี ๆ เอาไว้ใส่มาโรงเรียน เพราะตอนนี้เล็กมีเสื้อผ้านักเรียนเพียง 2 ชุด และเก่ามากแล้ว

คำถาม พัดจะตัดสินใจอย่างไร

- ก . มอบเงินจำนวนนี้แก่เล็ก เพราะอะไร
- ข . ไม่ให้เงินจำนวนนี้แก่เล็ก เพราะอะไร
- ค . ตัดสินใจไม่ได้ เพราะอะไร

ใบความรู้ที่ 3.2

เรื่อง การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมไทยและสังคมโลก

การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมไทยและสังคมโลก

การที่บุคคลจะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมไทยและสังคมโลก จะต้องคำนึงถึงสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี

1. **สถานภาพ** หมายถึง ตำแหน่งที่บุคคลได้รับจากการเป็นสมาชิกของสังคม แบ่งออกเป็น สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด เช่น ลูก หลาน คนไทย เป็นต้น และสถานภาพทางสังคม เช่น ครู นักเรียน แพทย์ เป็นต้น
2. **บทบาท** หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิ หน้าที่อันเนื่องมาจากสถานภาพของบุคคล เนื่องจากบุคคล มีหลายสถานภาพในคนคนเดียว ฉะนั้นบทบาทของบุคคลจึงต้องปฏิบัติไปตามสถานภาพในสถานการณ์ตาม สถานภาพนั้น ๆ
3. **สิทธิ** หมายถึง อำนาจหรือผลประโยชน์ของบุคคล ที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง เช่น สิทธิเลือกตั้ง กฎหมายกำหนดให้บุคคลที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์มีคุณสมบัติถูกต้องตามกฎหมายมีสิทธิเลือก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
4. **เสรีภาพ** หมายถึง ความมีอิสระในการกระทำของบุคคล ที่อยู่ในขอบเขตของกฎหมาย เช่น เสรีภาพในการพูด การเขียน เป็นต้น
5. **หน้าที่** หมายถึง ภาระรับผิดชอบของบุคคลที่จะต้องปฏิบัติ เช่น หน้าที่ของบิดาที่มีต่อบุตร

คุณธรรมที่สอดคล้องกับสถานภาพและบทบาทของบุคคลในสังคมไทย

สถานภาพและบทบาทของบุคคลที่สอดคล้องกัน เช่น

1. **พ่อแม่** ควรมีบทบาทดังนี้
 1. รับผิดชอบในการอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัว
 2. ให้การศึกษาต่อสมาชิกของครอบครัว
 3. จัดสรรงบประมาณของครอบครัวให้เหมาะสมกับเศรษฐกิจของสังคมและโลก
 4. ครองตนเป็นแบบอย่างที่ดีความรักต่อบุตร
2. **ครู – อาจารย์** ควรมีบทบาท ดังนี้
 1. ถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์โดยกระบวนการที่หลากหลาย ให้เหมาะสมกับความสามารถและ ความสนใจของนักเรียน
 2. ครองตนให้เหมาะสมและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์

3. เป็นผู้เสียสละเวลาและความอดทนในการสั่งสอนศิษย์ ทั้งด้านความประพฤติและการศึกษา
4. ยึดมั่นในระเบียบวินัย ตลอดจนปฏิบัติตามจรรยาบรรณครู

3. **นักเรียน** ควรมีบทบาท ดังนี้

1. ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมและระเบียบของโรงเรียน
2. รับผิดชอบต่อหน้าที่ในการศึกษาหาความรู้
3. ให้ความเคารพต่อบุคคลที่อาวุโส โดยมีมารยาทที่เหมาะสมกับสถานการณ์
4. รับฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนอย่างมีเหตุผล
5. ขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม
6. เสริมสร้างความสามัคคีในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

ใบความรู้ที่ 3.3

เรื่อง ลักษณะของผู้มีคุณธรรม

ลักษณะของผู้มีคุณธรรม

ผู้ที่มีคุณธรรมจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีเหตุผล สามารถมองโลกตามความเป็นจริง โดยมีคุณสมบัติย่อยดังนี้
 - 1.1 ปราศจากอคติ มีความเป็นกลาง ทำให้สามารถวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ อย่างชัดเจนตามความเป็นจริง
 - 1.2 ไม่กล่าวขย่งความดีงามของตน ด้วยทราบดีว่า ความดีหรือความชั่วมิได้เกิดขึ้นเพียงเพราะลมปาก หากพิสูจน์ความจริงใจด้วยการกระทำ และเวลา
 - 1.3 ยอมรับในความผิดพลาดหรือข้อบกพร่องของตนเอง แล้วพยายามปรับปรุงแก้ไข ด้วยรู้ว่า คนทุกคนสามารถทำผิดได้ คนที่ไม่เคยทำผิด คือคนที่ไม่เคยทำอะไรเลย
 - 1.4 หลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์ ตำหนิ นินทา หรือกล่าวหาผู้อื่น เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นชนวนของความแตกแยกในหมู่คณะ อีกทั้งเป็นการแสดงถึงความเป็นผู้มีใจคับแคบ
2. มีเมตตาทั้งต่อตนเองและเพื่อนร่วมโลก ทำให้มองสิ่งต่าง ๆ บนโลกด้วยความรัก และการสร้างสรรค์
3. ยอมรับ ให้เกียรติ และชื่นชมยินดีในความสำเร็จ หรือความดีงามของผู้อื่น เพราะไม่มีใครสามารถอยู่คนเดียว แล้วสามารถจัดการทำสิ่งต่าง ๆ ตามลำพังได้ สิ่งมีชีวิตทุกชนิดย่อมต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังนั้นจึงต้องรู้จักชื่นชม ขอบคุณ ให้เกียรติ และยินดีในความดีงาม หรือสิ่งดี ๆ ของผู้อื่น
4. รู้จักให้อภัยผู้อื่น ด้วยคนทุกคนไม่มีใครสมบูรณ์แบบ และไม่มีใครอยากจะทำผิดพลาด ดังนั้นคนทุกคนจึงต้องการ โอกาสจากผู้อื่นในการปรับปรุงตนเองทั้งสิ้น
5. สามารถประสานประโยชน์เพื่อส่วนรวม รู้จักนำเอาส่วนที่ดีของกลุ่มคน หรือสิ่งต่าง ๆ มารวมกัน หรือร่วมกัน เพื่อการพัฒนาให้ก้าวหน้าหรือมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
6. มีความเสียสละ
7. มีความหนักแน่น กล้าหาญ และเฉียบขาด เมื่อเห็นว่าสิ่งที่ตนทำเป็นสิ่งที่ดี ถูกต้อง และเป็นประโยชน์แล้ว ย่อมต้องหนักแน่น มั่นใจ และกล้าหาญที่จะทำสิ่งเหล่านั้นโดยไม่หวั่นไหว ต่อกระแส ต่าง ๆ ครอบงำ
8. เป็นผู้วิวิสัยทัศน์กว้างไกล และมองโลกในแง่ดีเสมอ เป็นผู้ที่สามารถมองสิ่งต่าง ๆ ทั้งข้อดี ข้อเสีย ข้อจำกัดต่าง ๆ อย่างรอบด้าน มิใช่มองเพียงแง่มุมเดียว อีกทั้งการมองหรือวิเคราะห์นั้นต้องเป็นไปในทางสร้างสรรค์ หรือแง่บวกเสมอ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น

ใบความรู้ที่ 3.4

เรื่อง คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ

คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ

คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ประกอบด้วย

1. **ขยัน** คือ ผู้ที่มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควร ผู้งานมีความพยายาม ไม่ทอดทิ้ง กล้าเผชิญอุปสรรค รักงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง
2. **ประหยัด** คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ รู้จักทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย ของตนเองอยู่เสมอ
3. **ซื่อสัตย์** คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจปลอดจากความรู้สึกสำนึกผิด หรืออคติ ไม่ใช้เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบต่อตนเองปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง
4. **มีวินัย** คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจยึดมั่นใน ระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม
5. **สุขภาพ** คือ ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อยไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง เป็นผู้มีมารยาทดีงามวางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย
6. **สะอาด** คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม ใฝ่อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตใจไม่ให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจและสภาพแวดล้อม มีความผ่อนคลายเป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น
7. **สามัคคี** คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้บทบาทของตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด และความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์
8. **มีน้ำใจ** คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอก เห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม หน่วยที่ 3
เรื่อง การมีคุณธรรม

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ

คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. ในการนำ 8 คุณธรรมพื้นฐาน ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันนั้นบุคคลใดต่อไปนี้เหมาะสม และมีคุณลักษณะที่จะเป็นผู้นำในประเด็นดังกล่าวได้มากที่สุด

- ก. มีความรู้จักพอรู้จักประมาณตน
- ข. มีความกล้าทางคุณธรรมและจริยธรรม
- ค. ประพฤติตนเป็นคนใจเย็นและไม่วุ่นวาย
- ง. มีวิจาร์ณญาณในการตัดสินใจปัญหาได้ดี

2. คุณธรรมแต่ละบุคคลส่วนมากเกิดขึ้นได้อย่างไร

- ก. การเรียนรู้
- ข. พันธุกรรม
- ค. การปลูกฝัง
- ง. ธรรมชาติ

3. ข้อใด **ไม่เรียกว่าเป็น** 8 คุณธรรมพื้นฐาน

- ก. อดทน
- ข. สะอาด
- ค. สุขภาพ
- ง. ซื่อสัตย์

4. การที่จะก้าวสู่สังคมคุณธรรมนำความรู้ นั้น ข้อใดคือบทบาทของสถาบันครอบครัวที่เหมาะสมที่สุด

- ก. พ่อแม่ผู้ปกครองเอาใจลูกหลานอย่างใกล้ชิด
- ข. มีจิตสำนึกและวิญญานของความเป็นพ่อแม่
- ค. การให้ความรักอย่างเต็มที่ และดูแลลูกตลอดเวลา
- ง. พ่อแม่ผู้ปกครองเอาใจใส่ ตลอดจนการเป็นแบบอย่างที่ดี

5. ข้อใดเป็นจุดมุ่งหมายปลายทางของคุณธรรม
- ก. เพื่อให้เป็นคนโดยสมบูรณ์
 - ข. เพื่อให้ได้เป็นคนมีความดี
 - ค. เพื่อให้ดำรงตนโดยไม่ประมาท
 - ง. เพื่อให้เกิดความสุขสงบในโลกนี้
6. การปฏิบัติตามหลักธรรมใดเป็นประจำจะช่วยขจัดความเห็นแก่ตัวลงได้
- ก. ความเมตตา
 - ข. ความซื่อสัตย์
 - ค. ความเสียสละ
 - ง. ความตั้งใจที่ดี
7. หลักธรรมข้อใดเป็นคุณธรรมที่ช่วยให้เราได้พัฒนาตนเอง และลดความเห็นแก่ตัว
- ก. ความอดทน
 - ข. ความเสียสละ
 - ค. ความซื่อสัตย์
 - ง. การบำเพ็ญประโยชน์
8. ข้อใดเป็นลักษณะของคนดี
- ก. คนที่มีเหตุผล
 - ข. คนที่มีคุณธรรม
 - ค. คนที่เรียนหนังสือเก่ง
 - ง. คนที่มั่งมีร่ำรวยเงินทอง
9. การทำความดีต้องมีลักษณะอย่างไร
- ก. ทำแล้วคนในสังคมยอมรับ
 - ข. ทำแล้วตนเองไม่เดือดร้อน
 - ค. ทำด้วยกิจกรรมารยาทที่ดีงาม
 - ง. ทำด้วยความอดทน อดกลั้น
10. หลักธรรมในข้อใดที่ช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมให้ถูกต้อง
- ก. การให้อภัย
 - ข. ความสามัคคี
 - ค. ความเมตตากรุณา
 - ง. ความยุติธรรม

ឆេត

1. ង	2. ក	3. ក	4. ង	5. ឃ
6. ក	7. ឃ	8. ឃ	9. ង	10. ង

แบบทดสอบหลังฝึกอบรม หน่วยที่ 3
เรื่อง การมีคุณธรรม

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ

คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. การที่จะก้าวสู่สังคมคุณธรรมนำความรู้ นั้น ข้อใดคือบทบาทของสถาบันครอบครัวที่เหมาะสมที่สุด
 - ก. พ่อแม่ผู้ปกครองเอาใจลูกหลานอย่างใกล้ชิด
 - ข. มีจิตสำนึกและวิญญูณของความเป็นพ่อแม่
 - ค. การให้ความรักอย่างเต็มที่ และดูแลลูกตลอดเวลา
 - ง. พ่อแม่ผู้ปกครองเอาใจใส่ ตลอดจนการเป็นแบบอย่างที่ดี
2. ข้อใดเป็นจุดมุ่งหมายปลายทางของคุณธรรม
 - ก. เพื่อให้เป็นคนโดยสมบูรณ์
 - ข. เพื่อให้ได้เป็นคนมีความดี
 - ค. เพื่อให้ดำรงตนโดยไม่ประมาท
 - ง. เพื่อให้เกิดความสุขสงบในโลกนี้
3. คุณธรรมแต่ละบุคคลส่วนมากเกิดขึ้นได้อย่างไร
 - ก. การเรียนรู้
 - ข. พันธุกรรม
 - ค. การปลูกฝัง
 - ง. ธรรมชาติ
4. ข้อใด ไม่เรียกว่าเป็น 8 คุณธรรมพื้นฐาน
 - ก. อุดทน
 - ข. สะอาด
 - ค. สุขภาพ
 - ง. ซื่อสัตย์

5. ในการนำ 8 คุณธรรมพื้นฐานไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันนั้นบุคคลใดต่อไปนี้เหมาะสม และมีคุณลักษณะที่จะเป็นผู้นำในประเด็นดังกล่าวได้มากที่สุด
- มีความรู้จักพอรู้จักประมาณตน
 - มีความกล้าทางคุณธรรมและจริยธรรม
 - ประพฤติตนเป็นคนใจเย็นและไม่วุ่นวาย
 - มีวิจาร์ณญาณในการตัดสินใจปัญหาได้ดี
6. หลักธรรมข้อใดเป็นคุณธรรมที่ช่วยให้เราได้พัฒนาตนเอง และลดความเห็นแก่ตัว
- ความอดทน
 - ความเสียสละ
 - ความซื่อสัตย์
 - การบำเพ็ญประโยชน์
7. หลักธรรมในข้อใดที่ช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในสังคมให้ถูกต้อง
- การให้อภัย
 - ความสามัคคี
 - ความเมตตากรุณา
 - ความยุติธรรม
8. การทำความดีต้องมีลักษณะอย่างไร
- ทำแล้วคนในสังคมยอมรับ
 - ทำแล้วตนเองไม่เดือดร้อน
 - ทำด้วยกิริยามารยาทที่ดีงาม
 - ทำด้วยความอดทน ออกกลิ่น
9. การปฏิบัติตามหลักธรรมใดเป็นประจำจะช่วยขจัดความเห็นแก่ตัวลงได้
- ความเมตตา
 - ความซื่อสัตย์
 - ความเสียสละ
 - ความตั้งใจที่ดี
10. ข้อใดเป็นลักษณะของคนดี
- คนที่มีเหตุผล
 - คนที่มีคุณธรรม
 - คนที่เรียนหนังสือเก่ง
 - คนที่มีมั่งมีร่ำรวยเงินทอง

ឆេត

1. ង	2. ឃ	3. គ	4. ក	5. ង
6. ឃ	7. ង	8. ង	9. ក	10. ឃ

แบบสังเกตพฤติกรรมและปฏิบัติงานกลุ่ม
หน่วยที่ 3 การมีคุณธรรม

ที่	ชื่อ-สกุล	มีความตั้งใจ ในการทำงาน			มีความ รับผิดชอบ ต่องาน			ตรงต่อเวลา ที่ทำ			ความสะอาด เรียบร้อย			ความ สำเร็จ ของงาน			รวม
		3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	
1																	
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7																	
8																	
9																	
10																	
11																	
12																	
13																	
14																	
15																	
16																	
17																	
18																	
19																	
20																	

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

เกณฑ์ให้คะแนนระดับคุณภาพ

ระดับคุณภาพ	ดี	ปานกลาง	ปรับปรุง
คะแนน	3	2	1

แบบประเมินตนเอง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3

เรื่อง การมีคุณธรรม

คำสั่ง หลังจากได้ปฏิบัติกิจกรรมแล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำเครื่องหมายถูก () ลงในช่องว่างทางด้านขวามือที่ตรงกับระดับความพึงพอใจของท่าน

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
		มาก (3)	ปานกลาง (2)	น้อย (1)
1	การปฏิบัติงานของตน			
2	การปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงาน			
3	วิธีการปฏิบัติงาน			
4	ผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน			
รวม				

ลงชื่อผู้ประเมิน

(.....)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4

เรื่อง การมีวินัยในตนเอง

ความคิดรวบยอด

การมีวินัยในตนเอง เป็นคุณธรรมที่สำคัญ ที่บุคคลมีความยับยั้งชั่งใจและควบคุมการแสดงออกด้วยตนเอง สามารถควบคุมตนเองได้ โดยไม่มีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอกมาเกี่ยวข้อง

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ทั่วไป

เพื่อให้ผู้ผ่านการฝึกอบรมจากหลักสูตรนี้ ปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีวินัยในตนเอง

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายถึงความหมายและลักษณะของผู้วินัยในตนเอง
2. บอกประเภทของวินัย
3. วิเคราะห์ถึงหลักการสร้างวินัยในตนเอง

เค้าโครงเนื้อหา

1. ความหมายและลักษณะของผู้วินัยในตนเอง
2. ประเภทของวินัย
3. การสร้างวินัยในตนเอง

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. แบ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็น 5 กลุ่มๆ ละ 6 คน ให้กลุ่มเลือก หัวหน้ากลุ่มและเลขานุการ
2. ผู้ดำเนินกิจกรรมเกริ่นนำเกี่ยวกับการมีวินัยในตนเองแล้วให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ศึกษา ใบความรู้ที่ 4.1 ให้ผู้แทนกลุ่มสรุปการมีวินัยในตนเองแล้วทำกิจกรรมที่ 4.1 ใช้เวลา 60 นาที
3. ผู้ดำเนินกิจกรรมร่วมสรุปกิจกรรมตามบทบาทสมมุติในกิจกรรมที่ 4.1 กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม
4. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษาใบความรู้ที่ 4.2 แล้วทำกิจกรรมที่ 4.2 โดยร่วมอภิปราย
5. ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษาใบความรู้ที่ 4.3 แล้วทำกิจกรรมที่ 4.3
6. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำแบบทดสอบท้ายหน่วยการเรียนรู้ 4

สื่อการฝึกอบรม

1. ใบความรู้
 - 1.1 ใบความรู้ที่ 4.1 เรื่อง ความหมายและลักษณะของผู้วินัยในตนเอง

- 1.2 ใบความรู้ที่ 4.2 เรื่อง ประเภทของวินัย
- 1.3 ใบความรู้ที่ 4.3 เรื่อง การสร้างวินัยในตนเอง
- 2. กิจกรรม
 - 2.1 กิจกรรมที่ 4.1 เรื่อง การมีวินัยในตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น เวลา 60 นาที
 - 2.2 กิจกรรมที่ 4.2 เรื่อง ความเพียรพยายามไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก เวลา 60 นาที
 - 2.3 กิจกรรมที่ 4.3 เรื่อง ประเมินการมีวินัยเป็นของตนเอง เวลา 30 นาที

การวัดและประเมินผล

- 1. วิธีวัด
 - 1.1 การสังเกต
 - 1.2 การทดสอบ
- 2. เครื่องมือวัด
 - 2.1 แบบสังเกตพฤติกรรมและการปฏิบัติงานกลุ่ม หน่วยการเรียนรู้ที่ 4
 - 2.2 ใบกิจกรรมที่ 4.1 , 4.2 และ 4.3
 - 2.3 แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม
 - 2.4 แบบทดสอบหลังฝึกอบรม
- 3. เกณฑ์การวัดและประเมินผล

ลำดับการวัด	จุดประสงค์การเรียนรู้	วิธีการวัดและเครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
ก่อนฝึกอบรม	1 - 3	จากแบบทดสอบก่อนฝึกอบรม แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ	
ระหว่างฝึกอบรม	1 - 3	จากใบกิจกรรมที่ 4.1 - 4.3	ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป
หลังฝึกอบรม	1 - 3	จากแบบทดสอบหลังฝึกอบรม แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ	ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป คะแนน 9-10 หมายถึง ดีมาก คะแนน 7-8 หมายถึง ดี คะแนน 5-6 หมายถึง พอใช้ คะแนน 0-4 หมายถึง ปรับปรุง
คุณลักษณะ การเป็น พลเมืองดี	แบบสังเกต พฤติกรรม และปฏิบัติงาน กลุ่ม		ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป

ใบความรู้ที่ 4.1

เรื่อง ความหมายและลักษณะของผู้มีวินัยในตนเอง

ความหมายการมีวินัยในตนเอง

มีบุคคลต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของการมีวินัยในตนเอง ดังนี้

1. ความสามารถของบุคคลในการควบคุมตนเองทั้งทางด้านอารมณ์ พฤติกรรมการแสดงออก มีการยับยั้งใจ สามารถควบคุมความประพฤติของตนเอง ให้รู้จักการแสดงออกในด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ถึงแม้ว่าจะมีสิ่งเร้าต่าง ๆ เกิดขึ้นก็ตาม
2. การที่นักเรียนสามารถปฏิบัติภารกิจส่วนตัวให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ตลอดจนดูแลรักษาของใช้ของตนเองให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยได้
3. ความสามารถอันเกิดจากตัวบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตน ให้เป็นไปตามที่มุ่งหวัง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วสังคมมุ่งหวังให้พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมานั้นมีความสอดคล้องกับระเบียบของสังคมที่วางไว้
4. คุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรม ที่ช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมตนเองและปฏิบัติตามระเบียบเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม
5. ความสามารถในตัวบุคคลที่จะควบคุมพฤติกรรม อารมณ์ของตนเองได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
6. ลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงความสามารถในการควบคุมตนเอง ให้กระทำไปในแนวทางที่พึงาม ให้เป็นผู้มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎของสังคมความมีวินัย
7. คุณลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของบุคคลที่สามารถควบคุมตนเอง และปฏิบัติตามระบบระเบียบเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

จากความหมายที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การมีวินัยในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลมีการยับยั้งชั่งใจและควบคุมความประพฤติ หรือการกระทำอันเกิดจากความต้องการของตนเอง โดยใช้ความพยายามของตนเอง จนสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ ไม่มีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอกมาเกี่ยวข้อง

ลักษณะของผู้มีวินัยในตนเอง

ลักษณะของบุคคลที่มีวินัยในตนเองประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ

1. ความรับผิดชอบ
2. ความเชื่อมั่นในตนเอง
3. ความซื่อสัตย์
4. การตรงต่อเวลา

5. ความเป็นผู้นำ
6. ความอดทน
7. มีความตั้งใจ
8. มีระเบียบ

พฤติกรรมของผู้มีวินัยในตนเอง

พฤติกรรมของผู้มีวินัยในตนเองจะแสดงออกในสิ่งต่อไปนี้

1. การปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน หมายถึง การที่บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มเพื่อทำงานตามที่ตั้งใจหรือทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย
2. การยอมรับและการปฏิบัติตามข้อคิดเห็นอย่างมีเหตุผล หมายถึง การที่บุคคลรับฟังอย่างตั้งใจ คิดและแสดงออกอย่างมีเหตุผล การยอมรับผลการกระทำของตนเอง
3. การช่วยเหลือผู้อื่น หมายถึง การที่บุคคลให้ความช่วยเหลืองานหรือกิจกรรมของเพื่อนร่วมงาน
4. การเสียสละเพื่อส่วนรวม หมายถึง การที่บุคคลสมัครใจปฏิบัติงานหรือกิจกรรมของสังคม โดยที่งานหรือกิจกรรมเหล่านั้น มิได้เป็นบทบาทและหน้าที่ของตนเองโดยตรง
5. การไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น หมายถึง การที่บุคคลแสดงอาการเคารพ ไม่ก้าวร้าวผู้อื่นทั้งด้านกาย วาจา และความคิด เคารพสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นตามกฎเกณฑ์ของสังคม
6. การควบคุมตนเองทั้งกาย วาจาและใจ
7. การตรงต่อเวลา
8. มีความเป็นผู้นำหรือผู้ตาม

กิจกรรมที่ 4.1

การมีวินัยในตนเอง (การมีวินัยในตนเองและการเคารพสิทธิผู้อื่น)

จุดประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีตระหนักถึงการมีวินัยในตนเองและเคารพสิทธิผู้อื่น
เวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรม 60 นาที

กิจกรรมการดำเนินการ

1. แบ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็น 6 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน
2. แต่ละกลุ่มศึกษาเรื่อง วินัยในตนเองในการเข้าแถวซื้อบัตรชมภาพยนตร์
3. แต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์ ดังต่อไปนี้

วัสดุอุปกรณ์

1. สถานการณ์ 1 สถานการณ์
2. บทบาทของผู้แสดง 4 บทบาท

สถานการณ์

ที่โรงภาพยนตร์ของโรงเรียน มีผู้เข้าแถวรอซื้อบัตรชมภาพยนตร์อย่างเป็นระเบียบ เนื่องจากเป็นวันหยุดจึงมีผู้สนใจรอซื้อบัตรเป็นจำนวนมากและจอซึ่งแสดงที่นั่งเหลือในรอบดังกล่าวระบุว่าเหลือเพียง 6 ที่นั่งเท่านั้น แสดงว่าผู้รอซื้อบัตรส่วนใหญ่จะต้องซื้อบัตรรอบต่อไป มีหญิงขายคูปองหนึ่งที่หลัง เห็นแถวผู้รอซื้อบัตรชมภาพยนตร์ยาว และเหลือที่นั่งเพียง 6 ที่ จึงรีบเดินไปผู้ที่ยืนคนแรกของแถวซึ่งกำลังจะซื้อบัตรและฝากซื้อ 2 ใบ

บทบาท ประกอบด้วย

บทบาทของผู้ที่ยืนอยู่เป็นคนแรกของแถวผู้รอซื้อบัตรชมภาพยนตร์

นักเรียนแสดงเป็นผู้ที่ยืนอยู่เป็นคนแรกของแถวผู้รอซื้อบัตรชมภาพยนตร์ มีหญิงขายคูปองหนึ่งที่หลัง เห็นแถวผู้รอซื้อบัตรชมภาพยนตร์ยาว และเหลือที่นั่งเพียง 6 ที่ จึงรีบเดินมาที่นักเรียนซึ่งกำลังจะซื้อบัตรและฝากซื้อ 2 ใบ นักเรียนลังเลไม่แน่ใจว่าจะซื้อดีหรือไม่ เพราะเกรงใจผู้ที่ยืนอยู่ในแถวคนถัดไป แต่เมื่อชายหญิงคูปองนั้นอ่อนน้อมมากๆ จึงใจอ่อนยอมซื้อให้

บทบาทของผู้ที่เข้าแถวซื้อตั๋วภาพยนตร์อย่างเป็นทางการเป็นระเบียบ 5 คน (ใช้บทบาทเดียวกัน)

นักเรียนแสดงเป็นผู้ที่กำลังเข้าแถวกับเพื่อนๆ อีก 4 คนอย่างเป็นทางการเพื่อซื้อบัตรชมภาพยนตร์ มีหญิงชายคู่หนึ่งเดินมาที่นักเรียนผู้ที่กำลังจะซื้อบัตรชมภาพยนตร์ และพูดขอฝากซื้อ 2 ใบพร้อมกับยื่นเงินให้ นักเรียนผู้ที่กำลังจะซื้อตั๋วแสดงอาการลังเลและยอมซื้อให้ และให้ผู้ที่ยื่นรอคิวแสดงความไม่พอใจ โดยแสดงออกด้วยท่าทาง สีหน้าและพูดบ่น

บทบาทของนักเรียนที่แสดงเป็นชายและหญิงที่มาขอฝากซื้อบัตรชมภาพยนตร์ 2 คน

นักเรียนแสดงเป็นหญิงชายที่มาทีหลัง สังเกตเห็นแถวผู้รอซื้อบัตรชมภาพยนตร์ยาว และเหลือที่นั่งเพียง 6 ที่ รู้ว่าหากไปต่อแถวด้านหลังต้องซื้อบัตรไม่ทันดูภาพยนตร์รอบนี้แน่นอน จึงรีบเดินมาที่ผู้ที่ยืนคนแรกของแถว ซึ่งกำลังจะซื้อบัตรและฝากซื้อ 2 ใบ เมื่อเห็นเขาแสดงอาการลังเลไม่แน่ใจ จึงพูดอ่อนน้อมจนใจอ่อนและยอมซื้อให้

ใบความรู้ที่ 4.2

เรื่อง ประเภทของวินัย

ประเภทของวินัย

มีผู้แบ่งวินัยออกเป็นหลาย ๆ ประเภทคือ

วินัย แบ่งตามหลักทางศาสนา ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วินัยทางโลก หมายถึง ระเบียบสำหรับควบคุมคนในสังคมแต่ละแห่ง เป็นข้อตกลงของคนในสังคมนั้นที่จะให้ทำ หรือไม่ทำบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งบางครั้งเราเรียกชื่อแยกแยะออกไปหลายอย่าง เช่น กฎหมาย พระราชบัญญัติ กฎข้อบังคับ ระเบียบ ธรรมเนียมประเพณี คำสั่ง ประกาศ กติกา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้รวมเรียกว่า วินัยทางโลกทั้งสิ้น

2. วินัยทางธรรม วินัยทางพุทธศาสนา มี 2 ประเภท คือ

2.1 อนาคาริยวินัย เป็นวินัยสำหรับผู้ออกบวช ได้แก่ วินัยของพระภิกษุสามเณร มีจุดมุ่งหมายสูงสุดของนักบวช มี 4 ประการ คือ ปาฏิโมกสังวร คือ การสำรวมในศีล 227 ข้อ อินทริยสังวร คือ สำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กายใจ อาชีวปริสฺสุทฺธิสังวร คือ การสำรวมในการเลี้ยงชีพและปัจจุเวกขณะ คือ มีความสำรวมในการบริโภค จะต้องพิจารณาก่อนฉันอาหาร ถือเป็นวินัยของผู้หมคกิลเส ผู้หมคกิลเสได้ต้องมีปัญญา ผู้มีปัญญาอย่างยิ่งได้จะต้องมีสมาธิอย่างยิ่ง ผู้มีสมาธิอย่างยิ่งต้องอยู่บนฐานของศีลอย่างยิ่ง

2.2 อคาริยวินัย วินัยสำหรับผู้ครองเรือน หรือประชาชนชายหญิงทั่วไป ๆ เป็นคนเต็มคน ถือว่าศีลเป็นเครื่องประดับอย่างประเสริฐสุด

สำหรับนักเรียน วินัยแบ่งเป็น 5 ประเภท คือ

1. วินัยในความประพฤติทั่วไป เช่น

- 1.1 เก็บข้าวของเป็นที่เป็นทาง
- 1.2 ตรงต่อเวลา
- 1.3 ปฏิบัติตามกฎระเบียบและคำสั่ง
- 1.4 รู้จักกาลเทศะ รู้ว่าอะไรควร อะไรไม่ควร
- 1.5 ประพฤติตนเหมาะสมกับวัย

2. วินัยในกิจวัตรประจำวัน เช่น

2.1 มีระเบียบในตนเอง เช่น รักษาร่างกายได้สะอาดสะอาด แต่งตัวเรียบร้อย เก็บข้าวของของตนเองได้เป็นที่ ทำกิจวัตรของตนเองตามกำหนดเวลา

2.2 ดูแลช่วยเหลือตนเองได้ตามวัย

3. วินัยในการเรียน เช่น รับผิดชอบในการเรียนหรือกิจกรรมอื่น ๆ อย่างเหมาะสม ทำการบ้านหรือทบทวนบทเรียนเองได้โดยไม่ต้องสั่ง

4. วินัยในการทำงาน เช่น

4.1 มีความรับผิดชอบ เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำสิ่งใด ก็ทำงานสำเร็จและทำอย่างเต็ม

ความสามารถ

4.2 รักษาคำพูดหรือคำสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น

5. วินัยในการควบคุมตนเอง เช่น ควบคุมอารมณ์ได้ดีตามสมควร ไม่โมโหจนเฉียวเมื่อถูกขัดใจ ไม่โกรธ จนควบคุมตนเองไม่ได้อดทนต่อความยากลำบากได้ตามวัย

วินัย แบ่งตามกลุ่มของคน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วินัยในตนเอง (Self -discipline) หมายถึง กระบวนการ หรือวิธีการปฏิบัติเพื่อบังคับตนเองจนปฏิบัติตาม ถ้านักเรียนมีวินัยในตนเองก็จะลดปัญหาในด้านปัญหาการปกครองนักเรียนได้เป็นอย่างมาก โรงเรียนไม่จำเป็นต้องออกข้อบังคับระเบียบ การควบคุมให้มากมาย และการปกครองก็สะดวกสบาย เพราะตนเองจะต้องรู้จักควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ให้บรรลุจุดมุ่งหมายปลายทาง ได้อย่างสุขสบาย รู้จักรับผิดชอบ ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ

2. วินัยเพื่อส่วนรวมหรือวินัยสำหรับหมู่คณะ (External Authority Discipline) หมายถึง วินัยที่ออกมาจากอำนาจภายนอก เพื่อบังคับให้ส่วนรวมปฏิบัติตาม ให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้น วินัยส่วนรวมนี้ จะต้องตั้งกฎเกณฑ์เป็นแนวทางกลาง ๆ ให้ทุกคนสามารถปฏิบัติตามได้ เช่น วินัยในการแต่งกาย วินัยในเรื่องการทำความเคารพ

วินัย แบ่งตามกลไกสังคม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วินัยในตนเอง เป็นจิตสำนึกภายในของตนเองทำให้สามารถควบคุมจิตใจและพฤติกรรมของตนเองได้

2. วินัยทางสังคม เป็นวินัยที่เกิดจาก การควบคุมของอำนาจจากภายนอก ส่งผลต่อการควบคุมจิตใจ และพฤติกรรมของบุคคล เช่น การปฏิบัติตาม กฎระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า วินัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วินัยในตนเอง เป็นวินัยที่เกิดจากจิตสำนึกของตนเองที่สามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเอง ที่สามารถประพฤติปฏิบัติตามกฎกติกา โดยไม่มีความรู้สึกว่าคุณบังคับ

2. วินัยในสำหรับหมู่คณะ หมายถึง วินัยที่เกิดจากภายนอกซึ่งกำหนดกฎเกณฑ์กติกา เกิดจากคน สังคม

กิจกรรมที่ 4.2

เรื่อง ความเพียรพยายามไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

จุดประสงค์ เมื่อผ่านกิจกรรมนี้แล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรจะ สามารถ

1. บอกผลดีของการทำงานด้วยตนเองโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค
2. บอกผลเสียของการไม่มีความเพียรพยายามในการทำงานได้

เวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรม 60 นาที

กิจกรรมการดำเนินการ

1. แบ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน คัดเลือกหัวหน้ากลุ่มและ เลขานุการ

2. ผู้ดำเนินกิจกรรมชี้แจงการดำเนินกิจกรรมให้เข้าใจ
3. มอบหมายให้ทั้งสามกลุ่มหาวิธีต้มน้ำให้เต็มถึง โดยใช้อุปกรณ์ที่มีอยู่ในกลุ่มเท่านั้น
4. ร่วมกันอภิปรายตามใบงานและร่วมกันระดมแนวคิดที่จะเอาชนะอุปสรรคให้ได้

วัสดุอุปกรณ์

1. ถังน้ำเจาะรู จำนวน 3 ใบ
2. อุปกรณ์ที่มีอยู่ในตัวผู้เข้าอบรม
3. ใบกิจกรรม

การประเมินผล

1. สังเกตจากการให้ความร่วมมือในการทำงาน
2. การตอบคำถามแสดงความคิดเห็นในใบงาน

การประพุดิปฏิบัติที่แสดงว่ามีความเพียรพยายาม ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคคือ

1. มีความตั้งใจประพุดิและปฏิบัติ
2. มีความอดทนประพุดิและปฏิบัติจนสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ของงาน
3. มีใจจดจ่ออยู่กับการปฏิบัติ ไม่ละทิ้ง
4. มีความพยายามในการแก้ปัญหา เพื่อให้สำเร็จ

ใบความรู้ที่ 4.3

เรื่อง การสร้างวินัยในตนเอง

การสร้างวินัยในตนเอง

การที่ประเทศหนึ่ง ๆ จะพัฒนา หรือมีความเจริญก้าวหน้าได้มากน้อยเพียงไร นอกจากจะต้องอาศัย ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขสำคัญหลายประการประกอบเข้าด้วยกันแล้ว คุณภาพของคนหรือประชากรของประเทศ นั้นๆ นับว่า เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญยิ่ง โดยเฉพาะคุณภาพของคนในส่วนที่เกี่ยวกับ “ความมีวินัย” ความสำคัญของวินัยต่อการพัฒนาประเทศนั้น อาจแยกประเด็นพิจารณา ได้ดังนี้

1. **ด้านครอบครัว** การที่สมาชิกในครอบครัวมีวินัย ไม่ว่าจะเป็นวินัยภายนอกหรือภายในตนเอง ย่อมก่อให้เกิดความไว้วางใจ เชื่อมมั่นระหว่างสมาชิก ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว โดยเฉพาะ สมาชิกผู้เยาว์ของครอบครัว เมื่อเติบโตขึ้นจากครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี ย่อมเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพดี มีความมั่นคงทางจิตใจ กล้าที่จะเรียนรู้และปรับตัวในสิ่งใหม่ๆ อันจะเป็นกำลังคนที่สำคัญในการช่วยพัฒนา ประเทศสืบไป

2. **ด้านสังคม** เมื่อกลุ่มคนในสังคมมีการรักษาระเบียบวินัย เคารพกฎเกณฑ์ของสังคมร่วมกัน เช่น การช่วยกันรักษาสาธารณสมบัติ การเคารพและไม่ล่วงเกินสิทธิของผู้อื่น การปฏิบัติตามประเพณีแบบแผนปฏิบัติของสังคม ก็จะทำให้การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข

3. **ด้านเศรษฐกิจ** ในสภาพสังคมไทยปัจจุบันที่มีการดำเนินงานทางภาคธุรกิจอย่างรวดเร็ว โดยใช้ เทคโนโลยีสื่อสารเป็นเครื่องมือ เวลาจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่ง ซึ่งผู้ดำเนินการทางธุรกิจจะต้องรักษา และ ใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ดังนั้น การมีวินัยตรงต่อเวลา จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนั้นการมีวินัยในตนเอง เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ในการดำเนินงานทางธุรกิจ ก็มีส่วนสำคัญ ยิ่งที่จะทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศ มีความเจริญเติบโตเป็น ไปอย่างต่อเนื่อง

4. **ด้านการเมือง** การที่ประชาชนในสังคมไทยมีความเคารพ ยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่น ที่แตกต่างไปจากตนและตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตนในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในฐานะ ประชาชนอย่างกว้างขวาง รวมทั้งการบริหารราชการแผ่นดินด้วยความซื่อสัตย์สุจริตของนักการเมือง ฝ่ายรัฐบาล และการหมั่นตรวจสอบการบริหารงานของคณะรัฐบาลอย่างใกล้ชิด ด้วยความตระหนัก ในหน้าที่ของพรรคฝ่ายค้านอย่างแท้จริง สิ่งเหล่านี้เป็นวินัยในตนเองที่สำคัญ ที่จะช่วยให้การพัฒนาทาง การเมืองของประเทศเป็นไปได้อย่างง่ายดาย

วิธีการปลูกฝังวินัยในตนเองให้แก่เด็ก

1. การอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยครอบครัวและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการให้การศึกษาควรรู้ให้ การอบรมเลี้ยงดูที่ดีที่สุด คือ การให้ความรักและความเข้าใจเป็นเครื่องสนับสนุน อีกทั้งมีการใช้เหตุผล การลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย รวมทั้งการควบคุมอย่างพอเหมาะ ไม่บังคับมากเกินไป นั่นคือควรใช้การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

2. การฝึกอบรมเพิ่มเติมโดยการถ่ายทอดวินัยในตนเอง ให้แก่เด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ การให้ความรู้ คำแนะนำ การลงโทษ การให้รางวัลในพฤติกรรมต่าง ๆ อีกทั้งผู้ใหญ่จะต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการเลียนแบบของเด็ก

เนื่องจากการพัฒนาวินัยในตนเองเป็นการฝึกให้เด็กแสดงพฤติกรรมในทางที่ดี บิดามารดาไม่ควรควบคุมเลย เด็กจะไม่สามารถที่จะเรียนรู้ค่านิยมมาตรฐานของสังคมและพฤติกรรมในทางที่ดีได้ แต่ถ้าบิดามารดาควบคุมมากเกินไปก็จะมีผลทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่น ขาดความสามารถในการปกครองตนเองและไม่เชื่อถือตนเอง แต่ก็ยังมีโอกาสจะรับค่านิยมและคุณธรรมจากบิดามารดามากกว่าลูกที่บิดามารดาตามใจ บิดามารดาจึงควรใช้เหตุผลและควบคุมพฤติกรรมเด็กอย่างพอดี

กิจกรรมที่ 4.3

การมีวินัยในตนเอง (ประเมินความมีวินัยเป็นของตนเอง)

จุดประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเมินการมีวินัยในตนเอง

เวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรม 30 นาที

กิจกรรมการดำเนินการ

ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องการปฏิบัติ ที่ตรงกับพฤติกรรมของตนเองมากที่สุด ตามรายการต่อไปนี้

คะแนน 3 หมายถึง ปฏิบัติเป็นประจำ

คะแนน 2 หมายถึง ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย

คะแนน 1 หมายถึง ปฏิบัติเป็นบางครั้ง

คะแนน 0 หมายถึง ไม่เคยปฏิบัติเลย

ที่	รายการประเมิน	ระดับการประเมิน			
		3	2	1	0
1	พยายามทำการบ้านให้เสร็จอย่างรวดเร็ว				
2	ทำงานเสร็จตามที่ครูมอบหมายทุกครั้ง				
3	เขียนหนังสือหรือทำงานอย่างเป็นระเบียบ				
4	เตรียมอุปกรณ์การเรียนพร้อมเสมอ				
5	แต่งตัวสะอาด ถูกระเบียบ				
6	พูดจาสุภาพเรียบร้อย				
7	เล่นเกมตามกฎกติกา				
8	สนใจซักถามครูเมื่อไม่เข้าใจ				
9	จัดแถวอย่างเรียบร้อยโดยไม่มีครูคุมแถว				
10	ตรวจหาข้อบกพร่องของงานก่อนส่ง				
11	ไปโรงเรียน และกลับบ้านตรงเวลา				
12	จัดเก็บอุปกรณ์ในห้องเรียนให้เป็นระเบียบ				

แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม หน่วยที่ 4
เรื่อง การมีวินัยในตนเอง

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ
คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. เมื่อนักเรียนทำข้อสอบวิชาคณิตศาสตร์ไม่ได้ นักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. แอบดูคำตอบเพื่อน
 - ข. ปล่อกคำตอบวางไว้
 - ค. ตั้งสติ คิดทบทวน ทำด้วยตนเอง
 - ง. สะกิดถามคำตอบเพื่อนที่นั่งข้าง ๆ
2. การสนับสนุนให้เด็กมีวินัย มีหลักการอย่างไร
 - ก. เป็นแบบอย่าง
 - ข. มีวินัยใฝ่เรียนใฝ่รู้
 - ค. รักษาวินัยอย่างสม่ำเสมอ
 - ง. ถูกทั้งข้อ ก. ข. และ ค.
3. ในวัยของนักเรียน การปฏิบัติตนเป็นคนมีวินัยในตนเอง ข้อใดเหมาะสมที่สุด
 - ก. ประกอบอาชีพที่สุจริต
 - ข. เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่
 - ค. บริจาคทรัพย์เพื่อบำรุงศาสนา
 - ง. บำเพ็ญประโยชน์เพื่อประเทศชาติ
4. นักเรียนเก็บกระเป๋าใส่เงินได้ ไม่ทราบว่าเป็นของใคร นักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. นำไปให้พ่อแม่
 - ข. นำไปแบ่งกับเพื่อน
 - ค. เก็บใส่กระเป๋าตัวเอง
 - ง. นำไปให้ครูเพื่อประกาศหาเจ้าของ

5. ชาตรี ไปร่วมกิจกรรมชมรมรักการอ่านสายไปประมาณ 10-15 นาที ซึ่งทางชมรม มีข้อกำหนดว่า ต้องมาให้ทันเวลา แต่ชาตรีจะล่าช้าไม่ตรงเวลาเสมอ ถ้านักเรียนเป็นชาตรีจะไม่ทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด
- อาจถูกตำหนิจากสมาชิก
 - เป็นตัวอย่างไม่ดีแก่ผู้ร่วมชมรม
 - ทำให้ประธานชมรมอาจโดนตำหนิไปด้วย
 - ผู้เข้าร่วมชมรมทุกคนจะต้องทำตามข้อกำหนดของชมรม
6. เพื่อให้เป็นผู้มีวินัยในตนเอง ควรปฏิบัติตนอย่างไร
- เชื่อมั่นว่าทำทุกอย่างถูกต้อง
 - ไป-กลับโรงเรียนด้วยตนเอง
 - เป็นผู้นำของเพื่อนๆ
 - ทำกิจวัตรประจำวันสม่ำเสมอ
7. ประชา จัดเปลี่ยนหนังสือในกระเป๋าของตนตามตารางเรียนทุกวัน นักเรียนคิดว่าเหตุใดประชา จึงทำเช่นนั้น
- ไม่ต้องนำหนังสือไปมากโดยไม่จำเป็น
 - เพื่อความเรียบร้อยในการเรียนของส่วนรวม
 - ตนเองจะได้ไม่ต้องไปรบกวนดูหนังสือกับเพื่อน
 - ต้องการให้ตนเองมีความรับผิดชอบและมีระเบียบในการเรียน
8. บริเวณหน้าประตูโรงเรียน ทุกเย็นจะมีรถเข็นมาตั้งขายขนม แต่ทางโรงเรียนมีระเบียบไว้ว่าห้าม นักเรียนซื้อขนมนอกบริเวณโรงเรียน เพราะมีรถผู้ปกครองวิ่งขวักไขว่ วิวัฒน์ และเพื่อน ๆ เดินผ่านเป็นประจำ เพื่อน ๆ ของวิวัฒน์หลายคนแวะซื้อขนม แต่วิวัฒน์ไม่เคยแวะซื้อ ถ้านักเรียนเป็นวิวัฒน์ จะทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด
- เห็นว่าอาหารข้างริมทางไม่สะอาด
 - กลัวว่าจะเป็นแบบอย่างไม่ดีแก่คนอื่น ๆ
 - เป็นนักเรียนต้องให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน
 - ไม่ต้องการให้มีการขายนอกจากฝักระเบียบของโรงเรียนแล้วยังอาจเกิดอันตรายได้
9. พรชัย มีบ้านอยู่ไกลโรงเรียนมาก ต้องตื่นแต่เช้ามีดจึงจะไปทันโรงเรียนเช้า ถ้านักเรียนเป็นพรชัย จะทำอย่างไร เพราะเหตุใด
- มาให้ทันเคารพธงชาติ เพราะเป็นระเบียบของโรงเรียน
 - มาถึงโรงเรียนแต่เช้า เพื่อฝึกฝนตนเองให้มีนิสัยตรงต่อเวลา
 - มาถึงโรงเรียนแต่เช้า เพราะสะดวกสบาย รถไม่แน่น เป็นตัวอย่งที่ดี
 - มาถึงโรงเรียนก่อนเคารพธงชาติเล็กน้อย ไม่ต้องการโดนว่าเป็นตัวอย่างไม่ดี

10. ในปัจจุบันนักเรียนมักชอบแต่งกายเครื่องแบบผิดระเบียบของโรงเรียน โดยคิดว่าทำให้ตัวเองดูดีและกลมกลืนในหมู่เพื่อน ยกเว้น ลิจิต ยังคงแต่งกายเรียบร้อยถูกต้องระเบียบของโรงเรียน ถ้านักเรียนเป็นลิจิต จะทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด
- ก. เพราะกลัวถูกลงโทษโดยการตัดคะแนนความประพฤติของตน
 - ข. การแต่งกายถูกต้อง คือ ผู้มีบุคลิกดี สร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน
 - ค. การแต่งกายถูกต้องระเบียบเป็นการให้เกียรติสถาบันและสร้างวินัยให้สังคม
 - ง. เพื่อให้ครูอาจารย์ยกย่องเป็นบุคคลตัวอย่างในการแต่งกายที่ถูกต้องระเบียบ

เฉลย

1. ค	2. ง	3. ง	4. ง	5. ง
6. ง	7. ง	8. ง	9. ข	10. ค

แบบทดสอบหลังฝึกรวม หน่วยที่ 4

เรื่อง การมีวินัยในตนเอง

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ

คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. เมื่อนักเรียนทำข้อสอบวิชาคณิตศาสตร์ไม่ได้ นักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. แอบดูคำตอบเพื่อน
 - ข. ปล่อยคำตอบวางไว้
 - ค. ตั้งสติ คิดทบทวน ทำด้วยตนเอง
 - ง. สะกิดถามคำตอบเพื่อนที่นั่งข้าง ๆ
2. นักเรียนเก็บกระเป๋าใส่เงินได้ ไม่ทราบว่าเป็นของใคร นักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. นำไปให้พ่อแม่
 - ข. นำไปแบ่งกับเพื่อน
 - ค. เก็บใส่กระเป๋าตัวเอง
 - ง. นำไปให้ครูเพื่อประกาศหาเจ้าของ
3. เพื่อให้เป็นผู้มีวินัยในตนเอง ควรปฏิบัติตนอย่างไร
 - ก. เชื้อมั่นว่าทำทุกอย่างถูกต้อง
 - ข. ไป-กลับโรงเรียนด้วยตนเอง
 - ค. เป็นผู้นำของเพื่อนๆ
 - ง. ทำกิจกรรมประจำวันสม่ำเสมอ
4. การสนับสนุนให้เด็กมีวินัย มีหลักการอย่างไร
 - ก. เป็นแบบอย่าง
 - ข. มีวินัยใฝ่เรียนใฝ่รู้
 - ค. รักษาวินัยอย่างสม่ำเสมอ
 - ง. ถูกทั้งข้อ ก. ข. และ ค.
5. ในวัยของนักเรียน การปฏิบัติตนเป็นคนมีวินัยในตนเอง ข้อใดเหมาะสมที่สุด
 - ก. ประกอบอาชีพที่สุจริต
 - ข. เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่
 - ค. บริจาคทรัพย์เพื่อบำรุงศาสนา
 - ง. บำเพ็ญประโยชน์เพื่อประเทศชาติ

6. ชาตรี ไปร่วมกิจกรรมชมรมรักการอ่านสายไปประมาณ 10-15 นาที ซึ่งทางชมรม มีข้อกำหนดว่า ต้องมาให้ทันเวลา แต่ชาตรีจะล่าช้าไม่ตรงเวลาเสมอ ถ้านักเรียนเป็นชาตรีจะไม่ทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด
- อาจถูกตำหนิจากสมาชิก
 - เป็นตัวอย่างไม่ดีแก่ผู้ร่วมชมรม
 - ทำให้ประธานชมรมอาจโดนตำหนิไปด้วย
 - ผู้เข้าร่วมชมรมทุกคนจะต้องทำตามข้อกำหนดของชมรม
7. ประชา จัดเปลี่ยนหนังสือในกระเป๋าของตนตามตารางเรียนทุกวัน นักเรียนคิดว่าเหตุใดประชา จึงทำเช่นนั้น
- ไม่ต้องนำหนังสือไปมากโดยไม่จำเป็น
 - เพื่อความเรียบร้อยในการเรียนของส่วนรวม
 - ตนเองจะได้ไม่ต้องไปรบกวนดูหนังสือกับเพื่อน
 - ต้องการให้ตนเองมีความรับผิดชอบและมีระเบียบในการเรียน
8. ในปัจจุบันนักเรียนมักชอบแต่งกายเครื่องแบบผิดระเบียบของโรงเรียน โดยคิดว่าทำให้ตัวเองดูดีและกลมกลืนในหมู่เพื่อน ยกเว้น ลิจิต ยังคงแต่งกายเรียบร้อยถูกระเบียบของโรงเรียน ถ้านักเรียนเป็นลิจิต จะทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด
- เพราะกลัวถูกลงโทษโดยการตัดคะแนนความประพฤติของตน
 - การแต่งกายถูกต้อง คือ ผู้มีบุคลิกดี สร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน
 - การแต่งกายถูกระเบียบเป็นการให้เกียรติสถาบันและสร้างวินัยให้สังคม
 - เพื่อให้ครูอาจารย์ยกย่องเป็นบุคคลตัวอย่างในการแต่งกายที่ถูกระเบียบ
9. บริเวณหน้าประตูโรงเรียน ทุกเย็นจะมีรถเข็นมาตั้งขายขนม แต่ทางโรงเรียนมีระเบียบไว้ว่าห้าม นักเรียนซื้อขนมนอกบริเวณโรงเรียน เพราะมีรถผู้ปกครองวิ่งขวักไขว่ วิวัฒน์ และเพื่อน ๆ เดินผ่านเป็นประจำ เพื่อน ๆ ของวิวัฒน์หลายคนแวะซื้อขนม แต่วิวัฒน์ไม่เคยแวะซื้อ ถ้านักเรียนเป็นวิวัฒน์ จะทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด
- เห็นว่าอาหารข้างริมทางไม่สะอาด
 - กลัวว่าจะเป็นแบบอย่างไม่ดีแก่คนอื่น ๆ
 - เป็นนักเรียนต้องให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน
 - ไม่ต้องการให้มีการขายนอกจากผิดระเบียบของโรงเรียนแล้วยังอาจเกิดอันตรายได้

10. พรชัย มีบ้านอยู่ไกล โรงเรียนมาก ต้องตื่นแต่เช้ามีคจึงจะไปทัน โรงเรียนเช้า ถ้านักเรียนเป็นพรชัย จะทำอะไร เพราะเหตุใด

ก. มาให้ทันเคารพธงชาติ เพราะเป็นระเบียบของโรงเรียน

ข. มาถึงโรงเรียนแต่เช้า เพื่อฝึกฝนตนเองให้มีนิสัยตรงต่อเวลา

ค. มาถึงโรงเรียนแต่เช้า เพราะสะดวกสบาย รถไม่แน่น เป็นตัวอย่างที่ดี

ง. มาถึงโรงเรียนก่อนเคารพธงชาติเล็กน้อย ไม่ต้องการโดนว่าเป็นตัวอย่างไม่ดี

เฉลย

1. ก

2. ง

3. ง

4. ง

5. ง

6. ง

7. ง

8. ก

9. ง

10. ข

แบบประเมินตนเอง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4
เรื่อง การมีวินัยในตนเอง

คำสั่ง หลังจากได้ปฏิบัติกิจกรรมแล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำเครื่องหมายถูก () ลงในช่องว่างทางด้านขวามือที่ตรงกับระดับความพึงพอใจของท่าน

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
		มาก (3)	ปานกลาง (2)	น้อย (1)
1	การปฏิบัติงานของตน			
2	การปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงาน			
3	วิธีการปฏิบัติงาน			
4	ผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน			
รวม				

ลงชื่อผู้ประเมิน

(.....)

แบบทดสอบตนเอง

คำชี้แจง ให้ตอบว่า “ทำ” หรือ “ไม่ทำ” ในช่องว่างด้านหน้า

- 1. เมื่อข้าพเจ้าทำงานผิดพลาด ข้าพเจ้าก็ยอมรับผิด
- 2. เมื่อข้าพเจ้าหิบบของส่วนรวมมาใช้แล้ว ก็นำกลับไปคืนไว้ที่เดิม
- 3. ข้าพเจ้ากำหนดเวลาของตนเองในการอ่านหนังสือ
- 4. เมื่อจำเป็นต้องเข้าแถวตามลำดับก่อนหลัง ข้าพเจ้ามีความเต็มใจ
- 5. ข้าพเจ้าทิ้งขยะในภาชนะที่รองรับเสมอ
- 6. ข้าพเจ้าทำตามที่ได้รับปากกับผู้อื่นไว้
- 7. ข้าพเจ้าไม่เคยผัดนัดกับใคร
- 8. ข้าพเจ้ายอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- 9. ข้าพเจ้าไม่เคยเลียดหรือหนีการประชุม
- 10. เมื่อมีการสอบข้าพเจ้าไม่เคยลอกคำตอบของเพื่อน

เฉลย ถ้าตอบว่าทำมากกว่าไม่ทำ

แปลว่าท่านเป็นผู้ที่มีวินัยในตนเอง คือเป็นคนที่ไม่นำความเดือดร้อนมาให้ตนเองและสังคมส่วนรวม แต่ถ้าเลือกไม่ทำมากกว่า ก็ต้องพยายามปรับปรุงและสร้างเสริมความมีวินัยในตนเอง โดยการค่อย ๆ ปฏิบัติตามกฎระเบียบของส่วนรวมไปเรื่อย ๆ ในที่สุดก็จะเป็นผู้ที่มีวินัยในตนเอง ทำให้ตัวเองและสังคมสงบสุขได้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5

เรื่อง ความสามารถในการปรับตัว

ความคิดรวบยอด

ผู้ที่มีความสามารถในการปรับตัว ย่อมทำให้บุคคลนั้นสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ทั่วไป

เพื่อให้ผู้ผ่านการฝึกอบรมจากหลักสูตรนี้ มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายความหมายและลักษณะของการปรับตัว
2. บอกหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล พัฒนาการและการปรับตัวในวัยรุ่น
3. วิเคราะห์วิธีการ/หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม

เค้าโครงเนื้อหา

1. ความหมายของความสามารถในการปรับตัว
2. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
3. พัฒนาการและการปรับตัวในวัยรุ่น
4. การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. แบ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็น 5 กลุ่ม ๆ ละ 6 คน ให้แต่ละกลุ่มเลือก หัวหน้ากลุ่มและเลขานุการกลุ่ม
2. ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษาใบความรู้ที่ 5.1 และ 5.2 แล้วอภิปรายร่วมกันให้ผู้แทนกลุ่มสรุปผลแล้วทำกิจกรรมที่ 5.1 เวลา 60 นาที โดยอภิปรายกลุ่ม
3. ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษาใบความรู้ที่ 5.3 และ 5.4 แล้วทำกิจกรรมที่ 5.2 โดยแต่ละกลุ่ม ร่วมกันอภิปราย
4. ร่วมกันสรุปผลการดำเนินการ

5. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำแบบทดสอบท้ายหน่วยการเรียนรู้ 5

สื่อการฝึกอบรม

1. ใบความรู้
 - 1.1 ใบความรู้ที่ 5.1 เรื่อง ความหมายของความสามารถในการปรับตัวและลักษณะของวัยรุ่น
 - 1.2 ใบความรู้ที่ 5.2 เรื่อง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
 - 1.3 ใบความรู้ที่ 5.3 เรื่อง พัฒนาการและการปรับตัวในวัยรุ่น
 - 1.4 ใบความรู้ที่ 5.4 เรื่อง การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม
2. กิจกรรม
 - 2.1 กิจกรรมที่ 5.1 เรื่อง การปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ของสังคม เวลา 60 นาที
 - 2.2 กิจกรรมที่ 5.2 เรื่อง การปรับตัว เวลา 60 นาที

การวัดและประเมินผล

1. วิธีวัด
 - 1.1 การสังเกต
 - 1.2 การทดสอบ
2. เครื่องมือวัด
 - 2.1 แบบสังเกตพฤติกรรมและการปฏิบัติงานกลุ่ม หน่วยการเรียนรู้ที่ 5
 - 2.2 ใบกิจกรรมที่ 5.1 และ 5.2
 - 2.3 แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม
 - 2.4 แบบทดสอบหลังฝึกอบรม

3. เกณฑ์การวัดและประเมินผล

ลำดับการวัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	วิธีการวัดและเครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
ก่อน ฝึกรวม	1 - 3	จากแบบทดสอบก่อนฝึกรวม แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ	
ระหว่าง ฝึกรวม	1 - 3	จากใบกิจกรรมที่ 5.1 และ 5.2	ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป
หลัง ฝึกรวม	1 - 3	จากแบบทดสอบหลังฝึกรวม แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ	ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป คะแนน 9-10 หมายถึง ดีมาก คะแนน 7-8 หมายถึง ดี คะแนน 5-6 หมายถึง พอใช้ คะแนน 0-4 หมายถึง ปรับปรุง
คุณลักษณะ การเป็น พลเมืองดี	แบบสังเกต พฤติกรรม และปฏิบัติงาน กลุ่ม		ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป

ใบความรู้ที่ 5.1

เรื่อง ความหมายของความสามารถในการปรับตัวและลักษณะของวัยรุ่น

ความหมายของความสามารถในการปรับตัว

การปรับตัว นับว่าเป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากสภาพสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หรือการที่มีสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้บุคคลต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของตนมีความสุข และมีความพึงพอใจ

มีผู้ให้ความหมายของการปรับตัว ไว้ดังนี้

1. การปรับตัว หมายถึง การที่บุคคลพยายามจะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงพฤติกรรมของตนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อระบายความคับข้องใจ เมื่อหาทางตอบสนองต่อความต้องการ
2. การปรับตัวเป็นกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นกับบุคคล จะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตามในการที่จะเลือกทางเลือกต่าง ๆ เพื่อการปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทางเลือกดังกล่าวนั้นเป็นการหลีกเลี่ยงการทำให้ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มลดลงหรือหมดไป การปรับตัวมักเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม
3. การปรับตัวเป็นกระบวนการทางสังคมและจิตวิทยาที่บุคคลพยายามจะปรับตัว ปรับสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้ตนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และสิ่งแวดล้อมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ได้อย่างมีความสุข
4. การแสดงพฤติกรรมด้านความคิด ความรู้สึก การกระทำที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของตนเอง อันจะทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ลักษณะของเด็กวัยรุ่นที่ปรับตัวได้ดี

ลักษณะของเด็กวัยรุ่นที่สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขและมีสุขภาพจิตดี มีดังนี้

1. มีความเชื่อมั่นและความรู้สึกมั่นคง มีความภูมิใจในตนเอง ไม่รู้สึกว่ามีปมด้อย ไม่กลัวเกรงตำแหน่งความยิ่งใหญ่ หรือการก้าวร้าวระรานผู้อื่น ในขณะเดียวกัน รู้จักยอมรับความสามารถ และความสำเร็จของผู้อื่นที่เหนือกว่าตน มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ วิพากษ์วิจารณ์ผู้อื่นด้วยใจเป็นกลาง กล้าที่จะเผชิญชีวิตแม้จะมีเหตุการณ์ร้ายแรงเกิดขึ้นก็ตาม
2. มีลักษณะอบอุ่นเป็นมิตร สามารถให้และรับความรัก ได้มีลักษณะนิสัยน่ารัก เมตตากรุณาต่อผู้อื่นด้วยใจจริง มิใช่เพื่อหวังผลตอบแทน จิตใจไม่โหดร้ายหรือเห็นแก่ตัว รู้จักเกรงใจและคำนึงถึงจิตใจผู้อื่น

3. มีความรู้สึกตระหนักในคุณค่าของภาระหน้าที่ที่ปฏิบัติ ใช้ความสามารถและสติปัญญาอย่างเต็มที่ในการศึกษาเล่าเรียนและในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เข้าร่วมชุมนุมต่าง ๆ ของโรงเรียนด้วยความสนุกและสนใจ ขณะอยู่บ้านก็ช่วยเหลืองานบ้านเท่าที่จะทำได้
4. พร้อมที่จะรับประสบการณ์ใหม่ ๆ และสนใจในกิจกรรมรอบตัว มีความสุขในสิ่งต่าง ๆ ตามความถนัดและความสนใจ เช่น การเล่นเทนนิส การเล่นดนตรีที่ตนชอบถึงแม้จะเล่นได้ไม่ดีนัก
5. รู้จักรักษาอนามัยและสุขภาพร่างกายอย่างสม่ำเสมอทั้งในการกิน การนอนและการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ
6. มีความกล้าที่จะเผชิญความจริงในชีวิต ไม่พยายามหลบหนีปัญหาต่าง ๆ ที่จะนำความทุกข์ใจและความผิดหวังมาให้ ตลอดจนกล้าที่จะเผชิญกับความจริงเกี่ยวกับสภาพของตนเอง เช่น ความล้มเหลวที่เกิดขึ้น ความผิดพลาดในชีวิต โดยไม่หาทางออกด้วยการกล่าวโทษผู้อื่น หรือกลบเกลื่อนข้อบกพร่องของตนเองด้วยวิธีการปรับตัวแบบต่าง ๆ
7. มีจิตใจหนักแน่นมั่นคง ไม่ท้อถอยและหวาดหวั่น พร้อมที่จะแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นเต็มกำลังความสามารถ และไม่ว่าจะเผชิญกับความขงคับใจมากเพียงไรก็ตาม ก็ยังสามารถคงไว้ซึ่งบุคลิกภาพที่น่านับถือ
8. มีความสามารถในการปรับตัวได้ดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางครอบครัวและสังคมได้ง่าย มีใจกว้างพอที่จะรับฟังความคิดและข้อโต้แย้งของผู้อื่น ในขณะเดียวกันก็เป็นผู้ยึดมั่นในหลักการที่ดี มีมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติสูง และยึดถือค่านิยมที่ดีงาม
9. มีความสามารถในการควบคุมจิตใจตนเองได้ ไม่มีอารมณ์โกรธแค้นหรืออิจฉาริษยา รู้จักยับยั้งและควบคุมอารมณ์โกรธได้
10. สุขภาพจิตแข็งแกร่ง ไม่ลงโทษตัวเองเมื่อกระทำผิด แต่จะจดจำประสบการณ์ไว้เป็นบทเรียนที่มีค่า ไม่หวาดระแวงสงสัยในผู้อื่น ไม่หุยมหิมนในเรื่องเล็กน้อยที่ไร้สาระ ไม่เคร่งเครียดและวิตกกังวลจนเกินเหตุ

หลักในการปรับตัว

หลัก 3 ประการ ในการปรับตัวให้ได้ผลดี ดังนี้

1. **หลักแห่งความจริง (realism)** จะต้องยอมรับและยึดหลักความจริง ก่อนทำต้องพิจารณาให้รอบคอบก่อนว่ามีเหตุผล และเป็นทางที่เป็นไปได้จริง แล้วจึงต้องตัดสินใจกระทำลงไป มิฉะนั้นอาจจะต้องสูญเสียบางประการ
2. **หลักแห่งความมีใจกล้าพอ (commitment)** พร้อมที่จะเผชิญกับความขัดแย้งตลอดเวลาที่กำลังดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางที่เราต้องการ ไม่กลัวความยากลำบาก ไม่กลัวการเสี่ยง

3. การยอมรับตนเอง (self-acceptance) ต้องพิจารณาตัวเองว่ามีความมุ่งหวังอะไร มีความสนใจด้านใดบ้าง ต้องเข้าใจตนเองจะต้องยอมรับทั้งความสำเร็จ และความล้มเหลว ต้องรู้จักจุดอ่อนของตนเอง รู้ว่าควรหลีกเลี่ยงสิ่งใดบ้าง ที่จะนำคุณไปสู่ความผิดหวังและเรียนรู้ว่าทำอะไรจึงจะอยู่กับผู้อื่นได้ ต้องยอมรับสภาพแห่งความเป็นจริงของตนเอง รู้จักตนเองดี ทั้งในด้านความถนัด ความสามารถ ความต้องการ และจุดอ่อนของตน ประมาณตนเองได้ว่า ควรจะดำเนินการอย่างไรจึงจะดีที่สุด

ลักษณะของบุคคลที่ปรับตัวได้ดี

ลักษณะของบุคคลที่ปรับตัวได้ดี พอสรุปได้ดังนี้

1. มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. ให้และรับความรักความปรารถนาดีได้ เช่น การกล่าวคำชมเชยคนที่ประสบความสำเร็จ ขอบคุณและยอมรับคำชมเชยจากบุคคลอื่นได้
3. สามารถจัดปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการขอคำแนะนำช่วยเหลือจากคนอื่นได้
4. ใช้เหตุผลในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ เช่น การอดทนรอคอยในสิ่งที่ต้องการ รู้ถึงความสามารถที่แท้จริงของตน รู้จักคิดวางแผนก่อนที่จะปฏิบัติจริง
5. สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากข้อผิดพลาดของตนได้
6. สามารถวางแผนการใช้เวลาของตนได้อย่างเหมาะสม
7. สามารถแสดงออกถึงความรู้สึกที่แท้จริงของตนได้ ป้องกันสิทธิเสรีภาพที่ตนพึงจะได้
อย่างเหมาะสม
8. ทนกับภาวะความคับข้องใจ ไม่ขัดโทษผู้อื่นหรือสิ่งอื่น
9. สามารถนำเอาพลังทั้งหมดที่มีอยู่มาใช้ในการวางเป้าหมายและทำงาน
ให้ประสบความสำเร็จ
10. ยอมรับสภาพความไม่แน่นอนของชีวิต

สรุปได้ว่าการปรับตัว หมายถึง กระบวนการที่เป็นไปตามความต้องการจากแรงผลักดันภายในจิตใจ เพื่อให้เกิดความสมดุลทางจิต ลดความวิตกกังวล ความคับข้องใจและความต้องการต่าง ๆ สามารถอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นสุข

ใบความรู้ที่ 5.2

เรื่อง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หมายถึง ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างถูกต้องเหมาะสม องค์ประกอบของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีดังต่อไปนี้

1. **การทักทาย** ควรทักทายคนอื่นก่อน เพื่อสร้างความเป็นมิตรและผูกพันทำให้คนอื่นเห็นว่าตน มีความสำคัญ มีความเป็นกันเอง ให้ความช่วยเหลือทำให้เกิดความสะดวกในการทำงานและประสานสัมพันธ์ที่ดี

2. **การสื่อสาร** ควรใช้ภาษาที่ดีเหมาะสมกับวัย สถานภาพของตนเอง เพศ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา มีอาการยิ้มแย้มด้วยสายตาจริงใจไม่เฉยเมย

3. **การให้** เป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ แบ่งปัน การช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ ทุนหรือทรัพย์สินของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจและศิลปวิทยา

4. **การรับ** สิ่งของหรือน้ำใจที่เพื่อนมอบให้ นั้น เป็นสิ่งที่ควรจะได้รับแม้ว่าจะมีค่าน้อยก็ตาม ควรแสดงความขอบใจ ในไมตรีที่เขาให้

5. **การขอโทษ** เป็นคำพูดและท่าทางที่ควรกระทำให้เป็นนิสัยอย่างยิ่ง คนที่ทำผิดแล้วแสดงความเสียใจต่อการกระทำของตนเองนั้นย่อมได้รับการให้อภัย และผ่อนหนักเป็นเบาลงได้

ระดับ	ลักษณะพฤติกรรมปรับตัว
1	<ul style="list-style-type: none"> · ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับบางคนได้ · ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับงานใหม่ ๆ ได้ · ขาดความมั่นใจในการปรับตัว
2	<ul style="list-style-type: none"> · ทำงานและเข้ากับสมาชิกในทีม ได้เป็นอย่างดี · หลีกเลี่ยงการรับมือหมายงานที่ไม่คุ้นเคยหรือมีลักษณะที่ต่างไปจากเดิม · ใช้ระยะเวลานานในการปรับตัวให้เข้ากับลักษณะงานที่เปลี่ยนแปลงไป
3	<ul style="list-style-type: none"> · ทำงานร่วมกับกลุ่มคนที่องค์การเดียวกันซึ่งไม่คุ้นเคยหรือรู้จักมาก่อนได้ · รู้จักเลือกใช้วิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างเหมาะสม · ใช้ระยะเวลาในการปรับตัวที่เหมาะสม
4	<ul style="list-style-type: none"> · ปรับตัวเข้ากับลักษณะงานใหม่ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่คุ้นเคยได้ · แนะนำเทคนิคและวิธีการในการปรับตัวให้กับผู้อื่น ได้ · ใช้ระยะเวลาในการปรับตัวได้เร็วมากในการทำงานที่แตกต่างไปจากเดิม

5	<ul style="list-style-type: none">· ปรับตัวเข้ากับกลุ่มคนหลายๆ กลุ่มจากหน่วยงานภายนอกองค์กรได้· แสดงออกได้อย่างเหมาะสมเมื่อเผชิญกับปัญหาภายใต้สถานการณ์ที่มีความเสี่ยงสูง· ใช้ระยะเวลาในการปรับตัวได้เร็วมากกับกลุ่มคนและสถานการณ์ต่างๆ· พัฒนาแนวทางและวิธีการในการปรับตัวของตัวเองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป
---	--

กิจกรรมที่ 5.1

เรื่อง การปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ของสังคม

จุดประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

1. บอกความสำคัญและความจำเป็นของการมีกฎเกณฑ์ในสังคม
2. บอกผลดีของการปฏิบัติตามเกณฑ์ของสังคมและผลเสียของการไม่ปฏิบัติตาม

กฎเกณฑ์ของสังคม

เวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรม 60 นาที

กิจกรรมการดำเนินการ

1. แบ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คน และนั่งเป็นกลุ่ม เว้นระยะระหว่างกลุ่มพอสมควร

2. แจกซองจดหมายที่บรรจุชิ้นส่วนของรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสให้สมาชิกแต่ละคน คนละ 1 ซอง

3. ให้แต่ละคนต่อชิ้นส่วนของตนเองให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส (ชิ้นส่วนภายในซองจะถูกสับเปลี่ยนกันไว้และจะต่อเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสให้ได้อย่างสมบูรณ์ เมื่อมีการแลกเปลี่ยนชิ้นส่วนกันระหว่างกลุ่ม

4. งานของกลุ่มคือจะต้องช่วยกันต่อรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสให้ได้เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่สมบูรณ์ทุกรูปและต้องมีสี่เหลี่ยมจัตุรัสวางอยู่หน้าสมาชิกคนละ 1 รูป โดยมีกติกาคือ

- ห้ามสมาชิกแต่ละคนพูดคุย ส่งสัญญาณและลุกออกจากที่
- ห้ามขอหรือแสดงอาการหรือส่งสัญญาณใด ๆ ที่เป็นการขอชิ้นส่วนจากผู้อื่น
- อนุญาตให้ยื่นชิ้นส่วนของตนเองให้ผู้อื่นได้
 - ห้ามหยิบชิ้นส่วนของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง นอกจากเจ้าของเป็นผู้ให้

5. แต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายตอบข้อซักถามในใบงาน

6. รอบต่อไป เล่นกิจกรรมเดิม แต่ทุกคนสามารถบอกและขอกันได้ ทุกคนร่วมกันอภิปรายผลที่เกิดขึ้นและเปรียบเทียบกับครั้งแรก

วัสดุอุปกรณ์

1. ชิ้นส่วนทั้งหมดของรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสทั้ง 5 รูป จำนวน 6 ชุด ที่บรรจุในซองจดหมาย
2. ใบงาน

การประเมินผล

1. การให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม
2. การแสดงความคิดเห็น
3. การตอบคำถามในใบงาน

ใบความรู้ที่ 5.3

เรื่อง พัฒนาการและการปรับตัวในวัยรุ่น

พัฒนาการของวัยรุ่น

พัฒนาการของวัยรุ่นจะแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ วัยแรกรุ่น (10-13ปี) วัยรุ่นตอนกลาง (14-16 ปี) และ วัยรุ่นตอนปลาย (17-19 ปี) ทั้งนี้เพื่อจะชี้ให้เห็นถึงลักษณะที่เด่นเป็นพิเศษของวัยรุ่นแต่ละช่วง ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในด้านความรู้สึกนึกคิด

1. วัยแรกรุ่น (10-13ปี) เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายทุกระบบ โดยจะมีความคิดหมกมุ่นกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อจิตใจ ทำให้อารมณ์หงุดหงิดและแปรปรวนง่าย

2. วัยรุ่นตอนกลาง (14-16 ปี) เป็นช่วงที่วัยรุ่นจะยอมรับสภาพร่างกายที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นหนุ่มเป็นสาวได้แล้ว มีความคิดที่ลึกซึ้ง (Abstract) จึงหันมาใฝ่หาอุดมการณ์และหาเอกลักษณ์ของตนเอง เพื่อความเป็นตัวของตัวเอง และพยายามเอาชนะความรู้สึกแบบเด็กๆ ที่ผูกพันและอยากจะทำพ่อกับแม่

3. วัยรุ่นตอนปลาย (17-19 ปี) เป็นเวลาของการฝึกฝนอาชีพ ตัดสินใจที่จะเลือกอาชีพที่เหมาะสม และเป็นช่วงเวลาที่ จะมีความผูกพันแน่นแฟ้น (intimacy) กับเพื่อนต่างเพศ สภาพทางร่างกายเปลี่ยนแปลงเติบโตโดยสมบูรณ์เต็มที่ และบรรลุนิติภาวะในเชิงกฎหมาย

การเปลี่ยนแปลงในวัยรุ่น มี 3 ทางใหญ่ๆ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ได้แก่
 - 1.1 ขนาดและความสูง
 - 1.2 ไขมันและกล้ามเนื้อ
 - 1.3 โครงสร้างใบหน้า
 - 1.4 การเปลี่ยนแปลงของระดับฮอร์โมน
 - 1.5 การเปลี่ยนแปลงของอวัยวะเพศ

2. การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ สังคม

ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายจะทำให้เกิดผลกระทบต่ออารมณ์และจิตใจได้อย่างตรงไปตรงมา ทั้งความวิตกกังวล หงุดหงิด หมกมุ่น ไม่พอใจในรูปร่างที่เปลี่ยนไป ได้แก่

- 2.1 ความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย
- 2.2 ความวิตกกังวลกับอารมณ์เพศที่สูงขึ้น
- 2.3 ความวิตกกังวลกลัวการเป็นผู้ใหญ่
- 2.4 ความวิตกกังวลในความงดงามทางร่างกาย

3. การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ ได้แก่
 - 3.1 ความรักและความห่วงใย
 - 3.2 เป็นอิสระอยากทำอะไรได้ด้วยตัวของตัวเอง
 - 3.3 ต้องการเป็นตัวของตัวเอง
 - 3.4 อยากรู้ อยากเห็น อยากลอง
 - 3.5 ความถูกต้อง ยุติธรรม
 - 3.6 ความตื่นเต้น ทำทาย ความต้องการหาประสบการณ์แปลกๆ ใหม่ๆ เกลียดความจำเจซ้ำซาก
 - 3.7 ต้องการการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของบ้าน ของกลุ่มเพื่อน

การปรับตัวในวัยรุ่น

ปัญหาการปรับตัวในวัยรุ่น

ความขัดแย้งในจิตใจของวัยรุ่น ที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็น สิ่งที่ปกติธรรมดาของการเจริญพัฒนาไปเป็นผู้ใหญ่ แต่จะไม่รุนแรงมีผลกระทบต่อการศึกษา การงานหรือด้านสังคม ในกรณีที่ปัญหารุนแรงส่งผลกระทบต่อด้านต่างๆ นั้น จึงจะจัดว่ามีปัญหาในการปรับตัว พบได้ ร้อยละ 10-15 ของวัยรุ่นทั่วไป โดยเฉพาะปฏิกิริยาต่อการรับบทบาทหน้าที่ของความเป็นผู้ใหญ่ รู้สึกว่า การดูแลรับผิดชอบตัวเองเป็นภาระที่หนักหน่วง ยากที่จะรับเอาไว้ได้ เกิดความเคร่งเครียด บางรายมีอาการวิตกกังวล กลุ้มใจ ท้อแท้ ทานอาหารไม่ได้ นอนไม่หลับ คิดพ่อแม่ ครู หรือเพื่อนเหมือนเด็กเล็ก หรือมีอาการแสดงออกมาทางร่างกาย เช่น ปวดหัว ปวดท้อง หรือมีอาการมึนเฉื่อย วู่วาม ก้าวร้าว ต่อต้าน ซึ่งอาการเหล่านี้จะมีอยู่ไม่นาน ในที่สุดจะสามารถพัฒนาต่อไปได้ในที่สุด ชีวิตนี้แท้จริงมีปัญหาก็ทำให้เราต้องปรับตัว และแก้ไขความขัดแย้งประจำวันอยู่ตลอดเวลา แต่ในระยะวัยรุ่นซึ่งมีลักษณะพิเศษ เพราะเกิดผลต่อเนื่องลูกกลมได้ง่าย ทั้งนี้เนื่องจากวัยรุ่นมีอาการอ่อนไหวง่าย อยากเป็นอิสระ อยากเป็นผู้ใหญ่ ไม่อยากฟังเหตุผลของใคร เจ้าทิฐิ อวดดี ถือดี แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยังขาดความเชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหา ในการพูด การทำงาน จึงทำให้เปลืองพลังได้ง่าย วัยรุ่นผู้เข้าใจปัญหาประจำวัยของตน และสามารถปรับตัวดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม คือ วัยรุ่นที่มีความสุข มีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จในอนาคต

ใบความรู้ที่ 5.4

เรื่อง การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม

หมายถึง การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของ กฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม จริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมกิจกรรม ต่าง ๆ ของสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง การปกครอง การมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิ มนุษยชน และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ จะทำให้ประชาชน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

หลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของศาสนาต่าง ๆ

พระพุทธศาสนา

มีหลักธรรมที่สำคัญที่หล่อหลอมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนรักสันติ รักอิสระเสรี มีนิสัยโอบอ้อม อารีมีเมตตากรุณาต่อกัน ได้แก่

1. **สังคหวัตถุ 4** หมายถึง หลักธรรมสำหรับสงเคราะห์หรือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของคนใน สังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนี้

- 1.1 ทาน คือ การให้ แบ่งปัน เสียสละ เพื่อแผ่
- 1.2 ปิยวาจา คือ การกล่าววาจาสุภาพ อ่อนหวาน
- 1.3 อัตถจริยา คือ การกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น
- 1.4 สมานัตตตา คือ การวางตัวเหมาะสม เสมอต้น เสมอปลาย

2. **พรหมวิหาร 4** หมายถึง ธรรมประจำใจที่ทำให้เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหมในทางปฏิบัติ หมายถึง คุณธรรมของผู้ใหญ่ ซึ่งต้องมีประจำใจอยู่ตลอดเวลา มี 4 ประการ ดังนี้

- 2.1 เมตตา คือ ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข
- 2.2 กรุณา คือ ความสงสาร มีความปรารถนาช่วยผู้อื่นหรือสัตว์ที่ประสบความทุกข์ ให้พ้นทุกข์
- 2.3 มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี
- 2.4 อุเบกขา คือ ความวางเฉย หรือความรู้สึกเป็นกลาง ๆ ไม่ดีใจ ไม่เสียใจเมื่อเห็นผู้อื่นประสบ ความสุขหรือความทุกข์

3. **สัปปริยธรรม 7** หมายถึง หลักธรรมของคนดี หรือหลักธรรมของสัตบุรุษ 7 ประการ ได้แก่

- 3.1 ฐัมมัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ
- 3.2 อัตถัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักผล
- 3.3 อตถัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตน

3.4 มัตตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักประมาณ

3.5 กาลัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา

3.6 ปริสัจญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติ การปรับตนและแก้ไขตนให้เหมาะสม

3.7 ปุคคัลลัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกัน

ศาสนาอิสลาม

หลักธรรมในศาสนาอิสลาม มุ่งให้มุสลิมปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มุสลิมทุกคนมีความรู้ในข้อปฏิบัติทางศาสนาอย่างดี มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นเอกภาพ

หลักคำสอนสำคัญที่ถือว่าเป็น โครงสร้างสำคัญ 2 ประการคือหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติ ได้แก่

1. หลักศรัทธา 6 ประการ

1.1 ศรัทธาในอัลเลาะห์ มีความเชื่อมั่นในอัลเลาะห์เพียงองค์เดียว

1.2 ศรัทธาในเทพบรเวารหรือเทวทูต

1.3 ศรัทธาในพระคัมภีร์กูรออัน

1.4 ศรัทธาต่อศาสนทูต

1.5 ศรัทธาในวันสิ้นสุดโลก

1.6 ศรัทธาต่อกฎสภาพการณ์ของอัลเลาะห์

2. หลักปฏิบัติตามศรัทธา 5 ประการ ได้แก่

2.1 การปฏิญาณตน หมายถึง การปฏิญาณตนด้วยความเลื่อมใสศรัทธาต่ออัลเลาะห์และท่านนบีมูฮัมหมัด คือ ศาสนทูตของอัลเลาะห์

2.2 การนมาซ หมายถึง การแสดงความเคารพต่อพระเจ้าทั้งกาย วาจา ใจ

2.3 การบริจาคซะกาต หมายถึง การจ่ายทานจากผู้มีทรัพย์สิน คนผู้มีสิทธิรับซะกาต มีคนอนาถา คนขัดสน และผู้เข้ารับอิสลาม

2.4 การถือศีลอด หมายถึง การละเว้นจากการบริโภคอาหาร น้ำ ละกิเลสต่าง ๆ ทำให้สงบ ปฏิบัติตั้งแต่แสงอาทิตย์ขึ้นจนแสงอาทิตย์ลับขอบฟ้า หลังจากนั้นจึงบริโภคได้ปกติตลอดคืน การถือศีลอดโดยทั่วไป เรียกว่า “ถือบวช”

2.5 การทำพิธีฮัจญ์ คือ การเดินทางไปแสดงบุญที่นครเมกกะ

ศาสนาคริสต์

ศาสนาคริสต์มีหลักธรรมที่หล่อหลอมให้คริสต์ศาสนิกชนมีจิตเมตตา มีความรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตัวเอง

1. บัญญัติ 10 ประการ

1.1 อย่ามีพระเจ้าอื่นนอกจากเรา

1.2 อย่าทำรูปเคารพสำหรับตนหรือกราบไว้รูปเหล่านั้น

1.3 อย่าเอ่ยพระนามของพระเจ้าโดยไม่สมเหตุ

1.4 จงถือน้ำอาทิตยเป็นวันศักดิ์สิทธิ์

1.5 จงนับถือบิดามารดา

1.6 อย่าฆ่าคน

1.7 อย่าผิดประเวณี

1.8 อย่าลักทรัพย์

1.9 อย่าคิดมิชอบ

1.10 อย่าโลภสิ่งใดของผู้อื่น

2. **หลักอาณาจักรพระเจ้า** อาณาจักรพระเจ้าเป็นอาณาจักรที่มีแต่ความสุข เป็นอาณาจักรแห่งความรักอย่างแท้จริง

3. หลักคำสอนที่สำคัญอื่น ๆ

3.1 หลักตรีเอกานุภาพ ได้แก่

3.1.1 พระเจ้าหรือพระบิดา

3.1.2 พระเยซูหรือพระบุตร

3.1.3 พระจิตหรือดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของพระเจ้าทั้งสาม

3.2 หลักความรัก ศาสนาคริสต์ได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งความรัก พระเยซูคริสต์ทรงสอนให้รักเพื่อน มนุษย์เหมือนรักตัวเอง ให้รักแม้กระทั่งศัตรู

4. ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู

หลักธรรมที่สำคัญของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู

1. หลักธรรม 10 ประการ เรียกว่า ฮินดูธรรม ได้แก่

1.1 ธฤติ ได้แก่ ความมั่นคง ความกล้าหาญ คือเพียรพยายามจนสำเร็จ ประโยชน์ตามที่ประสงค์

1.2 กษมา ได้แก่ ความอดทน หรืออดกลั้น คือมีความพากเพียรพยายาม

1.3 ทมะ ได้แก่ การระงับใจ การข่มจิตใจ คือไม่ปล่อยใจให้หวนไหว

1.4 อัศเตยะ ได้แก่ การไม่ลักขโมย ไม่ทำโจรกรรม

1.5 เสาจะ ได้แก่ ความบริสุทธิ์ การทำตนให้บริสุทธิ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

1.6 อินทริยนิกรหะ ได้แก่ การระงับอินทริย์ 10 ประการ คือ หมั่นสำรวจตรวจสอบตนเอง อยู่เสมอว่า อินทริย์ทั้ง 10 เหล่านั้นได้รับการบริหารหรือใช้ไปในทางที่ถูกที่ควรหรือไม่ จุดประสงค์คือไม่ต้องการให้มนุษย์ ปล่อยอินทริย์มัวเมาจนเกินไปให้รู้จักพอ

1.7 ธี ได้แก่ ปัญหา สติ ความคิด คือ มีความรู้ความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ธรรมะ สังคม และวัฒนธรรม

1.8 วิทยา ได้แก่ ความรู้ทางปรัชญา คือ มีความรู้ลึกซึ้ง

1.9 สัตยะ ได้แก่ ความจริง ความเห็นอันบริสุทธิ์ คือมีความจริงใจให้กัน

1.10 อโงธระ ใต้แก็ ความไมโงธระ คีอมีขันติ ความอดทนและ โสรัจจะ ความสงบเสงี่ยม
นั่นคีอ เอาชนะความโงธระ ด้ว้ความไมโงธระ ไม้อามาตมุงร้ายต่อไคร

สังคัมไทยเป็นสังคัมที่ประชาชนมีเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนา คำสอนทางศาสนาเป็น
หลักธรรมที่ใช้ในการดำรงชีวิต ช่วยพัฒนาสังคัมให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความปลอดภัย เพราะ
ทุกคำสอนมีจุดมุ่งหมายเดิยวกันคีอ ต้องการให้ทำความดี ละเว้นชั่วและทำจิตใจให้บริสุทธิ์ มีเมตตาเป็นหลัก
ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความอดทนอดกลั้น การมีสัมมาคารวะ รักกันฉันพี่น้อง ทำให้ผู้นับถือศาสนาเป็นมิตร
ที่ดีต่อกัน โดยไมก่าเน็งถึงเชื้อชาติ ก่อให้เกิดสันติสุขต่อสังคัมและต่อ โลก

กิจกรรมที่ 5.2

เรื่อง การปรับตัว

จุดประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัว

เวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรม 60 นาที

กิจกรรมการดำเนินการ

1. แบ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็น 5 กลุ่ม ๆ ละ 6 คนแล้วศึกษาข้อความต่อไปนี้
2. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็น

“ นาย ก. เป็นนักเรียนที่ขยัน เอาใจใส่ต่อการเรียน มีความรับผิดชอบและเป็นที่รักของเพื่อน ๆ

ชอบช่วยเหลือเพื่อนและผู้อื่น ครั้นเมื่อถึงช่วงสอบปลายภาคเรียนครั้งหนึ่ง นาย ข. เป็นเพื่อนร่วมห้องเรียนที่ชอบขาดเรียนบ่อยเนื่องจากผู้ปกครองป่วยเนื่อง ๆ ในการสอบปลายภาคครั้งนี้ นาย ข. แอบลอกกระดาษคำตอบเข้าไปในห้องสอบและบางข้อให้ นาย ก. ช่วยเหลือบอกคำตอบให้บ้าง นาย ก. จำใจยอมช่วยเหลือ เนื่องจากเห็นว่าเป็นเพื่อนที่รักกันมากและต้องดูแลผู้ปกครองที่เจ็บป่วยจนกระทั่งคุณครูผู้คุมสอบ จับการทุจริตได้”

1. ถ้าท่านเป็นนาย ก. จะให้เหตุผลกับครูอย่างไร

.....

2. ถ้าท่านเป็นนาย ข. จะให้เหตุผลกับครูอย่างไร

.....

3. ถ้าท่านเป็นคุณครูผู้คุมสอบ จะดำเนินการอย่างไร

.....

4. คิดว่าโรงเรียน จะมีมาตรการอย่างไร

.....

วัสดุอุปกรณ์ -

การประเมินผล สังเกตจากการร่วมอภิปราย

แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม หน่วยที่ 5
เรื่อง ความสามารถในการปรับตัว

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ

คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. ความตั้งใจเพียรพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ เป็นคุณลักษณะของคน
ในการปรับตัวด้านใด
 - ก. ความซื่อสัตย์
 - ข. ความกตัญญู
 - ค. การใฝ่เรียนรู้
 - ง. การมีจิตสาธารณะ
2. บุคคลในข้อใดมีการปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
 - ก. นาย ก. ทำงานให้นายจ้าง
 - ข. นาย ข. เรียนรู้ข้อผิดพลาดของตนเอง
 - ค. นาย ค. ร้องเรียนเพื่อนร่วมงานที่ทำให้องค์กรเสียหาย
 - ง. นาย ง. ตั้งใจทำงานอย่างหนักแม้ชีวิตจะลี้มหลวมมาแล้ว
3. พฤติกรรมการปรับตัวของบุคคลใด ถือว่าดีที่สุด
 - ก. นาย ก. ทำงานเข้ากับสมาชิกในทีมเป็นอย่างดี
 - ข. นาย ข. ใช้เวลาเรียนรู้งานประมาณ 1 อาทิตย์
 - ค. นาย ค. ใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้มาปรับตัวใช้ในการทำงานได้รวดเร็ว
 - ง. นาย ง. พัฒนาแนวทางการปรับตัวของตนเองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา
4. ข้อใดจัดเป็นลักษณะของวัยรุ่นที่สามารถปรับตัวอยู่ในสังคม ได้อย่างเป็นสุขและมีสุขภาพจิตที่ดี
 - ก. มีความเชื่อมั่น
 - ข. ควบคุมจิตใจตนเองได้
 - ค. กล้าเผชิญกับความจริงในชีวิต
 - ง. ถูกต้องทั้งข้อ ก, ข. และ ค.

5. นางสาวรุ่งฟ้า ได้ย้ายโรงเรียนไปอยู่อีกโรงเรียนหนึ่ง จากการย้ายคิดตามผู้ปกครอง เธอได้ปรับตัวใหม่ และได้รู้จักกับนางสาวยีนดี จากการแนะนำของเพื่อนๆ เพราะทั้งคู่มีการยิ้มแย้ม ทักทายด้วยไมตรีจิตและ ทักทายกันด้วยดี ท่านคิดว่า นางสาวรุ่งฟ้า น่าจะมีคุณธรรมใด

- ก. อธิปไตย 4
 - ข. สัจจวัตถุ 4
 - ค. พรหมวิหาร 4
 - ง. สัจจริยธรรม 7
6. การปรับตัวข้อใดใช้ได้ผลดีที่สุด
- ก. วางตัวนิ่งเฉย เก็บตัว
 - ข. การหาเหตุผลเข้าข้างตน
 - ค. สำนวญข้อบกพร่องของตน
 - ง. มีความอดทน ความอดกลั้น
7. การยอมรับและเข้าใจตนเองควรทำอย่างไร
- ก. ยอมรับและเข้าใจภาระหน้าที่ของตน
 - ข. ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล
 - ค. ยอมรับความจริง เปิดเผยต่อสาธารณะ
 - ง. ยอมรับฐานะและความสามารถของตน
8. การปรับตัวให้เข้ากับผู้ใหญ่ควรทำอย่างไร
- ก. ยอมรับความจริง
 - ข. ยอมรับตนเป็นเด็ก
 - ค. เห็นด้วยและปฏิบัติตาม
 - ง. เคารพ เชื่อฟังคำสั่งสอน
9. การปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นควรใช้หลักการใด
- ก. หลักการทำความดี
 - ข. หลักการและเหตุผล
 - ค. หลักการยอมรับสภาพ
 - ง. หลักการแก้ไขข้อบกพร่อง
10. การยอมรับและเข้าใจผู้อื่นควรทำอย่างไร
- ก. ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น
 - ข. เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล
 - ค. รู้จักคนมากและเป็นกันเองกับทุกคน
 - ง. ยอมรับความจริงและเปิดเผยตรงไป ตรงมา

แบบทดสอบหลังฝึกอบรม หน่วยที่ 5
เรื่อง ความสามารถในการปรับตัว

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ

คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. ความตั้งใจเพียรพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ เป็นคุณลักษณะของคน
ในการปรับตัวด้านใด
 - ก. ความซื่อสัตย์
 - ข. ความกตัญญู
 - ค. การใฝ่เรียนรู้
 - ง. การมีจิตสาธารณะ
2. ข้อใดจัดเป็นลักษณะของวัยรุ่นที่สามารถปรับตัวอยู่ในสังคม ได้อย่างเป็นสุขและมีสุขภาพจิตที่ดี
 - ก. มีความเชื่อมั่น
 - ข. ควบคุมจิตใจตนเองได้
 - ค. กล้าเผชิญกับความจริงในชีวิต
 - ง. ถูกต้องทั้งข้อ ก, ข. และ ค.
3. บุคคลในข้อใดมีการปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
 - ก. นาย ก. ทำงานให้นายจ้าง
 - ข. นาย ข. เรียนรู้ข้อผิดพลาดของตนเอง
 - ค. นาย ค. เรียนเพื่อนร่วมงานที่ทำให้องค์การเสียหาย
 - ง. นาย ง. ตั้งใจทำงานอย่างหนักแม้ชีวิตจะล้มเหลวมาแล้ว
4. พฤติกรรมการปรับตัวของบุคคลใด ถือว่าดีที่สุด
 - ก. นาย ก. ทำงานเข้ากับสมาชิกในทีมเป็นอย่างดี
 - ข. นาย ข. ใช้เวลาเรียนรู้งานประมาณ 1 อาทิตย์
 - ค. นาย ค. ใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้มาปรับตัวใช้ในการทำงานได้รวดเร็ว
 - ง. นาย ง. พัฒนาแนวทางการปรับตัวของตนเองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

5. นางสาวรุ่งฟ้า ได้ย้ายโรงเรียนไปอยู่อีกโรงเรียนหนึ่ง จากการย้ายคิดตามผู้ปกครอง เธอได้ปรับตัวใหม่ และารู้จักกับนางสาวยีนดี จากการแนะนำของเพื่อนๆ เพราะทั้งคู่มีการยิ้มแย้ม ทักทายด้วยไมตรีจิตและ ทักทายกันด้วยดี ท่านคิดว่า นางสาวรุ่งฟ้า น่าจะมีคุณธรรมใด

- ก. อธิปไตย 4
 - ข. สัจจวัตถุ 4
 - ค. พรหมวิหาร 4
 - ง. สัจจริยธรรม 7
6. การปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นควรใช้หลักการใด
- ก. หลักการทำความดี
 - ข. หลักการและเหตุผล
 - ค. หลักการยอมรับสภาพ
 - ง. หลักการแก้ไขข้อบกพร่อง
7. การยอมรับและเข้าใจตนเองควรทำอย่างไร
- ก. ยอมรับและเข้าใจภาระหน้าที่ของตน
 - ข. ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล
 - ค. ยอมรับความจริง เปิดเผยต่อสาธารณะ
 - ง. ยอมรับฐานะและความสามารถของตน
8. การยอมรับและเข้าใจผู้อื่นควรทำอย่างไร
- ก. ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น
 - ข. เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล
 - ค. รู้จักคนมากและเป็นกันเองกับทุกคน
 - ง. ยอมรับความจริงและเปิดเผยตรงไป ตรงมา
9. การปรับตัวให้เข้ากับผู้ใหญ่ควรทำอย่างไร
- ก. ยอมรับความจริง
 - ข. ยอมรับตนเป็นเด็ก
 - ค. เห็นด้วยและปฏิบัติตาม
 - ง. เคารพ เชื่อฟังคำสั่งสอน
10. การปรับตัวข้อใดใช้ได้ผลดีที่สุด
- ก. วางตัวนิ่งเฉย เก็บตัว
 - ข. การหาเหตุผลเข้าข้างตน
 - ค. สำนวญข้อบกพร่องของตน
 - ง. มีความอดทน ความอดกลั้น

ឆេត

1. ក
2. ង
3. ឃ
4. ង
5. ឃ
6. ង
7. ក
8. ឃ
- 9
- . ង
10. ក

แบบประเมินตนเอง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5
เรื่อง ความสามารถในการปรับตัว

คำสั่ง หลังจากได้ปฏิบัติกิจกรรมแล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำเครื่องหมายถูก () ลงในช่องว่างทางด้านขวามือที่ตรงกับระดับความพึงพอใจของท่าน

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
		มาก (3)	ปานกลาง (2)	น้อย (1)
1	การปฏิบัติงานของตน			
2	การปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงาน			
3	วิธีการปฏิบัติงาน			
4	ผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน			
รวม				

ลงชื่อผู้ประเมิน

(.....)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6

เรื่อง ความเป็นไทย

ความคิดรวบยอด

ความเป็นไทย เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมทางภูมิปัญญา พลเมืองทุกคนควรมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมไทยและเอกลักษณ์ไทยในด้านภาษาไทย การแต่งกาย การเคารพ มารยาท สถาปัตยกรรม ศิลปหัตถกรรม ประเพณีดนตรี กีฬา อาหาร การละเล่น พื้นเมืองต่างๆ รวมทั้งศักดิ์ศรีของความเป็นไทย

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ทั่วไป

เพื่อให้ผู้ผ่านการฝึกอบรมจากหลักสูตรนี้ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อภิปรายความหมายของความเป็นไทย
2. บอกลักษณะทางสังคมไทยและค่านิยมของสังคมไทย
3. วิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในอนาคต

เค้าโครงเนื้อหา

1. ความหมายของความเป็นไทย
2. ลักษณะทางสังคมไทยและค่านิยมของสังคมไทย
3. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย
4. เอกลักษณ์ไทย

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. แบ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็น 5 กลุ่มๆ ละ 6 คน ให้กลุ่มเลือก หัวหน้ากลุ่ม และเลขานุการของกลุ่ม
2. ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษาใบความรู้ที่ 6.1 และ 6.2 แล้วทำกิจกรรมที่ 6.1 จากนั้นสรุปผลที่ได้จากกิจกรรม
3. ผู้ดำเนินกิจกรรมสรุปผลร่วมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม
4. ผู้ดำเนินกิจกรรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษาใบความรู้ที่ 6.3 และ 6.4 แล้วทำกิจกรรมที่ 6.2 และ 6.3 กิจกรรมละ 30 นาที โดยร่วมกันอภิปรายกลุ่ม แล้วส่งผู้แทนกลุ่มนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่ม
5. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำแบบทดสอบท้ายหน่วยการเรียนรู้ที่ 6

สื่อการฝึกอบรบ

1. ใบความรู้
 - 1.1 ใบความรู้ที่ 6.1 เรื่อง ความหมายของความเป็นไทย
 - 1.2 ใบความรู้ที่ 6.2 เรื่อง ลักษณะทางสังคมไทยและค่านิยมของสังคมไทย
 - 1.3 ใบความรู้ที่ 6.3 เรื่อง แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย
 - 1.4 ใบความรู้ที่ 6.4 เรื่อง เอกลักษณะไทย
2. กิจกรรม
 - 2.1 กิจกรรมที่ 6.1 เรื่อง บอลน้อยร้อยใจ เวลา 60 นาที
 - 2.2 กิจกรรมที่ 6.2 เรื่อง วันสำคัญของชาติ เวลา 30 นาที
 - 2.3 กิจกรรมที่ 6.3 เรื่อง มารยาทไทย เวลา 30 นาที

การวัดและประเมินผล

1. วิธีวัด
 - 1.1 การสังเกต
 - 1.2 การทดสอบ
2. เครื่องมือวัด
 - 2.1 แบบสังเกตพฤติกรรมและการปฏิบัติงานกลุ่ม หน่วยการเรียนรู้ที่ 6
 - 2.2 ใบกิจกรรมที่ 6.1 , 6.2 และ 6.3
 - 2.3 แบบทดสอบก่อนฝึกอบรบ
 - 2.4 แบบทดสอบหลังฝึกอบรบ

3. เกณฑ์การวัดและประเมินผล

ลำดับการวัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	วิธีการวัดและเครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
ก่อน ฝึกรวม	1 - 3	จากแบบทดสอบก่อนฝึกรวม แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ	
ระหว่าง ฝึกรวม	1 - 3	จากใบกิจกรรมที่ 6.1 - 6.3	ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป
หลัง ฝึกรวม	1 - 3	จากแบบทดสอบหลังฝึกรวม แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ	ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป คะแนน 9-10 หมายถึง ดีมาก คะแนน 7-8 หมายถึง ดี คะแนน 5-6 หมายถึง พอใช้ คะแนน 0-4 หมายถึง ปรับปรุง
คุณลักษณะ การเป็น พลเมืองดี	แบบสังเกต พฤติกรรม และปฏิบัติงาน กลุ่ม		ต้องได้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป

ใบความรู้ที่ 6.1

เรื่อง ความหมายของความเป็นไทย

ความหมายของความเป็นไทย

สังคมไทยมีเอกลักษณ์ความเป็นไทย มีวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมกันเป็นปีกแผ่นดินมา ยาวนาน มีความรับสงบ สบายใจ เอื้ออาทรและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นเครื่องช่วยค้ำจุนให้สถาบันหลักของสังคม ทั้งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดจนสถาบันครอบครัว

ความเป็นไทย เป็นคุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงถึงการเห็นคุณค่า มีความภาคภูมิใจ และมีสำนึกในความเป็นไทยที่มีวัฒนธรรม มีความพร้อมที่จะปฏิบัติปกป้อง อนุรักษ์ สืบทอดและเทิดทูน สถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ทั้งยังครอบคลุมไปถึงพฤติกรรมการใช้ภาษาไทย ความนิยมไทย การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่และอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมไทย มีความชื่นชมใน ศิลปะไทย มีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิต มีการปฏิบัติตามมารยาทไทยและร่วมใน กิจกรรมที่สำคัญของชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

คุณธรรมของความเป็นไทยที่ควรปลูกฝังให้กับเด็กและเยาวชนไทย ประกอบด้วย ความอ่อนน้อม ถ่อมตน รู้จักเด็กและผู้ใหญ่ มีความกตัญญูรู้คุณ มีน้ำใจ มีความประหยัดและมีความนิยมไทย

ความภาคภูมิใจในความเป็นไทยได้ถูกถ่ายทอดจากบรรพชนรุ่นหนึ่งมาสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยการทำตาม อย่าง ลอกเลียนแบบและค่อย ๆ พัฒนาอย่างนุ่มนวลตามกาลสมัย ความภาคภูมิใจในความเป็นเอกราชของ ประเทศไทย พุทธศาสนาไทยได้ถูกต้อง เข้าร่วมกิจกรรมที่ท้องถิ่นของตนจัดขึ้น นำภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาใช้ ในชีวิตประจำวัน ชื่นชม สืบสานขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของไทยและยึดแนวปฏิบัติตนตาม มารยาทไทย

ใบความรู้ที่ 6.2

เรื่อง ลักษณะทางสังคมไทยและค่านิยมของสังคมไทย

ลักษณะทั่วไปสังคมไทย

สังคมไทย หมายถึง กลุ่มชนชาติที่อาศัยอยู่ร่วมกันในประเทศไทย มีขนบธรรมเนียมประเพณีแบบไทย มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นต่างจากสังคมอื่น ได้แก่ ภาษาพูด ภาษาเขียน การแต่งกาย ความเชื่อ มารยาท อาหาร การดำเนินชีวิตที่มีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน

สถาบันทางสังคมในสังคมไทย

สถาบันทางสังคมไทยเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เป็นแนวทางการปฏิบัติของสังคมไทยที่มีกฎเกณฑ์การปฏิบัติเพื่อสนองความต้องการของสังคมไทย เป็นที่ยอมรับของประชากรและถือเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไปในสังคมไทย

สถาบันที่สำคัญในสังคมไทยเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญ 5 สถาบัน คือ

1. สถาบันครอบครัว สถาบันครอบครัวในสังคมไทย มีลักษณะสำคัญดังนี้

- 1) การเริ่มต้นของครอบครัวในสังคมไทย เริ่มจากการสมรสโดยมีประเพณีการสู่ขอ การหมั้น การแต่งงาน มีการจดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย
- 2) สังคมไทยในปัจจุบันนิยมการมี “ครอบครัวเดี่ยว” คือ ครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูกในบ้านเดียวกัน ส่วนสังคมชนบทของไทยยังคงนิยม “ครอบครัวขยาย” คือ ครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูก และเครือญาติในบ้านเดียวกัน

3) สถาบันครอบครัวในสังคมไทย มีค่านิยมให้ผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว และหาเลี้ยงสมาชิกในครอบครัว ปัจจุบันผู้หญิงทำงานนอกบ้านมากขึ้น ค่านิยมนี้จึงเริ่มเปลี่ยนไปให้ความเท่าเทียมกันในเรื่องเพศ

2. สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันการเมืองการปกครองในสังคมไทยมีลักษณะสำคัญคือ

- 1) ประชาชนในสังคมไทยนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่
- 2) สังคมไทยยกย่องและเทิดทูนองค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุขแห่งรัฐ
- 3) การปกครองของสังคมไทย คือ การปกครองระบอบประชาธิปไตย ระบบรัฐสภา มีองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 4) มีการตื่นตัวทางการเมือง การปกครองแนวใหม่ การจัดการเลือกตั้งแนวใหม่ มีการปฏิรูประบบราชการ ปฏิรูปการศึกษา และอื่น ๆ ที่ทำให้สังคมเป็นสากลมากขึ้น

3. สถาบันทางศาสนา สถาบันทางศาสนาในสังคมไทยมีลักษณะสำคัญ คือ

- 1) ประชาชนในสังคมไทยนับถือพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่
- 2) ชาวไทยมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา

3) ชาวไทยมีวิถีการดำเนินชีวิตโดยได้รับอิทธิพลทางศาสนา ทำให้มีประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

4. สถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษาของสังคมไทยในอดีตใช้ วัด และวัง เป็นแหล่งการเรียนรู้ ในปัจจุบันสังคมไทยมีการปฏิรูปการศึกษา ให้ศึกษาที่สถานศึกษาเป็นส่วนใหญ่

5. สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันเศรษฐกิจในสังคมไทย มีลักษณะสำคัญ คือ

1) ระบบเศรษฐกิจของสังคมไทย เป็นระบบเศรษฐกิจบนพื้นฐานของระบบทุนนิยม ประชากรมีเสรีภาพในการดำเนินการทางเศรษฐกิจและเสรีภาพในการเลือกซื้อสินค้า

2) ปัจจุบันรัฐบาลได้นำระบบเศรษฐกิจแบบผสมมาดำเนินการ มีการจัดสรรปัจจัยการผลิตขั้นพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา การคมนาคม การสาธารณสุข

3) มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาจัดการดำเนินการให้เป็นผลผลิตสู่ตลาด

ค่านิยมในสังคม

ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนในสังคมใดสังคมหนึ่งเห็นว่าเป็นสิ่งที่น่านิยม น่ากระทำ น่ายกย่องเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ค่านิยมเป็นสิ่งที่บุคคลในสังคมนั้น ๆ เห็นพ้องต้องกันว่าเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติ

ค่านิยมที่ควรปลูกฝังในสังคมไทย ได้แก่

1. การรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
3. ความกตัญญูกตเวที
4. การนิยมของไทย
5. การประหยัด
6. ความซื่อสัตย์สุจริต
7. การเคารพผู้อาวุโส

กิจกรรมที่ 6.1

เรื่อง บอลน้อยร้อยใจ

จุดประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

1. เกิดความสามัคคีและความร่วมมือในการปฏิบัติงาน
2. เกิดทักษะการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแก้ปัญหาตามกระบวนการประชาธิปไตย
3. อธิบายความสัมพันธ์ของตนเองในฐานะส่วนหนึ่งของชุมชนและสังคม

เวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรม 60 นาที

กิจกรรมการดำเนินการ

1. จัดเตรียมสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ผู้ดำเนินกิจกรรม (กรรมการ)
2. เตรียมสถานที่(วางแก้วไว้กลางโต๊ะและกำหนดเส้นเริ่มต้นให้ห่างจากเป้าหมาย

ประมาณ 3 เมตร)

3. แจกกติกาการเล่น ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้อง กลิ้งลูกบอลลงแก้วให้ได้ โดยไม่ให้ลูกบอลหล่นจากท่อ ตามระยะทางที่กำหนดให้

4. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคู่มือที่ 1 หันหน้าเข้ากัน ถือท่อคนละ 1 อันและให้ท่อชิดกัน
5. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคู่มือที่ 2 หันหน้าเข้าหากัน ถือท่อคนละ 1 อันและให้ท่อชิดกัน

เช่นเดียวกับคู่มือที่ 1 และให้ท่อของทั้งคู่ต่อชิดกับท่อของคู่มือที่ 1

6. ผู้ทำหน้าที่ถือลูกบอล บอกกติกาการเล่น เป้าหมาย และถือลูกบอลด้วยตะเกียบวางลงบนท่อของคู่มือที่ 1

คู่มือที่ 1 กลิ้งลูกบอลผ่านตรงร่องของท่อ (รอยที่ท่อชนกัน) ไปที่ท่อของคู่มือที่ 2 แล้ววิ่งนำท่อไปต่อจากท่อของคู่มือที่ 2

คู่มือที่ 2 กลิ้งลูกบอลผ่านตรงร่องไปยังท่อของคู่มือที่ 1 แล้ววิ่งนำท่อไปต่อจากท่อของคู่มือที่ 1

7. ปฏิบัติตามข้อ 4 และ 5 จนกว่าจะถึงโต๊ะที่วางแก้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องพยายามเอียงท่อให้ลูกบอลลงแก้วให้ได้จึงจะเป็นผู้ชนะ (กรรมการจะคอยดูว่าลงแก้วหรือไม่) ผู้ที่เล่นชนะไปรับรางวัล

วัสดุอุปกรณ์

1. ท่อกระดาษ หรือท่อ PVC ขนาดประมาณเส้นผ่านศูนย์กลาง 2 นิ้ว จำนวน 4-6 อัน
2. ลูกบอลขนาดเล็กหรือลูกเทนนิส จำนวน 1 ลูก
3. แก้วน้ำ 1 ใบ
4. โต๊ะสำหรับตั้งแก้ว 1 ตัว
5. ตะเกียบ 1 คู่
6. ของขวัญ ของรางวัลตามความเหมาะสม

ใบความรู้ที่ 6.3

เรื่อง แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

1. แนวโน้มด้านเศรษฐกิจ มีลักษณะดังนี้

1.1 เกษตรกรมีรายได้น้อยลง ขนาดที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เกษตรกรรายย่อยที่มีที่ทำกินจะหันมาพัฒนาด้านการเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่ได้รับพระราชทานแนวพระราชดำริจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

1.2 อุตสาหกรรมขนาดใหญ่มีความเป็นไปได้น้อย เพราะปัจจัยด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมจะได้รับการฟื้นฟู

1.3 สมาชิกในสังคมไทยมีค่านิยมในการพึ่งตนเองมากขึ้น พัฒนาตนเองสู่อาชีพธุรกิจขนาดย่อมแทนการเข้ารับราชการหรือ เป็นลูกจ้าง

1.4 มีการใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีในทุกวงการ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือคอมพิวเตอร์จะมีบทบาทในการประกอบธุรกิจมากขึ้น

1.5 มีการพัฒนาช่างฝีมือและส่งเสริมรายได้จากการผลิตที่ใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมแรงงานท้องถิ่นมากขึ้น โดยเน้นเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. แนวโน้มด้านสังคม มีลักษณะสำคัญดังนี้

2.1 คนไทยมีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมเรื่องของสิทธิสตรีมากขึ้น สตรีจะมีบทบาทในสังคมไทยมากขึ้น

2.2 แนวโน้มครอบครัวมีขนาดเล็กลง ความสัมพันธ์ในครอบครัวระบบเครือญาติลดลง หน้าที่การอบรมเลี้ยงดูบุตร หรือการขัดเกลาทางสังคมลดลง

2.3 สถาบันการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางการผลิตบุคคลเข้าสู่อาชีพและตลาดแรงงานที่ขาดแคลนมากขึ้น

2.4 รัฐบาลมุ่งเน้นการสร้างครอบครัวให้เข้มแข็ง ชุมชนและสังคมได้รับการพัฒนาแบบยั่งยืนมากขึ้น

3. แนวโน้มด้านการเมือง มีลักษณะสำคัญดังนี้

3.1 ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองมากขึ้น

3.2 ระบบการตรวจสอบการทำงานของข้าราชการและนักการเมืองจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.3 ประชาชนเข้าใจสิทธิเสรีภาพมากขึ้น รู้จักใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองและส่วนรวมมากขึ้น

ปัญหาสังคมไทยและแนวทางแก้ไข

ปัญหาสังคม หมายถึง สภาพการณ์ทางสังคมที่คนส่วนใหญ่ในสังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่เป็นที่พึงปรารถนาของคน โดยส่วนรวมมากขึ้น จำเป็นจะต้องมีนโยบายหรือโครงการแก้ไขและเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขหรือจัดให้หมดไปได้ ปัญหาสังคมไทยที่สำคัญ พอสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหามลภาวะด้านสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่เป็นสภาพธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มลภาวะด้านสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย คือ

- 1) **มลภาวะทางอากาศ** ในปัจจุบันเมืองอุตสาหกรรม อากาศจะเต็มไปด้วยควัน หมอก เขม่าจากโรงงานอุตสาหกรรม ไอเสียของรถยนต์
- 2) **มลภาวะทางดิน** ปัจจุบันมีการใช้ดินในทางเสื่อม เช่น ใช้ปุ๋ยเกินความพอดี การใช้มูลสัตว์ ขยะมูลฝอย ตะกอนของสารเคมีกองไว้ ทำให้เกิดสารมีพิษในดินบริเวณนั้น
- 3) **มลภาวะทางน้ำ** การกระทำของมนุษย์ เช่น ทำให้น้ำมีการปนเปื้อนสารเคมี การทิ้งของเสียลงในแม่น้ำลำคลองของโรงงานอุตสาหกรรม
- 4) **มลภาวะทางเสียง** มลภาวะทางเสียงของสังคมเมือง โรงงานอุตสาหกรรมที่มีเสียงดัง การจราจร ทำให้ประสาทหูมีปัญหาเสื่อมและก่อให้เกิดความเครียด

แนวทางแก้ไขมลภาวะทางสภาพแวดล้อม

- 1) ให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 2) ออกกฎหมายใช้มาตรการบังคับอย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) สร้างจิตสำนึกให้ชุมชนดูแลกันเอง
- 4) พัฒนาคนให้รู้จักสร้างสมดุลของธรรมชาติ

2. ปัญหาความยากจน

ความยากจน คือ การที่บุคคลดำรงชีวิตโดยมีรายได้ไม่พอกับการดำรงชีพ ไม่สามารถบำบัดความต้องการที่จำเป็นของร่างกายและจิตใจ ทำให้บุคคลนั้น ๆ มีความเป็นอยู่ต่ำกว่าระดับมาตรฐานที่สังคมวางไว้

แนวทางแก้ไขปัญหาความยากจน

- 1) จัดสวัสดิการในเรื่องการรักษาพยาบาล การศึกษาให้แก่ประชาชน
- 2) รัฐต้องสร้างงานสร้างรายได้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง
- 3) ให้มีหลักประกันสังคมของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ
- 4) มีกิจกรรมประชาสงเคราะห์ที่มีประสิทธิภาพ
- 5) มีการจัดระบบการศึกษานอกระบบฝึกอาชีพ และสร้างค่านิยมให้คนขยันและพึ่งตนเอง

ประหยัดและอดทน

3. ปัญหายาเสพติด

ยาเสพติด หมายถึง สิ่งที่เสพแล้วผู้เสพจะเกิดความต้องการทั้งร่างกายและจิตใจในการที่จะเสพต่อไป โดยไม่สามารถหยุดได้ จำนวนการเสพยาจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนทำให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจ ยาเสพติด ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพกาย สุขภาพจิตและกระทบต่อปัญหาการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ เช่น ก่อให้เกิด ปัญหาความยากจน อาชญากรรม และอื่น ๆ

แนวทางการแก้ปัญหาเสพติด คือ

- 1) ออกกฎหมายเพิ่มโทษ และปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจัง
- 2) ให้การศึกษาแก่นักเรียน เยาวชน และประชาชนทั่วไปในเรื่องยาเสพติด
- 3) สร้างครอบครัวให้เข้มแข็ง เช่น ให้ความรักความอบอุ่นแก่สมาชิกของครอบครัว
- 4) สร้างจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคมของบุคคลเพื่อให้เกิดการเลิกผลิตเลิกเสพยา

4. ปัญหาโรคเอดส์ (AIDS : Acquired Immune Deficiency Syndrome)

โรคเอดส์ คือ โรคที่เกิดอาการภูมิคุ้มกันบกพร่องที่เกิดจากเชื้อไวรัสชนิดหนึ่งที่เรียกว่า “HIV” เมื่อเข้าสู่ร่างกายแล้วจะไปโจมตีหรือทำลายระบบภูมิคุ้มกัน ทำให้ร่างกายอ่อนแอหรือบกพร่องมาก ทำให้เกิดโรคติดเชื้อต่าง ๆ เกิดขึ้นและเสียชีวิต ผู้ที่เป็นโรคเอดส์สามารถแพร่เชื้อสู่ผู้อื่นได้โดยการมีเพศสัมพันธ์และการถ่ายเลือด

แนวทางป้องกันและแก้ไขโรคเอดส์

- 1) ให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยให้การศึกษา ให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์แก่ประชาชนผ่านสื่อต่าง ๆ
- 2) สร้างเสริมระบบครอบครัวให้บุคคลรักครอบครัว ไม่สำส่อนทางเพศโดยการจัดระเบียบสังคม
- 3) สร้างจิตสำนึกแก่บุคคลในเรื่องการไม่ทำร้ายบุคคลอื่น โดยการแพร่เชื้อเอดส์แก่ผู้อื่น
- 4) ให้กำลังใจและสร้างเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้ที่เป็นโรคเอดส์ในด้านต่างๆ เช่น การเงิน หรือสวัสดิการต่าง ๆ
- 5) ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักธรรมศาสนาของตนเองอย่างเคร่งครัด

ใบความรู้ที่ 6.4

เรื่อง เอกลักษณ์ไทย

เอกลักษณ์ไทย

เอกลักษณ์ไทย คือ สิ่งที่บ่งบอกความเป็นชาติไทยได้อย่างชัดเจน ได้แก่

ภาษาไทย คือ ภาษาพูดที่ใช้สื่อสารกันได้อย่างเข้าใจ ถึงแม้จะมีสำเนียงที่แตกต่างกันไปบ้างในแต่ละพื้นที่ รวมถึงการใช้ศัพท์กับบุคคลในระดับต่าง ๆ และอักษรไทยที่ใช้ในภาษาเขียนโดยทั่วไป

การแต่งกาย ถึงแม้ว่าในปัจจุบันการแต่งกายของชาวไทยจะเป็นสากลมากขึ้น แต่ก็ยังคงเครื่องแต่งกายของไทยไว้ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ เช่น ในงานพระราชพิธี งานที่เป็นพิธีการ หรือในโอกาสพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้นำ พิธีแต่งงาน เทศกาลและงานประเพณีที่จัดขึ้น หรือในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการ แสดงให้เห็นถึงความเป็นไทยอย่างชัดเจน ในบางหน่วยงานของราชการ มีการณรงค์ให้แต่งกายในรูปแบบไทย ๆ ด้วย ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

การแสดงความเคารพด้วยการไหว้และกราบ ซึ่งแบ่งแยกออกได้อย่างชัดเจน เช่น กราบพระพุทธรูป กราบพระสงฆ์ กราบไหว้บุคคลในฐานะ หรือวัยต่าง ๆ ตลอดจนการวางตนด้วยความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน การแสดงความกตัญญูทวาทต่อผู้มีพระคุณ ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมไปถึงถึงความเกรงใจ

สถาปัตยกรรม เห็นได้จากชิ้นงานที่ปรากฏในศาสนสถาน โบสถ์วิหาร ปราสาทราชวัง และอาคารบ้าน ทรงไทย

ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ประเทศไทยมีการติดต่อกับหลายเชื้อชาติ ทำให้มีการรับวัฒนธรรมของชาติ ต่าง ๆ เข้ามา แต่คนไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็น ส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของไทย

ดนตรีไทย กีฬาไทย และการละเล่นพื้นเมืองต่างๆ

อาหารไทย คนไทยทำอาหารอร่อย ซึ่งมีทั้งอาหารคาวและอาหารหวาน อาหารไทยจึงแสดงถึงภูมิปัญญาของคนไทยที่รู้จักนำพืชผัก สมุนไพรต่าง ๆ มาปรุงเป็นอาหารและมีรสชาติกลมกล่อม อาหารไทยจึงเป็นอาหารที่ส่งเสริมด้านสุขภาพที่คนต่างชาติให้ความสนใจมาก

สิ่งที่กล่าวมานั้น เป็นเพียงบางส่วนที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย ถึงแม้ว่าจะมีบางอย่างที่มองไม่เห็นเด่นชัดหรือเปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้วก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่จะต้องคงอยู่ในใจของคนไทยตลอดไป ก็คือ **ศักดิ์ศรีของคนไทย**

กิจกรรมที่ 6.2

เรื่อง วันสำคัญของชาติ

จุดประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นความสำคัญของวันสำคัญของชาติ

เวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรม 30 นาที

กิจกรรมการดำเนินการ

1. ทำบัตรคำเพื่อใช้สุ่มหยิบมาอภิปราย โดยเขียนข้อความเกี่ยวกับชาติ ศาสนา

พระมหากษัตริย์ ข้อความละ 5 แผ่น

2. แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็น 5 กลุ่ม ๆ ละ 6 คน แล้วให้ผู้แทนกลุ่ม สุ่มหยิบบัตร
ครั้งละ 1 ใบ แล้วสมาชิกในกลุ่มอภิปรายร่วมกัน แล้วเขียนตอบลงในช่องว่าง

2.1 ให้สมาชิกร่วมกันอภิปรายถึงความสำคัญ กิจกรรมที่ควรกระทำในวันสำคัญของชาติ
ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตามบัตรคำที่สุ่มหยิบได้

.....

2.2 การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ ในข้อ 1 นั้น
ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคิดว่ามีเหตุผลความจำเป็นในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นอย่างไรบ้าง

.....

2.3. ถ้าคนไทยทุกคนพร้อมใจกันเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในวันสำคัญดังกล่าว
ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคิดว่า จะเกิดผลอย่างไร

.....

2.4 ถ้าคนไทยส่วนใหญ่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญดังกล่าว
ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคิดว่า จะเกิดผลอย่างไร

.....

2.5 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะปฏิบัติตนอย่างไรเพื่อแสดงให้เห็นว่าคุณค่าและ
ให้ความสำคัญแก่ สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

.....

.....

กิจกรรมที่ 6.3
เรื่อง มารยาทไทย

จุดประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการมีมารยาทไทย

เวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรม 30 นาที

กิจกรรมการดำเนินการ

ให้แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่อไปนี้

1. มารยาทของวัยรุ่นที่ได้พบเห็นในสังคมไทยปัจจุบันเป็นอย่างไร จงอภิปรายข้อดีข้อเสียของมารยาทไทยในปัจจุบัน

.....

.....

.....

2. ท่านคงเคยพบเห็นคนไทยจับมือกันเมื่อพบกัน ท่านคิดว่าเหมาะสมหรือไม่เพราะเหตุใดคิดว่าสังคมจะมองอย่างไร

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าควรช่วยกันส่งเสริมความมีมารยาทไทยในประเด็นใดบ้าง

.....

.....

.....

แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม หน่วยที่ 6
เรื่อง ความเป็นไทย

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ
คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. การสร้างให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ต้องสร้างวัฒนธรรมแบบใด
 - ก. วัฒนธรรมประชาธิปไตย
 - ข. วัฒนธรรมแบบร่วมมือ
 - ค. วัฒนธรรมแบบพอเพียง
 - ง. วัฒนธรรมแบบพึ่งพากัน
2. ในวัยของนักเรียน ควรช่วยพัฒนาวัดในวิธีใด จึงจะเหมาะสมที่สุด
 - ก. . รับใช้พระสงฆ์
 - ข. . ช่วยสร้างกำแพงวัด
 - ค. . ล้างถ้วยชามในโรงครัว
 - ง. . ช่วยเก็บกวาดบริเวณวัด
3. ข้อใด จัดเป็นการทำความดี
 - ก. . ช่วยเหลือเพื่อน
 - ข. . มีความสามัคคีกัน
 - ค. . ปฏิบัติตนตามหน้าที่
 - ง. . ปฏิบัติตนให้เป็นคนที่มีชื่อเสียง
4. ข้อใด ไม่ใช่ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน
 - ก. . การแสดงศิลปวัฒนธรรมสายสัมพันธ์ไทย-ลาว
 - ข. . การจัดประเพณีไหลเรือไฟของชาวไทยและชาวลาว
 - ค. . การประกวดวงดนตรีกันตรึมของชาวไทยและชาวเขมร
 - ง. . การถ่ายทำภาพยนตร์ที่นำวิถีการดำเนินชีวิตของเพื่อนบ้านมาล้อเลียน

5. ความกตัญญูทวาทิ เป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างความคิด แก่บุคคลทุกๆคน เพราะเหตุใด
- เป็นการสร้างความคิด
 - เป็นบ่อเกิดของความคิด
 - เป็นต้นแบบของความคิด
 - เป็นที่ยึดเหนี่ยวในการทำความคิด
6. วัฒนธรรมไทยในข้อใดเป็นปัจจัยช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นได้มากที่สุด
- การยิ้มง่าย ไหว้เป็น
 - การเคารพต่อผู้อาวุโส
 - การทำอะไรตามสบาย
 - การรับประทานอาหารด้วยมือ
7. การชื่นชมคนดี เป็นสิ่งที่ควรกระทำหรือไม่อย่างไร
- ควร คนดีเป็นญาติเรา
 - ควร เพราะคนดีทำแต่ที่ดี
 - ไม่ควร เพราะจะทำให้คนนั้นหลงตนเอง
 - ไม่ควร เพราะบางครั้งคนๆ นั้นอาจทำผิดโดยไม่มีใครรู้
8. ข้อใดกล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมได้ชัดเจนที่สุด
- ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น
 - สิ่งที่แสดงถึงความเจริญงอกงามของมนุษย์
 - แบบแผนการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม
 - ทุกสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น
9. ข้อใดเป็นลักษณะของวัฒนธรรมไทยที่แตกต่างไปจากกลุ่ม
- งานแต่งงาน งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่
 - การละเล่นพื้นบ้าน เช่น การเดินกำรำเคียว
 - ประเพณีลอยกระทง การบูชาพระแม่โพสพ
 - ประเพณีการทำขวัญข้าว ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว
10. ข้อใดเป็นวัฒนธรรมที่นิยมความสนุกสนาน
- งานทำบุญกุศล
 - การถือศีลกินเจ
 - การ โกงผมไฟ
 - การเล่นเพลงเรือ

เฉลย

1. ค 2. ง 3. ข 4. ก 5. ง
6. ก 7. ข 8. ง 9. ง 10. ง

แบบทดสอบหลังฝึกอบรม หน่วยที่ 6
เรื่อง ความเป็นไทย

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ

คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. การสร้างให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ต้องสร้างวัฒนธรรมแบบใด

- ก. วัฒนธรรมประชาธิปไตย
- ข. วัฒนธรรมแบบร่วมมือ
- ค. วัฒนธรรมแบบพอเพียง
- ง. วัฒนธรรมแบบพึ่งพากัน

2. ความกตัญญูกตเวที เป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างความคิด แก่บุคคลทุกคน เพราะเหตุใด

- ก. เป็นการสร้างความคิด
- ข. เป็นบ่อเกิดของความคิด
- ค. เป็นต้นแบบของความคิด
- ง. เป็นที่ยึดเหนี่ยวในการทำความคิด

3. ในวัยของนักเรียน ควรช่วยพัฒนาวัดในวิธีใด จึงจะเหมาะสมที่สุด

- ก. . รับใช้พระสงฆ์
- ข. . ช่วยสร้างกำแพงวัด
- ค. . ล้างถ้วยชามในโรงครัว
- ง. . ช่วยเก็บกวาดบริเวณวัด

4. การชื่นชมคนดี เป็นสิ่งที่ควรกระทำหรือไม่อย่างไร

- ก. ควร คนดีเป็นญาติเรา
- ข. ควร เพราะคนดีทำแต่ที่ดี
- ค. ไม่ควร เพราะจะทำให้คนนั้นหลงตนเอง
- ง. ไม่ควร เพราะบางครั้งคนๆ นั้นอาจทำผิดโดยไม่มีใครรู้

5. ข้อใด จัดเป็นการทำความดี

- ก. ช่วยเหลือเพื่อน
- ข. มีความสามัคคีกัน
- ค. ปฏิบัติตนตามหน้าที่
- ง. ปฏิบัติตนให้เป็นคนที่มีชื่อเสียง

6. ข้อใดกล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมได้ชัดเจนที่สุด
- ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น
 - สิ่งที่แสดงถึงความเจริญงอกงามของมนุษย์
 - แบบแผนการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม
 - ทุกสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น
7. ข้อใดไม่ใช่ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน
- การแสดงศิลปวัฒนธรรมสายสัมพันธ์ไทย-ลาว
 - การจัดประเพณีไหลเรือไฟของชาวไทยและชาวลาว
 - การประกวดวงดนตรีกันตรึมของชาวไทยและชาวเขมร
 - การถ่ายทำภาพยนตร์ที่นำวิถีการดำเนินชีวิตของเพื่อนบ้านมาล้อเลียน
8. ข้อใดเป็นลักษณะของวัฒนธรรมไทยที่แตกต่างไปจากกลุ่ม
- งานแต่งงาน งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่
 - การละเล่นพื้นบ้าน เช่น การเดินกำรำเคียว
 - ประเพณีลอยกระทง การบูชาพระแม่โพสพ
 - ประเพณีการทำขวัญข้าว ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว
9. ข้อใดเป็นวัฒนธรรมที่นิยมความสนุกสนาน
- งานทำบุญกุศล
 - การถือศีลกินเจ
 - การ โกงผมไฟ
 - การเล่นเพลงเรือ
10. วัฒนธรรมไทยในข้อใดเป็นปัจจัยช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้น ได้มากที่สุด
- การยิ้มง่าย ไหว้เป็น
 - การเคารพต่อผู้อาวุโส
 - การทำอะไรตามสบาย
 - การรับประทานอาหารด้วยมือ

เฉลย

1. ค 2. ง 3. ง 4. ข 5. ข
6. ง 7. ก 8. ง 9. ง 10. ก

แบบประเมินตนเอง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6

เรื่อง ความเป็นไทย

คำสั่ง หลังจากได้ปฏิบัติกิจกรรมแล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำเครื่องหมายถูก () ลงในช่องว่างทางด้านขวามือที่ตรงกับระดับความพึงพอใจของท่าน

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
		มาก (3)	ปานกลาง (2)	น้อย (1)
1	การปฏิบัติงานของตน			
2	การปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงาน			
3	วิธีการปฏิบัติงาน			
4	ผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน			
รวม				

ลงชื่อผู้ประเมิน

(.....)

แบบทดสอบตนเอง
เรื่อง ความเป็นไทย

คำชี้แจง จงทำเครื่องหมายถูก ✓ หน้าข้อความที่ถูกต้อง และกาเครื่องหมายผิด ✗ หน้าข้อความที่ผิด

- 1. เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริหมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบ
คุ้มกันในตัว
- 2. หลักการและแนวทางเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นสิ่งสำคัญทางสังคมวิทยา
- 3. การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ความสามารถในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มี
อยู่ให้เกิดประโยชน์น้อยที่สุด
- 4. การรู้จักประมาณตน คือการยอมรับสภาพตนเองไม่จำเป็นต้องดิ้นรน
- 5. การรู้จักประมาณตนและการรู้จักประมาณสถานการณ์จึงเป็นอุปการะอย่างสำคัญ ที่จะเกื้อกูลให้
บุคคลดำเนินชีวิตและกิจการงานไปได้อย่างราบรื่นและก้าวหน้า
- 6. การฟังเพื่อ เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ เพราะบางครั้งอาจมีผู้อิจฉา
- 7. ลักษณะของผู้มีความเป็นไทยในตนเอง คือการมีความเคารพบนอบต่อผู้ใหญ่
- 8. คนที่ไม่ยอมรับในความผิดของตนเอง จัดว่าเป็นคนเอาตัวรอดได้
- 9. บิดามารดามีส่วนสำคัญในการสร้างความเป็นไทยในครอบครัว
-10. สื่อสารมวลชนทุกรูปแบบ มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการปลูกฝังหรือเปลี่ยนแปลงเจตคติ ตลอดจน
รูปแบบพฤติกรรมของเด็ก โดยเฉพาะความเป็นไทยในตนเอง

ผู้ตรวจ.....

เฉลย

1. ถูก	2. ถูก	3. ผิด	4. ผิด	5. ถูก
6. ผิด	7. ถูก	8. ผิด	9. ถูก	10. ถูก

ภาคผนวก จ

แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม หน่วยที่ 1

เรื่อง ความรับผิดชอบ

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ
คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. การไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลอง เป็นความรับผิดชอบต่อสังคมในแง่การมีจิตสาธารณะ
แบบใด
 - ก. การรักษาบ้านเมือง
 - ข. การรักษาประโยชน์คุ้มค่า
 - ค. การดูแลรักษาสาธารณะสมบัติ
 - ง. การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม
2. ปัญหาสำคัญที่เกิดจากการขาดจิตสำนึกของคนส่วนรวม ได้แก่
 - ก. ปัญหาหยาเสพติด
 - ข. ปัญหาทำร้ายสตรี
 - ค. ปัญหาชุมชนแออัด
 - ง. ปัญหาอุทกภัย
3. การกระทำเพื่อมิให้เกิดผลกระทบและเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม ต้องทำอย่างไร
 - ก. รับผิดชอบต่อบางคน
 - ข. รับผิดชอบอย่างเต็มที่
 - ค. รับผิดชอบต่อตนเอง
 - ง. รับผิดชอบต่อส่วนรวม
4. การทำความดีเป็นสิ่งที่ควรทำ เพราะเหตุใด
 - ก. ให้ผลคือความสุข
 - ข. พ่อแม่คอยบังคับให้ทำ
 - ค. ได้รับรางวัลจากพ่อแม่
 - ง. ได้รับการยกย่องจากผู้อื่น

5. หลักธรรมที่นำมาใช้ในการสร้างความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวเราคือ
- ก. คนดีเป็นศรีแก่ตน
 - ข. คนดีเป็นศรีของชาติ
 - ค. ตนนั้นเป็นที่พึ่งของตน
 - ง. คบคนพาล พาลพาไปหาผิด
6. ใครปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบได้ถูกต้อง
- ก. นางสาวธิดา มาโรงเรียนแต่เช้าทุกวัน
 - ข. นางสาวชบา ไม่ลอกข้อสอบของเพื่อน
 - ค. นางสาวสายใจ ข้ามถนนตรงทางม้าลาย
 - ง. ถูกทั้งข้อ ก ข และ ค
7. บุคคลใดแสดงถึงการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม
- ก. นายสมชาย ไปร่วมงานแต่งงานของญาติ
 - ข. นายสุเทพ ร่วมรณรงค์แก้ไขปัญหายาเสพติด
 - ค. นายสมภพ รับประทานอาหารร่วมกับครอบครัว
 - ง. ถูกทุกข้อ
8. ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าสมาชิกในครอบครัวขาดสิ่งใด
- ก. ความรัก ความเมตตา
 - ข. ความรู้ การยอมรับฟัง
 - ค. การมีสัมมาคารวะ เคารพผู้อาวุโส
 - ง. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง
9. ในช่วงโมเรียน ครูผู้สอนเข้าห้องเรียนช้ากว่าปกติ นักเรียนนั่งคุยกัน ลูกเดินไปมาและหัวเราะกันเสียงดัง ถ้านักเรียนอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วยนักเรียนจะอย่างไร
- ก. ไปเชิญให้คุณครูเข้ามาสอน
 - ข. นั่งทบทวนบทเรียนคนเดียวไม่สนใจใคร
 - ค. ชวนเพื่อนๆ ที่นั่งใกล้ๆ ทบทวนบทเรียน
 - ง. ขอร้องให้เพื่อนทุกคน อย่าส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่นที่อยู่ในห้องและห้องใกล้เคียง

10. รุจา และรุจิ ได้รับมอบหมายให้จากอาจารย์ให้ช่วยทำโปสเตอร์เสนอผลงานของโรงเรียน โดยได้รับ มอบหมายงานให้ทำเท่า ๆ กัน แต่รุจาทำงานได้ดีและเสร็จก่อน รุจิทำงานช้าไม่แล้วเสร็จตามที่อาจารย์ มอบหมาย ได้ขอร้องให้รุจาช่วยทำให้เสร็จ รุจาช่วยงานจนเสร็จ ถ้านักเรียนเป็นรุจาจะปฏิบัติอย่างไร เพราะเหตุใด
- ก. ช่วยรุจิเพราะกลัวเพื่อนจะ โกรธ
- ข. เป็นหน้าที่ของศิษย์ที่ดียอมช่วยเหลือครูอาจารย์เสมอ
- ค. อยากให้เพื่อนเห็นการกระทำของตนซึ่งเป็นตัวอย่างนักเรียนที่ดี
- ง. การช่วยงานเพื่อน ช่วยครูอาจารย์ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของโรงเรียนทำให้มีผลดีต่อส่วนรวม

เฉลย

1. ง 2. ง 3. ง 4. ข 5. ข
6. ข 7. ง 8. ง 9. ง 10. ง

แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม หน่วยที่ 2

เรื่อง คุณลักษณะประชาธิปไตย

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ
คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. ข้อใดที่จัดได้ว่าเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด
 - ก. ผู้ที่นึกถึงใจเขา ใจเราเสมอ
 - ข. ผู้ที่เข้าเมืองตาหลิ่วต้องหลิ่วตาตาม
 - ค. ผู้ที่ปฏิบัติตามมติของคนส่วนมากเท่านั้น
 - ง. ผู้ที่เคารพสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น
2. การประชุมเพื่อลงมติใดๆ ของคณะรัฐมนตรีหรือรัฐสภาของประเทศที่ใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการดำเนินการตามหลักการอะไร
 - ก. หลักเสียงข้างมากและหลักการใช้เหตุผล
 - ข. หลักอำนาจธิปไตยโดยประชาชนและหลักนิติธรรม
 - ค. หลักความเสมอภาคในทางการเมืองและหลักสิทธิเสรีภาพ
 - ง. หลักการมีส่วนร่วมในทางการเมืองและหลักประนีประนอม
3. การปลูกฝังประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคมไทยต้องเริ่มที่ใด
 - ก. โรงเรียน
 - ข. ครอบครัว
 - ค. เพื่อนบ้าน
 - ง. หน่วยงานต่าง ๆ
4. ความเป็นประชาธิปไตย หมายถึงอะไร
 - ก. อำนาจอธิปไตยเป็นอิสระ
 - ข. อำนาจอธิปไตยมีฐานะสูงสุด
 - ค. ประชาชนเป็นใหญ่ในแผ่นดิน
 - ง. ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง

5. ปัญหาสำคัญของประเทศที่ใช้การปกครองแบบประชาธิปไตยที่ประสบมากที่สุดคืออะไร
 - ก. ความล่าช้าในการแก้ปัญหา
 - ข. ความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิตของประชาชน
 - ค. ผู้นำสามารถแสวงหาประโยชน์ให้ตนเอง
 - ง. คณะรัฐบาลขาดหลักประกันด้านเสถียรภาพ
6. ข้อใดกล่าวถึงความหมายของประชาธิปไตยได้ชัดเจนที่สุด
 - ก. การปกครองที่มีรัฐสภาเป็นแกนในการดำเนินกิจการทางการเมือง
 - ข. การปกครองที่เคารพในสิทธิของประชาชน และให้อำนาจแก่ประชาชนอย่างเต็มที่
 - ค. การปกครองที่ประชาชนทุกคนมีบทบาทในการบริหารจัดการทางการเมืองการปกครอง
 - ง. การปกครองที่ถือว่าประชาชนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกฐานะ ทุกอาชีพ มีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองเท่าเทียมกัน
7. หลักการปกครองที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะเน้นสิ่งใดเป็นสำคัญ
 - ก. เน้นความมั่นคงของประเทศชาติ
 - ข. เน้นการปฏิบัติตามกฎกติกาของผู้บริหารประเทศ
 - ค. เน้นเสียงข้างมากในการปกครอง แต่ยังฟังเสียงข้างน้อย
 - ง. เน้นความอิสระ เสรีภาพในด้านการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่
8. เพราะเหตุใดจึงถือว่าการเลือกตั้งเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 - ก. ประชาชนได้เลือกรัฐบาลของตนเอง
 - ข. ประชาชนได้แสดงอำนาจทางการเมืองได้อย่างเต็มที่
 - ค. ประชาชนได้เลือกบุคคลที่สังกัดพรรคการเมืองที่ตนชอบ
 - ง. ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองโดยเลือกตัวแทนในการปกครองประเทศ
9. การกระทำในข้อใดแสดงถึงความเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน
 - ก. มีความกล้าหาญ
 - ข. อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 - ค. ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
 - ง. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน
10. ลักษณะสำคัญที่สุดของการปกครองระบอบประชาธิปไตยคืออะไร
 - ก. ประชาชนมีเสรีภาพ
 - ข. พรรคการเมืองมีบทบาทอย่างเต็มที่
 - ค. ประชาชนสามารถเลือกผู้บริหารประเทศโดยตรง
 - ง. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองประเทศ

លេខ

1. ង
2. ក
3. ឃ
4. ង
5. ង
6. ង 7. ក 8. ង 9
- . ឃ 10. ង

แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม หน่วยที่ 3

เรื่อง การมีคุณธรรม

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ
คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. ในการนำ 8 คุณธรรมพื้นฐาน ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันนั้นบุคคลใดต่อไปนี้
เหมาะสมและมีคุณลักษณะที่จะเป็นผู้นำในประเด็นดังกล่าวได้มากที่สุด
 - ก. มีความรู้จักพอรู้จักประมาณตน
 - ข. มีความกล้าทางคุณธรรมและจริยธรรม
 - ค. ประพฤติตนเป็นคนใจเย็นและไม่ก้าวร้าว
 - ง. มีวิจรรย์ญาณในการตัดสินใจปัญหาได้ดี
2. คุณธรรมแต่ละบุคคลส่วนมากเกิดขึ้นได้อย่างไร
 - ก. การเรียนรู้
 - ข. พันธุกรรม
 - ค. การปลูกฝัง
 - ง. ธรรมชาติ
3. ข้อใด **ไม่**เรียกว่าเป็น 8 คุณธรรมพื้นฐาน
 - ก. อุดมคติ
 - ข. สะอาด
 - ค. สุขภาพ
 - ง. ซื่อสัตย์
4. การที่จะก้าวสู่สังคมคุณธรรมนำความรู้นั้น ข้อใดคือบทบาทของสถาบันครอบครัวที่เหมาะสม
ที่สุด
 - ก. พ่อแม่ผู้ปกครองเอาใจลูกหลานอย่างใกล้ชิด
 - ข. มีจิตสำนึกและวิญญานของความเป็นพ่อแม่
 - ค. การให้ความรักอย่างเต็มที่ และดูแลลูกตลอดเวลา
 - ง. พ่อแม่ผู้ปกครองเอาใจใส่ ตลอดจนการเป็นแบบอย่างที่ดี

5. ข้อใดเป็นจุดมุ่งหมายปลายทางของคุณธรรม
 - ก. เพื่อให้เป็นคนโดยสมบูรณ์
 - ข. เพื่อให้ได้เป็นคนมีคุณธรรมดี
 - ค. เพื่อให้ดำรงตนโดยไม่ประมาท
 - ง. เพื่อให้เกิดความสุขสงบในโลกนี้
6. การปฏิบัติตามหลักธรรมใดเป็นประจำจะช่วยขจัดความเห็นแก่ตัวลงได้
 - ก. ความเมตตา
 - ข. ความซื่อสัตย์
 - ค. ความเสียสละ
 - ง. ความตั้งใจที่ดี
7. หลักธรรมข้อใดเป็นคุณธรรมที่ช่วยให้เราได้พัฒนาตนเอง และลดความเห็นแก่ตัว
 - ก. ความอดทน
 - ข. ความเสียสละ
 - ค. ความซื่อสัตย์
 - ง. การบำเพ็ญประโยชน์
8. ข้อใดเป็นลักษณะของคนดี
 - ก. คนที่มีเหตุผล
 - ข. คนที่มีคุณธรรม
 - ค. คนที่เรียนหนังสือเก่ง
 - ง. คนที่มั่งมีร่ำรวยเงินทอง
9. การทำความดีต้องมีลักษณะอย่างไร
 - ก. ทำแล้วคนในสังคมยอมรับ
 - ข. ทำแล้วตนเองไม่เดือดร้อน
 - ค. ทำด้วยกิริยามารยาทที่ดีงาม
 - ง. ทำด้วยความอดทน อดกลั้น
10. หลักธรรมในข้อใดที่ช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมให้ถูกต้อง
 - ก. การให้อภัย
 - ข. ความสามัคคี
 - ค. ความเมตตากรุณา
 - ง. ความยุติธรรม

ឆេត

1. ង	2. ក	3. ក	4. ង	5. ឃ
6. ក	7. ឃ	8. ឃ	9. ង	10. ង

แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม หน่วยที่ 4

เรื่อง การมีวินัยในตนเอง

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ
คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. เมื่อนักเรียนทำข้อสอบวิชาคณิตศาสตร์ไม่ได้ นักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. แอบดูคำตอบเพื่อน
 - ข. ปลอมคำตอบว่างไว้
 - ค. ตั้งสติ คิดทบทวน ทำด้วยตนเอง
 - ง. สะกดถามคำตอบเพื่อนที่นั่งข้าง ๆ
2. การสนับสนุนให้เด็กมีวินัย มีหลักการอย่างไร
 - ก. เป็นแบบอย่าง
 - ข. มีวินัยใฝ่เรียนใฝ่รู้
 - ค. รักษาวินัยอย่างสม่ำเสมอ
 - ง. ถูกทั้งข้อ ก, ข, และ ค.
3. ในวัยของนักเรียน การปฏิบัติตนเป็นคนมีวินัยในตนเอง ข้อใดเหมาะสมที่สุด
 - ก. ประกอบอาชีพที่สุจริต
 - ข. เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่
 - ค. บริจาคทรัพย์เพื่อบำรุงศาสนา
 - ง. บำเพ็ญประโยชน์เพื่อประเทศชาติ
4. นักเรียนเก็บกระเป๋าใส่เงินได้ ไม่ทราบว่าเป็นของใคร นักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. นำไปให้พ่อแม่
 - ข. นำไปแบ่งกับเพื่อน
 - ค. เก็บใส่กระเป๋าตัวเอง
 - ง. นำไปให้ครูเพื่อประกาศหาเจ้าของ

5. ชาติรี ไปร่วมกิจกรรมชมรมรักการอ่านสายไปประมาณ 10-15 นาที ซึ่งทางชมรม มีข้อกำหนดว่าต้องมาให้ทันเวลา แต่ชาติรีจะล่าช้าไม่ตรงเวลาเสมอ ถ้านักเรียนเป็นชาติรีจะไม่ทำเช่นนั้น เพราะเหตุใด
- อาจถูกตำหนิจากสมาชิก
 - เป็นตัวอย่างไม่ดีแก่ผู้ร่วมชมรม
 - ทำให้ประธานชมรมอาจโดนตำหนิไปด้วย
 - ผู้เข้าร่วมชมรมทุกคนจะต้องทำตามข้อกำหนดของชมรม
6. เพื่อให้เป็นผู้มีวินัยในตนเอง ควรปฏิบัติตนอย่างไร
- เชื่อมั่นว่าทำทุกอย่างถูกต้อง
 - ไป-กลับโรงเรียนด้วยตนเอง
 - เป็นผู้นำของเพื่อนๆ
 - ทำกิจวัตรประจำวันสม่ำเสมอ
7. ประชา จัดเปลี่ยนหนังสือในกระเป๋าของตนตามตารางเรียนทุกวัน นักเรียนคิดว่าเหตุใดประชาจึงทำเช่นนั้น
- ไม่ต้องนำหนังสือไปมากโดยไม่จำเป็น
 - เพื่อความเรียบร้อยในการเรียนของส่วนรวม
 - ตนเองจะได้ไม่ต้องไปรบกวนคูหนังสือกับเพื่อน
 - ต้องการให้ตนเองมีความรับผิดชอบและมีระเบียบในการเรียน
8. บริเวณหน้าประตูโรงเรียน ทุกเย็นจะมีรถเข็นมาตั้งขายขนม แต่ทางโรงเรียนมีระเบียบไว้ว่าห้ามนักเรียนซื้อขนมนอกบริเวณโรงเรียน เพราะมีรถผู้ปกครองวิ่งขวักไขว่ วิวัฒน์ และเพื่อนๆ เดินผ่านเป็นประจำ เพื่อน ๆ ของวิวัฒน์หลายคนแวะซื้อขนม แต่วิวัฒน์ไม่เคยแวะซื้อ ถ้านักเรียนเป็นวิวัฒน์จะทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด
- เห็นว่าอาหารข้างริมทางไม่สะอาด
 - กลัวว่าจะเป็นแบบอย่างไม่ดีแก่คนอื่น ๆ
 - เป็นนักเรียนต้องให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน
 - ไม่ต้องการให้มีการขายนอกจากศิคระเบียบของโรงเรียนแล้วยังอาจเกิดอันตรายได้

9. พรชัย มีบ้านอยู่ไกล โรงเรียนมาก ต้องตื่นแต่เช้ามีดจึงจะไปทัน โรงเรียนเช้า ถ้านักเรียนเป็นพรชัย จะทำอะไร เพราะเหตุใด
- มาให้ทันเคารพธงชาติ เพราะเป็นระเบียบของโรงเรียน
 - มาถึงโรงเรียนแต่เช้า เพื่อฝึกฝนตนเองให้มีนิสัยตรงต่อเวลา
 - มาถึงโรงเรียนแต่เช้า เพราะสะดวกสบาย รถไม่แน่น เป็นตัวอย่างที่ดี
 - มาถึงโรงเรียนก่อนเคารพธงชาติเล็กน้อย ไม่ต้องการโดนว่าเป็นตัวอย่างไม่ดี
10. ในปัจจุบันนักเรียนมักชอบแต่งกายเครื่องแบบผิดระเบียบของโรงเรียน โดยคิดว่าทำให้ตัวเองดูดีและกลมกลืนในหมู่เพื่อน ยกเว้น ลิขิต ยังคงแต่งกายเรียบร้อยถูกระเบียบของโรงเรียน ถ้านักเรียนเป็นลิขิตจะทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด
- เพราะกลัวถูกลงโทษโดยการตัดคะแนนความประพฤติของตน
 - การแต่งกายถูกต้อง คือ ผู้มีบุคลิกดี สร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน
 - การแต่งกายถูกระเบียบเป็นการให้เกียรติสถาบันและสร้างวินัยให้สังคม
 - เพื่อให้ครูอาจารย์ยกย่องเป็นบุคคลตัวอย่างในการแต่งกายที่ถูกระเบียบ

เฉลย

1. ค	2. ง	3. ง	4. ง	5. ง
6. ง	7. ง	8. ง	9. ข	10. ค

แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม หน่วยที่ 5

เรื่อง ความสามารถในการปรับตัว

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ
คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. ความตั้งใจเพียรพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ เป็นคุณลักษณะของคน
ในการปรับตัวด้านใด
 - ก. ความซื่อสัตย์
 - ข. ความกตัญญู
 - ค. การใฝ่เรียนรู้
 - ง. การมีจิตสาธารณะ
2. บุคคลในข้อใดมีการปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
 - ก. นาย ก. ทำงานให้นายจ้าง
 - ข. นาย ข. เรียนรู้ข้อผิดพลาดของตนเอง
 - ค. นาย ค. ร้องเรียนเพื่อนร่วมงานที่ทำให้องค์การเสียหาย
 - ง. นาย ง. ตั้งใจทำงานอย่างหนักแม้ชีวิตจะล้มเหลวมาแล้ว
3. พฤติกรรมการปรับตัวของบุคคลใด ถือว่าดีที่สุด
 - ก. นาย ก. ทำงานเข้ากับสมาชิกในทีมเป็นอย่างดี
 - ข. นาย ข. ใช้เวลาเรียนรู้งานประมาณ 1 อาทิตย์
 - ค. นาย ค. ใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้มาปรับตัวใช้ในการทำงานได้รวดเร็ว
 - ง. นาย ง. พัฒนาแนวทางการปรับตัวของตนเองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง
ได้ตลอดเวลา
4. ข้อใดจัดเป็นลักษณะของวัยรุ่นที่สามารถปรับตัวอยู่ในสังคม ได้อย่างเป็นสุขและมีสุขภาพจิตที่ดี
 - ก. มีความเชื่อมั่น
 - ข. ควบคุมจิตใจตนเองได้
 - ค. กล้าเผชิญกับความจริงในชีวิต
 - ง. ถูกต้องทั้งข้อ ก. ข. และ ค.

5. นางสาวรุ่งฟ้า ได้ย้ายโรงเรียนไปอยู่อีกโรงเรียนหนึ่ง จากการย้ายคิดตามผู้ปกครอง เธอได้ปรับตัวใหม่และได้รู้จักกับนางสาวยินดี จากการแนะนำของเพื่อนๆ เพราะทั้งคู่มีการยิ้มแย้มทักทายด้วยไมตรีจิตและ

ทักทายกันด้วยดี ท่านคิดว่า นางสาวรุ่งฟ้า น่าจะมีคุณธรรมใด

- ก. อธิปไตย 4
 - ข. สัจกษัตถ์ 4
 - ค. พรหมวิหาร 4
 - ง. สัจปรีชาธรรม 7
6. การปรับตัวข้อใดใช้ได้ผลดีที่สุด
- ก. วางตัวนิ่งเฉย เก็บตัว
 - ข. การหาเหตุผลเข้าข้างตน
 - ค. สำนวญข้อบกพร่องของตน
 - ง. มีความอดทน ความอดกลั้น
7. การยอมรับและเข้าใจตนเองควรทำอย่างไร
- ก. ยอมรับและเข้าใจภาระหน้าที่ของตน
 - ข. ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล
 - ค. ยอมรับความจริง เปิดเผยต่อสาธารณะ
 - ง. ยอมรับฐานะและความสามารถของตน
8. การปรับตัวให้เข้ากับผู้ใหญ่ควรทำอย่างไร
- ก. ยอมรับความจริง
 - ข. ยอมรับตนเป็นเด็ก
 - ค. เห็นด้วยและปฏิบัติตาม
 - ง. เคารพ เชื่อฟังคำสั่งสอน
9. การปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นควรใช้หลักการใด
- ก. หลักการทำความดี
 - ข. หลักการและเหตุผล
 - ค. หลักการยอมรับสภาพ
 - ง. หลักการแก้ไขข้อบกพร่อง

10. การยอมรับและเข้าใจผู้อื่นควรทำอย่างไร
- ก. ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น
 - ข. เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล
 - ค. รู้จักคนมากและเป็นกันเองกับทุกคน
 - ง. ยอมรับความจริงและเปิดเผยตรงไป ตรงมา

เฉลย

1. ค 2. ง 3. ง 4. ง 5. ง
6. ข 7. ค 8. ก 9 . ง 10. ข

แบบทดสอบก่อนฝึกอบรม หน่วยที่ 6

เรื่อง ความเป็นไทย

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ
คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. การสร้างให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ต้องสร้างวัฒนธรรมแบบใด
 - ก. วัฒนธรรมประชาธิปไตย
 - ข. วัฒนธรรมแบบร่วมมือ
 - ค. วัฒนธรรมแบบพอเพียง
 - ง. วัฒนธรรมแบบพึ่งพากัน
2. ในวัยของนักเรียน ควรช่วยพัฒนาวัดในวิธีใด จึงจะเหมาะสมที่สุด
 - ก . รับใช้พระสงฆ์
 - ข . ช่วยสร้างกำแพงวัด
 - ค . ล้างถ้วยชามในโรงครัว
 - ง. ช่วยเก็บกวาดบริเวณวัด
3. ข้อใด จัดเป็นการทำความดี
 - ก. ช่วยเหลือเพื่อน
 - ข. มีความสามัคคีกัน
 - ค. ปฏิบัติตนตามหน้าที่
 - ง. ปฏิบัติตนให้เป็นคนที่มีชื่อเสียง
4. ข้อใด ไม่ใช่ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน
 - ก. การแสดงศิลปวัฒนธรรมสายสัมพันธ์ไทย-ลาว
 - ข. การจัดประเพณีไหลเรือไฟของชาวไทยและชาวลาว
 - ค. การประกวดวงดนตรีกันตรึมของชาวไทยและชาวเขมร
 - ง. การถ่ายทำภาพยนตร์ที่นำวิถีการดำเนินชีวิตของเพื่อนบ้านมาล้อเลียน

5. ความกตัญญูทวาทิ เป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างความคิด แก่บุคคลทุกคน เพราะเหตุใด
 - ก. เป็นการสร้างความคิด
 - ข. เป็นบ่อเกิดของความคิด
 - ค. เป็นต้นแบบของความคิด
 - ง. เป็นที่ยึดเหนี่ยวในการทำความคิด
6. วัฒนธรรมไทยในข้อใดเป็นปัจจัยช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นได้มากที่สุด
 - ก. การยิ้มง่าย ไหว้เป็น
 - ข. การเคารพต่อผู้อาวุโส
 - ค. การทำอะไรตามสบาย
 - ง. การรับประทานอาหารด้วยมือ
7. การชื่นชมคนดี เป็นสิ่งที่ควรกระทำหรือไม่อย่างไร
 - ก. ควร คนดีเป็นญาติเรา
 - ข. ควร เพราะคนดีทำแต่ที่ดี
 - ค. ไม่ควร เพราะจะทำให้คนนั้นหลงตนเอง
 - ง. ไม่ควร เพราะบางครั้งคนๆ นั้นอาจทำผิดโดยไม่มีใครรู้
8. ข้อใดกล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมได้ชัดเจนที่สุด
 - ก. ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น
 - ข. สิ่ง que แสดงถึงความเจริญงอกงามของมนุษย์
 - ค. แบบแผนการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม
 - ง. ทุกสิ่ง que มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการชีวิตประจำวัน และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น
9. ข้อใดเป็นลักษณะของวัฒนธรรมไทยที่แตกต่างไปจากกลุ่ม
 - ก. งานแต่งงาน งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่
 - ข. การละเล่นพื้นบ้าน เช่น การเดินกำรำเคียว
 - ค. ประเพณีลอยกระทง การบูชาพระแม่โพสพ
 - ง. ประเพณีการทำขวัญข้าว ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว
10. ข้อใดเป็นวัฒนธรรมที่นิยมความสนุกสนาน
 - ก. งานทำบุญกุศล
 - ข. การถือศีลกินเจ
 - ค. การโกนผมไฟ
 - ง. การเล่นเพลงเรือ

ឆេត

1. ក
2. ង
3. ឃ
4. ក
5. ង
6. ក 7. ឃ 8. ង 9. ង 10. ង

แบบทดสอบหลังฝึกอบรม หน่วยที่ 1

เรื่อง ความรับผิดชอบ

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ
คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. การไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลอง เป็นความรับผิดชอบต่อสังคมในแง่การมีจิตสาธารณะแบบใด
 - ก. การรักษาย่านเมือง
 - ข. การรักษาประโยชน์คุ้มค่า
 - ค. การดูแลรักษาสาธารณะสมบัติ
 - ง. การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม
2. การกระทำเพื่อมิให้เกิดผลกระทบและเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม ต้องทำอย่างไร
 - ก. รับผิดชอบต่อบางคน
 - ข. รับผิดชอบอย่างเต็มที่
 - ค. รับผิดชอบต่อตนเอง
 - ง. รับผิดชอบต่อส่วนรวม
3. ปัญหาสำคัญที่เกิดจากการขาดจิตสำนึกของคนส่วนรวม ได้แก่
 - ก. ปัญหายาเสพติด
 - ข. ปัญหาทำร้ายสตรี
 - ค. ปัญหาชุมชนแออัด
 - ง. ปัญหาอุทกภัย
4. หลักธรรมที่นำมาใช้ในการสร้างความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวเราคือ
 - ก. คนดีเป็นศรีแก่ตน
 - ข. คนดีเป็นศรีของชาติ
 - ค. ตนนั้นเป็นที่พึ่งของตน
 - ง. คบคนพาล พาลพาไปหาผิด

5. การทำความดีเป็นสิ่งที่ควรทำ เพราะเหตุใด
- ให้ผลคือความสุข
 - พ่อแม่คอยบังคับให้ทำ
 - ได้รับรางวัลจากพ่อแม่
 - ได้รับการยกย่องจากผู้อื่น
6. บุคคลใดแสดงถึงการมีส่วนร่วมรับผิดชอบกิจกรรมต่อสังคม
- นายสมชาย ไปร่วมงานแต่งงานของญาติ
 - นายสุเทพ ร่วมรณรงค์แก้ไขปัญหายาเสพติด
 - นายสมภพ รับประทานอาหารร่วมกับครอบครัว
 - ถูกทุกข้อ
7. ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าสมาชิกในครอบครัวขาดสิ่งใด
- ความรัก ความเมตตา
 - ความรู้ การยอมรับฟัง
 - การมีสัมมาคารวะ เคารพผู้อาวุโส
 - ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง
8. ใครปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบได้ถูกต้อง
- นางสาวธิดา มาโรงเรียนแต่เช้าทุกวัน
 - นางสาวชบา ไม่ลอกข้อสอบของเพื่อน
 - นางสาวสายใจ ข้ามถนนตรงทางม้าลาย
 - ถูกทั้งข้อ ก ข และ ค
9. รุจา และรุจิ ได้รับมอบหมายให้จากอาจารย์ให้ช่วยทำโปสเตอร์เสนอผลงานของโรงเรียน โดยได้รับ มอบหมายงานให้ทำเท่า ๆ กัน แต่รุจาทำงานได้ดีและเสร็จก่อน รุจิทำงานช้าไม่แล้วเสร็จตามที่อาจารย์ มอบหมาย ได้ขอร้องให้รุจาช่วยทำให้เสร็จ รุจาช่วยงานจนเสร็จ ถ้านักเรียนเป็นรุจาจะปฏิบัติอย่างไร เพราะเหตุใด
- ช่วยรุจิเพราะกลัวเพื่อนจะโกรธ
 - เป็นหน้าที่ของศิษย์ที่ดียอมช่วยเหลือครูอาจารย์เสมอ
 - อยากให้เพื่อนเห็นการกระทำของตนซึ่งเป็นตัวอย่างนักเรียนที่ดี
 - การช่วยงานเพื่อน ช่วยครูอาจารย์ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของโรงเรียนทำให้มีผลดีต่อส่วนรวม

แบบทดสอบหลังฝึกอบรม หน่วยที่ 2

เรื่อง คุณลักษณะประชาธิปไตย

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ
คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. ความเป็นประชาธิปไตย หมายถึงอะไร
 - ก. อำนาจอธิปไตยเป็นอิสระ
 - ข. อำนาจอธิปไตยมีฐานะสูงสุด
 - ค. ประชาชนเป็นใหญ่ในแผ่นดิน
 - ง. ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง
2. การปลูกฝังประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคมไทยต้องเริ่มที่ใด
 - ก. โรงเรียน
 - ข. ครอบครัว
 - ค. เพื่อนบ้าน
 - ง. หน่วยงานต่าง ๆ
3. ข้อใดที่จัดได้ว่าเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด
 - ก. ผู้ที่นึกถึงใจเขา ใจเราเสมอ
 - ข. ผู้ที่เข้าเมืองตาหลิ่วต้องหลิ่วตาตาม
 - ค. ผู้ที่ปฏิบัติตามมติของคนส่วนมากเท่านั้น
 - ง. ผู้ที่เคารพสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น
4. ปัญหาสำคัญของประเทศที่ใช้การปกครองแบบประชาธิปไตยประสมมากที่สุดคืออะไร
 - ก. ความล่าช้าในการแก้ปัญหา
 - ข. ความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิตของประชาชน
 - ค. ผู้นำสามารถแสวงหาประโยชน์ให้ตนเอง
 - ง. คณะรัฐบาลขาดหลักประกันด้านเสถียรภาพ

5. การประชุมเพื่อลงมติใดๆ ของคณะรัฐมนตรีหรือรัฐสภาของประเทศที่ใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการดำเนินการตามหลักการอะไร
 - ก. หลักเสียงข้างมากและหลักการใช้เหตุผล
 - ข. หลักอำนาจอธิปไตยโดยประชาชนและหลักนิติธรรม
 - ค. หลักความเสมอภาคในทางการเมืองและหลักสิทธิเสรีภาพ
 - ง. หลักการมีส่วนร่วมในทางการเมืองและหลักประนีประนอม
6. ข้อใดกล่าวถึงความหมายของประชาธิปไตยได้ชัดเจนที่สุด
 - ก. การปกครองที่มีรัฐสภาเป็นแกนในการดำเนินกิจการทางการเมือง
 - ข. การปกครองที่เคารพในสิทธิของประชาชน และให้อำนาจแก่ประชาชนอย่างเต็มที่
 - ค. การปกครองที่ประชาชนทุกคนมีบทบาทในการบริหารจัดการทางการเมือง

การปกครอง

 - ง. การปกครองที่ถือว่าประชาชนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกฐานะ ทุกอาชีพ มีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองเท่าเทียมกัน
7. หลักการปกครองที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะเน้นสิ่งใดเป็นสำคัญ
 - ก. เน้นความมั่นคงของประเทศชาติ
 - ข. เน้นการปฏิบัติตามกฎหมายของผู้บริหารประเทศ
 - ค. เน้นเสียงข้างมากในการปกครอง แต่ยังฟังเสียงข้างน้อย
 - ง. เน้นความอิสระ เสรีภาพในด้านการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่
8. ลักษณะสำคัญที่สุดของการปกครองระบอบประชาธิปไตยคืออะไร
 - ก. ประชาชนมีเสรีภาพ
 - ข. พรรคการเมืองมีบทบาทอย่างเต็มที่
 - ค. ประชาชนสามารถเลือกผู้บริหารประเทศโดยตรง
 - ง. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองประเทศ
9. การกระทำในข้อใดแสดงถึงความเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน
 - ก. มีความกล้าหาญ
 - ข. อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 - ค. ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
 - ง. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน

10. เพราะเหตุใดจึงถือว่าการเลือกตั้งเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

- ก. ประชาชนได้เลือกรัฐบาลของตนเอง
- ข. ประชาชนได้แสดงอำนาจทางการเมืองได้อย่างเต็มที่
- ค. ประชาชนได้เลือกบุคคลที่สังกัดพรรคการเมืองที่ตนชอบ
- ง. ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองโดยเลือกตัวแทนในการปกครองประเทศ

เฉลย

1. ง 2. ข 3. ง 4. ง 5. ก
6. ง 7. ค 8. ง 9 . ข 10. ง

แบบทดสอบหลังฝึกอบรม หน่วยที่ 3

เรื่อง การมีคุณธรรม

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ
คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. การที่จะก้าวสู่สังคมคุณธรรมนำความรู้ นั้น ข้อใดคือบทบาทของสถาบันครอบครัวที่เหมาะสมที่สุด
 - ก. พ่อแม่ผู้ปกครองเอาใจลูกหลานอย่างใกล้ชิด
 - ข. มีจิตสำนึกและวิญญานของความเป็นพ่อแม่
 - ค. การให้ความรักอย่างเต็มที่ และดูแลลูกตลอดเวลา
 - ง. พ่อแม่ผู้ปกครองเอาใจใส่ ตลอดจนการเป็นแบบอย่างที่ดี
2. ข้อใดเป็นจุดมุ่งหมายปลายทางของคุณธรรม
 - ก. เพื่อให้เป็นคนโดยสมบูรณ์
 - ข. เพื่อให้ได้เป็นคนมีความดี
 - ค. เพื่อให้ดำรงตนโดยไม่ประมาท
 - ง. เพื่อให้เกิดความสุขสงบในโลกนี้
3. คุณธรรมแต่ละบุคคลส่วนมากเกิดขึ้นได้อย่างไร
 - ก. การเรียนรู้
 - ข. พันธุกรรม
 - ค. การปลูกฝัง
 - ง. ธรรมชาติ
4. ข้อใด ไม่เรียกว่าเป็น 8 คุณธรรมพื้นฐาน
 - ก. อุดทน
 - ข. สะอาด
 - ค. สุขภาพ
 - ง. ซื่อสัตย์

5. ในการนำ 8 คุณธรรมพื้นฐานไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันนั้นบุคคลใดต่อไปนี้เหมาะสมและมีคุณลักษณะที่จะเป็นผู้นำในประเด็นดังกล่าวได้มากที่สุด
- มีความรู้จักพอรู้จักประมาณตน
 - มีความกล้าทางคุณธรรมและจริยธรรม
 - ประพฤติตนเป็นคนใจเย็นและไม่วุ่นวาย
 - มีวิจรรย์ญาณในการตัดสินใจปัญหาได้ดี
6. หลักธรรมข้อใดเป็นคุณธรรมที่ช่วยให้เราได้พัฒนาตนเอง และลดความเห็นแก่ตัว
- ความอดทน
 - ความเสียสละ
 - ความซื่อสัตย์
 - การบำเพ็ญประโยชน์
7. หลักธรรมในข้อใดที่ช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในสังคมให้ถูกต้อง
- การให้อภัย
 - ความสามัคคี
 - ความเมตตากรุณา
 - ความยุติธรรม
8. การทำความดีต้องมีลักษณะอย่างไร
- ทำแล้วคนในสังคมยอมรับ
 - ทำแล้วตนเองไม่เดือดร้อน
 - ทำด้วยกิจกรรมารยาทที่ดีงาม
 - ทำด้วยความอดทน อดกลั้น
9. การปฏิบัติตามหลักธรรมใดเป็นประจำจะช่วยขจัดความเห็นแก่ตัวลงได้
- ความเมตตา
 - ความซื่อสัตย์
 - ความเสียสละ
 - ความตั้งใจที่ดี
10. ข้อใดเป็นลักษณะของคนดี
- คนที่มีเหตุผล
 - คนที่มีคุณธรรม
 - คนที่เรียนหนังสือเก่ง
 - คนที่มั่งมีร่ำรวยเงินทอง

ឆេត

1. ង	2. ឃ	3. គ	4. ក	5. ង
6. ឃ	7. ង	8. ង	9. ក	10. ឃ

แบบทดสอบหลังฝึกอบรม หน่วยที่ 4

เรื่อง การมีวินัยในตนเอง

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ

คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. เมื่อนักเรียนทำข้อสอบวิชาคณิตศาสตร์ไม่ได้ นักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. แอบดูคำตอบเพื่อน
 - ข. ปล่อยคำตอบว่างไว้
 - ค. ตั้งสติ คิดทบทวน ทำด้วยตนเอง
 - ง. สะกิดถามคำตอบเพื่อนที่นั่งข้าง ๆ
2. นักเรียนเก็บกระเป๋าใส่เงินได้ไม่ทราบว่าเป็นของใคร นักเรียนควรทำอย่างไร
 - ก. นำไปให้พ่อแม่
 - ข. นำไปแบ่งกับเพื่อน
 - ค. เก็บใส่กระเป๋าตัวเอง
 - ง. นำไปให้ครูเพื่อประกาศหาเจ้าของ
3. เพื่อให้เป็นผู้มีวินัยในตนเอง ควรปฏิบัติตนอย่างไร
 - ก. เชื่อมั่นว่าทำทุกอย่างถูกต้อง
 - ข. ไป-กลับโรงเรียนด้วยตนเอง
 - ค. เป็นผู้นำของเพื่อนๆ
 - ง. ทำกิจวัตรประจำวันสม่ำเสมอ
4. การสนับสนุนให้เด็กมีวินัย มีหลักการอย่างไร
 - ก. เป็นแบบอย่าง
 - ข. มีวินัยใฝ่เรียนใฝ่รู้
 - ค. รักษาวินัยอย่างสม่ำเสมอ
 - ง. ถูกทั้งข้อ ก. ข. และ ค.
5. ในวัยของนักเรียน การปฏิบัติตนเป็นคนมีวินัยในตนเอง ข้อใดเหมาะสมที่สุด
 - ก. ประกอบอาชีพที่สุจริต
 - ข. เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่
 - ค. บริจาคทรัพย์เพื่อบำรุงศาสนา
 - ง. บำเพ็ญประโยชน์เพื่อประเทศชาติ

6. ชาติรี ไปร่วมกิจกรรมชมรมรักการอ่านสัปดาห์ไปประมาณ 10-15 นาที ซึ่งทางชมรม มีข้อกำหนดว่าต้องมาให้ทันเวลา แต่ชาติรีจะล่าช้าไม่ตรงเวลาเสมอ ถ้านักเรียนเป็นชาติรีจะไม่ทำเช่นนั้น เพราะเหตุใด
- อาจถูกตำหนิจากสมาชิก
 - เป็นตัวอย่างไม่ดีแก่ผู้ร่วมชมรม
 - ทำให้ประธานชมรมอาจโดนตำหนิไปด้วย
 - ผู้เข้าร่วมชมรมทุกคนจะต้องทำตามข้อกำหนดของชมรม
7. ประชา จัดเปลี่ยนหนังสือในกระเป๋าของตนตามตารางเรียนทุกวัน นักเรียนคิดว่าเหตุใดประชาจึงทำเช่นนั้น
- ไม่ต้องนำหนังสือไปมากโดยไม่จำเป็น
 - เพื่อความเรียบร้อยในการเรียนของส่วนรวม
 - ตนเองจะได้ไม่ต้องไปรบกวนดูหนังสือกับเพื่อน
 - ต้องการให้ตนเองมีความรับผิดชอบและมีระเบียบในการเรียน
8. ในปัจจุบันนักเรียนมักชอบแต่งกายเครื่องแบบผิดระเบียบของโรงเรียน โดยคิดว่าทำให้ตัวเองดูดีและกลมกลืนในหมู่เพื่อน ยกเว้น ลิจิต ยังคงแต่งกายเรียบร้อยถูกระเบียบของโรงเรียน ถ้านักเรียนเป็นลิจิตจะทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด
- เพราะกลัวถูกลงโทษโดยการตัดคะแนนความประพฤติของตน
 - การแต่งกายถูกต้อง คือ ผู้มีบุคลิกดี สร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน
 - การแต่งกายถูกระเบียบเป็นการให้เกียรติสถาบันและสร้างวินัยให้สังคม
 - เพื่อให้ครูอาจารย์ยกย่องเป็นบุคคลตัวอย่างในการแต่งกายที่ถูกระเบียบ
9. บริเวณหน้าประตูโรงเรียน ทุกเย็นจะมีรถเข็นมาตั้งขายขนม แต่ทางโรงเรียนมีระเบียบไว้ว่าห้ามนักเรียนซื้อขนมนอกบริเวณโรงเรียน เพราะมีรถผู้ปกครองวิ่งขวักไขว่ วิวัฒน์ และเพื่อน ๆ เดินผ่านเป็นประจำ เพื่อน ๆ ของวิวัฒน์หลายคนแวะซื้อขนม แต่วิวัฒน์ไม่เคยแวะซื้อ ถ้านักเรียนเป็นวิวัฒน์ จะทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด
- เห็นว่าอาหารข้างริมทางไม่สะอาด
 - กลัวว่าจะเป็นแบบอย่างไม่ดีแก่คนอื่น ๆ
 - เป็นนักเรียนต้องให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน
 - ไม่ต้องการให้มีการขายนอกจากผิดระเบียบของโรงเรียนแล้วยังอาจเกิดอันตรายได้

10. พรชัย มีบ้านอยู่ไกล โรงเรียนมาก ต้องตื่นแต่เช้ามีคจึงจะไปทัน โรงเรียนเช้า ถ้านักเรียนเป็นพรชัยจะอย่างไร เพราะเหตุใด
- ก. มาให้ทันเคารพธงชาติ เพราะเป็นระเบียบของโรงเรียน
 - ข. มาถึงโรงเรียนแต่เช้า เพื่อฝึกฝนตนเองให้มีนิสัยตรงต่อเวลา
 - ค. มาถึงโรงเรียนแต่เช้า เพราะสะดวกสบาย รถไม่แน่น เป็นตัวอย่างที่ดี
 - ง. มาถึงโรงเรียนก่อนเคารพธงชาติเล็กน้อย ไม่ต้องการโดนว่าเป็นตัวอย่างไม่ดี

เฉลย

1. ค	2. ง	3. ง	4. ง	5. ง
6. ง	7. ง	8. ค	9. ง	10. ข

แบบทดสอบหลังฝึกรวม หน่วยที่ 5

เรื่อง ความสามารถในการปรับตัว

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ
คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. ความตั้งใจเพียรพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ เป็นคุณลักษณะของคน
ในการปรับตัวด้านใด
 - ก. ความซื่อสัตย์
 - ข. ความกตัญญู
 - ค. การใฝ่เรียนรู้
 - ง. การมีจิตสาธารณะ
2. ข้อใดจัดเป็นลักษณะของวัยรุ่นที่สามารถปรับตัวอยู่ในสังคม ได้อย่างเป็นสุขและมีสุขภาพจิตที่ดี
 - ก. มีความเชื่อมั่น
 - ข. ควบคุมจิตใจตนเองได้
 - ค. กล้าเผชิญกับความจริงในชีวิต
 - ง. ถูกต้องทั้งข้อ ก. ข. และ ค.
3. บุคคลในข้อใดมีการปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
 - ก. นาย ก. ทำงานให้นายจ้าง
 - ข. นาย ข. เรียนรู้ข้อผิดพลาดของตนเอง
 - ค. นาย ค. ร้องเรียนเพื่อนร่วมงานที่ทำให้องค์การเสียหาย
 - ง. นาย ง. ตั้งใจทำงานอย่างหนักแม้ชีวิตจะล้มเหลวมาแล้ว
4. พฤติกรรมการปรับตัวของบุคคลใด ถือว่าดีที่สุด
 - ก. นาย ก. ทำงานเข้ากับสมาชิกในทีมเป็นอย่างดี
 - ข. นาย ข. ใช้เวลาเรียนรู้งานประมาณ 1 อาทิตย์
 - ค. นาย ค. ใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้มาปรับตัวใช้ในการทำงานได้รวดเร็ว
 - ง. นาย ง. พัฒนาแนวทางการปรับตัวของตนเองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง
ได้ตลอดเวลา

5. นางสาวรุ่งฟ้า ได้ย้ายโรงเรียนไปอยู่อีกโรงเรียนหนึ่ง จากการย้ายคิดตามผู้ปกครอง เธอได้ปรับตัวใหม่และได้รู้จักกับนางสาวยินดี จากการแนะนำของเพื่อนๆ เพราะทั้งคู่มีการยิ้มแย้ม ทักทายด้วยไมตรีจิตและทักทายกันด้วยดี ท่านคิดว่า นางสาวรุ่งฟ้า น่าจะมีคุณธรรมใด
- ก. อธิปไตย 4
 ข. สังคหัตถ 4
 ค. พรหมวิหาร 4
 ง. สัจจริยธรรม 7
6. การปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นควรใช้หลักการใด
- ก. หลักการทำความดี
 ข. หลักการและเหตุผล
 ค. หลักการยอมรับสภาพ
 ง. หลักการแก้ไขข้อบกพร่อง
7. การยอมรับและเข้าใจตนเองควรทำอย่างไร
- ก. ยอมรับและเข้าใจภาระหน้าที่ของตน
 ข. ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล
 ค. ยอมรับความจริง เปิดเผยต่อสาธารณะ
 ง. ยอมรับฐานะและความสามารถของตน
8. การยอมรับและเข้าใจผู้อื่นควรทำอย่างไร
- ก. ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น
 ข. เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล
 ค. รู้จักคนมากและเป็นกันเองกับทุกคน
 ง. ยอมรับความจริงและเปิดเผยตรงไป ตรงมา
9. การปรับตัวให้เข้ากับผู้ใหญ่ควรทำอย่างไร
- ก. ยอมรับความจริง
 ข. ยอมรับตนเป็นเด็ก
 ค. เห็นด้วยและปฏิบัติตาม
 ง. เคารพ เชื่อฟังคำสั่งสอน
10. การปรับตัวข้อใดใช้ได้ผลดีที่สุด
- ก. วางตัวนิ่งเฉย เก็บตัว
 ข. การหาเหตุผลเข้าข้างตน
 ค. สำนวญข้อบกพร่องของตน
 ง. มีความอดทน อดกลั้น

ឆេត

1. ក
2. ង
3. ឃ
4. ង
5. ឃ
6. ង 7. ក 8. ឃ 9
- . ង 10. ក

แบบทดสอบหลังฝึกอบรม หน่วยที่ 6

เรื่อง ความเป็นไทย

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ
คะแนนเต็ม 10 คะแนน ใช้เวลา 5 นาที

คำสั่ง จงเขียนเครื่องหมาย (X) ลงในช่องตัวอักษร ก, ข, ค, ง ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว
ทำลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อทำเสร็จให้ส่งคืน

1. การสร้างให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ต้องสร้างวัฒนธรรมแบบใด
 - ก. วัฒนธรรมประชาธิปไตย
 - ข. วัฒนธรรมแบบร่วมมือ
 - ค. วัฒนธรรมแบบพอเพียง
 - ง. วัฒนธรรมแบบพึ่งพากัน
2. ความกตัญญูทวดเวที เป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างชาติ แก่บุคคลทุกคน เพราะเหตุใด
 - ก. เป็นการสร้างความดี
 - ข. เป็นบ่อเกิดของความดี
 - ค. เป็นต้นแบบของความดี
 - ง. เป็นที่ยึดเหนี่ยวในการทำความดี
3. ในวัยของนักเรียน ควรช่วยพัฒนาวัดในวิธีใด จึงจะเหมาะสมที่สุด
 - ก. . รับใช้พระสงฆ์
 - ข. . ช่วยสร้างกำแพงวัด
 - ค. . ล้างถ้วยชามในโรงครัว
 - ง. . ช่วยเก็บกวาดบริเวณวัด
4. การชื่นชมคนดี เป็นสิ่งที่ควรกระทำหรือไม่อย่างไร
 - ก. ควร คนดีเป็นญาติเรา
 - ข. ควร เพราะคนดีทำแต่ที่ดี
 - ค. ไม่ควร เพราะจะทำให้คนนั้นหลงตนเอง
 - ง. ไม่ควร เพราะบางครั้งคนๆ นั้นอาจทำผิดโดยไม่มีใครรู้
5. ข้อใด จัดเป็นการทำความดี
 - ก. ช่วยเหลือเพื่อน
 - ข. มีความสามัคคีกัน
 - ค. ปฏิบัติตนตามหน้าที่
 - ง. ปฏิบัติตนให้เป็นคนที่มีชื่อเสียง

6. ข้อใดกล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมได้ชัดเจนที่สุด
- ก. ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น
 - ข. สิ่ง que แสดงถึงความเจริญงอกงามของมนุษย์
 - ค. แบบแผนการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม
 - ง. ทุกสิ่ง que มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น
7. ข้อใดไม่ใช่ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน
- ก. การแสดงศิลปวัฒนธรรมสายสัมพันธ์ไทย-ลาว
 - ข. การจัดประเพณีไหลเรือไฟของชาวไทยและชาวลาว
 - ค. การประกวดวงดนตรีกันตรึมของชาวไทยและชาวเขมร
 - ง. การถ่ายทำภาพยนตร์ที่นำวิถีการดำเนินชีวิตของเพื่อนบ้านมาล้อเลียน
8. ข้อใดเป็นลักษณะของวัฒนธรรมไทยที่แตกต่างไปจากกลุ่ม
- ก. งานแต่งงาน งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่
 - ข. การละเล่นพื้นบ้าน เช่น การเดินกำรำเคียว
 - ค. ประเพณีลอยกระทง การบูชาพระแม่โพสพ
 - ง. ประเพณีการทำขวัญข้าว ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว
9. ข้อใดเป็นวัฒนธรรมที่นิยมความสนุกสนาน
- ก. งานทำบุญกุศล
 - ข. การถือศีลกินเจ
 - ค. การ โกงผมไฟ
 - ง. การเล่นเพลงเรือ
10. วัฒนธรรมไทยในข้อใดเป็นปัจจัยช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้น ได้มากที่สุด
- ก. การยืม่างย ไหว้เป็น
 - ข. การเคารพต่อผู้อาวุโส
 - ค. การทำอะไรตามสบาย
 - ง. การรับประทานอาหารด้วยมือ

เฉลย

1. ค 2. ง 3. ง 4. ข 5. ข
6. ง 7. ก 8. ง 9. ง 10. ก

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย ว่าที่ร้อยตรีชัยนิตย์ พรรณาวร
 วัน เดือน ปี เกิด วันที่ 13 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2505
 ภูมิลำเนา บ้านเลขที่ 165 หมู่ 10 ตำบลท่าแซะ อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร 86140
 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 63 หมู่ 2 ตำบลหนองแสง อำเภอประจันตคาม
 จังหวัดปราจีนบุรี 25130

การศึกษา พ.ศ. 2514 ป. 4 โรงเรียนวัดหัตถิ ตำบลท่าแซะ อำเภอท่าแซะ
 จังหวัดชุมพร

พ.ศ. 2517 ป. 7 โรงเรียนท่าแซะ ตำบลท่าแซะ อำเภอท่าแซะ
 จังหวัดชุมพร

พ.ศ. 2520 ม. 3 โรงเรียนท่าแซะรัชดาภิเษก ตำบลท่าแซะ
 อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร

พ.ศ. 2523 ม.ศ. 5 โรงเรียนศรียาภัย อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

พ.ศ. 2527 ปริญญาตรี สาขาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ (วท.บ.)
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขต สงขลา
 ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

พ.ศ. 2537 ปริญญาโท สาขาการวัดและประเมินผลการศึกษา
 คณะศึกษาศาสตร์ (ศษ.ม.) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 เขตหัวหมาก กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2556 ปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษา (ปร.ด.)
 วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
 วิทยาเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร